

Barbara Falińska

DIALOG POKOLEŃ
Słownictwo ludowe
Mazowska, Podlasia i Suwalszczyzny
w układzie tematycznym

Rolnictwo cz. I
Byłe województwo suwalskie

*Cokolwiek Ojczyzny się tyczy,
zgromadzić i od niepamięci zachować,
szczególnie zaś przywiązanie do niej
w rodakach ożywiać, utrzymywać, rozszerzać.*

Statut Towarzystwa Przyjaciół Nauk (1800)

TOWARZYSTWO KULTURY JĘZYKA

Sekcja Gwaroznawcza

Krakowskie Przedmieście 26/28

00-927 Warszawa

Tel.: 22 552 03 27

E-mail: j.porayski-pomsta@uw.edu.pl

bar.falinska@wp.pl

Strona: www.tkj.uw.edu.pl

Dofinansowano ze środków Narodowego Centrum Kultury
w ramach programu „Ojczysty – dodaj do ulubionych” 2016

Recenzenci

prof. dr hab. Halina Karaś

prof. dr hab. Anna Kowalska

dr hab. prof. UW Elżbieta Wierzbicka-Piotrowska

ISBN 978-83-944628-1-9

Copyright by Barbara Falińska and Towarzystwo Kultury Języka
Printed in Poland

Projekt okładki

Bartosz Marek Żyliński

Redaktor techniczny

Marcin Faliński

DRUKARNIA

Usługi Wydawniczo-Poligraficzne Paper&Tinta Barbara Tokłowicz
ul. Ceglana 34, 05-270 Marki

TOWARZYSTWO KULTURY JĘZYKA
Starostwo Powiatowe w Suwałkach
Zespół Szkół im. gen. Ludwika Michała Pacy w Dowspudzie
Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego
im. Stanisława Staszica w Sejnach

Barbara Falińska

Słownictwo ludowe
Mazowsza, Podlasia i Suwalszczyzny
w układzie tematycznym

Rolnictwo cz. I
Byłe województwo suwalskie

Warszawa 2016

Zespół Konsultantów

Mgr Lucyna Bagińska (Grajewo), mgr Elżbieta Baranowska (Suwałki), prof. dr hab. Leszek Bednarczuk (Kraków), mgr Jerzy Białomyzy (Dąbrowa Białostocka), mgr Krzysztof Braun (Warszawa), mgr Tomasz Choroszewski (Augustów), mgr Barbara Cieśluk (Suwałki), prof. dr hab. Grzegorz Dąbkowski (Warszawa), dr hab. prof. UW Wanda Decyk-Zięba (Warszawa), dr Krystyna Długosz-Kurczabowa (Warszawa), mgr Magdalena Dycha (Warszawa), mgr Lidia Dziurdzikowska (Suwałki), Marcin Faliński (Warszawa), mgr Lucyna Fidrich (Karolin), dr Krystyna Gajda (Opole), prof. dr hab. Stanisław Gajda (Opole), dr Edward Grott (Giżycko), mgr Mirosław Hartung (Suwałki), prof. dr hab. Irena Jaros (Łódź), prof. dr hab. Halina Karaś (Warszawa), mgr Krystyna Kaś (Kraków), prof. dr hab. Józef Kaś (Kraków), mgr Alina Koncewicz (Suwałki), mgr Jarosław Konopka (Grajewo), prof. dr hab. Anna Kowalska (Warszawa), mgr Marzanna Krajewska (Grajewo), dr Józef Krajewski (Olecko), mgr Maria Krasowska (Siedlce), dr Monika Kresa (Warszawa), dr Leszek Marek Krześniak (Warszawa), mgr Barbara Kuklewicz (Sejny), mgr Teresa Leończyk (Sejny), dr Michał Lisowski (Białystok), mgr Iwona Lubiecka-Gibas (Sejny), mgr Jan Malczewski (Warszawa), mgr Anna Micielica (Suwałki), mgr Mirosław Nalaskowski (Suwałki), mgr Anna Niedźwiedzka (Grajewo), prof. dr hab. Bogusław Nowowiejski (Białystok), mgr Anna Ogniewska (Lelis), prof. dr hab. Joanna Okoniowa (Kraków), inż. mgr Szczepan Ołdakowski (Suwałki), inż. mgr Jan Orłowski (Suwałki), mgr Adam Ostrowski (Warszawa), prof. dr hab. Halina Pelcowa (Lublin), dr hab. prof. UW Józef Porayski-Pomsta (Warszawa), mgr Andrzej Raczyło (Suwałki), prof. dr hab. Jerzy Reichan (Kraków), mgr Grażyna Reszka (Kadzidło), dr hab. Tomasz Rokosz (Siedlce), mgr Barbara Sidor (Suwałki), mgr Ewa Sidorek (Suwałki), prof. dr hab. Jerzy Sierociuk (Poznań), prof. dr hab. Elżbieta Smułkowa (Warszawa), mgr Marta Sobocińska (Warszawa), dr hab. prof. UwB Urszula Sokółska (Białystok), ks. kanclerz Jarema Sykulski (Suwałki), mgr Jarosław Szlaszyński (Augustów), dr Natalia Szydłowska (Białystok), Krystyna Szyłejko (Suwałki), prof. dr hab. Hanna Taborska (Warszawa), inż. mgr Marian Cezary Teodorowski (Sejny), mgr Barbara Tokłowicz (Warszawa), prof. dr hab. Anna Tyrpa (Kraków), mgr Marta Wichert (Sejny), dr hab. prof. UwB Elżbieta Wierzbička-Piotrowska (Warszawa), mgr Wanda Wierzchowska (Sokołów Podlaski), mgr Kamila Wincewicz (Warszawa), prof. dr hab. Jadwiga Wronicz (Kraków), inż. mgr Henryk Wydra (Sejny), mgr Grażyna Wykowska (Grajewo), mgr Małgorzata Zawadzka (Sejny), mgr Jarosław Zieliński (Suwałki), mgr Sylwester Zycho-
wicz (Warszawa), mgr Elżbieta Żegalska (Łomża), mgr Barbara Żylińska (Suwałki), mgr Bartosz Marek Żyliński (Suwałki)

Spis treści

Wstęp	7
Objaśnienia	15
Spis miejscowości, informatorów i eksploratorów	17
Mapa byłego woj. suwalskiego	34
Rolnictwo	
A. Orka i bronowanie (narzędzia i czynności)	35
B. Gleby, pola, łąki	75
C. Nawożenie	89
D. Siewy i rodzaje zbóż	94
E. Chwasty zbożowe	108
F. Rośliny pastewne	117
G. Uprawa roślin okopowych	124
(Uprawa wiosenna – narzędzia i czynności)	
H. Sianokosy i żniwa	140
I. Kopanie kartofli – narzędzia i czynności	194
J. Młocka i czyszczenie zboża	196
K. Rżnięcie siewki – narzędzia i czynności	231
Indeks alfabetyczny	237

Wstęp

1. **Cel publikacji.** Książka rozpoczyna drugą serię *Dialogu pokoleń*¹, poświęconą dokumentacji poszczególnych działów słownictwa ludowego z zakresu kultury materialnej, duchowej i społecznej. Badania gwaroznawcze, prowadzone pod kierunkiem prof. Witolda Doroszewskiego, obejmowały wszystkie regiony Polski północno-wschodniej. Na treść tomu składa się słownictwo ludowe z zakresu rolnictwa (cz. I) w byłym województwie suwalskim.

2. **Okres międzywojenny.** Profesor² Doroszewski podjął badania gwaroznawcze na Mazowszu jako Kierownik Katedry Języka Polskiego UW. Miał do pomocy dwóch współpracowników: dra Henryka Friedricha, zainteresowanego szczególnie fonetyką gwar mazowieckich³ oraz dra Józefa Tarnackiego, zajmującego się słownictwem⁴, a także organizowaniem współpracy korespondencyjnej z nieprofesjonalistami za pośrednictwem *Poradnika Językowego*. Na łamach tego czasopisma, w dziale *Z życia wyrazów i rzeczy*, Profesor zwracał się do potencjalnych badaczy, głównie nauczycieli w szkołach wiejskich, z prośbą o zapisywanie nazw uzyskanych od miejscowych informatorów w odpowiedzi na pytania wskazane w kwestionariuszu. W 5/6. numerze *Poradnika* z r. 1933 pisał:

Każdy chyba interesuje się historią wyrazów: wyraz jest jakby bramą, za którą ukazują się dalekie perspektywy, czasem nawet całe światy, których istnienia nie podejrzewaliśmy. Wyrazy mówią nam często o dziejach ludzi, ich kultury, ich wędrówek. Nie z samych książek czerpiemy wiedzę o wyrazach. *Kto chce przyjść do tej wiadomości, nie lza jedno pismo czyść*, mówi stary Rej. Należy bowiem znać rzeczy. Nie można badać wyrazów, nie badając rzeczy. Język jest społeczną funkcją i społecznym narzędziem człowieka i nie można mówić o języku, nie uwzględniając życia człowieka i innych jego narzędzi.

Dążąc do tego, by znajomość naszego języka pogłębiać, i przez znajomość *rzeczy* powiązać z dziejami naszej cywilizacji, zamierzamy ogłosić w *Poradniku Językowym* cykl kwestionariuszy odnoszących się do różnych przedmiotów kultury materialnej, wziętych z życia wsi polskiej. (...) Mamy nadzieję, że w tej pracy, obliczonej na daleką metę i mającej służyć

¹ Por. *Dialog pokoleń. Warmia i Mazury – powiat Olecko*, red. B. Falińska, Olecko 2013.

² Tytuł *Profesor* był dla uczniów i współpracowników synonimem nazwiska Doroszewski, wyróżniającym Go spośród grona innych profesorów w Instytutach UW i PAN.

³ H. Friedrich, *Studia nad nosowością w gwarach Mazowsza*, Warszawa 1937.

⁴ J. Tarnacki, *Próba podziału dialektycznego Mazowsza na podstawie nazw z zakresu kultury materialnej*, „Sprawozdania z Posiedzeń Komisji Językowej TNW, Warszawa 1935.

pełniejszemu poznaniu naszego języka i naszej kultury, a przez to i samemu językowi i samej kulturze, miłośnicy języka zechcą nam dopomóc.

Apel Profesora został przyjęty ze zrozumieniem i poczuciem odpowiedzialności. Po 123 latach niewoli nie trzeba było długo namawiać nauczycieli do ocalania dziedzictwa kulturowego. Dobrze rozwijającą się współpracę przerwała wojna. W czasie powstania zginęli obydwaj asystenci Seminarium Języka Polskiego UW – H. Friedrich został zamordowany przez hitlerowców w Warszawie, a J. Tarnacki wywieziony i zamęczony gdzieś na obszarze Rzeszy. Po okazałym zbiorze odpowiedzi z Mazowsza pozostały luźne kartki.

3. Powojenne badania bezpośrednie. Druga połowa XX wieku, nazywana złotym okresem w dialektologii, zaowocowała wzmożonym rozwojem badań prowadzonych przez różne ośrodki akademijne i uniwersyteckie, a także ekspozycją zbiorów w formach atlasów, słowników i monografii. Profesor Doroszewski podjął organizację badań zespołowych już w roku 1949. Z pomocą doc. Wandy Pomianowskiej powstał Zespół Dialektologiczny, skupiający kilkadziesiąt osób spośród zainteresowanych studentów polonistyki i pracowników Katedry Języka Polskiego UW. Podstawowym zadaniem Zespołu było opisanie gwary warmińsko-mazurskiej, poddawanej silnej germanizacji po przegranej plebiscycie. Przez trzy lata odbywały się dwutygodniowe badania gwaroznawcze, uwzględniające cały obszar Warmii, Mazur i Ostródzkiego. Zespół podzielony na małe grupy objął dokumentowaniem około 400 wsi, w których kilka lat później trudno już było znaleźć autochtonów. Dzięki w porę podjętej decyzji Profesora udało się zebrać, ocalając od zapomnienia, materiały pozwalające na opracowanie kilkunastu monografii i podjąć prace redakcyjne nad pełnym słownikiem tego obszaru, które trwają jeszcze do dziś w IJP PAN w Krakowie. Miałam przyjemność uczestniczyć w pracach Zespołu. Dla nas, niedoświadczonych jeszcze badaczy słownictwa gwarowego, ogromną pomocą był kwestionariusz ułożony przez Józefa Tarnackiego w związku z cytowaną wyżej jego pracą doktorską. Kwestionariusz obejmował różnorodne działy kultury materialnej, duchowej i społecznej. Miał formę powielaną, do której w trakcie badań dopisywaliśmy kolejne pytania o nazwy nieznanymi nam wcześniej desygnatów, odkrywanych podczas rozmów z informatorami. Po zakończeniu badań powstała nowa wersja, uzupełniona, zilustrowana, znacznie obszerniejsza, opublikowana w formie 4 zeszytów⁵ i do dziś stanowiąca bazę dla tworzenia rozmaitych zestawów pytań. Aby uniknąć nieporozumień w dokumentowaniu przekazywanych nam informacji, grupa studentów zaczęła się specjalizować w wybranych działach kultury. Stały się one później tematami

⁵ *Kwestionariusz do badań słownictwa ludowego*, z. 1-4, red. W. Doroszewski, Wrocław 1958.

naszych prac magisterskich, włączających porównawczo sąsiednie regiony, a niekiedy także prac doktorskich, obejmujących całą Polskę.

4. **Powstanie Zakładu Językoznawstwa PAN w Warszawie.** Ukończenie badań na obszarze Warmii i Mazur zbiegło się w czasie z powołaniem Polskiej Akademii Nauk i Zakładu Językoznawstwa, m.in. z dwiema Pracowniami Dialektologicznymi. Kierownictwo Zakładu i I Pracowni objął Profesor Doroszewski⁶. Po Warmii i Mazurach przysła kolej na badania gwar Mazowsza, Podlasia i Suwalszczyzny. Od roku 1954, to jest od czasu powstania Pracowni badania leksykalne na Mazowszu prowadzono dwiema metodami: bezpośrednią przez osoby zatrudnione w PAN lub UW i pośrednią, nazywaną też korespondencyjną, z udziałem wolontariuszy. Do programu naukowego Pracowni weszły badania terenowe zaprogramowane według siatki punktów przyjętej za *Polskim atlasem etnograficznym*, opracowywanym przez Zakład Etnografii PAN pod kierunkiem prof. Józefa Gajka, uwzględniającej na obszarze historycznego Mazowsza 37 miejscowości. Były one pomyślane jako kontynuacja monografii tematycznych dotyczących słownictwa, fonetyki i fleksji. Dla wybranych działów kultury rozszerzono je później na Podlasie i Suwalszczyznę. Drugim ważnym zobowiązaniem stały się badania według kwestionariusza ogólnosłowiańskiego, w tym samym bowiem roku Komisja reprezentująca Akademię Nauk wszystkich krajów słowiańskich rozpoczęła prace nad *Ogólnosłowiańskim atlasem językowym*⁷. I Pracownia miała w nich niemały udział, co ograniczało możliwości badania gwary Mazowsza.

5. **Badania gwaroznawcze pośrednie.** Duże zróżnicowanie geograficzne gwar tego regionu, a przede wszystkim podjęcie tematów prac doktorskich ze słownictwa i słowotwórstwa gwarowego, skłoniło niewielką grupę pracowników do wykorzystania przedwojennych doświadczeń ośrodków krakowskiego i warszawskiego, to jest do poszukiwania pomocy wśród nieprofesjonalistów, reprezentujących różne grupy społeczne (nauczycieli, młodzież szkolną, miłośników regionu indywidualnych i zrzeszonych w towarzystwach społeczno-kulturalnych, w zespołach seniorów czy kołach gospodyń). Za aprobatą kierownictwa Zakładu powstał projekt opracowania **atlasu i słownika gwar mazowiecko-podlaskich**. Apelując do nauczycieli, Profesor kierował się przeświadczeniem, że w *naukach humanistycznych nie ma muru między profesjonalistami a osobami nie zajmującymi się zawodowo nauką, a gdyby taki mur gdzieś był, to należałoby go rozbić*. Zwykło się żartobliwie mawiać, że

⁶ II Pracownią Dialektologiczną, zwaną potocznie *Kaszubską*, kierował prof. Zdzisław Stieber.

⁷ *Общеславянский лингвистический атлас. Серия лексико-словообразовательная. Выпуск 2. Животноводство*. Red. B. Falińska, J. Siatkowski, A. Kowalska, Warszawa 2000; *Вопросник Общеславянского лингвистического атласа*, Москва 1965.

dialektologia jest taką nauką, która potrzebuje najwięcej „rąk” do pracy w terenie. Na pozytywną reakcję nie trzeba było długo czekać dzięki wojewódzkim i powiatowym ośrodkom krajoznawczym, a także kołom szkolnym, prowadzonym zazwyczaj przez doświadczonych nauczycieli z powołania.

Literatura dostarcza wielu przykładów owocnej współpracy językoznawców z placówkami oświatowymi i kulturalnymi w zakresie badań regionalnych. Różne formy kontaktów (radiowe, korespondencyjne lub bezpośrednie w szkołach, na konferencjach, spotkaniach, wycieczkach, obozach wędrownych i stacjonarnych) zostały opisane w wielu artykułach⁸. Pomoc wolontariuszy w dialektologii okazywała się szczególnie przydatna. Dotyczyła ona głównie dokumentowania słownictwa ludowego według poszczególnych działów kultury materialnej, duchowej i społecznej za pomocą odpowiednich kwestionariuszy, dostosowywanych do możliwości społecznych eksploratorów przez zawężanie lub rozszerzanie zakresu pytań.

6. Współpraca ze szkolnymi ośrodkami krajoznawczymi. Już na początku działalności Pracowni zostało podjęte porozumienie ze Szkolnym Ruchem Krajoznawczym, znakomicie rozwijanym w latach 1945-1950 i 1956-1960 przez Leopolda Węgrzynowicza, przewodniczącego Centralnej Komisji do spraw Krajoznawstwa i Turystyki Szkolnej, redaktora *Orlego Lotu*. Poprzedziła je próba nawiązania kontaktu ze Szkolnymi Kołami Krajoznawczymi za pośrednictwem czasopisma *Poznaj swój kraj*, które ogłosiło konkurs na temat: *Czy znasz swoją wieś i mowę jej mieszkańców*. Przez kolejne dwa lata młodzież realizowała hasło: *Tysiąc słów na tysiąclecie Polski ocalić od zapomnienia*. Odbywały się też dwudniowe konferencje, organizowane dwa razy w roku przez TKJ (z udziałem Profesora jako Prezesa) dla nauczycieli, delegowanych przez Kuratorium. Liczne, bezpośrednie kontakty Profesora z nauczycielami-krajoznawcami przyczyniły się w znacznym stopniu do reaktywowania w roku 1966 *Towarzystwa Krzewienia i Kultury Języka* pod skróconą nazwą *Towarzystwo Kultury Języka* (skrót: TKJ), i powołania *sekcji gwaroznawczej*. Do współpracy włączyły się z czasem towarzystwa regionalne, m.in. Płockie Towarzystwo Naukowe, które nadało Profesorowi obywatelstwo honorowe swojego miasta, Mazowieckie Towarzystwo Kultury, Łomżyńskie Towarzystwo Naukowe, Sokołowskie Towarzystwo Społeczno-kulturalne i inne ugrupowania społeczne. Rezultaty przeszły nasze oczekiwania i stały się

⁸ Por. B. Falińska, *80 lat współpracy gwaroznawców ze szkołami na Mazowszu, Podlasiu i Suwalszczyźnie* [w:] *Idea globalizmu i regionalizmu w edukacji*, Wyższa Szkoła Zawodowa Ochrony Zdrowia TWP i CDN TWP, red. W. Wincenciak, Łomża, s. 75-110.

początkiem systematycznej, z różnymi przerwami do dziś trwającej współpracy z wieloma szkołami - nauczycielami i uczniami szkół ponadpodstawowych. Wiele spotkań i dyskusji, pozostających nie bez wpływu na nasze zamierzenia, poświęcono wymogom współczesnej leksykografii gwarowej, pozostającym nie bez wpływu na nasze zamierzenia, które w r.1963 sformułował prof. Antoni Furdal⁹:

Można chyba twierdzić, że w chwili obecnej nasuwa się konieczność opracowania jednolitego sposobu wydawania leksykalnych zbiorów gwarowych, sposobu, który mógłby zastąpić w pełni atlas i słownik gwarowy. Wydawnictwo takie powinno mieć podstawowe zalety słownika, przede wszystkim więc winno obejmować całe słownictwo, a nie tylko wybór słów, układających się interesująco pod względem geograficznym. Tak samo ważną rzeczą jest zgrupowanie na jednym miejscu wszystkich form i znaczeń danego wyrazu. Konieczne do uwzględnienia cechy atlasu, to powiązanie materiału od strony semantycznej oraz użycie w miarę potrzeby metody kartograficznej, np. w postaci mapowego komentarza przy bardziej złożonych zagadnieniach. Dodatkowym postulatem winno być oparcie zasadniczego zrębu materiału nie na przygodnych danych, ale na planowanych wywiadach, co do tej pory znajdowało właściwe zrozumienie jedynie przy opracowywaniu atlasów.

7. Powołanie Zespołu Konsultantów. Badania nad słownictwem Mazowsza z udziałem szkół zainteresowały również czołowych przedstawicieli innych dyscyplin naukowych. Powstała inicjatywa stworzenia Zespołu Konsultantów ds. Krajoznawstwa i Turystyki Szkolnej w Ministerstwie Oświaty i Szkolnictwa Wyższego (Departament Społeczno-Wychowawczy), którego zadaniem było wypracowanie wspólnego programu badania dziedzictwa kulturowego. W skład Zespołu weszli: prof. W. Doroszewski, prof. Anna Kutrzeba-Pojnarowa (etnografia), prof. Stanisław Herbst (historia), doc. Stanisław Pazyra (historia), prof. Włodzimierz Szafranski (archeologia), prof. Gustaw Wuttke (geografia), mgr Kazimiera Jagiełło-Rodkiewiczowa (geografia) oraz Barbara Falińska (dialektologia). Spotkania odbywały się co miesiąc aż do listopada 1969 r., kiedy to tuż przed ukończeniem podjętego zadania otrzymaliśmy podziękowanie bez podania powodu, którym - jak się okazało - była likwidacja szkolnego ruchu krajoznawczego na rzecz PTTK. Przeciw tej niszczyielskiej decyzji min. H. Jabłoński otrzymał od nas memoriał, zawierający m.in. następujące argumenty:

Szkolne Koła Krajoznawczo-Turystyczne pracują pod czujnym okiem doświadczonych pedagogów. Już w szkołach podstawowych wdrażają

⁹ A. Furdal, *Kilka uwag o wzajemnych stosunkach atlasów i słowników gwarowych*, Rozprawy Kom. Jęz. WTN, Wrocław 1963, t.IV, s. 316.

młodzież do czynnego poznawania swojej najbliższej okolicy. Uczą podejmowania prac społecznych na rzecz środowiska. Mobilizują do samodzielnych prac zbierackich z różnych dziedzin wiedzy.

W szkołach średnich ogólnokształcących szkolne koła krajoznawcze kontynuują prace na odpowiednio wyższym poziomie, wypełniając głębszą treścią zajęcia fakultatywne tak w zakresie geograficzno-ekonomicznym, jak i humanistycznym (monografie własnej wsi, dzielnicy, miasta, zbieranie materiałów na podstawie kwestionariuszy, pomocnicze badania naukowe. W szkołach zawodowych SKKT uzupełniają stosunkowo wąski program humanistyczny, a więc stwarzają możliwości wychowywania nie tylko techników, lecz także techników-humanistów. Szkolny ruch krajoznawczy ma piękne tradycje i bogaty dorobek. Byłoby niepowetowaną szkodą, gdyby właśnie teraz został przekazany Polskiemu Towarzystwu Turystyczno-Krajoznawczemu, nastawionemu głównie na organizowanie masowych rozrywek i imprez dla różnych grup społecznych.

Memoriał pozostał bez oficjalnej odpowiedzi. Szkolny ruch krajoznawczy praktycznie przestał istnieć. Nową formą współpracy przez kilkanaście lat były szkolne, wakacyjne, stacjonarne obozy gwaroznawcze, organizowane w byłych województwach Mazowsza, Podlasia i Suwalszczyzny, finansowane przez Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego.

8. Rola TKJ w badaniach gwaroznawczych. Planowane opracowanie atlasu gwar mazowiecko-podlaskich powiodło się tylko w części dotyczącej Mazowsza. W latach 1971-1992 został opracowany i opublikowany 10-tomowy *Atlas gwar mazowieckich*¹⁰. Gwary podlaskie i suwalskie czekają na uzupełnienia i uogólnienia kartograficzne relacji informatorów, dokumentowanych pisemnie lub elektronicznie w wielu gminach Mazowsza, Podlasia i Suwalszczyzny. Znacznym utrudnieniem realizacji zamierzeń badawczych były zmiany w podziałach administracyjnych kraju, ponieważ udział nauczycieli w konferencjach wymagał akceptacji kilku kuratorów. Brak było także oczekiwanego zainteresowania ze strony władz oświatowych. Rzadko doceniano obopólne korzyści ze współdziałania ośrodków naukowych i oświatowych. Ostatni obóz gwaroznawczy¹¹ „zafundował” uczniom minister Henryk Samsonowicz. Przez krótki czas cieszyła nas ścieżka regionalna w programach szkolnych, otwierająca przed dialektologią szerokie horyzonty, która, niestety, została wycofana, m.in. dlatego, że dyrektorzy szkół gotowi byli spełniać życzenia rodziców, by

¹⁰ H. Horodyska-Gadkowska, A. Strzyżewska-Zaremba, *Atlas gwar mazowieckich*, t. I, Wrocław 1971; A. Kowalska, A. Strzyżewska-Zaremba, t. II-X, Wrocław 1973-1992. Por. też *Wykaz publikacji opracowanych na marginesie prac nad AGM lub z wykorzystaniem materiałów do AGM*, t. X, s. 365.

¹¹ B. Bartnicka, *Moje wspomnienia z obozów gwaroznawczych w latach 1981-1991*, [w:] *Polszczyzna Mazowsza i Podlasia. Badanie dziedzictwa kulturowego*, red. zespołowa, Łomża 2000, s. 131-134.

godziny przeznaczone na zakorzenianie uczniów w kulturze regionu zamieniać na dodatkową naukę języka angielskiego. Osoby protestujące na spotkaniu w Ministerstwie Edukacji usłyszały wyjaśnienie, że ścieżka przestała być wprawdzie obligatoryjna, ale nie została wyeliminowana.

Po rozwiązaniu Pracowni Dialektologii Mazowieckiej (z braku funduszy) w Zakładzie Językoznawstwa IJP PAN w Warszawie, Sekcja Gwaroznawcza TKJ przejęła odpowiedzialność za kontynuowanie współpracy z regionalnymi placówkami oświatowymi, kulturalnymi i naukowymi. Współpraca ta trwa już 50 lat. Jest pokrzepiające powiedzenie ks. Jana Twardowskiego, że *kiedy Bóg zamyka drzwi, to otwiera okno*. Takim oknem przed paroma laty stało się wsparcie finansowe *Dialogu pokoleń* ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu „*Ojczysty – dodaj do ulubionych*”.

9. Koncepcja książki. Na obecnym etapie rzeczą słuszną wydała się koncepcja opublikowania zgromadzonych materiałów terenowych w formie zbiorów słownictwa ludowego, uporządkowanych tematycznie i logicznie, podzielonych pod względem terytorialnym zgodnie z granicami byłych województw. Koncepcja ta była poprzedzona wielokrotną dyskusją, w której wysuwano różne argumenty krytyczne. Zebrane materiały były rejestrowane na przestrzeni 50. lat, za pomocą odrębnych wariantów kwestionariusza dla tego samego działu kultury, mających od kilkudziesięciu do około 300 pytań. Objęte eksploracją miejscowości ze zrozumiałych względów bardzo nierównomiernie reprezentują badany obszar. Wybór informatorów w przeważającej liczbie wsi jest również przypadkowy, nieodpowiadający wymogom naukowym. Jeśli do tych ograniczeń dodamy niefachowość badaczy, nasunie się pytanie o pożytek z tego typu opracowań. Nasuwało się ono organizatorom już na pierwszym etapie podejmowania współpracy. Zachętą była m.in. wypowiedź prof. Kazimierza Nitscha, że szkody tu być nie może, tylko pożytek dla obu stron. Dostrzegli go autorzy wspomnianej ścieżki regionalnej, czekającej na powrót do programów szkolnych. Bezpośredni kontakt z jakże bogatym materiałem uzasadniał decyzję pozytywną. Oczywiście, są zapisy niepewne pod względem znaczeniowym, ale wywiady profesjonalne też nie są od nich wolne. Potrzebne są dalsze badania, uściślające i uzupełniające. Sami profesjonaliści tego nie robią, ale jest wiele powodów, żeby nie zmarnować już blisko wiekowej tradycji współdziałania. Publikowana forma ułatwi wypełnianie luk formalnych i wyjaśnianie zastrzeżeń merytorycznych, a przede wszystkim zrozumienie sensu i potrzeby społecznej troski o nasze dziedzictwo kulturowe. Nadszedł czas, aby koła naukowe wróciły do szkół i zastąpiły – przynajmniej uczniom zdolnym – gry komputerowe. Współpraca ze szkołami ma szanse dalszego rozwoju i publikowany zbiór może już wkrótce zaowocować nową edycją.

10. **Perspektywa współpracy.** Materiały gromadzone metodą pośrednią, wypełniane najczęściej przez wnuków z własnymi lub niespokrewnionymi dziadkami, są bardzo ważnym uzupełnieniem siatki miejscowości badanych przez dialektologów, zwłaszcza gdy mamy do czynienia z obszarem różnorodnym językowo i kulturowo, jakim jest Podlasie i Suwalszczyzna. Badania gwaroznawcze rzucają wiele światła na każdą dziedzinę naszej przeszłości i kultury narodowej. Nasza wiedza jest w znacznym stopniu zależna od czynnika geograficznego i zakresu zagadnień objętych eksploracją. Im pełniejsze są zbiory materiałów, tym łatwiej jest ustalać zakresy znaczeniowe nazw i ich zasięgi czy śledzić historię i powiązania z obszarami sąsiednimi.

Udział szkół w tej społecznej i patriotycznej pracy służącej nauce, może być realny, jeśli ich dyrektorzy będą nim zainteresowani. Są szkoły, z którymi kontakty utrzymujemy od lat i przynoszą one dobre rezultaty. Liczymy na to, że ta szlachetna współpraca będzie się upowszechniać. Są jeszcze przecież tacy nauczyciele, którym troska o język polski, o historię, o wychowanie patriotyczne młodzieży i o ogólny poziom oświaty leży na sercu. I nie tyle chodzi tu o osobisty udział pedagogów w dokumentacji ginącej kultury ludowej, ile o konieczne pośrednictwo w przekazywaniu uczniom odpowiednich informacji i zachęcanie ich do dialogu z najstarszymi osobami w rodzinie lub w otoczeniu. TKJ ma już dobre doświadczenia i z nich będziemy czerpać energię do podejmowania kolejnych prób i metod współdziałania w istniejącej sytuacji ekonomiczno-politycznej.

11. **Podziękowanie.** Publikowane słownictwo z zakresu rolnictwa było gromadzone metodą od znaczenia do słowa przez cały okres powojenny (z większymi lub mniejszymi przerwami) we współpracy dialektologów z nieprofesjonalistami, głównie ze studentami, nauczycielami i uczniami, ale także z miłośnikami kultury regionalnej, którzy urodzeniem, zamieszkaniem, pracą lub sentymentem czuli się związani z Suwalszczyzną.

W imieniu Sekcji Gwaroznawczej Towarzystwa Kultury Języka i własnym składam serdeczne podziękowanie Informatorom i Eksploratorom, członkom Zespołu Konsultantów, wszystkim Osobom i Instytucjom, które przyczyniły się do powstania pierwszego, próbnego tomu jakąkolwiek pomocą, radą, udziałem w warsztatach, konferencjach czy dyskusjach naukowych. Zamierzeniem Sekcji jest: 1) publikowanie zebranych wywiadów w ramach kolejnych powiatów (seria I) i zgromadzonego słownictwa w granicach byłych województw według poszczególnych działów tradycyjnej kultury wsi (seria II); 2) kontynuowanie badań uzupełniających z wykorzystaniem metody semantycznej, od słowa do znaczenia.

Objaśnienia

Słownictwo z zakresu tradycyjnego rolnictwa, podobnie jak z innych działów kultury materialnej, duchowej i społecznej, dokumentującego obszar Polski północno-wschodniej, jest eksponowane według kilku zasad metodycznych, zaplanowanych dla całej serii.

1. Ze względów praktycznych (m. in. na czytelność materiałów) przyjęto podział administracyjny według granic byłych województw z r. 1975. Przedstawienie nazw udokumentowanych w byłym woj. suwalskim jest niepełne, ma charakter próbny, przeznaczony do szerokiej dyskusji, dającej autorom opracowań możliwość, jak najlepszego wykorzystania pracy społecznej i wprowadzenia uzasadnionych zmian.

2. Ramy każdego zbioru określa odpowiedni dział (lub działy) *Kwestionariusza do badań słownictwa ludowego* (por. przypis 5), z zachowaniem podstawowej numeracji pytań i towarzyszących im uzupełnień instrukcyjnych czy ilustracji narzędzi. Nowe desygnaty, wynikające z analizy materiałów, mają numer logicznie najbliższy, uzupełniony kolejną literą.

3. Odpowiedzi uzyskane od informatorów i ich lokalizacja w terenie podawane są w dwukolumnowych tabelach. W kolumnie pierwszej wymienione są nazwy połączone pokrewieństwem, dla większej czytelności wyróżniane niekiedy cieniowaniem. W atlasie byłaby to legenda mapy.

4. Kolumna pierwsza budzi wiele wątpliwości zarówno formalnych, jak i merytorycznych. W opracowaniach leksykalnych (poza wyjątkami) w legendach map lub hasłach słownikowych rezygnuje się z eksponowania fonetyki systemowej, zachowując fakty zleksykalizowane. W zgromadzonych materiałach mamy do czynienia z niejednakowym stopniem dokładności, a co za tym idzie, wiarygodności zapisu fonetycznego, fleksyjnego, a zwłaszcza semantycznego objaśnienia nazw. Podjęto próbę pokazania różnych rozwiązań technicznych, sygnalizujących zmiany systemowe, mogące mieć znaczenie dla analizy materiału. Nazwy budzące wątpliwości etymologiczne lub semantyczne zamieszczane są zwykle w końcowej części legendy. Porównanie analogicznych wydruków dotyczących pozostałego obszaru, przewidywane w części II, pozwoli przeprowadzić bardziej krytycznie ocenę całości, odróżnić archaizmy od neologizmów i indywidualnie występujące użycia od pojawiających się tendencji do tworzenia określonych zmian.

5. W drugiej kolumnie jest podana szczegółowa lokalizacja - numery badanych wsi (od pierwszego wznwyż w obrębie każdej gminy) są wymienione po nazwach powiatów wyróżnionych graficznie wersalikami w alfabetycznej kolejności) i nazwach gmin, przeważnie skróconych i wytłuszczonych, przytaczanych w okrągłych nawiasach. Cyframi rzymskimi są oznaczani kolejni informatorzy z tej samej miejscowości (np. 2-I, 2a-I, 2a-II), gwiazdka oznacza jednocześnie relacje dwóch lub

dwojga informatorów, np. męża i żony (por. 18a*), dwie gwazdki sygnalizują relacje zbiorowe (np. 8a**); kreska ukośna / oznacza wymowę *rz* jako dwie głoski (r/zysko) lub sylabę akcentowaną.

6. Uzupełnieniem gniazd hasłowych występujących w kolumnie pierwszej bywają objaśnienia informatorów - przytaczane kursywą pod tabelami w zapisie półfonetycznym, przyjętym dla badanego regionu.

7. W każdym zbiorze przewidziany jest indeks alfabetyczny, powiązany numerami pytań z częścią główną.

Rozwiązanie skrótów

1) skróty dotyczące kwestionariuszy:

(PAN-VII) – Zakład Językoznawstwa Polskiej Akademii Nauk, por. przypis 3.

(AGM-III-V) – *Atlas gwar mazowieckich*, por. przypis 8.

(KK) – B. Falińska, *Kwestionariusz do badań słownictwa gwarowego prowadzonych przez młodzież szkolną. Do młodych regionalistów*, w: *Edukacja regionalna. Poradnik dla nauczyciela*, CODN Warszawa 2001, s. 257-269.

(KSł-VIII) – Kwestionariusz słowotwórczy¹

(ZiŻSp.) - Dział *Zawody i życie społeczne*, kwestionariusz PAN, zeszyt 4.

2) skróty dotyczące wykazu miejscowości:

bd. - *brak danych*, inf. – *informator*, kw. – *kwestionariusz*, m. - *matka*, nazw. – *nazwisko*, NKJP - *Nauczycielskie Kolegium Języka Polskiego w Suwałkach*, o. – *ojciec*, SP – *szkoła podstawowa*, zam. – *zamieszkała*, zap. – *zapisał(a)*, *zapis*, ZSCKR - *Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im. Stanisława Staszica w Sejnach*.

3) skróty w tabelach:

Powiaty	Skrócone nazwy gmin:
AUGUSTÓW	Aug – Augustów, Barg – Bargłów, Now – Nowinka, Plas – Płaska, Sztab – Sztabin
ELK	Kal – Kalinowo, Pros – Prostki
GIŻYCKO	Giż – Giżycko, Mil – Miłki
GOŁDAP	BanieM – Banie Mazurskie, Dub – Dubeninki, Goł – Gołdap,
OLECKO	Kow – Kowale, Olec – Olecko
SEJNY	Kras – Krasnopol, Puń – Puńsk, Sej – Sejny
SUWAŁKI	Bak – Bakalarzewo, Fil – Filipów, Jel – Jeleniewo, Przer – Przerośl, Racz – Raczki, Suw – Suwałki, Szypl – Szypliszki, Wiż – Wiżajny

¹ A. Kowalska, *Zróżnicowanie słowotwórcze gwar Mazowsza i Podlasia*, t. I, Wrocław 1975, II Wrocław, 1979.

SPIS MIEJSCOWOŚCI, INFORMATORÓW I EKSPŁORATORÓW

POWIAT AUGUSTÓW

Gmina AUGUSTÓW (skrót Aug)

8. Mazurki; inf. dn.²

13-I. Rutki Nowe; inf. **Leokadia Niedźwiecka**, ur. Jeziorki 1917 r., 4 klasy, na rencie, rodzice ur. Jeziorki m. ok. 1892 r., o. ok. 1888, Babcia eksploratora; zap. Anna Niedźwiecka, ur. Jeziorki 1962 r., klasa IVd Technikum, zam. Jeziorki; data zapisu: bd.

13-II. Jeziorki; inf. **Wanda Chmielewska**, ur. Jeziorki 1947 r., 7 klas, rolnik, rodzice ur. m. Kamień? 1923 r., o. Jeziorki 1913 r.; zap. Saturnin Chmielewski, ur. Jeziorki 1966 r., klasa VIIId, zam. Jeziorki; data zap. 03.12.1980 r.

15. Augustów; inf. **Feliks Michałowski**, ur. Augustów 1912 r., nauczyciel LO w Pisz; „Dane w wypełnionym kwestionariuszu dotyczą Augustowa i jego najbliższych okolic podał inf. na podstawie wspomnień z lat dziecinnych 1917-34, zam. Pisz; data zap. bd.

21. Netta Pierwsza; inf. **Bronisław Dąbrowski**, ur. Netta 1919 r., 7 klas, rolnik, całe życie w Nettecie, znajomy eksploratora; zap. Urszula Tomczyk, ur. Szkocja (gm. Raczek), NKJP, II rok, grupa B, zam. Szkocja; data zap. 20.04.2003 r.

21-I. Netta Druga; inf. **Maria Kuczyńska**, ur. Netta Druga 1906 r., 3 klasy SP, rodzice ur. m. Biernatki, o. Netta, Babcia eksploratora; zap. Wiesława Kuczyńska, ur. Augustów 1961 r., klasa Vd, Technikum Budowlano-Elektryczne, zam. Netta Druga; data zap. 15.11.1980 r.

24. Kolnica; inf. **Stanisława Wasilewska**, ur. Matułka pow. Augustów 1928 r., 4 klasy SP, rolnik, w Matulce do 25 roku życia, rodzice ur. m. Krasnoborki 1902 r., o. Matułka 1904 r., Mama eksploratora; zap. Zofia Wasilewska, ur. Kolnica 1962 r., klasa IVd technikum; data zap. 24.11.1980 r.

Gmina BARGŁÓW KOŚCIELNY (skrót Barg)

3. Łabętnik; inf. **Bronisław Kiersztynowski**, ur. Łabętnik 1898 r., jedna klasa SP., rolnik, poza wsią w wojsku 2 lata, rodzice ur. m. w Rumiejkach

² dn. – dokumentacja niedostępna okresowo z przyczyn technicznych.

1841 r., o. Łabętnik 1838; zap. Krystyna Kononkiewicz, ur. Augustów 1961 r., klasa V dokumentacji budowlanej, zam. Łabętnik; data zap. 15.11.1980 r.

5. Pomiany; inf. Stanisław **Mikołajczyk**, lat 64, zap. Barbara Mocarska w r. 1954.

8. Żrobki; inf. **Piotr Piotrowski**, ur. Żrobki 1899 r., bez wykształcenia, rolnik, Dziadek eksploratora; zap. Barbara Piotrowska, ur. Rajgród 1963 r., klasa IIIb Zespół Szkół Ekonomicznych Suwałki, zam. Żrobki; data zap. 15.01.1981 r.

10. Bargłów Dworny; inf. **Teresa Prostko**, ur. Bargłów Dworny 1949 r., SP, rolnik, rodzice ur. o. Bargłów Dworny 1924 r., m. Kunicha 1922 r., Babcia eksploratora; zap. Anna Polakowska, Technikum Żywienia i Usług Gastronomicznych w Sejnach, klasa I RT, zam. Bargłów Dworny; data zap. bd.

20a. Bulkowizna; inf. **Dominik Zawalich**, lat 64, SP, 8 lat na froncie, rolnik, rodzice z Puszczy Kurpiowskiej, o. ze wsi Herubin (Świnia), ur. 1911, m. z domu Gietek, ur. 1913, ze wsi Ludwy. Zap. mgr Barbara Wasilewska w r. 2004, praca podyplomowa - Wszechnica Mazurska w Olecku.

Gmina LIPSK (skrót Lipsk)

5. Bartniki; inf. dn.

6. Starożyńce; inf. **Janina Baranowska**, ur. w r. 1934 w tej wsi, zap. mgr Ewa Baranowska (córka), praca podyplomowa – Wszechnica Mazurska 2004 r.

8. Skieblewo; inf. **Stanisław Wilczyński**, ur. Skieblewo 1937 r., SP, rolnik, poza wsią w 1942-50 r.: kilkakrotne wyjazdy do USA, rodzice ur. m. Gruszki 1902 r., o. Skieblewo 1892 r.; zap. Alan Misiewicz, ur. Suwałki 1984 r., Filologia Polska, UwB, I rok, zam. Suwałki; data zap. 02.02.2004 r.

8-I. Skieblewo; inf. **Antoni Krysiuk**, ur. Skieblewo 1924 r., SP, rolnik, rodzice ur. m. Starożyńce gm. Lipsk 1889 r., o. Skieblewo 1876 r., Ojciec eksploratora; zap. Henryk Krysiuk, ur. Lipsk 1963 r., zam. Sztabin; data zap. 01.04.2004 r.

10. Lipsk; inf. **Elżbieta Bartoszewicz z d. Chomiczewska**, ur. Lipsk 1925 r., 7 klas w Lipsku, rolnik, poza wsią podczas II wojny - roboty w Niemczech, rodzice ur. m. (Elżbieta) Lipsk, o. (Maciej) Lipsk oboje rolnicy; zap. Beata Elsterowicz, NKJP rok II, grupa B, data zap 2003r.

10-II. Lipsk; inf. **Józef Dadura**, ur. Bohatery Stare 1909 r., SP, poza wsią 2 lata w wojsku, inf. był 24 lata sołtysem w Lipsku, rodzice ur. Bohatery Stare; zap. Krzysztof Korneluk, ur. Pisz 1969 r., zam. Pisz; data zap. 27.07.1988 r.

15a. Rakowicze; inf. **Stanisława Zaniewska**, ur. Ginowicze (ZSRR) 1929 r., 3 klasy SP, rolniczka, rodzice ur. Ginowicze, Babcia eksploratora; zap. Edyta Danilczyk, ur. Augustów 1982 r., II rok KNJP, zam Borzymy; data zap. 17.04.2003 r.

18. Stary Rogożyn; inf. **Józef Drabczuk**, ur. Rogożyn Stary 1926 r., 4 klasy SP, rodzice ur. m. w pobliskim *siolku*, o. Rogożyn Stary; zap. Jolanta Kruszko, ur. Filipów 1972 r., Zespół Szkół Technicznych w Suwałkach, zam. Białe Jezioraki, 19-504 Dubeninki; data zapisu: bd

Gmina NOWINKA (skrót Now)

2. Bryzgiel; inf. **Irena Kulbacka**, ur. Augustów 1948 r.; zap. Aleksandra Kulbacka, I LO im. M. Konopnickiej w Suwałkach, zam. Suwałki; data zap.: 31.10.2011 r.

14. Szczeberka, inf. **Wacława Kosiorek**, ur. Szczeberka 1925 r., SP, rolnik, rodzice ur. m. Chomontowo 1895 r., o. Szczeberka 1895 r., sąsiadka eksploratora; zap. Alicja Kuprewicz, ur. Augustów 1961 r., V klasa Dokumentacji Budowlanej ZSB-E, zam. Szczeberka; data zap.: 15.11.1980 r.

Gmina PŁASKA (skrót Płas)

4. Dalny Las; inf. **Rowiński**, lat 35, zap. J. Siatkowski, 1954 r.

8. Gorczyca; inf. **Henryk Drażba**, ur. Płaska 1937 r., Technikum Leśne, emeryt, Technikum Leśne, poza wsią od 1957 r. w jednostce w Malborku, rodzice ur. m. Mikaszówka 1914 r., o. Strękowizna 1904 r. Ojciec eksploratora; zap. Emilia Drażba, ur. Augustów 1983 r., zam. Gorczyca; data zap. 30.04.2005 r.

Gmina SZTABIN (skrót Sztab)

3. Jastrzębna Druga; inf. **Pelagia Czerwińska**, ur. Jastrzębna Druga 1901 r., 3 miesiące nauki pisania i czytania, poza wsią - tydzień, rodzice ur. Jastrzębna II; zap. Joanna Misiuk, ur. Szczecinek, 1967 r., nauczycielka, SP. w Jastrzębnej Drugiej; data zap. 14.01.1990 r.

14*. Sztabin; inf. **Krystyna Bernatowicz**, ur. 1938 r., szkoła średnia, nauczycielka przedszkola, Babcia eksploratora; inf. **Hieronim Mikucki**, ur. 1926 r., rolnik, SP, sąsiad eksploratora; zap. Urszula Stankiewicz, ur. Sztabin 1983 r., KNJP, rok II, grupa A, zam. Sztabin; data zap. 10.05.2004 r.

14-I. Sztabin; inf. **Leon Lotkowski**, ur. Sztabin 1908 r., SP, emeryt, 1938-47 r. pobyt w Wojsku Polskim na zachodzie, rodzice ur. Sztabin m. 1864

r., o. 1860 r., Dziadek eksploratora; zap. Jarosław Wielgat, ur. Augustów 1969 r., klasa V, zam. Sztabin; data zap. 8.01.1981 r.

POWIAT EŁK

Gmina JUCHY (skrót Juchy)

1a. Orzechowo; inf. dn.

Gmina KALINOWO (skrót Kal)

15. Wysokie; inf. **Regina Dobrzyń**, ur. Sucha Wieś 1921 r., 4 klasy SP, rolniczka, rodzice ur. m. Albina Jurewicz 1901 r., o. Jan Faltyn; zap. Marta Jankowska, III rok KNJP, zam. Suwałki; data zapisu: 08.01.2005 r.

Gmina PROSTKI (skrót Pros)

11a. Lipińskie Małe; inf. **Wanda Helena Wiśniewska**, ur. Sojczyn Grądowy 1925 r., 3 klasy SP, Babcia eksploratora; zap. Anna Krukowska, ur. Ełk 1997 r., zam. Prostki; data zap. 16.03.2004 r.

17a. Katarzynowo; inf. **Tadeusz Niewodowski**, ur. we Wroceniu 1924 r., rolnik, 7 klas; zap. Agnieszka Woronowicz; data zap. 04.1998 r.

POWIAT GIŻYCKO

Gmina MIŁKI (skrót Mil)

3. Miłki; inf. **Dorota Adamowska**, ur. Miłki 1966 r., uczennica, rodzice ur. m. Głębowskie, 1948 r., gospodyni domowa; o. Łączyn 1940 r., traktorzysta; zap. Dorota Adamowska, ur. Miłki 1966 r., klasa VIIIB, zam. Miłki; data zap. 02.11.1981 r.

POWIAT GOŁDAP

Gmina BANIE MAZURSKIE (skrót BanieM)

10a. Wólka; inf. **Zofia Żukowska (Duda)**, ur. we wsi Krywińce, gm. Berzniki 1934 r., robotnik, 3 klasy, rodzice ur. m. Sejny 1899, o. Kielce 1899 r.; zap. Elżbieta Barbara Janik, ur. Wadowice 1981 r., NKJP, zam. Wólka; data zap. 18.05.2002 r.

13. Lisy; inf. **Wacław Rzatkiwicz**, ur. Lisy 1952 r., wykształcenie zawodowe, instalator urządzeń sanitarnych, rodzice ur. m. Sobolewo 1928 r., o. Kazimierówka 1922 r.; zap. Joanna Rzatkiwicz, ur. Augustów 1983 r., NKJP, zam. Suwałki; data zap. bd.

Gmina DUBENINKI (skrót Dub)

5. Dubeninki; inf. **Helena Dzikielewska**, ur. Michałówka 1919 r., gospodyni domowa, 4 klasy SP; zap. 1) Karolina Wysowska, NKJP, zam. Suwałki; zał. *Wesele*. 2) Urszula Makarewicz, ur. Gołdap 1982 r., NKJP, II r. gr. A, zam. Dubeninki; data zapisu: 25.04.2003 r.; zał. *Wspomnienia inf.*

5-II. Dubeninki; inf. **Weronika Karwel**, ur. Przerośl 1916 r., 5 klas SP, w Dubeninkach od 1946 r., rodzice ur. Wiżajny, zap. Urszula Makarewicz, ur. Gołdap 1982 r., NKJP II r. grupa A, zam. Dubeninki; data zap. 25.07.1986 r.

10. Żytkiejny; inf. dn.

10-I. Żytkiejmy; inf. **Eugenia Wilczewska**, ur. Wersele 1928 r., rolnik, rodzice ur. m. Wersele 1905 r., o. Kramnik 1900 r., Babcia eksploratora; zap. Ewelina Sojkowska, ur. Gołdap 1984 r., NKJP II rok, zam. Żytkiejmy; data zapisu: 15.04.2005 r.

10-II. Żytkiejmy; inf. **Irena Walendzewicz**, ur. Morgi 1934 r., rolnik, SP, zap. Marcin Mościński, ur. Suwałki 1979 r., NKJP II rok, zam. Żytkiejmy; data zap. 21.05.2002 r.

10-III. Żytkiejmy; inf. **Anna Bacewicz**, ur. Prudyszki 1932 r., 3 klasy SP, poza wsią we wsiach Stołpianka, Skajzginy, Kramnik, na stałe od 1958 r., m. ur. Suche Doły 1902 r., Babcia eksploratora; zap. Monika Kępka, ur. Żytkiejmy 1982 r., III rok FP zaoczne, zam. Żytkiejmy; data zap. 03.05.2004 r.

POWIAT MRAĞOWO

Gmina MIKOŁAJKI (skrót Mik)

2. Baranowo; inf. **bd**; zap. Artur Brzozowski, ur. Bielsk Podlaski 1968 r., klasa VI; data zap. 09.01.1981 r.

POWIAT OLECKO

Gmina KOWALE OLECKIE (skrót Kow)

9a. Stożne; inf. **Leokadia Szymańska**, ur. Leszczewo 1935 r., poza wsią do 1945 r., przedtem Milanowizna, Rogówek, Leszczewo, rolnik, emerytka, SP, rodzice ur. m. Kaletnik 1900 r., o. Ameryka 1900 r. Babcia męża eksploratora; zap. Anna Maria Kempisty, ur. Kowale Ol. 1982 r., NKJP II rok, zam. Kowale Ol.; data zapisu: 09.05.2003 r.; zał. *Wspomnienia inf.*

Gmina OLECKO (skrót Olec)

6. Szczecinki; inf. **Anna Laskowska**, ur. Krasowo-Częstki 1943 r., wyższe, emeryt, poza wsią 30 lat, rodzice ur. Krasowo-Częstki m. 1912 r., o. 1910 r., Babcia eksploratora; zap. Monika Mysiakowska, ur. Ciechanów 1998 r., klasa VIa SP 5, zam. Ciechanów; data zap. 28.11.2009 r.

14a. Lesk; inf. **Józef Szarejko**, ur. Gremzdy Polskie 1922 r., rodzice ur. inf. nie pamięta; zap. Anna Wierżyńska, ur. Olecko 1976 r., studentka; data zapisu: 16.04.1998 r.

Gmina WIELICZKI (skrót Wiel)

2. Markowskie; inf. **Piotr Pogorzelski**, ur. Markowskie 1930 r., rolnik, SP, rodzice ur. m. Bakalarzewo, o. Markowskie. Sąsiad eksploratora; zap. Jolanta Ilomo?, zam. Markowskie; data zap. 06.05.2004 r.

5-I. Niedźwiedzkie; inf. **Jadwiga Duba**, ur. Giże, pow. olecki 1936 r., technik rolnik, rodzice ur. Giże, m. 1901 r., o. 1898 r.; zap. Klaudia Rogaczewska, zam. Niedźwiedzkie; data zap. bd.

POWIAT PISZ

Gmina PISZ (skrót Pisz)

5. Rostki; inf. **bd**; zap. Izabela Stasik, ur. Pisz 1950 r., XI klasa, zam. Rostki; data zap. 25.12.1967 r.; „Wieś założona w XVIII w. przez gospodarza Rostka”.

10a. Hejdyk; inf. **Stanisław Kaczmarczyk**, ur. Łączki gm. Łyse 1929 r., pracownik fizyczny, poza wsią 2 lata w wojsku, czytelnik biblioteki, rodzice ur. m. Łączki 1897 r., o. Ksebki 1899 r.; zap. Janina Podsiad, ur. Chmielewo gm. Orzysz 1947 r., bibliotekarka, zam. Hejdyk; data zap. 30.12.1980 r.

POWIAT SEJNY

Gmina GIBY (skrót Giby)

5. Giby; inf. **Zofia Niemkiewicz**, ur. Giby 1919 r., SP, emeryt, rodzice ur. Giby m. 1885 r., o. 1883 r.; zap. Liliana Sokół, ur. Giby 1946 r., zam Suwałki; data zap. 13.12.1980 r.

5a. Konstantynówka; inf. **Teresa Ogórkis**, ur. Rygol 1934 r., SP, emerytka, wcześniej rolnik, rodzice ur. m. Gruszki, o. Rygol, zap. Izabela Miszkiel, ur. Sejny 1983 r., NKJP, II rok, zam. Konstantynówka; data zap. 06.05.2004 r.

5b. Pomorze; inf. **Janina Ogórkis**, ur. Sejny 1939 r., rolnik, SP, rodzice ur. m. Joanna 1911 r., o. Piotr 1908 r. Babcia eksploratora; zap. Mariusz Święcicki, zam. Pomorze oraz Maciej Żacicki, zam. Zelwa? ZSCKR w Sejnach, Ia BT; data zap. 04.05.2014 r.

6. Pogorzelec; inf. **Zenobia Baranowska**, ur. Sarnetki 1933 r., gospodyni domowa, niepełna SP, poza wsią 1933-54 r. - Sarnetki, rodzice ur. Sarnetki m. 1897 r., o. 1888 r., Babcia eksploratora; zap. Łukasz Baranowski, ZSCKR Sejny, technikum kl. Ia BT, zam. Pogorzelec; data zap. 22.05.2014 r.

6-I. Pogorzelec; inf. **Stefan Krzemiński**, ur. Pogorzelec 1935 r., rolnik, drwal, poza wsią 1956-58 r. w wojsku, wykształcenie średnie, rodzice ur. Pogorzelec, m. Józefa 1898 r., o. Franciszek 1897 r., Wujek eksploratora; zap. Agata Kubryń, SP w Karolinie, kl. 6, zam. Pogorzelec; data zap. 24.05.2015 r.

6-II. Pogorzelec, inf. **Zofia Myszczyńska**, ur. 1918 r., pochodzi z Macharc, 4 klasy SP; zap. mgr Aneta Myszczyńska w 2000 r. UwB.

6-III, Pogorzelec, inf. **Stanisław Myszczyński**, ur. 1911 r., pochodzi z Macharc, 2 klasy SP; zap. mgr Aneta Myszczyńska, 2000 UwB.

7a. Sarnetki; inf. **Alicja Korenkiewicz**, ur. Konstantynówka 1945 r., rolnik, SP, poza wsią 1945-65 r., rodzice ur. m. Grudziwuszczyna 1901 r., o. Pomorze 1903 r., Babcia eksploratora; zap. Patrycja Korenkiewicz, zam. Sarnetki, ZSCKR w Sejnach, kl I RT; data zapisu: 2014.

7a-I. Sarnetki; inf. **Jan Korenkiewicz**, ur. Sejny 1955 r., rolnik, SP, poza wsią 1974-76 r., rodzice ur. Sejny o. 1920, m. 1935 r.; zap. Wojciech Korenkiewicz, SP w Karolinie, kl. IV, zam. Giby; data zapisu: 01.06.2015 r.

7a-II. Sarnetki, inf. **Józef Nowalski**, ur. 1924 r. w Sarnetkach, 5 klas SP; zap. mgr Aneta Myszczyńska w r. 2000, UwB.

Gmina KRASNOPOL (skrót Kras)

2. Jegliniec; inf. **J. Butkiewicz**, lat 82, zap. B. Mocarska, 1954 r.

2-I. Jegliniec; inf. **Jan Kimszal**, ur. w Jeglińcu w 1923 r., SP, nie opuszczał wsi; zap. mgr Agnieszka Albosza w 2002 r, IJP UwB.

2a. Linówek; inf. **Józef Luty**, tu ur. w 1927 r., 4 klasy, rolnik, rodzice ur. m. Linówek 1894 r., o. 1895 r.; zap. Aneta Baranowska, ur. 1982 r., NKJP, zam. Szlinokiemie; data zap. 19.04.2003 r.; zał. *Skąd powstał Linówek*.

2b. Jegłówek; inf. **Ignacy Karłowicz**, ur. Gremzdel 1952 r., rolnik, SP, rodzice ur. Gremzdel, m. 1916 r., o. 1921 r., Dziadek eksploratora; zap. Konrad Krzywicki, ZSCKR Sejny, klasa II technik mechanizacji rolnictwa, zam. Jegłówek; data zap. 27.05.2014 r.

2c. Czarna Buchta; inf. **Józef Klepacki**, tu ur. w 1920 r., SP, nie opuszczał wsi, rodzice ur. o. w tej wsi, m. z Krasnego; zap. mgr Agnieszka Albosza w 2002 r, IJP UwB.

6. Krasnopol; inf. bd.

6-II. Krasnopol; inf. **Danuta Janina Sobocińska**, ur. Krasnopol 1933 r., rolnik, mała matura, poza wsią 10 lat, rodzice ur. m. Józefa 1903 r., o. Bronisław 1900 r., Babcia eksploratora; zap. Marta Sobocińska, ZSCKR Sejny, technikum kl. I RT, zam. Sejny; data zap. 18.05.2014 r.

6-III. Krasnopol; inf. **Krystyna Hołodyńska**, ur. Boksze Nowe 1946 r., rolnik, rencistka, rodzice ur. m. w Białogórach Tobołowo 1928 r., o. Boksza, ma 75 lat; zap. Aleksandra Poświatowska, uczennica, I LO im. M. Konopnickiej w Suwałkach, kl. III a, zam. Suwałki; data zap. 23.10.2011 r.

6b. Pawłówka; inf. **Krystyna Jodzis**, ur. Sejny 1939 r., gospodyni domowa, SP, poza wsią w 1958 r., rodzice ur. m. Krasne 1911 r., o. Orlinek 1910 r., Babcia eksploratora; zap. Konrad Jodzis, zam. Pawłówka, ZSCKR Sejny, klasa Ia BT; data zap. 17.05.2014 r.

6b-I. Pawłówka; inf. **Antoni Grzęziński**, ur. Pawłówka 1923 r., 7 klas, poza wsią w Niemczech 1941-43 r., rodzice ur. m. w Tarówce, o. w Pawłówce; zap. Edyta Kornatowska, ZSZ nr 3 im. S. Staszica Siedlce, zam. Mokobody; data zapisu: 12.07.1989 r.

9. Aleksandrowo; inf. **Wenanty Malinowski**, ur. Aleksandrowo 1936 r., 2 lata w wojsku w Krakowie, SP, rolnik, rodzice ur. m. Krasnopol 1910 r., o. Krasne 1905 r., znajomy rodziców eksploratora; zap. Bożena Bartosiewicz, ur. Sejny 1979 r., zam. Krasne; data zap. 20.05.2004 r.

9a. Krasne;** inf. **Paweł Leszczyński**, ur. Gremzdy Polskie 1908 r., 3 klasy, rodzice ur. Gremzdy Polskie; inf. **Bronisława Leszczyńska**, ur. Nowy Bród 1909 r., 4 klasy, rodzice ur. Nowy Bród; inf. **Halina Leszczyńska**, ur. Linówek 1942 r., 8 klas, rodzice ur. Linówek; zap. Beata Anna Świącka, ur.

Suwałki 1971 r., LO im. Konopnickiej w Suwałkach, zam. Suwałki; data zap. 10.07.1989 r.

9a-I. Krasne; inf. **Janina Pietkiewicz**, ur. 1028 r., pochodzi z Bossych, 3 klasy SP; zap. mgr Aneta Myszczyńska w 2000 r., UwB.

9a-II. Krasne; inf. **Antoni Pietkiewicz**, ur. 1921 r. 7 klas SP, zap. mgr Aneta Myszczyńska w 2000 r., UwB.

10. Żłobin; inf. **Janina Krupińska**, ur. Żłobin 1926 r., niepełna SP, rolnik, rodzice ur. m. 1898 r., o. 1888 r.; zap. Klaudia Czarniecka, I LO im. M. Konopnickiej w Suwałkach, kl. I C., zam. Żłobin; data zap. 29.10.2011 r.

10a. Skustele; inf. **Honorata Malinowska**, ur. Pawłówka 1922 r., 4 klasy, rodzice ur. Pawłówka; zap. Elżbieta Świsłowska, ur. Sejny 1972 r., LO w Sejnach, kl. III, zam. Aleksiejówka; data zap. 12.07.1989 r.

12. Głuszyn; inf. **Wacława Rutkowska**, ur. Wolne 1931 r., 3 klasy SP, rolnik, m. ur. w Szurpiłach, Babcia eksploratora; zap. Edyta Rutkowska, ur. Suwałki 1979 r., NKJP, II rok grupa A, zam. Suwałki; data zap. 03.05.2002 r.; nazwa gwarowa wsi *Ruskie Gremzdy*.

14. Maćkowa Ruda; inf. **Jan Jakubowski**, ur. Maćkowa Ruda 1938 r., stolarz, sanitariusz, rolnik, pilarz, 7 klas, poza wsią 1963-64 r. – w okolicach Kanału Augustowskiego, 1957-58 r. - w Gołdapi, 1959-61 r. w wojsku, także w Brodnicy, Trzebiatowie, za Kołobrzegiem, rodzice ur. o. Maćkowa Ruda 1902 r., m. Macharce 1915 r., ktoś z bliskiej rodziny eksploratora; zap. Karczewska Karolina, ZSCKR w Sejnach, kl. I Technik żywienia, zam. Buda Ruska; data zap. 19.05.2014 r.

Gmina PUŃSK (skrót Puń)

1. Krejwiany; inf. **Emilia Stankiewicz**, ur. Szolwany 1910 r., 1 klasa SP, rencistka, w czasie II wojny 4 lata na Litwie; zap. Teresa Wiszniewska, ur. Puńsk 1963 r., LO Puńsk III klasa, zam. Krejwiany; data zap. 20-30.12.1980 r.

2a. Wołyńce; inf. **Aniela Woźnialis**, ur. Puńsk 1908 r., 4 klasy, rencistka; zap. Janina Woźnialis, ur. Puńsk 1963 r., LO Puńsk III klasa, zam. Wołyńce; data zap. 10.12.1980 r.

2b. Giłusze; inf. **Pius Kolis**, ur. Giłusze 1916 r., SP niepełna, rolnik, Ojciec eksploratora; zap. Nijola Kolis, ur. Giłusze 1964 r., LO Puńsk II klasa, zam. Giłusze; data zap. 12.12.1980 r.

4*. Szlinokiemie; inf. 1) bd, ur. Graże Nowe 1938 r., inf. 2) bd, ur. Szlinokiemie 1929 r.; SP, rencista, obcy, (kwestionariusz wypełniany podczas pracy inf. w polu); zap. Jolanta Malinowska, ur. Suwałki 1984 r., ZKN, zam. Suwałki; data zap. 01.05.2005 r.

7. Ogórki; inf. **Aleksander Jakeczyński**, ur. Ogórki 1913 r., 2 klasy SP, rolnik, rodzice ur. m. Alksnenai na Litwie 1871 r., o. Ogórki 1867 r.; zap. Biruta Jakeczyńska, ur. Ogórki 1963 r., LO Puńsk III klasa, zam. Ogórki; data zap. 20.12.1980 r.

Gmina SEJNY (skrót Sej)

4. Dusznica; inf. **Marianna Pietruszkiewiczówna-Klimasara**, ur. Tarnówka 1919 r., 4 klasy SP, rolnik, rodzice ur. m. Żegary, o. Tarnówka; zap. Teresa Klimasara, ur. Sejny 1982 r., NKJP II A, zam. Sejny; data zap. 24.04.2003 r.; załącznik: *Wesele*.

6. Bubele; inf. **Donata Ewa Noralska?**, ur. Janiszki 1941 r., rolnik, SP, poza wsią 5 lat, rodzice ur. o. 1909 r., m. 1913 r.; zap. Krystian Łepkowski, ZSCKR, Technikum, kl. Ia BT, zam. Bubele; data zap. 2014.

6-I. Bubele; inf. **Alfred Sadłoń**, ur. 1938 r., rolnik, SP, rodzice ur. o. 1912 r., m. 1916 r., sąsiad eksploratora; zap. Ewelina Koneszko, ZSCKR w Sejnach I RT, zam. Bubele; data zap. 11.05.2014 r.

8a. Bosse; inf. **Józef Andrulewicz**, ur. Bosse 1915 r., 4 klasy; zap. Kornel Marcin Miszkiel, ur. Sejny 1982 r., KNJP, zam. Sejny; data zap. bd.

12a. Kolonia Sejny; inf. **Anna Lisewska**, ur. Berżniki 1924 r., 6 klas SP, rolnik, do 1936 r. w Berżnikach, potem Kol. Sejny, rodzice ur. Kolendziszki, zap. Ewa Mikołajczyk, ur. Sejny 1970 r., klasa IIb LO Sejny, zam. Sejny; data zap. 16.09.1986 r.

17. Hołny Wolmera; inf. **Tadeusz Dulewicz**, ur. Podlaski 1927 r., rolnik, 4 klasy SP, poza wsią 1927-30 r. i 1948-50 r., rodzice ur. o. Podlaski 1895 r., m. Babańce 1905 r., Dziadek eksploratora; zap. Szymon Dulewicz, ZSCKR w Sejnach, klasa III G BT, zam. Hołny Wolmera; data zap. 07.05.2014 r.

17-I. Hołny Wolmera; inf. **Władysław Marian Namiotko**, ur. Hołny Wolmera 1931 r., ślusarz maszynowy, poza wsią szkoła podst. Ogrodniki 1938-39 r., 1946-49 r., Gimnazjum Rolnicze Sejny 1949-50 r., Liceum Suwałki 1950-52 r., kurs nauczycieli zawodu Kraków 1952 r. wojsko Lidzbark Warmiński 1952-54 r. Zasadnicza Szkoła Zawodowa Mechanizacja Rolnictwa Sejny 1954 r., rodzice ur. o. Zelwa 1890 r., m. Kiecie 1897 r.; zap. Anna Polens, III E; data zap. 01.11.2011 r.

24. Dubowo; inf. **Anna Budzińska**, ur. Zamieciny? (Dubowo) 1933 r., gospodyni domowa, 5 klas, poza wsią 1958-65 r., rodzice ur. o. Zamieciny (Dubowo) 1903 r., m. Łopuchowo 1900 r., ktoś z bliskiej rodziny eksploratora; zap. Paweł Jarzębowicz, zam. Dubowo; data zap. bd

POWIAT SUWAŁKI

Gmina BAKALARZEWO (skrót Bak)

1. Stary Skazdub; inf. **Wiktoria Milewska**, ur. Sadłowina 1922 r., SP, rodzice ur. m. Sadłowina, o. Kamionka. Babcia eksploratora; zap. Elżbieta Brodowska, ur. Gołdap 1982 r., NKJP rok II, zam. Olecko; data zap. 20.04.2003 r.; załącznik drukowany *Wesele*.

6. Słupie; inf. **Wiktor Jaszczurowski**, ur. Słupie 1949 r., mechanik spawacz, wykształcenie zawodowe, rodzice ur. m. Stoki, 1925 r., o. Słupie, 1922 r.; zap. Bogumiła Jaszczurowska, ur. Suwałki 1983 r., NKJP, zam. Suwałki; data zap. 04.05.2004 r.

11. Sadłowina; inf. **Zygmunt Pietrzeniuk**, ur. Sadłowina 1922 r., SP, rolnik, w Niemczech 1940-45 r., rodzice ur. m. Sadłowina, 1898 r., o. Staki Małe gm. Koniecbor, 1892 r.; zap. Martyna Gajewska, uczeń, I LO im. M. Konopnickiej w Suwałkach kl. Ic, zam. Rogówko 19-420 Kowale Oleckie; data zap. 04.11.2011 r.

13. Aleksandrówka; Inf. Stanisław Sarofin, ur. Aleksandrówka 1939, ojciec także stąd, matka z Mikołajówki; zap. Teresa Ambrosiewicz, ur. 1983 Suwałki, NKJP, data zapisu 2004 r.

14. Zajączkowo; inf. **Ludwika Sidor**, ur. Zajączkowo 1926 r., rolnik, SP, rodzice ur. m. Zajączkowo. Babcia eksploratora; zap. Justyna Sidor, ur. Suwałki 1984 r., KNJP w Suwałkach, grupa B, zam. Suwałki; data zap. 04.05.2005 r.

14a. Bakalarzewo; inf. dn.

18*. Nieszki; inf. Halina i Mieczysław Jurewicz, ur. 1948 r. oraz 1943 r.; zap. Renata Jurewicz, KNJP w Suwałkach, rok II grupa A, zam. Nieszki; data zap. bd.

Gmina FILIPÓW (skrót Fil)

1a. Supienie; inf. **Ryszard Brzęk**, ur. Filipów 1964 r., wykształcenie średnie rolnicze, rolnik, poza wsią 1984-86 r. - wojsko, rodzice ur. m. Blenda 1931 r., o. Supienie 1925 r.; zap. Zuzanna Nejfert, LO im. M. Konopnickiej w Suwałkach, kl. I c, zam. Suwałki; zap. 22.10.2011 r.

5-II. Filipów; inf. **Czesława Dobkowska**, ur. Jemieliste 1932 r. SP, rodzice ur. Jemieliste, m. Władysława Święcka, o. Franciszek Święcki - rolnicy; zap. Urszula Danielewicz, ur. Filipów 1979 r., NKJP rok II, zam. Filipów; data zap. 05.05.2005 r.

6-I. Stare Motule; inf. **Heronima Rubin**, ur. Stare Motule 1922 r., 6 klas, rodzice ur. Motule Stare, zap. Wioletta Białanowska, ur. Olecko 1970 r., uczennica, zam. Olecko; data zap. 4.07.1986 r.

11. Zusno; inf. **Władysław Zieliński**, ur. Zusno 1933 r., rolnik, SP, poza wsią rok 1944 i 1985 do dzisiaj, rodzice ur. m. Chmielówka 1899 r., o. Zusno 1895 r.; zap. Agata Woroniecka, uczennica I LO im. Marii Konopnickiej w Suwałkach, kl. Ic, zam. Bukowa; data zap. 22.10.2011 r.

13. Nowa Dębszczyzna; inf. **Irena Hanc**, ur. Dębszczyzna Nowa 1928 r., emerytka, 3 klasy SP, poza wsią w czasie II wojny, rodzice ur. m. Matłok 1895 r., o. Dębszczyzna Nowa 1900 r. Babcia eksploratora; zap. Anna i Katarzyna Chałęckie, ur. Filipów 1982 r., NKJP, rok II, zam. Dębszczyzna Stara; data zap. 18.04.2003 r.

Gmina JELENIEWO (skrót Jel)

1a. Udziejek; inf. **Regina Kowalewska**, ur. 1920 Przełomka, o. stąd, m. –Targowisko; 5 klas SP, dwa lata w Krasnowie, Babcia eksploratorki. zap. Agnieszka Kowalewska, ur. Udziejek 1983, NKJP Suwałki, data zap. 2004 r.

2-III. Sidory; inf. **Teresa Orchowska**, ur. Leszczewo 1948 r., rolnik, SP, rodzice ur. Leszczewo, m. 1915 r., o. 1913 r., Ciocia eksploratora; zap. Katarzyna Toczko, ur. Suwałki 1983 r., NKJP, zam. Suwałki; data zap. 01.05.2004 r.

4-II. Gulbieniszki; inf. **Józef Domalewski**, ur. Sidory 1938 r., poza wsią 1 rok (1960) w Bydgoskiem, 4 klasy, rodzice ur. m. Udryn (5 km dalej), o. Sidory; zap. Marta Konkol, ur. Gołdap 1973 r., LO w Gołdapi, zam. Gołdap; data zap. 14.07.1990 r.

9. Malesowizna; inf. **Anna Żylińska**, ur. Maliszewizna 1896 r., rolnik, poza wsią 1916-41 r. w Suwałkach, od 1941 r. w Ełku; rodzice ur. Malesowizna; zap. Ewa Skup, ur. Mokobody 1968 r., LO w Węgrowie, zam. Mokobody, uczestniczka obozu gwarownawczego, data zapisu: bd.

11. Szurpiły; inf. **Halina Mackiewicz**, ur. Czerwone Bagno 1928 r., w Szurpiłach od 50 lat, rodzice ur. m. Klonoryśc 1905 r., o. Józef Wiśniewski, Czerwone Bagno 1902 r.; zap. Urszula Mackiewicz, ur. Suwałki 1981 r., NKJP, zam. Szurpiły; Babcia eksploratora; data zapisu: 06.04.2003 r.

11-I. Szurpiły; inf. **Wacława Żabicka**, ur. Wołownia 1930 r., gospodyni domowa, 2 klasy SP, poza wsią 18 lat, znajoma eksploratora; zap. Aleksandra Oslik?, ur. Kozienice 1982 r., NKJP, zam. Augustów; data zap. 18.04.2003 r.; załącznik *Żniwa*.

11-III. Szurpiły; inf. **Zofia Ołowniuk z d. Kluczyńska**, ur. Szurpiły 1919 r., poza wsią 2 lata przymusowych robót w Niemczech (1938-1940), 7

klas w Jeleniewie, rodzice ur. m. Hultajewo (7 km od Szurpił), o. Szurpiły; zap. Wioletta Bykas, ur. Sejny 1973 r., LO im. Sz. Konarskiego w Sejnach, zam. Sejny; data zap. 13.07.1990 r.

12. Jeleniewo; inf. **Eugeniusz Brzostowski**, ur. Jeleniewo 1922 r., SP, poza wsią 3 lata na wojnie, rodzice ur. m. z Kleszczówek koło Smolnik, o. Blenda (24 km od Jeleniewa); zap. Anka Kondracka, ur. Węgorzewo 1974 r., LO Węgorzewo, kl. IIc, zam. Węgorzewo; data zap. 07-09.07.1990 r.

12-II. Jeleniewo; inf. **bd.**; zap. Teresa Szumiec, ur. Jeleniewo 1965 r., klasa VIII, zam. Jeleniewo; data zapisu: 11.01.1981

12a. Kazimierówka; inf. **Józef Sowul**, ur. Kazimierówka 1903 r., 1 rok SP, rodzice ur. m. Kazimierówka, o. Ścibowo; zap. Marta Konkol, ur. Gołdap 1973 r., LO w Gołdapi, kl. IIIb, zam. Gołdap; data zapisu: 09.07.1990 r.

13-I. Wołownia; inf. **Honorata Konikowska**, ur. Toczyłowo koło Grajewa 1927 r., 4 klasy w Toczyłowie, w Wołowni mieszka od 1947 r., rodzice ur. Toczyłowo, zap. Justyna Faszczewska, ur. Augustów 1973 r., LO im. Sz. Konarskiego Sejny, klasa IIId, zam. Sejny; data zapisu: 10.07.1990 r.

16. Żywa Woda; inf. **Amelia Połuboczek z d. Klimaszewska**, ur. Żywa Woda 1933 r., 7 klas SP, rolnik, przeprowadzka do Suwałk 1953 r., rodzice ur. m. Żywa Woda 1904 r., o. Olszanka 1901 r., Babcia eksploratora; zap. Agnieszka Połuboczek, ur. Suwałki 1984 r., NKJP rok II, zam. Suwałki; data zapisu: 01.05.2005 r.

Gmina PRZEROŚL (skrót Przer)

7. Przerośl; inf. **Stanisław Wasilewski**, ur. Przerośl 1922 r., 7 klas SP, krawiec, kombatan II wojny światowej, rodzice ur. m. Ewa Żukowska, Czarne, o. Józef Wasilewski, Przerośl; zap. Iwona Jakubowska, ur. Suwałki 1983 r., NKJP rok II, zam. Suwałki; data zapisu: 30.04.2003 r.; 8 załączników tekstowych + rysunki

7a. Kolonia Przerośl; inf. **Janina Jarzębska**, ur. Kolonia Przerośl 1933 r., SP, rodzice ur. m. Przystajne 1905-07 r., o. Kolonia Przerośl 1913-15 r., inf. na stałe mieszka w Dubeninkach, Babcia eksploratora; zap. Katarzyna Wysocka, ur. Gołdap 1982 r., NKJP II rok, zam. Dąbie koło Gołdapi; data zapisu: 22.04.2003 r.

7x. Przerośl; inf. dn.

8-I. Rakówek; inf. **Helena Judzewicz**, ur. Rakówek 1936 r., SP, rolnik, rodzice ur. 1888 r. i 1890 r.; zap. Sylwia Jakubowska, I LO im. M. Konopnickiej w Suwałkach, kl. Ic, zam. Suwałki; data zapisu: 30.10.2011 r.; załączone. zdjęcia inf. i eksploratora.

9a. Rospuda; inf. **Janina Chmielewska**, ur. 1913 Rospuda, o. także, m. w Czarnem, inf. nie opuszczała Rospudy, 6 klas SP; zap. Marta Chotyńska, ur. 1981 Filipów, NKJP Suwałki, data zapisu r. 2003.

13a. Łanowicze Duże; inf. **Józef Czartoliński**, ur. Łanowicze Duże 1937 r., SP, emeryt, poza wsią Warszawa 1957-59 r., PGR Wętewo 1969-73 r., Suwałki 1974-75 r., rodzice ur. m. Białorogi 1907 r., o. Zusno 1905 r., brat ojca eksploratora; zap. Aneta Czartolińska, ur. Suwałki 1980 r., V rok FP, zam. Suwałki; data zapisu: 02.05.2004 r.

Gmina RACZKI (skrót Racz)

10. Józefowo; inf. **Sabina Rutkowska**, ur. Grabowo 1921 r., emerytka, wykształcenie carskie niepełna SP, rodzice ur. Gliniska, Ciocia eksploratora; zap. Ewa Bednarska, ur. Suwałki, rok III, zam. Suwałki; data zapisu: 25.12.2004 r.

11. Koniecbór; inf. **Wanda Górską**, ur. 1926 r., szkoła 7-letnia drugiego stopnia, 12 lat w Rosochackie koło Olecka, rolnik, rodzice ur. m. Osieńska Buda 1900 r., o. Kurianki 1897 r., Babcia eksploratora; zap. Justyna M. Górską, ur. Suwałki 1982 r., rok III FP UwB, zam. Koniecbór; data zapisu: 28.03.2004 r.

12. Raczki; inf. dn.

12-I. Raczki-I;

14. Moczydły; inf. **Jan Szczepański**, ur. Moczydły 1932 r., 2 klasy SP, poza wsią 1 rok Wrocław, rolnik, rodzice ur. ok. 1900 r., Dziadek koleżanki eksploratora; zap. Ewelina Jarosławska, ur. Białystok 1982 r., FP UwB, studia zaoczne, zam. Białystok; data zap. 02.05.2004 r.

22. Witówka; inf. **Franciszek Kotarski**, ur. Witówka 1948 r., SP, zbrojarz, betoniarz, rodzice ur. m. Jabłońskie 1908 r., o. Witówka 1891 r.; zap. Dominika Bliniewska, uczeń kl. Ic LO im. Marii Konopnickiej w Suwałkach, zam. Suwałki; data zapisu: 30.10.2010 r.

Gmina SUWAŁKI (skrót Suw)

3-I*. Potasznia; inf. 1) **Stanisław Leszczycki**, ur. Potasznia 1908 r., poza wsią 2 lata podczas okupacji, m. ur. Potasznia; inf. 2) **Zofia Leszczycka** (żona), ur. Koniowiec 1927 r., rodzice ur. Koniowiec; zap. Anka Kondracka, ur. Węgorzewo 1974 r., LO Węgorzewo, klasa II, zam. Węgorzewo; data zapisu: 13.07.1990 r.

3-II*. Potasznia; inf. 1) **Franciszek Gwiazdowski**, ur. Potasznia 1913 r., rodzice ur. Potasznia, inf. 2) **Janina Gwiazdowska**, ur. Potasznia 1925 r., 6 klas, rodzice ur. m. w Dąbrowie, o. w Tartaczysku; zap. Ewa Piszcz-

towska, ur. Olecko 1974 r., LO nr 2, klasa II, zam. Suwałki; data zapisu: 09.07.1990 r.

3-V. Potasznia; inf. **Wacław Wojciechowski**, ur. Potasznia 1948 r., rolnik - rencista, wykształcenie średnie, poza wsią w wojsku, rodzice ur. m. Stefania 1922 r., o. Stanisław 1914 r.; zap. Ewa Ołów, I LO im. Marii Konopnickiej w Suwałkach kl. I b, zam. Suwałki; data zapisu: 28.10.2011 r.

7. Bród Nowy; inf. dn.

7a. Bród Stary; inf. **Irena Tylanda**, ur. Krzywe 1931 r., 4 klasy SP, rolnik, rodzice ur. Krzywe, m. 1912 r., o. 1905 r.; zap. Agata Lewandowska, ur. Reszel 1981 r., rok II NKJP, zam. Suwałki; data zapisu: 22.04.2003 r.

8-I. Krzywólka; inf. dn.

12-I. Suwałki; inf. **Maria Mitkow**, ur. Suwałki 1921 r., rodzice ur. Suwałki, m. 1900 r., o. 1899 r., Babcia eksploratora; zap. Monika Mitkow, ur. Suwałki 1983 r., NKJP, zam. Suwałki; data zapisu 15.01.2005 r.

12-III. Suwałki; inf. bd; zap. Monika Michniewicz; data zapisu bd.

12a. Mała Huta; inf. **Leokadia Chomicz**, ur. Mała Huta 1936 r., niepełna SP, gospodyni domowa, rodzice ur. m. Okuniowiec 1914 r., o. Mała Huta 1910 r., Babcia eksploratora; zap. Emilia Chomicz, ur. Suwałki 1982 r., NKJP, zam. Mała Huta; data zapisu: 23.04.2003 r.

12b. Biała Woda; inf. **Stanisława Kalinowska**, ur. Biała Woda 1921 r., poza wsią od 1945 r. rodzice ur. m. Biała Woda, o. Piecki; zap. Jolanta Różyńska, ur. Suwałki 1982 r., NKJP II rok, grupa A, zam. Suwałki; data zapisu: 23.04.2003 r.; załącznik *Żniwa*.

13. Osinki;

14*. Lipniak; inf. **Czesława Michniewicz**, ur. Annowo 1939 r., emerytka, SP, do wsi przybyła po ślubie, rodzice ur. m. Bilbinowo 1909 r., o. Poddubówek 1904 r.; inf. **Aleksander Michniewicz**, ur. Lipniak 1936 r., rolnik - emeryt, SP, rodzice ur. m. Lipniak 1913 r., o. Zielone Kamedulskie 1913 r; zap. Marcin Michniewicz, I LO w Suwałkach, klasa I, zam. Lipniak; data zapisu: 03.11.2011 r.

15. Nowa Wieś, inf. bd.

15-I. Nowa Wieś; inf. **Władysława Poźniak**, ur. Jasionowo 1924; rodzice ur. w Rychtynie, Jasionowo do 1939 r., Leszczewo, Stary Folwark, SP, rolnictwo. zap. Sylwia Kowalewska, ur. Suwałki 1982, NKJP, data zapisu 2004 r.

15-II. Nowa Wieś; inf. **Wacław Łukowski**, ur. Nowa Wieś 1926, o. stąd, m. Krzywe, SP, rolnik; zap. Joanna Perkowska, ur. 1983 Suwałki, NKJP, data zapisu 2004 r.

16. Okuniowiec; inf. **Łucja Franciszka Osiecka**, ur. Jegliniec 1924 r., gospodyni domowa, niepełna SP, do 25 roku życia w Jeglińcu, rodzice ur. m. Grałże 1886 r., o. Jegliniec 1884 r., Babcia eksploratora; zap. Marta Osiecka, ur. Suwałki 1981 r., NKJP r. II, zam. Okuniowiec; data zapisu: 20.05.2003 r.

20. Przebród; inf. **Helena Puza**, ur. Malesowizna 1924 r., rencistka, 5 klas SP., do 1976 r. w Gołdapi, rodzice ur. bd, sąsiadka eksploratora; zap. Anna Kwiatkowska, ur. Gołdap 1982 r., NKJP IIa, zam. Przebród; data zapisu: 20.04.2003 r.

24. Sobolewo; inf. **Henryk Romanowski**, lat 59, wieś Sobolewo 10; zap. Karol Kozłowski, zam. Suwałki; data zapisu: bd.

28a. Zielone Królewskie; inf. **Stefania Złotnik**, 89 lat, SP, emerytka; siostra Prababci eksploratora; zap. Emilia Złotnik, uczeń kl. I B LO im. Marii Konopnickiej w Suwałkach, zam. Suwałki; data zapisu: 02.11.2011 r.

32. Gawrych-Ruda; inf. **Władysława Kondratowicz**, ur. Krasnopol 1914 r., SP., rodzice ur. m. Krasnopol 1884 r., o. Księżawieś? 1870 r., Babcia eksploratora; zap. Radosław Berus, ur. Suwałki 1983 r., NKJP, zam. Gawrych-Ruda; data zapisu: 10.05.2004 r.

Gmina SZYPLISZKI (skrót Szypl)

2b. Mikołajówka; inf. **Stefan Poniszko**, ur. Aleksandrówka 1930 r., 5 klas, rodzice ur. m. Szypliszki, o. Aleksandrówka; zap. Zyta Iwaszko, ur. Puńsk 1971 r., nauczycielka; wizyta okazjonalna; data zapisu: 10.05.1998 r.

6a. Lipniak; inf. **Michał Kisielewski**, ur. 1940 r., 7 klas SP, rolnik, ur. rodzice m. Lipniak 1903 r., o. Sidory 1910 r., Wujek eksploratora; zap. Agnieszka Burzyńska, ur. Suwałki 1982 r., NKJP , rok II zam. Suwałki; data zapisu: 21.04.2003 r.

13a. Węgielnia; inf. **Bonifacy Grądzki**, ur. Węgielnia 1925 r., rolnik, 2,5 roku w więzieniu za broń i amunicję, 3 klasy SP, rodzice ur. m. Kalety, o. Węgielnia; zap. Anna Grabowska, ur. Suwałki 1981 r., II rok NKJP, zam. Węgielnia; data zapisu: 22.04.2003 r.

17a. Polule; inf. **Stanisława Baluta**, ur. 1926 Dębowo, rodzice także, rolnik; zap. Monika Malinowska, ur. 1982, NKJP; data zap 2004 r.

17a-I. Polule; inf. **Danuta Mikielska**, ur. 1954 Polule, o. - Polule, m. – Jeleniewo, rolnik, wykształcenie zawodowe; zap. Andrzej Janusz Górski, ur. Suwałki 1977, SP 11 w Suwałkach.

17a-II. Polule; inf. dn.

Gmina WIŻAJNY (skrót Wiż)

5. Wiżajny; inf. **Anna Andruszkiewicz**, ur. Wiżajny 1923 r., praca w gminnym ośrodku zdrowia, śpiewaczka ludowa w Wiżajnach, podczas wojny pracowała 5 lat w Bolciach u rodziny niemieckiej, 6 klas SP, rodzice ur. Wiżajny, znajoma eksploratora; zap. Dagmara Czerwińska, ur. Węgorzewo 1982 r., II rok NKJP, zam. Wiżajny; data zapisu 22.04.2003 r.

5-IV. Wiżajny; inf. **Marianna Wysocka**, ur. Wiżajny 1949 r., krawcowa, od 1970 r. nie mieszka w Wiżajnach, rodzice m. Wiktoria z domu Zackiewicz, o. Piotr Prucko; zap. Daniela Stilger, I LO im. M. Konopnickiej w Suwałkach, kl. I c, zam. Suwałki; data zapisu 03.11.2003 r.

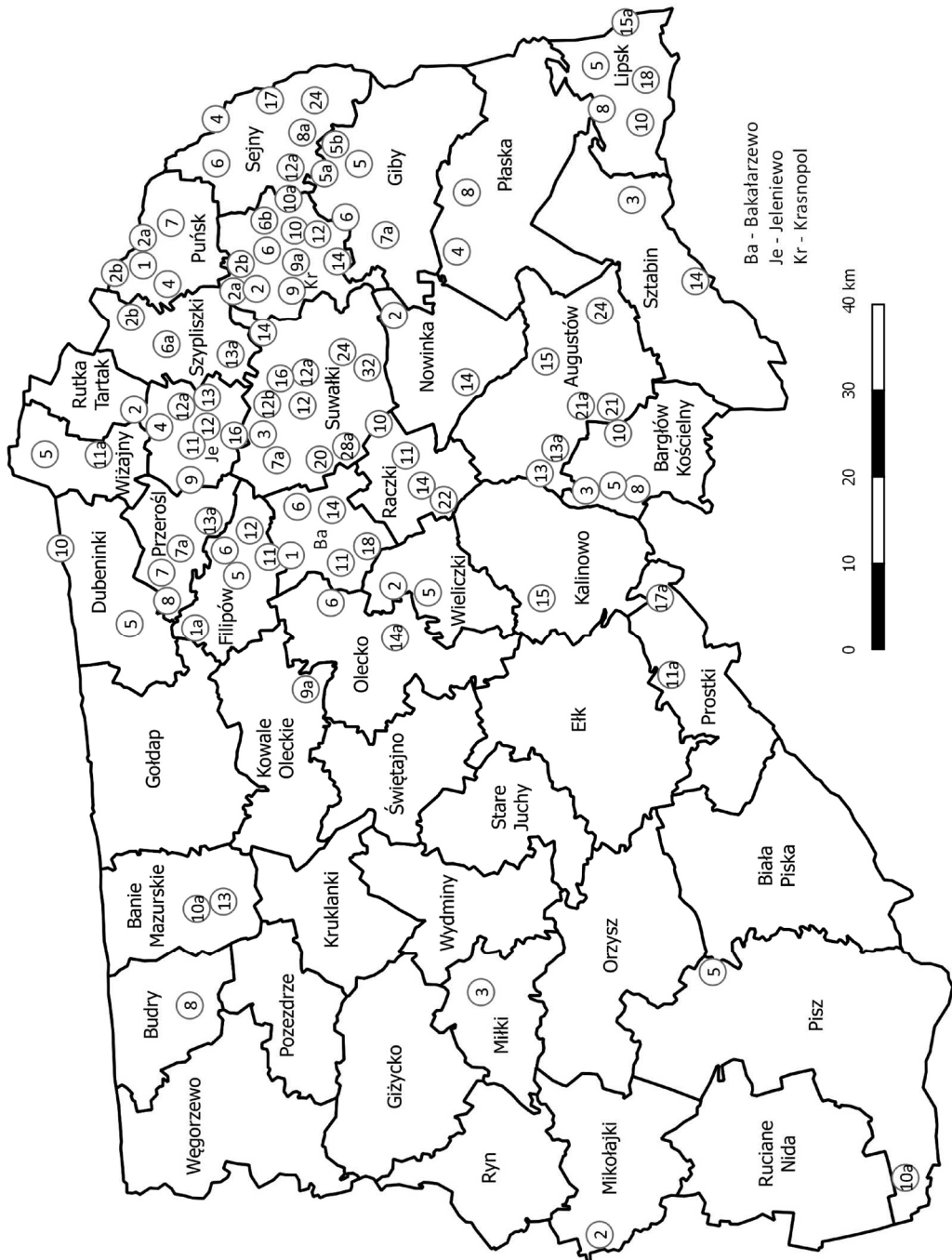
11a. Poplin; inf. **Antoni Kochnowski**, ur. 1939 r., emeryt, SP, poza wsią 23 lata, rodzice ur. 1915 r. i 1917 r.; zap. Ewelina Kochnowska, I LO im. M. Konopnickiej w Suwałkach, kl. I, zam. Suwałki; data zapisu 30.10.2011 r.

POWIAT WĘGORZEWO

Gmina BUDRY (skrót Budry)

8. Budry; inf. **Maria Bazylewicz**, ur. Wola Wielka 1926 r., SP, do 1947 r. w Woli Wielkiej, 1940-45 r. w Besarabii, 1945-47 r. w Warszawie, 1947 r. wyjazd do Buder, rodzice ur. Wola Wielka, m. 1905 r., o. 1889 r.; zap. Alicja Borowiecka, ur. gmina Giżycko 1977 r., zam. Ołownik gm. Budry; data zapisu 09.04.2004 r.

Mapa byłego woj. suwalskiego

Opracowała mgr Katarzyna Cieśluk (Raczki, pow. Suwałki)

Rolnictwo¹

A. Orka i bronowanie - narzędzia i czynności

1. Jsn. **plytkie oranie po żniwach?** (*podoranie, osztorcowanie, podzelowanie, pokładanie, podorywka, podrzutka, podrucha, pokładanka, podkładka*). Pytać także o formę bezokolicznika (PAN-VII-1)

podorywka	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II, 18, Płas 4); ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I ‘po żniwach’, 7a-I, Kras 2, 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b, 6b-I -i, 9a**, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*, 24, Szypl 2b)
podrywka	SEJNY (Giby 7a); SUWAŁKI (Bak 18a*)
podrzutka	AUGUSTÓW (Barg 10); SUWAŁKI (Suw 24)
podrzucka	AUGUSTÓW (Barg 5)
podrucka	SEJNY (Kras 2)
szalunek	OLECKO (Olec 14a)

Objaśnienia inf.: ‘zeby zielska wygnili’ (**Barg 5**); ‘no, pług jetnoskibowy i trzyskibowy, to jak sie szaluje tylko płytko, podorywke sie robi’ (**Olec 14a**); ‘podorywka – płyciutko sie orze’ (**Kras 2-I**).

1a. ‘płytko orać po żniwach’

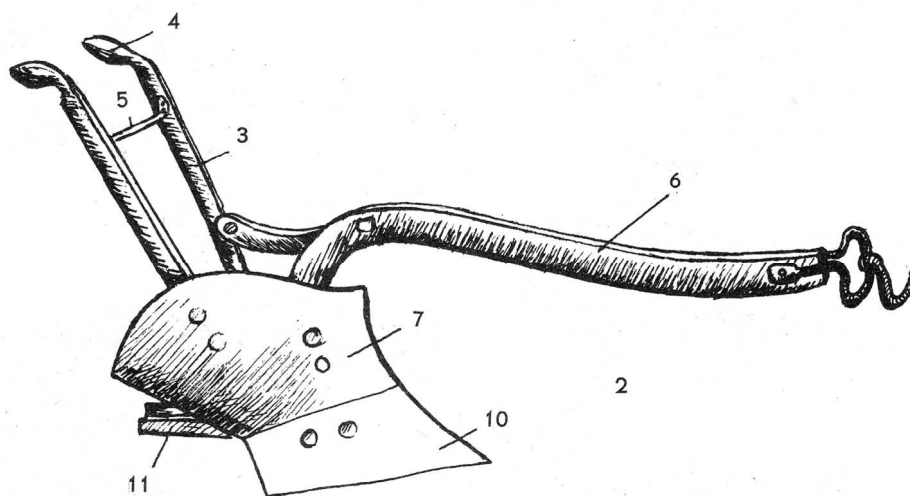
podorywać	AUGUSTÓW (Lipsk 18, Płas 4); SUWAŁKI (Jel 12)
szalować	OLECKO (Olec 14a)
robić podorywkę	OLECKO (Olec 14a)
jednorazówka orka	OLECKO (Olec 14a)

Objaśnienia inf.: ‘orali, jak już pod zasiew, to oziemki sie nazywali, a jak tylko takie płytkie, dwuskibowym czy trzyskibowym plugiem, to szalunek... (na pyt. o zagon) sie orze oziemki, jak szalunek dwuskibowym czy tam trzyskibowym, to podorywka sie nazywała, a jak sie orze głęboko do siania, to już orka głęboka sie nazywa’ (**Olec 14a**); ‘jek sie już wszystko z pola zebralo, to później robili kultywacje albo podorywke, tako płytko, żeby to przeorać. A już później znówuz na zime głębiej sie już zaorywało i znów tak dookoła i dookoła to samo sie przewracało’ (**Barg 20a**).

¹ Kwestionariusz do badań słownictwa ludowego, Wrocław 1958, zeszt III, dział VII, s. 31-59.

2. Jsn. najczęściej używane narzędzie do orania? (*plug*). Pytać o typy pługów. Czy plug bez kółek tego typu co na rys. ma specjalną nazwę, czy nie (PAN-VII-2), (KK-I-I-1), (AGM-III-V-1)

plug	AUGUSTÓW (Aug 8, 13-I, 13-II, 15, 21, 21-I, 24, Barg 3, 5, 8, 10, 20a, Lipsk 5, 8, 8-I, 10-II, 18, Now 14, Plas 4, 8, Sztab 3, 14*, 14-I); ELK (Juchy 1a, Kal 15, Pros 11a, 17a); GIŻYCKO (Mil 3); GOŁDAP (BanieM 10a, 13, Dub 5, 5-I, 10, 10-I, 10-II, 10-III); MRĄGOWO (Mik 2); OLECKO (Kow 9a, Olec 6, Wiel 2); Pisz (Pisz 5, 10a); SEJNY (Giby 5, 5a, 5b, 7a, 7a-I, Kras 2, 2-I, 2a, 2c, 6, 6-II, 6-III, 6b, 6b-I, 9, 9a**, 10, 10a, 12, 14, Puń 1, 2a, 2b, 4*, 7, Sej 6-I, 8a, 12a, 17, 17-I, 24); SUWAŁKI (Bak 1, 6, 11, 13, 14, 14a, 18a*, Fil 1a, 5-II, 11, 13, Jel 1a, 2-III, 9, 11, 11-I, 12, 12-II, 16, Przer 7, 7a, 7x, 8-I, 9a, 13a, Racz 10, 11, 12-I, 12 czy 12c?, 14, 22, Suw 3-I*, 3-V, 7a, 12-I, 12-III, 12a, 15, 15-I, 15-II, 16, 20, 24, 28a, 32, Szypl 2b, 6a, 13a, 17a, 17a-I, 17a-II, Wiż 5, 11a); Węgorzewo (Budry 8)
<i>plug</i>	OLECKO (Wiel 5-I); SEJNY (Sej 4); SUWAŁKI (Suw 12b)
<i>pluh</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 15a)

2a. 'typy pługów'

jednoskibowy	AUGUSTÓW (Barg 10 '-bez kółek'); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Kras 2b, Sej 6); SUWAŁKI (Jel 12)
dwuskiibowy	por. pyt. 14.
trzyiskibowy	OLECKO (Olec 14a)

czteroskibowy	AUGUSTÓW (Barg 10 ‘-do głębokiej orki’)
plóg konny	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Kras 2b, 6b)
plóg ręczny	OLECKO (Olec 14a)
plóg bez kółek	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 6-I)
plóg kółkowy -o-	OLECKO (Olec 14a)
plóg dwukółkowy	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Puń 2b)
plóg drewniany	SUWAŁKI (Jel 1a, Przer 8-I)
pojedynczy	SEJNY (Kras 14)
podwójny	SEJNY (Kras 14)
parny plóg	SEJNY (Kras 2-I)
ciągnik	SEJNY (Kras 6-III)

Objaśnienia inf.: ‘*Mały a wielgi to juz plug*’ (**Kras 2**); ‘*teraz ciagnikami, a przedtem koñmi było*’ (**Kras 6-III**); ‘*no, plug jednoskibowy i trzyskibowy, to jak sie szaluje tylko plytko, podorywke sie robi, no i jest taki wiekszy plug, o to jest ręczny, a jest konne plugi na przyklad, dwukolkowe, o to prosze, to jest plug kolkowy, no i dwie skiby od razu*’ (**Olec 14a**); ‘*kiedys socha*’ (**Suw 3-V**); ‘*mnie to nie interesuje, ja tego nie uzywam*’ (**Wiż 5-IV**); ‘*a później po jakim czasie, już w dwudziestem roku tamoj, dwudziestem piątym, już plugi byli ulepszone. Bo byli na kółkach i nie trzeba było rękami trzymać, tylko zawrócić, zacząć orać i już on sam sed, prowadził, i tak*’ (**Kras 2-I**).

3. Jsn. część pluga, którą trzyma się rękami?

(*rączki, nogi, czepigi, rękojeście, sochy*). Zwrócić uwagę, czy wymieniona przez inf. nazwa odnosi się do całych rękojeści, czy tylko do ich drewnianych lub żelaznych uchwyty (PAN-VII-3), (KK-I-1-2), (AGM-III-V-2), (AGM-III-V-3)

rączka	AUGUSTÓW (Barg 3, Now 14); ELK (Pros 11a); SEJNY (Kras 9a**, Sej 12a); SUWAŁKI (Przer 7, Wiż 5-IV)
rączki <u>-c-</u>	AUGUSTÓW (Aug 13-I, 13-II, 15, 21, 21-I, 24, Barg 5, 8, 10, 20a, Lipsk 5, 8, 8-I, 10-II, 18, Płas 4, Sztab 3, 14*, 14-I); ELK (Juchy 1a, Pros 17a); GIŻYCKO (Mil 3); GOLDAP (BanieM 10a, Dub 5, 5-I); MRĄGOWO (Mik 2); OLECKO (Olec 14a, Wiel 5-I); PISZ (Pisz 10a); SEJNY (Giby 5, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2, 2a, 2b, 6, 6-II, 6-III, 6b, 6b-I, 9, 10a, 12, 14, Puń 1, 2a, 2b, 7, Sej 6, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 1, Jel 9, 12, 16, Przer 9a, Racz 10, 11, 14, 22, Suw 7a, 12-III, 12a, 12b, 14*, 15-I, 16, 24, Szypl 6a, 17a, 17a-I, 17a-II); WĘGORZEWO (Budry 8)
rączkie	AUGUSTÓW (Lipsk 15a)
ręce	SEJNY (Sej 4)

rękojeść	GOLDAP (BanieM 13, Dub 10-II); SEJNY (Kras 10); SUWAŁKI (Jel 2-III, 11, 11-I, 12-II, Przer 7, 7x, Suw 15-II)
rękojesćcie	AUGUSTÓW (Aug 8); SEJNY (Giby 5b); SUWAŁKI (Bak 6, Szypl 13a)
rękojesćce	SUWAŁKI (Suw 3-V)
rękojesći	AUGUSTÓW (Barg 10 - całe, Kras 2-I, Plas 8); SUWAŁKI (Bak 14, Suw 3-I*)
rękoisć	SUWAŁKI (Bak 11)
rękoisćcie	ELK (Kal 15); SUWAŁKI (Bak 18a*)
rękowiść	SUWAŁKI (Przer 4, Suw 15)
rękowiści	GOLDAP (Dub 10-III); SUWAŁKI (Fil 5-II, Przer 13a)
rękowiście	PISZ (Pisz 5); SUWAŁKI (Fil 11, 13, Jel 1a, Przer 7a, 8-I, Racz 11, 12, 12-I)
rękowiści	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Kras 2c); SUWAŁKI (Szypl 2b, Wiż 5, 11a)
rękowiść G -a	SUWAŁKI (Szypl 2b)
rękojmie	SUWAŁKI (Racz 22)
łapy	SUWAŁKI (Bak 14)
cepiki	SUWAŁKI (Suw 24)
cepigi	SUWAŁKI (Suw 3-V)
czepigi	SEJNY (Sej 6-I)
czepiga	AUGUSTÓW (Now 2)
czepiegi	SUWAŁKI (Suw 12-I)
korzystka	OLECKO (Kow 9a)
uchwyty	SUWAŁKI (Jel 12); SEJNY (Sej 8a)
sochy	SEJNY (Sej 8a)
lejce	SUWAŁKI (Suw 28a)
inf.nie wie	OLECKO (Olec 6, Wiel 2); SEJNY (Giby 5a, Puń 4*, Sej 17-I); SUWAŁKI (Fil 1a, Suw 32)

Objaśnienia inf.: ‘całe rękojesći’ (**Barg 10**); ‘całe rękojesćcia’ (**Giby 6**); ‘do całych rękojesći’ (**Jel 9**); ‘rogac - tak jek ji u sochi kiedyś, tak ji teraz rękowiści, rącki, rogac to tylko w sosie kiedyś był’ (**Kras 2**); ‘rączkami określa sie całość tej części pługa’ (**Lipsk 10-II**); ‘no rączki to wszystko’ (**Olec 14a**).

4. Jsn. zakończenie rączek? (grefy, pachy) (PAN-VII-4)

rączki -c-	AUGUSTÓW (Barg 5, Lipsk 10-II, 18); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6, Kras 2-I, 2c, 6-II)
rękoisćcie	SEJNY (Giby 6-I); SUWAŁKI (Bak 18a*)

<i>rękowieści</i> por. 5	SUWAŁKI (Szypl 2b)
<i>rękojeść</i>	SEJNY (Sej 24); SUWAŁKI (Jel 12)
<i>tronki</i>	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Kras 2)
<i>kulki</i>	SEJNY (Kras 6b-I)
<i>pachy</i>	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 7a, Kras 2b)
<i>grefy</i>	SEJNY (Giby 5b, Kras 6b, Sej 6, 6-I)
<i>końcówki</i>	SEJNY (Kras 2c)
inf. nie wie	ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 7a-I, Kras 9a**, 10a, 14, Sej 17); SUWAŁKI (Suw 3-I*, 24)

Objaśnienia inf.: *‘rącki - co sie rękami je trzyma (Barg 5); ‘jest ji zielazne niby te tronki, ale to mało, najwięc drewniane’ (Kras 2); ‘do uchwytów’ (Aug 8); ‘nabijali takie zielazne ruleczki, żeby mocniejsze byli, albo i tak orali. No to zwykle rącki były do trzymania pluga. To sie za te rącki trzymało i jon musiał iść, jego musiał prowadzić. Jak głębiej, to troska wznosił, a jak płycej, to naciskał na te rącki’ (Kras 2-I).*

5. Jsn. połączenie rączek? (*krzyżaczek, rozparstek, rozpinek, rozpórka, pręt*). Stwierdzić, czy otrzymana odpowiedź jest nazwą, czy doraźnie utworzonym określeniem (PAN-VII-5)

<i>rozpórka</i>	SEJNY (Giby 5b, Kras 2b, 6, Sej 24)
<i>spona</i>	AUGUSTÓW (Płas 4,
<i>krzyżaczki</i>	AUGUSTÓW (Barg 10 ‘-nazwa’); SEJNY (Kras 6b, Giby 7a)
<i>krzyżak</i>	ELK (Pros 17a)
<i>rorka</i>	SEJNY (Sej 6-I)
<i>rama</i>	AUGUSTÓW (Aug 13-II); SEJNY (Kras 6-II); SUWAŁKI (Bak 1, Fil 5-II)
<i>pręt</i>	SEJNY (Kras 2-I, 14, Sej 6)
<i>drut</i>	SEJNY (Kras 2, 9a**)
<i>łącze</i>	SEJNY (Giby 6-I)
<i>wzmocnienie</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SUWAŁKI (Jel 12; Szypl 2b)
<i>poprzeczka</i>	SUWAŁKI (Bak 18a*)
<i>przewód</i>	SEJNY (Kras 9a**)
<i>śruba</i>	SEJNY (Kras 2c)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Barg 5, Lipsk 18); SEJNY (Giby 7a-I, Kras 6b-I, 10a, Sej 17); SUWAŁKI (Suw 24)
<i>pominięto</i>	SUWAŁKI (Suw 3-I*)

Objaśnienia inf.: *‘no normalne, no sie przykręca o, śrubami przykręcono, tu dysiel przykręcony, tu rączki, no i o tak’ (Olec 14a); ‘wzmocnienie rękowieścia, żeby nie chodziło w bok’ (Szypl 2b); ‘prosto drut taki specjalny robi sie’ (Kras 2); ‘to to cały plug’ (Barg 5); ‘Pręt jest.*

Zalutowany dobrze, żeby nie machało się, bo gdyby tego pręta nie było, to oni by rozchodzili się. A jak pręt jest, to jest ściśnięcie i trzyma dobrze (Kras 2-I); *‘rękowiesci o zdwojone i śrubo złączone’* (Kras 2c).

6. Jsn. długa żelazna część pługa zakończona hakiem? (*grządziel, grądziel*). Podać rodzaj gramatyczny (PAN-VII-6), (KK-I-1-3), (AGM-III-V-4)

dyszel	AUGUSTÓW (Aug 15, 21-I, 24, Barg 8, 10, Lipsk 8, 8-I, 15a, 18, Now 14, Plas 4, 8, Sztab 3, 14-I); EŁK (Kal 15, Pros 17a); GOŁDAP (BanieM 13, Dub 10-II); PISZ (Pisz 5); SEJNY (Giby 5, 6, 7a-I, Kras 2a, 2b, 6-II, 6b-I, 9a**, Puń 1, 4*, Sej 6, 17); SUWAŁKI (Bak 6, 14, 18a*, Jel 2-III, 12, 16, Przer 4, 13a, Racz 10, Suw 6, 12a, 15-I, 16, 24, Szypl 13a, 17a, 17a-I)
dyszel ciągłowy	SUWAŁKI (Szypl 6a)
<i>dyszl</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 5)
<i>dysel</i>	AUGUSTÓW (Aug 21); OLECKO (Kow 9a); SEJNY (Kras 2); SUWAŁKI (Przer 9a)
<i>dysiel</i>	AUGUSTÓW (Barg 3, 5); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5, Kras 2-I, 2c, 12, Puń 2b); SUWAŁKI (Fil 13, Jel 1a, 11, 11-I, Racz 11, 12, 12-I, Suw 15, 15-II, Szypl 2b)
grządziel	SEJNY (Kras 6b, Sej 6-I); SUWAŁKI (Jel 2-III, Suw 12-III)
grądziel <u>m</u> .	AUGUSTÓW (Aug 8, 15, Barg 20a); PISZ (Pisz 10a); SEJNY (Giby 5b, Sej 6-I); SUWAŁKI (Suw 3-I*); Racz 14)
rogacz	AUGUSTÓW (Barg 10); GOŁDAP (Dub 10-III); SEJNY (Kras 2, Puń 7)
raguć	SEJNY (Puń 2a)
ciąg	SUWAŁKI (Przer 7, 7x)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II, Now 2); EŁK (Pros 11a); GIŻYCKO (Mil 3); GOŁDAP (Dub 10-I); MRĄGOWO (Mik 2); OLECKO (Olec 6, Wiel 2, 5-I); SEJNY (Giby 5a, 7a, Kras 6-III, 10, 14, Sej 8a, 12a, 17-I, 24); SUWAŁKI (Bak 11, Fil 1a, 11, Jel 12-II, Przer 7a, 8-I, Racz 22, Suw 3-I*, 3-V, 7a, 12b, 14*, 20, 28a, 32, Wiż 5-IV, 11a); WĘGORZEWO (Budry 8)

Objaśnienia inf.: *‘No dysiel i jak zaczepiony albo ciągnikowy, albo konne, to dysiel jest i jak zakręcony; dysiel żelazny, żeliwny; wszystko to żelazne, tylko rączki to drewniane jestoj albo i żeliwne jestoj rączki’* (Kras 2c).

6a. Jsn. podwójny dyszel, ciągniony przez jednego konia?

<i>łobla</i>	SEJNY (Kras 2-I, 2c)
<i>łołoble</i>	SEJNY (Kras 2)

6b. Jsn. „uprząż” dla wołu?

jarzmo	SEJNY (Kras 2)
kulbaka	SEJNY (Kras 2)

Objaśnienia inf.: *‘sochi to mieli ji parokonne, ale najwięc to pojedynce z takimi łołoblami; jarzmo albo kulbaki (nazwa starsza) (Kras 2).*

7. Jsn. część pługa, która odkłada ziemię na bok? (*odkładnica, odkładnia, blacha, deska*). Pytać o etymologię nazw (PAN-VII-7), (KK-I-1-4), (AGM-III-V-5)

odkładnica <u>ło-</u>	AUGUSTÓW (Aug 8, 13-I, 13-II, 21-I, 24, Barg 5, 10, Lipsk 5, 8, 8-I, 10-II, 18, Plas 4, 8, Now 14); ELK (Kal 15, Pros 11a); GOLDAP (BanieM 13, Dub 10, 10-I, 10-II); OLECKO (Olec 14a); PISZ (Pisz 5, 10a); SEJNY (Giby 5, 5a, 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2, 2-I, 2a, 2c, 6, 6-II, 6b, 6b-I, 9a**, 10a, 12, 14, Puń 1, 4*, Sej 6, 6-I, 17-I, 24); SUWAŁKI (Bak 1, 6, 11, 13, 18a*, Fil 1a, 5-II, 11, 13, Jel 1a, 2, 3-III, 12, 12-II, 16, Przer 7, 7a, 7x, 8-I, 9a, 13a, Racz 11, 22, Suw 3-V, 7, 12a, 14*, 15, 15-II, 16, 20, 24, 32, Szypl 6a, Wiż 11a)
odkładnice <u>ło-</u>	OLECKO (Wiel 5-I); SUWAŁKI (Racz 10)
okładnica	SEJNY (Kras 10)
rozkładnica	SEJNY (Giby 6-I)
odkładelnica	AUGUSTÓW (Aug 21)
odkładnia	AUGUSTÓW (Aug 15, Barg 8, 10, 20a, Sztab 14*); ELK (Pros 17a); GOLDAP (BanieM 13, Dub 5, 5-I, 10-III); SEJNY (Sej 6-I); SUWAŁKI (Racz 11, 14, Suw 12-III, Szypl 13a)
skrzydełka	WĘGORZEWO (Budry 8)
police	SEJNY (Sej 8a)
polica	AUGUSTÓW (Barg 3, Sztab 3); SEJNY (Kras 6b-I, Sej 17)
palica	AUGUSTÓW (Lipsk 5, 15a)
polka	SEJNY (Kras 6b-I)
fartuch	SEJNY (Kras 2, 2-I, 2b, 2c, Puń 1, 4*); SUWAŁKI (Jel 2-III, 11, 11-I, Przer 4, Suw 3-I*, 15-I, Szypl 2b, 17a)
<i>fartuk</i>	SEJNY (Puń 2a, 2b, 7)
odpłużnik	MRĄGOWO (Mik 2)

inf. nie wie	AUGUSTÓW (Now 2); OLECKO (Olec 6); SEJNY (Sej 4, 12a); SUWAŁKI (Bak 14, Suw 7a, 12-I)
--------------	--

Objaśnienia inf.: *‘dwie łodkładnicy, przecięte, rozdwojone; łodkładnica była dawniej, a dopiero teraz so pługi z fartuchami’ (Kras 2); ‘odkładnica tak zwana jest i była stalowa’ (Kras 2-I).*

8. Jsn. kawałek żelaza, który łączy główne części dawnego pługa kowalskiego? (*grządziel, płóz, lemiesz, odkładnię*) w jedną całość (*ślubiesz, słupica, słupnica, słup, stolec*). Pytać o pochodzenie nazw. Zrobić szkic połączenia głównych części pługa (PAN-VII-8)

korpus	SEJNY (Giby 6-I, Sej 24); Suwałki (Bak 18a*, Suw 3-I*, 24, Szypl 17a-II)
winkel	AUGUSTÓW (Barg 5)
słupica	SEJNY (Giby 6, 6-I, Kras 2b)
stolec	SEJNY (Sej 6-I)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Barg 5, 10, Lipsk 10-II, 18); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 5b, 7a, 7a-I, Kras 6-II, 6b-I, 9a**, 10a, Sej 17); SUWAŁKI (Jel 12)

Objaśnienia inf.: *‘Ten fartuch ji sośnik, ji ta łyzwa, to wszystko do pantofla idzie’ (Kras 2); ‘w jedno całość, no to dysiel, do dyśła to o wszystko przykręcone, i o tak’ (Olec 14a); ‘taka scoka jest, co do niej wszystko przykręcone; winkel, but’ (Barg 5).*

9. Jsn. ten sam kawałek żelaza w pługach fabrycznych? (*korpus*) (PAN-VII-9)

korpus	AUGUSTÓW (Barg 10); ELK (Juchy 1a); GOŁDAP (Dub 10, 10-I); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, Kras 2b, 6-II, 6b, 9a**, 14, Sej 6, 6-I, 24); SUWAŁKI (Bak 76, 18a*, Suw 3-I*, 16, 24)
winkel	AUGUSTÓW (Lipsk 18); ELK (Pros 17a); SUWAŁKI (Przer 13a)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SEJNY (Giby 7a-I, Kras 6b-I, 10a, Sej 17); SUWAŁKI (Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: *‘wszystkiego dokładnie nie wiem, no jak to tutaj mamy o jedno skibe, tu mamy drugo, tu kółko jedne, tu mamy drugie kółko, tu regulator co sie włanca no płyciej, głębiej, sie zalanca’ (Olec 14a).*

10. Jsn. żelazna część pługa, która orze ziemię? (*lemiesz, sośnik*). Pytać o pochodzenie nazw (PAN-VII-10), (KK-I-1-5), (AGM-III-V-6)

sośnik	AUGUSTÓW (Aug 8, 13-I, 15, 21, 21-I, 24, Barg 3, 5, 8, 20a, Lipsk 10-II, Now 14, Płas 8, Sztab 3, 14-I); ELK (Kal 15, Pros
--------	--

	11a); GOŁDAP (Dub 10, 10-I, 10-II); OLECKO (Olec 14a); Pisz (Pisz 5, 10a); SEJNY (Giby 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2, 2a, 2b, 9, 9a**, 12, 14, Puń 1, 2b, Sej 24); SUWAŁKI (Bak 1, 6, 14, 11, 18a*, Fil 1a, 5-II, 13, Jel 1a, 2-III, 9, 11, 12, 16, Przer 4, 7a, 13a, Racz 7, 11, 12, 12-I, 14, Suw 3-I*, 7a, 12-I, 12b, 14*, 15-I, 28a, 32, Szypl 2b ⁺ , 6a, 13a, 17a, 17a-I, 17a-II)
sosznik	SEJNY (Giby 5)
szosnik	SEJNY (Puń 2b)
saszka	Augustów (Lipsk 8-i)
lemiesz	AUGUSTÓW (Barg 10, 20a, Now 2, 14, Płask 8, Sztab 14*, 14-I); GIŻYCKO (Mił 3); GOŁDAP (BanieM 10a); SEJNY (Kras 2, 2-I, 2c, 6-III, 10a, Sej 6, 6-I);
lemisz	Sejny (Kras 14)
orak	Suwałki (Bak 14a)
norag (z lit. noragas)	Sejny (Puń 2a, 7)
zsuwina	Augustów (Now 2)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 18, Now 2, Sztab 14*); OLECKO (Kow 9a, Olec 6, Wiel 5-I); SEJNY (Sej 12a); SUWAŁKI (Fil 11, Jel 11-I, Suw 3-V, Wiż 5-IV, 11a)

Objaśnienia inf.: ‘sośnik, a tera nazywajo lemiesz’ (**Szypl** 2b); ‘sośnik nazywali po nasemu, a ja wiem, jak tam urzędowo’ (**Olec** 14a).

11. Jsn. część pługa, na której sunie on po ziemi? (*płóz, strzała, zola, stopa, pięta, but*). W wypadku otrzymania nazw: *pięta, but*, sprawdzić, czy są one synonimami *płozu*, czy też oznaczają jego końcową część (PAN-VII-11), (KK-I-1-6), (AGM-III-V-7)

pięta	AUGUSTÓW (Aug 13-I, 13-II, 15, 21, 21-I, 24, Barg 10); GOŁDAP (Dub 5-I); OLECKO (Olec 14a); Pisz (Pisz 5, 10a); SEJNY (Giby 2, 2-I, 2c, 5, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2-I, 2a, 2c, 12, 14 , Sej 6, 17, 24); SUWAŁKI (Jel 12-II, Przer 4, 7, 7x, 9a, 13a, Racz 6, 10, 14, Suw 20, Szypl 13a, 17a)
piętka	AUGUSTÓW (Aug 8, Lipsk 10-II, Sztab 14-I); ELK (Juchy 1a, Pros 11a); GOŁDAP (Dub 5, 10?, 10-I); SEJNY (Kras 10a); SUWAŁKI (Bak 1)
piatka	AUGUSTÓW (Lipsk 15a)
stopa	SEJNY (Giby 5a, 5b, 6-I, Sej 24); SUWAŁKI (Suw 3-V)
stopka	AUGUSTÓW (Lipsk 8, Płak 8); MRĄGOWO (Mik 2); SEJNY (Puń 4*); SUWAŁKI (Bak 14)
nózka	GIŻYCKO (Mił 3)
podeszwa	AUGUSTÓW (Lipsk 5, 8-I, 18); OLECKO (Kow 9a)

but	AUGUSTÓW (Barg 5, 20a); OLECKO (Kow 9a); SUWAŁKI (Bak 6 11)
<i>bot</i>	SUWAŁKI (Suw 15)
pantofel	SEJNY (Kras 2)
trzewik	SEJNY (Kras 2)
spód	SEJNY (Kras 2-I); SUWAŁKI (Jel 12)
<i>spod</i>	SEJNY (Sej 8a); SUWAŁKI (Jel 11, 11-I, Szypl 6a)
płozą	AUGUSTÓW (Barg 8); ELK (Pros 17a); GIŻYCKO (Mił 3); SEJNY (Giby 6, Kras 9); SUWAŁKI (Jel 2-III, 16, Racz 11, Suw 3-V, 20, 24)
<i>palaza</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 15a)
płóz	SEJNY (Kras 2b, 6-II, 6b, 6b-I, Sej 6-I)
zola	AUGUSTÓW (Barg 3, Now 14); ELK (Kal 15); SUWAŁKI (Bak 6, 18a*, Fil 13, Racz 12, 121-I, Suw 3-I*, 7a, 12a, 16)
zola z piętą	SUWAŁKI (Racz 10)
<i>synka</i>	SEJNY (Kras 2-I)
szyna	GÓLDAP (Dub 10-III); SEJNY (Puń 1, 2a, 7); SUWAŁKI (Suw 15-I, 15-II, Wiż 11a)
szyna fartucha	Sejny (Puń 2b)
fartuch	SUWAŁKI (Szypl 17a-II)
łyżwa	SEJNY (Kras 2, 2-II rzadziej)
przewodnica	GÓLDAP (BanieM 13); SEJNY (Puń 4*)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Now 2, Sztab 3); GÓLDAP (BanieM 10a, Dub 10-II); OLECKO (Olec 6, Wiel 2, 5-I); SEJNY (Kras 6-III, 9a**, 10, Sej 4, 8a, 12a, 17-I); SUWAŁKI (Fil 1a, 5-II, 11, Przer 7a, 8-I, Racz 22, Suw 12-I, 12-III, 12b, 14*, 28a, 32, Szypl 2b, Wiż 5-IV); WĘGORZEWO (Budry 8)

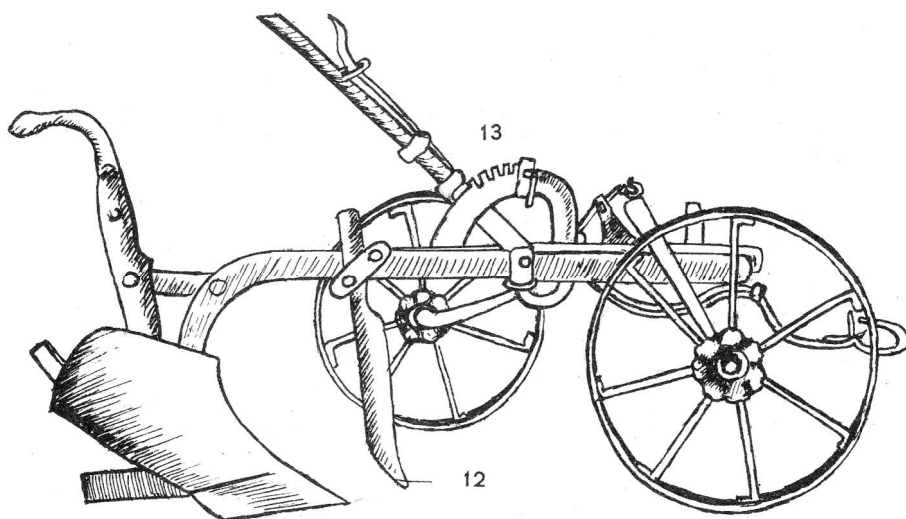
Objaśnienia inf.: *‘pięta jest jego końcową częścią’* (**Barg** 10) i *SEJNY* (**Giby** 7a, **Sej** 6); *‘łyżwa, bo na niej jedzie po ziemi; spodnia łyżwa’* (**Kras** 2) i *SEJNY* (**Kras** 2-I), AUGUSTÓW (**Lipsk** 10-II); *‘my nazywali, po nasemu to niby pięta, no i o tak’* (**Olec** 14a); *‘końcowa część nie ma innej nazwy’* (**Aug** 8); *‘spód to końcowa część, żeby on nie opadał i równomiernie jon szed. Jak ma tutaj ten spód, tak zwany spód, bo tak to pięta nazywali, ale to przepisowo spód się pisze, no to jon równo idzie, na ziemi opiera się i sośnik głębiej nie idzie’* (**Kras** 2-I); *‘tak zwana pięta; taki w boku dobity, zakręcony, to pięta nazywali, bo koniec i tego, to jak u nogi pięta, to i tego’* (**Kras** 2c).

12. Jsn. to, co kraje ziemię i bywa umieszczone przed lemieszem i jaki ma kształt? (PAN-VII-12), (KK-I-1-7)

nóż	AUGUSTÓW (Aug 8, 13-I, 21-I, Barg 3, 5, 10, Lipsk 8-I, 10-II, 18, Now 14); ELK (Pros 17a); GOLDAP (Dub 5, 5-I); OLECKO (Olec 14a, Wiel 2); PISZ (Pisz 5); SEJNY (Giby 6, 6-I, 7a, Kras 2, 2a, 6-II, 6b-I, 9a**, 10a, 14 , Puń 1, 2b, 7, Sej 17); SUWAŁKI (Bak 1, 13, 18a*, Jel 12, Przer 7x, Suw 3-I*, 15-I, Szypl 2b, 6a, 13a, Wiż 5 ‘-z żelaza’)
noż	GOLDAP (Dub 10-III -sz); PISZ (Pisz 10a ‘-sz’); SUWAŁKI (Fil 13)
krój	SEJNY (Giby 5b, 7a-I, Kras 6b, 14, Sej 6); SUWAŁKI (Przer 7, Suw 24)
kroj	SEJNY (Kras 9)
nakrój	SEJNY (Kras 2b)
krajnica spodnia	SEJNY (Sej 8a)
pogłębiacz	SEJNY (Kras 10a)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Aug 13-II, 15, 24, Barg 8, Lipsk 5, 8, Now 2); ELK (Kal 15); GOLDAP (Dub 10-I, 10-II, BanieM 10a, 13); MRĄGOWO (Mik 2); OLECKO (Olec 6, Wiel 5-I); SEJNY (Giby 5, 5a, Kras 6-III, 10, 12, Puń 2a, 4*, Sej 4, 8a, 12a, 17-I, 24); SUWAŁKI (Bak 11, 14, Fil 1a, 11, Jel 2-III, 9, 11, 11-I, 12-II, 16, Przer 7sa, 8-I, Racz 22, Suw 3-V, 7a, 12-I, 12a, 14*, 20, 28a, 32, Wiż 5-IV, 11a); WĘGORZEWO (Budry 8)

Objaśnienia inf.: ‘kołko od dysła przyrządzone’ (**Aug** 21); ‘nóż - okrągłe koło przy plugu 3-skibowym’ (**Barg** 10); ‘konnym, kształt szabli’ (**Giby** 6); ‘nóż, przekręcany do pluga, który kroji ziemię przed rozkładnicą, ma kształt bagnetu’ (**Giby** 6-I); ‘okrągłe kołko’ (**Giby** 7a); ‘to tam nie ma nic pod lemieszem’ (**Suw** 12-III); ‘sośnik, co to on odwala i to potem układa’ (**Suw** 12b); ‘nóż, ale tylko na bagnach, otlogach’ (**Szypl** 13a); ‘nóż – łon w przodku jidzie kole dysła przykręcony równo z sośnikiem ji kroji ziem’ (**Barg** 5); ‘noz - jon tylko przerzyna ziem’ (**Kras** 2); ‘no widzisz, tez zapomniałem, łazamejda stara widzisz, a to wychodzi tak jakby to nóż taki, no i kroi, łodrzyna, tak jakby to o znaczy, jak była twarda, a bo czasami jeśli łake sie łorze, urośnięte, no to noż przykręcamy i to odrzyna znakiem i, a to idzie potem sośnik ten, odkładnia i odwraca i to przy tem potem idzie, skibe odkłada i o tak’ (**Olec** 14a); ‘nóż służy do odkrajania, bo jak nie, to tylko wyrywa, a ten nóż rżnie’ (**Kras** 2c); ‘tylko u góry jest grubszy do zamocowania do dyszla, a w dole już on tutej żeby krojuł, skibke te

wyznaczał, to łatwo ona odchodzi i dobrze pług wtenczas się kładzie; ma kształt noża' (**Kras 2-I**).

13. Jsn. **urządzenia do regulowania głębokości i szerokości skiby?** (*regulator, śruba, grzebień, sprężyna*). Podać nazwy, opis, rysunek. Stwierdzić, czy wymienione przez informatorów nazwy odpowiadają regulatorowi do regulowania szerokości, czy głębokości skiby. Czy nazwy takie jak np. *grzebień* oznaczają część regulatora, czy cały regulator (PAN-VII-13)

<i>calowka</i>	SEJNY (Kras 9a**); SUWAŁKI (Szypl 2b)
<i>celówka</i>	SEJNY (Giby 6, Kras 6b-I)
<i>załówka</i>	OLECKO (Olec 14a)
<i>regulator</i>	AUGUSTÓW (Barg 5, 10 rysunek, Lipsk 10-II, 18); SEJNY (Giby 7a rysunek, Kras 2-I, 2c, 6b, 14, Sej 17); SUWAŁKI (Bak 18a*)
<i>regulatur</i>	SEJNY (Sej 6)
<i>regurator</i>	SEJNY (Kras 6-II)
<i>legurator</i>	AUGUSTÓW (Barg 5)
<i>legulator</i>	SEJNY (Kras 2, 2-I)
<i>ligulator</i>	SEJNY (Kras 2)
<i>grzebień</i>	ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 6, 6-I, 7a-I, Kras 2-I, 2b, 2c, 9a**, 14, Sej 6-I, 24); SUWAŁKI (Suw 3-I*, 24)
<i>ząbki</i>	SEJNY (Kras 6b-I)
<i>szruba</i>	SEJNY (Kras 10a)
<i>śruba</i>	SEJNY (Giby 5b)
<i>zagozdka</i>	SEJNY (Kras 2-I)

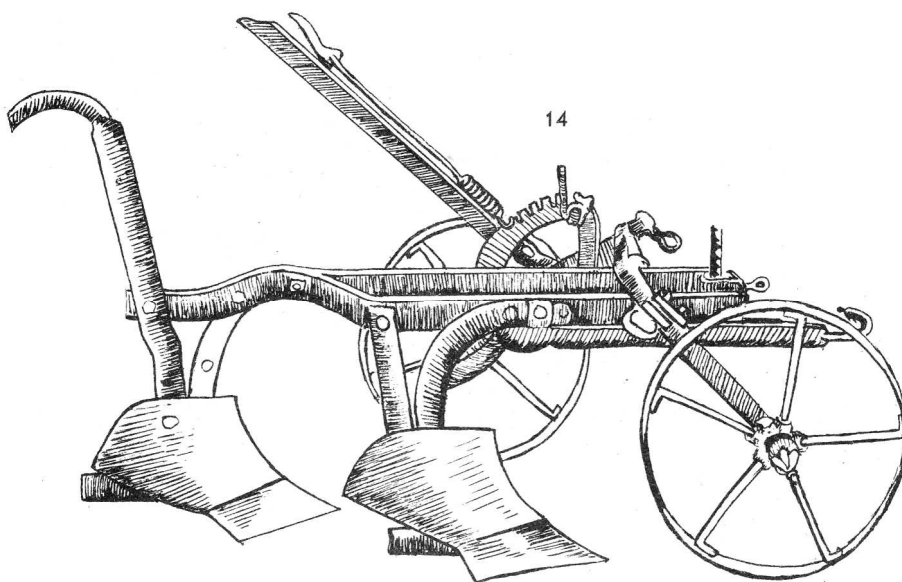
Objaśnienia inf.: *‘grzebień - ma nawiercone w sobie otwory, którymi reguluje się głębsze i płytsze oranie. Na tym grzebieniu są umieszczone wkłężnięcia, którymi regulowało się wysokość skiby. Grzebień oznacza część regulatora’ (Giby 6-I); ‘ligulator łopusca się jej podnosi, jej płyciej podnieść jej głębiej, liegulator się odsuwa w jeden bok, to robi się węższe skiba, a w drugi to sersa’ (Kras 2); ‘Czy głębiej, czy czego, to się posuwa’ (Szypl 2b); ‘legurator – to na przodku przy dyślu; to ten sam jeden legurator jest, tutaj późni się go przekręca’ (Barg 5); ‘do pogłębiania to mamy to rączkę, tutaj znowu dzień jest taki, taka ta powiedzmy zalówka i się odkręca tutaj może, nie pamiętam, w pojedynczym to jest jednoskibowy, a jak ręczny plug, no to była taka ta, taki drut idzie i to się zaczepia, na przykład orczyk jak to nazywali, koni czy tam sztelwaga to się zaczepia i ło tak’ (Olec 14a); ‘grzebień jest to cały regulator i tylko się przestawia na zagoszce lub na jakiej tam śrubie, ale przeważnie zagozdka’ (Kras 2-I); ‘jest takie ząbki, to ten grzebień’ (Kras 2c).*

14. Jsn. plug, który orze dwie skiby? (*plug, dwuskibowiec, skibowiec*). Przy otrzymaniu odpowiedzi *skibowiec* i *dwuskibowiec* starać się stwierdzić, czy oba te wyrazy są nazwami pluga dwuskibowego, czy *skibowiec* np. nie jest w pewnych okolicach nazwą pluga jednoskibowego (PAN-VII-14), (KK-I-1-8), (AGM-III-V-10)

dwuskibowiec	AUGUSTÓW (Aug 8, 13-II, 15, 21, 21-I, 24, Barg 5, 10, Lipsk 8, 10-II, Now 2, 14, Płas 8, Sztab 14*); ELK (Juchy 1a, Pros 11a); GIŻYCKO (Mil 3), GOŁDAP (BanieM 13, Dub 5, 5-I, 10, 10-I, 10-II); MRĄGOWO (Mik 2); OLECKO (Kow 9a, Wiel 5-I); PISZ (Pisz 5, 10a); SEJNY (Giby 5, 5a, 5b, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2, 2-I, 2b, 2c, 6, 6-II, 6-III, 6b, 9, 9a**, 10, 10a, 12, 14, Puń 1, 4*, 7, Sej 4, 6, 6-I, 8a, 12a, 17-I, 24); SUWAŁKI (Bak 6, 14, 18a*, Fil 5-II, 11, 13, Jel 11, 16, Przer 4, 7a, 9a, 13a, Racz 10, 11, 12, 12-I, 14, 22, Suw 3-I*, 3-V, 7a, 12-I, 12-III, 12a, 15-I, 15-II, 16, 20, 24, 32, Szypl 13a, 17a, 17a-I, Wiż 5, 5-IV, 11a); WĘGORZEWO (Budry 8)
dwuskibowy	AUGUSTÓW (Aug 13-I, Barg 8, Lipsk 5, 8-I, 15a); ELK (Kal 15); GOŁDAP (BanieM 10a, Dub 10-III); OLECKO (Olec 14a, Wiel 2); SEJNY (Kras 6b-I, Puń 2a, Sej 17); SUWAŁKI (Bak 11 ‘-na kółkach’, 13, Fil 1a, Jel 1a, 2-III, 12, 12-II, Racz 11, Suw 14*, 15, 28a, Szypl 6a, Wiż 5-IV)
skibowiec	SUWAŁKI (Przer 8-I)
plug	AUGUSTÓW (Barg 3, Lipsk 18, Sztab 3, 14-I); SEJNY (Kras

dwuskibowy	2a, 2b); SUWAŁKI (Bak 1, Jel 12, Suw 12b)
dwuskibowy pług	SUWAŁKI (Szypl 2b, 17a-II)
pług	ELK (Pros 17a); SUWAŁKI (Jel 9)
dwafartukowy	SEJNY (Puń 2b)
do podorywki	SEJNY (Giby 6)
carówka	SUWAŁKI (Przer 7, 7x)
inf. nie wie	OLECKO (Olec 6); SUWAŁKI (Jel 11-I)

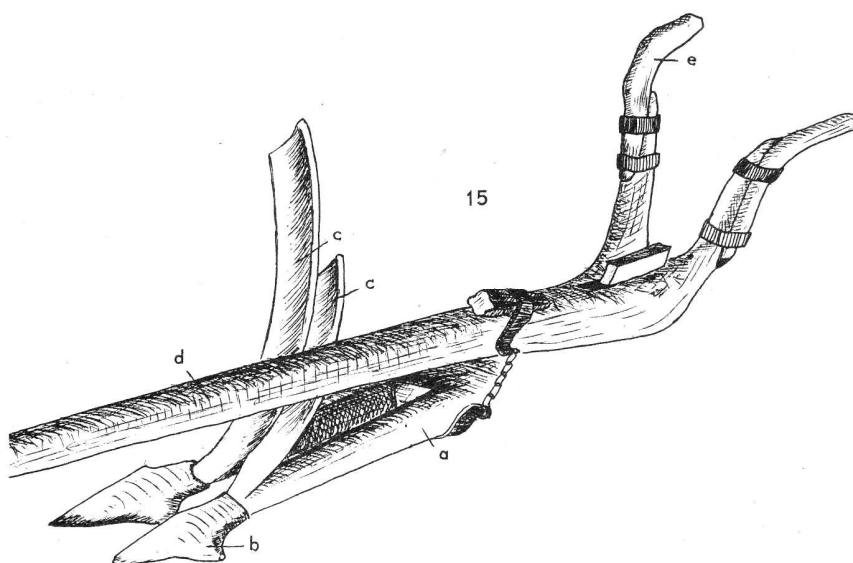
Objaśnienia inf.: *‘dwuskibowiec – no to nazwa pługa dwuskibowego’ (Barg 10); ‘jest nazwą pługa dwuskibowego’ (Giby 7a); ‘no to jak on tam nazywa, plug to plug, plug dwuskibowy’ (Suw 12b); ‘Dwuskibowiec jednym słowem; to i na koni był dwuskibowy’ (Kras 2c); ‘dwuskibowy plug, i też był na legulatorze i legu-latorem jego sie ustawiało i w pare koni sie oralo i lub traktorem można. Ale to już na traktor inne jest ustawienie’ (Kras 2-I).*

15. Jsn. narzędzie z drzewa, którym dawniej orano ziemię? (Chodzi o sochę, nie o pług drewniany; zob. pyt. 17. Podać opis i rysunek typu sochy) (PAN-VII-15), (KK-I-1-9) (podać w kolejności oznaczonej literami na rys. 2) (PAN-VII- 16), (KK-I-1-10)

socha	AUGUSTÓW (Aug 21, Barg 5, 10, 20a, Lipsk 18, Sztab 14-I); SEJNY (Kras 2, 2-I, 2b, 2c, 6, Sej 6-I); SUWAŁKI (Jel 2-III, 11-I, 16, Suw 12-I, Szypl 2b)
-------	---

Objaśnienia inf.: 'socha, robili z drzewa, najprzod robili dyszel i potem tutej hak był na dyślu. I panie, śtelwagie zapina i pare, paro koni jak orać, i tak. A jak jednym, no to bez śtelwagi były, tak. I potem jeszcze w lesie trzeba było szukać takich podgiętych kawalkow. O jon prosty był, ale potem jeszcze tu do sośnika był zagięty, i tak. To na to nabijali sośnik, ale aby dzie w kamień trącił czy tam w co, no to prędko pękało i trzeba było znow drugi z drzewa taki dociesuwać, robić. No to zła robota była. Tylko że jeszcze joni tutej nie było w modzie, ż zielaznych tech nie było, to tymi sochami orali. No i potem rękojeści też zaginane, takie podrabiane i cały instrument. No tutaj o tylko do sośników było dwa patyki, do parnego pługu, sochy, a jak pojedyncze tylko jedno. O ten o sośnik sie nazywał, i tak. I za to potem, o co te przy pługach, to nazywajo ten nie lemiesz, ale sośnik' (**Kras 2-I**).

16. Jsn. części sochy?

16a. Jsn. część sochy, która ryła ziemię? (socha, widły)

rogacz	SEJNY (Kras 2)
naroh	AUGUSTÓW (Lipsk 18);
widły	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Sej 6-I)
rylec	SUWAŁKI (Suw 12-I)
grot	SUWAŁKI (Jel 2-III)
noż	GOŁDAP (Dub 10-III)
żelazo	AUGUSTÓW (Sztab 3)
oprawa do sośników	AUGUSTÓW (Sztab 14-I)

Objaśnienia inf.: *‘nabity na drzewo, odkładnica, socha, dysiel’ (Aug 21); ‘części sochi tak jak teraz te radła jest, co kiedyś to byli wszystko z drewna robione ... brony drzewniane’ (Szypl 2b); ‘socha była – drewniana socha, zielazne sośniki, dwie odkładnice byli, była jedna z korzenia wykopana; rogac - u tej sochy to taki długi ze trzy metry drąg, to konie sie zakładało, na prawej stronie była kulka, a na lewej był kij, to tak z tyłu kole niego sie sło i sie trzymało (Barg 5); ‘socha - chyba’ (Jel 11-I).*

16b. Jsn. część sochy, która orze ziemię?

sośnik	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II, Sztab 3); GOŁDAP (Dub 10-III); PISZ (Pisz 5); SEJNY (Giby 6, 6-I, Kras 2, 2-I, 2b, 2c, 6b, Puń 1, Sej 6, 12a); SUWAŁKI (Przer 7, 9a, Suw 15-II)
sośniki	AUGUSTÓW (Sztab 14-I); SEJNY (Kras 2, Sej 6-I); SUWAŁKI (Fil 5-II, Suw 15, Szypl 6a)
rosochy	SUWAŁKI (Jel 16)
lemiesz	SUWAŁKI (Szypl 6a)
lemiesz	GOŁDAP (Dub 10-III); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Sej 4 ‘lemiesz’)
sztalunek	PISZ (Pisz 5)
spulchniacze	GOŁDAP (Dub 5, 5-I)
łapki	WĘGORZEWO (Budry 8)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Barg 10)

Objaśnienia inf.: *‘sośniki z przedłużaczem’ (Fil 5-II); ‘część, która ordziła ziemię, metalowa część zabita na wychylonym korzeniu’ (Sej 17).*

16c. Jsn. część sochy, która odkłada ziemię?

odkładnia	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6); SUWAŁKI (Jel 2-III)
odkładnie	AUGUSTÓW (Sztab 14-I)
odkładnica	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 10-II); OLECKO (Kow 9a); SUWAŁKI (Suw 15)
odkładnice	SEJNY (Kras 2b, Sej 6-I)
police	SEJNY (Kras 2b, Sej 6-I)
polica	SUWAŁKI (Suw 12-I)
palica	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
podstawki	GOŁDAP (Dub 5, 5-I)
inf. nie wie	SEJNY (Giby 6-I, Sej 12a,17); SUWAŁKI (Fil 5-II) WĘGORZEWO (Budry 8)

Objaśnienia inf.: *‘Odkładnica zrobiona z dwóch kawałków’ (Suw 15).*

16d. Jsn. dyszel u sochy?

rogacz -c	AUGUSTÓW (Barg 5 , 10); SEJNY (Kras 2b , Sej 6-I); SUWAŁKI (Fil 13 , Przer 4)
dyszel	AUGUSTÓW (Lipsk 8 , 18, Sztab 14-I); SEJNY (Puń 1); SUWAŁKI (Fil 13 , Jel 2-III , 16)
dysiel	GOŁDAP (Dub 10-III); SEJNY (Kras 2 , Puń 2b)
grądziel	PISZ (Pisz 5)
grązel	SUWAŁKI (Suw 12-III)
grozel	SEJNY (Sej 24)
ciąg	SUWAŁKI (Przer 7)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Sztab 2), OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6-I , Sej 12 , 12a, 17); SUWAŁKI (Jel 2-III); WĘGORZEWO (Budry 8)

Objaśnienia inf.: ‘Rogacy to byli samorodne, a tylko sie dorabiali’ (**Kras 2**).

16e. Jsn. część sochy, którą trzyma się rękami? ‘*rękojeści, namurnica, kula*’ (podać opis i rysunek sochy)

rączki	AUGUSTÓW (Lipsk 8 , 10-II, Sztab 14-I); ELK (Juchy 1a); GOŁDAP (Dub 5 , 5-I); SEJNY (Puń 2b); SUWAŁKI (Przer 7 , Szypl 6a , 17a-II); WĘGORZEWO (Budry 8)
ruczkije	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
ręcy	SEJNY (Puń 1)
rękojeść	SEJNY (Giby 6 , Sej 6-I); SUWAŁKI (Jel 2-III)
rękojeści	AUGUSTÓW (Barg 10)
rękojeście	PISZ (Pisz 5)
rękowiść	SUWAŁKI (Fil 13)
rękowiecie	ELK (Kal 15); SUWAŁKI (Fil 5-II , Suw 15)
rękowieści	GOŁDAP (Dub 10-III)
uchwyty	SEJNY (Puń 2b)
kulki	SEJNY (Kras 2)
inf. nie wie	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6-I , Sej 12a , 17)

Objaśnienia inf.: ‘Te kulki, co rękami trzyma, to byli dorabiane, u bogatszych gospodarów to mieli kiedyś’ (**Kras 2**); ‘rama z rękowięściami’ (**Fil 5-II**).

17. Jsn. (jeśli był w użyciu) dawniejszy pług z drzewa? (*plużyca*). Podać opis i rys. (PAN-VII-17)

socha	ELK (Pros 17a); SEJNY (Kras 6b-I , 9a**, 14); SUWAŁKI (Bak
-------	---

	18a*, Jel 12, Suw 3-I*, Szypl 2b)
płużyca	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Kras 6b)
radelko	OLECKO (Olec 14a)
nie był używany	SEJNY (Giby 6)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II, 18); SEJNY (Giby 5b, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2, 2b, 6-II, 10a, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Suw 24)

Objaśnienia inf.: *‘płużyca - z żelaznym lemieszem oraz z drewnianą odkładnicą’ (Barg 10); ‘tylko socha’ (Szypl 2b); ‘radelko było zrobione, jak robili sami sobie gospodarzy, na przykład drewniane’ (Olec 14a).*

18. Co trzeba zrobić z polem po podoraniu? (*bronować, włóczyć, razować, skrudlić*) (PAN-VII-18), (AGM-III-V-13)

włóczyć	SEJNY (Kras 6-II, Sej 17); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
bronować	AUGUSTÓW (Aug 8, Barg 10, Lipsk 18); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 5b, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2, 2b, 6b, 6b-I, 14, Sej 6, 6-I, 24); SUWAŁKI (Jel 9)
zabronować	SUWAŁKI (Jel 12, Suw 24)
zbronować	SEJNY (Kras 9a**, 10a)
pobronować	SUWAŁKI (Bak 18a*)
ubronować	AUGUSTÓW (Barg 5)
wybronować	AUGUSTÓW (Barg 5)
nabronować	SEJNY (Kras 2)
przebronować	SEJNY (Sej 6-I)
bronownie	SEJNY (Kras 2); SUWAŁKI (Szypl 2b)
zdrapakować	SEJNY (Kras 9a**)
drapakować	AUGUSTÓW (Barg 5)
przeoruwać	AUGUSTÓW (Barg 5)
dłużować	SEJNY (Giby 6)
razować	SUWAŁKI (Szypl 2b)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); OLECKO (Olec 14a)

Objaśnienia inf.: *‘bronować to już na wiosne, skore wiosne, jek tylko podsechnie, po bronowaniu siejo, potem drapacujo, nabronuje sie perzu’ (Kras 2); ‘raz przebronować pole’ (Sej 6-I); ‘sie orało oziemki i zboże sie siało’ (Szypl 2b); ‘sie lubronuje i sie przeoruwa głębiej na zime do łowsu, cy do byle jakiego zboża tam wiosnowego; na wiosne sie puści sprenzynówkie, sie wybronuje najpierw, później sprenzynówka, a później po sprenzynówce jesce raz brona pódzie; na sprenzynówkie dawniej drapaka, drapakuje sie’ (Barg 5); ‘dłużować - raz przejechać bronami po polu’ (Giby 7a).*

18a. Co znaczy słowo „razować”? (‘raz przebronować pole’)
(PAN-VII-18a)

‘bronować’	AUGUSTÓW (Lipsk 18); SUWAŁKI (Szypl 2b)
‘przebronować’	SEJNY (Kras 6b-I)
‘raz pobronować’	ELK (Pros 17a)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 18); SUWAŁKI (Jel 12)

Objaśnienia inf.: *‘Kiedyś razować... to kultywator jest, spulchnia ziemię, sie orało oziemki i zboże sie siało’ (Szypl 2b).*

19. Jsn. narzędzie do bronowania? (brona). Stwierdzić, jaki typ brony jest używany obecnie, następnie pytać o dawne brony (PAN-VII-19)

brona	AUGUSTÓW (Barg 5, Lipsk 10-II, 18); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 5b, 6, 7a, 7a-I, Kras 2, 2b, 6-II, 6b, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 24); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*, 24)
brona do bronowania	SUWAŁKI (Szypl 2b)
brony	AUGUSTÓW (Barg 10); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Kras 6b-I, 9a**, Sej 17)
ciężkie brony	SEJNY (Kras 10a, Sej 6)
lekkie brony	SEJNY (Sej 6)
brony drzewniane	SUWAŁKI (Jel 12, Szypl 2b)
drzewianna brona	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
brony drewniane	ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6-I ‘dawniej’, Kras 2)
drewniane	SEJNY (Giby 7a)
brony żelazne	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II ‘obecnie’); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 6-I ‘teraz’)
brona piętnastka	SEJNY (Kras 14)
brona dwudziestka	SEJNY (Kras 14)
brony trzybalkowe	OLECKO (Olec 14a)
czterobalkowe	OLECKO (Olec 14a)
pięciobalkowe	OLECKO (Olec 14a)

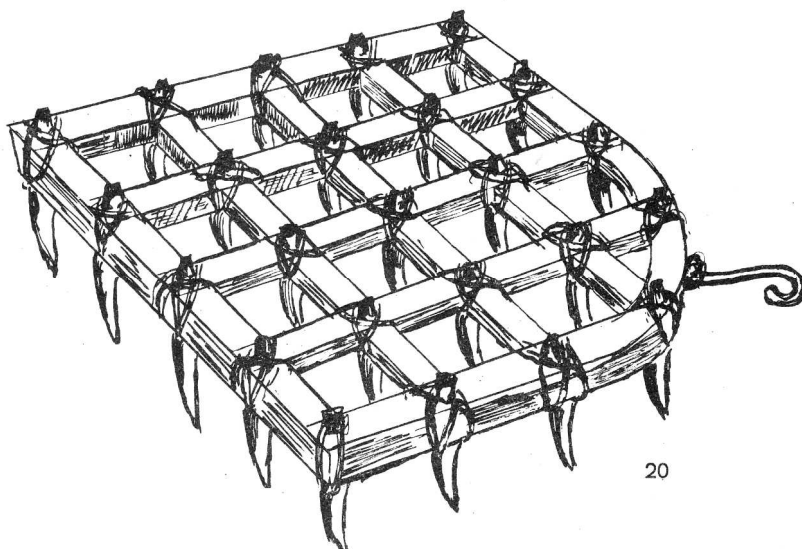
Objaśnienia inf.: *‘teraz żelazne, kiedyś drewniane’ (Barg 10); obecnie brony żelazne (Lipsk 10-II); ‘Brony drzewniane - no to dawniej, kiedyś to u nas była, kiedyś jeszcze mały był, to za stodołę wisiała, no to brony robili z drzewa, dziury świdrowali, potem prętami ich skręcali te te brony i nazywali je ... ja nie wiem, brona’ (Jel 12); ‘dawna brona, włoka’ (Kras 2b); ‘Rodzaje dawnych bron: piętnastka i dwudziestka - w zależności od długości zębów’ (Kras 14); ‘obecnie żelazne brony, a dawniej były brony*

drewniane’ (**Pros** 17a); ‘*typy - brony są ciężkie i lekkie*’ (**Sej** 6); ‘*teraz - metalowe, fabryczne; kiedyś - drewniane z metalowymi końcami, ręczna robota z drutu*’ (**Sej** 6-I); ‘*kiedyś były drewniane z czterech belek, na belce było po 5 zębów i była ustawiona po skosie*’ (**Sej** 17); ‘*brony cienkie, parokonne, jest ji pojedynce, to już oni lekkie, niecienkie bardzo*’ (**Kras** 2); ‘*do bronowania brony to drewniane byli, z drewna byli porobione te balki takie jak to powiedzieć, no i potem byli zęby tam, borowane dziury byli w tych balkach i potem zęby byli zabijane, brony byli trzy, cztery, pięciobalkowe jest, a jak byli drewniane to byli czterobalkowe; był odstęp, na przykład wiele tam, piętnaście czy dwadzieścia centymetry jeden od drugiego, jeden balek, drugi, trzeci, czwarty i piąty, i potem zęby*’ (**Olec** 14a).

20. Jsn. dawne, drewniane brony z drewnianymi zębami, przywiązanymi lykiem? (*kokoszki, brony laskowe, bocianki, kozy*).
Pytać o etymologię nazw (PAN-VII-20)

drewniane brony	SUWAŁKI (Suw 3-I*)
brony drewniane	ELK (Pros 17a);
drzewianna brona	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
wiciane brony	SEJNY (Kras 2)
wiciaste brony	SEJNY (Kras 2)
brony laskowe	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 7a, Kras 6b)
brona	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Kras 10a); SUWAŁKI (Bak 18a*, Szypl 2b)
brony	SEJNY (Giby 6, Kras 6b-I, 9a**)
kokoszki	SEJNY (Kras 2b, Sej 6-I)
bocianki	SEJNY (Sej 24)
kozy	SEJNY (Giby 5b)
inf. nie wie	SEJNY (Giby 6-I, 7a-I); Kras 6-II, 14, Sej 6, 17); SUWAŁKI (Jel 12); Suw 24)

Objaśnienia inf.: ‘*Te plecione takie brony kiedyści byli, to już wiciane – wiciaste nazywali, majo jesce ji teraz drewniane, to juz do siania zyta lepsze*’ (**Kras** 2); ‘*nie było takich*’ (**Lipsk** 10-II); ‘*no to dawniej kiedyś to u nas była, jeszcze mały był, no to brony robili z drzewa, dziury świdrowali, potem prętami ich skręcali, to te brony, to nazywali je... ja nie wiem, to brona*’ (**Szypl** 2b); ‘*brona toez samo się nazywa; kokoški to kiedyści to stare ludzie nazywali wiciowe brony*’ (**Barg** 5).

21. Jsn. brony drewniane z żelaznymi zębami? (*brona*)

(PAN-VII-21)

brona	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 10-II, 18); SEJNY (Giby 5b, 7a, Kras 6-II, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 24); SUWAŁKI (Suw 3-I*, Szypl 2b)
brony	ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6, 6-I, Kras 2b, 6b-I, 9a**, Sej 17); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12)
brony żelazne	SEJNY (Kras 2)
brony drewniane	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Sej 17)
inf. nie wie	SEJNY (Giby 7a-I, Kras 6b); SUWAŁKI (Suw 24)

Objaśnienia inf.: 'brona z wtykanymi witkami' (**Lipsk** 10-II); 'brony były drewniane z żelaznymi zębami' (**Barg** 5).

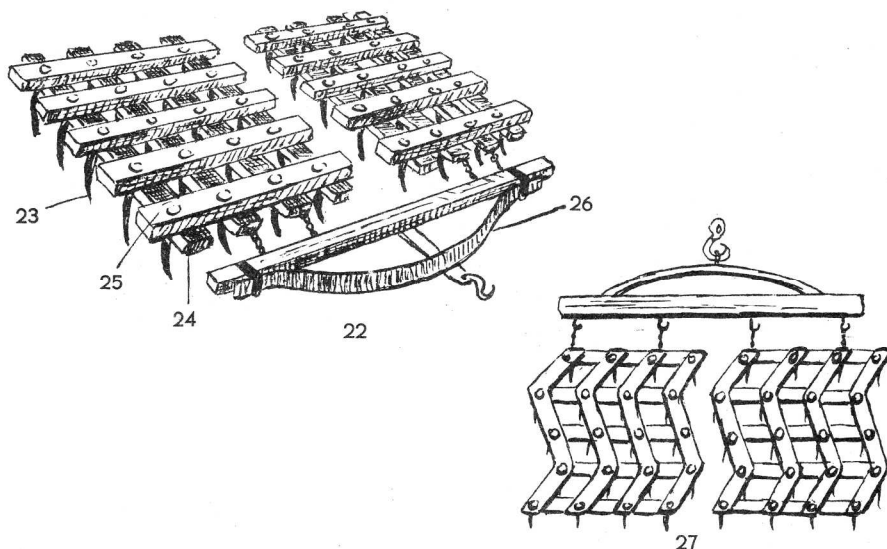
22. Jsn. brony drewniane z żelaznymi zębami idące na ukos?

(*socze, szocia, szoty*) (PAN-VII-22)

brona	SEJNY (Kras 10a); SUWAŁKI (Szypl 2b)
brony	SEJNY (Giby 6, Kras 6b-I, 9a**, Sej 17); Suwałki (Bak 18a*, Jel 12)
brony drewniane	SEJNY (Sej 17)
brony skośne	SEJNY (Kras 14)

szoty	SEJNY (Giby 5b, Kras 6b, Sej 6)
sosze	SEJNY (Giby 6-I, Kras 2b, Sej 6-I)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Barg 10); Lipsk 10-II, 18); SEJNY (Giby 7a, 7a-I, Kras 6-II, Sej 24); SUWAŁKI (Suw 3-I*, 24)

Objaśnienia inf.: *‘tu takiech nie było, tyło wsystko kantowe’* (**Kras 2**); *‘nie było takiego narzędzia’* (**Lipsk 10-II**); *‘na ukos to te kręcone takie byli’* - rys 20 (**Szypl 2b**); *‘brony – tak z ukosa tylko były zrobione, mniejse byli’* (**Barg 5**).

23. Jsn. ostre żelaza u bron, które wchodzą w ziemię? (zęby, cynki, goździe, broniami, bronale) (PAN-VII-23)

zęby	AUGUSTÓW (Lipsk 9a, 10-II, 18, Barg 10); ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2, 2b, 6-II, 6b, 6b-I, 9a**, 10a, 14, Sej 6-I); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12, Suw 3-I*, 24, Szypl 2b)
bronale	SEJNY (Sej 6, 17, 24)

Objaśnienia inf.: *‘zęby dębowe’* (**Kras 9a****); *‘zęby były drewniane, a potem za jaki czas to już byli zielazne, ale to już po jakim dwudziestem roku te zielazne zęby byli, a przedtem jeszcze drzewniane’* (**Kras 2-I**).

24. Jsn. pod luzne listwy drewniane w bronach, w których tkwią zęby? (*baliki, słupki, pobronki*) (PAN-VII-24)

belki	SEJNY (Kras 2b, 2c, 6b-I, Sej 17)
baliki	SEJNY (Kras 2); SUWAŁKI (Szypl 2b)
baliki podłużne	SEJNY (Kras 2)
baliki wzdłużne	SEJNY (Kras 2)
bałki	AUGUSTÓW (Barg 10); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Kras 2-I)
baleczki	SEJNY (Kras 2, 2-I)
bałeczki –c-	AUGUSTÓW (Barg 5)
baliki	SEJNY (Giby 6)
listwy	AUGUSTÓW (Lipsk 18); ELK (Pros 17a); SEJNY (Kras 10a); SUWAŁKI (Bak 18a*)
sztatki ś-	SEJNY (Kras 2-I)
sztaby ś-	AUGUSTÓW (Barg 5)
pręty	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
słupki	SEJNY (Sej 6)
pobronki	SEJNY (Kras 6b, Sej 6-I, 24)
podbronki	SEJNY (Giby 5b)
oramowanie	SEJNY (Kras 14)
ramki	SEJNY (Giby 6-I)
inf. nie wie	SEJNY (Giby 7a, 7a-I, Kras 6-II, 9a**, 10a); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*, 24)

Objaśnienia inf.: *‘w poprzec to niby baliki – baliki to poprzeczne i wzdłużne, to wszystko jedno’* (**Kras 2**); *‘statki to te zielazne majo’* (**Kras 2-II**); *‘witki - do zawiązywania’* (**Lipsk 18**); *‘te staty, te balčki, gdzie sie złamie, to balček sie złamał, to sie odkręci, sie ześfejsuje i znowuż jest’* (**Barg 5**).

25. Jsn. poprzeczne listwy drewniane w bronach drewnianych, które łączą te baliki? (*miecze, spony*) (PAN-VII-25)

baliki	SEJNY (Kras 2); Suwałki (Szypl 2b)
baliki poprzeczne	SEJNY (Kras 2)
baleczki	SEJNY (Kras 2);
poprzeczki	SEJNY (Giby 6, Kras 14); Suwałki (Bak 18a*)
poprzeczne listwy	ELK (Pros 17a)
listewki	OLECKO (Olec 14a)
spony	AUGUSTÓW (Barg 5, 10); SEJNY (Giby 5b, 7a, Kras 2a-I, 2c, 6b, Sej 6, 6-I, 24)
szpony	SEJNY (Kras 2b)

sponki	SEJNY (Kras 2-I);
kijki	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
sztabki	SEJNY (Kras 2)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 18); SEJNY (Giby 6-I, 7a-I, Kras 6b-I, 6-II, 9a**, 10a, Sej 17); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*, 24)

Objaśnienia inf.: *‘kijki wstawiane między pręty’ (Lipsk 10-II); ‘Balki te też to samo, czy podłużne, czy poprzeczne to same się nazywają’ (Szypl 2b); ‘štabki, ale to też nazywają się balecki, bo w niech toż samo zęby siedzą’ (Kras 2); ‘štabki to też żelazne mają’ (Kras 2-III); ‘poprzeczne też byli drewniane, ale to byli balki i byli świdrowane; mieli dziurki i potem przez te balki przekręcano było żelazne pręty drutem, a jak nie, to trzeba było jeszcze, jak nie było drutów i nie było tam sposobu, no to brali takie pasy. W przodzie był pas, ale to byli dłubane dziury przez te baleczki i w tyle było o tu o. No i jak tych nie było prętów żelaznych, to na drewniane brali. Było bito i potem świderkiem cienkim prześwidrowano i to każdy jeden był mocowany, bo tak to zrywa i potem łączą się wszystkie razem. A jak mają już te baleczki i na pręty, no to już one nie złączą, a jak nie było prętów, no to na drewniane spony się nazywali, sponki wstawiali’ (Kras 2-I).*

26. Jsn. część brony drewnianej, do której przytwierdzona jest waga lub orczyk? (pojma) (PAN-VII-26)

sztelwaga	ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 7a-I, Kras 2b, 2c, 9a**)
stelwaga	SEJNY (Kras 6-II); SUWAŁKI (Jel 12)
šťalwaga	AUGUSTÓW (Barg 5); SUWAŁKI (Szypl 2b)
stalawaga	SEJNY (Sej 24)
sztylwaga	SEJNY (Giby 5b, 6)
šťalfanga	SUWAŁKI (Suw 24)

26a. Jsn. hak przy sztelwadze?

krak	AUGUSTÓW (Lipsk 18); SEJNY (Kras 2-I)
pojma	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 7a, Kras 2, 6b); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
zaczep	OLECKO (Olec 14a); SUWAŁKI (Bak 18a*)
hak	SEJNY (Giby 6-I, Kras 6b-I, 14, Sej 6, 17)
haczyk	SEJNY (Sej 17)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SEJNY (Sej 6-I)

Objaśnienia inf.: *‘stałwaga – bo kiedyś to jednego konia zakładali, a teraz to już stałwagę założy i ciągnie, u bronow jest haki, u stałwagi kółka z lancuzkami’* (**Barg 5**).

27. Jsn. brony żelazne do bronowania po siewie (albo do bronowania gruntów lekkich)? (*lekkie, posiewne, bronki, polerki*) (PAN-VII-27)

brony	SUWAŁKI (Suw 3-I*)
brony posiewne	SEJNY (Kras 6-II); SUWAŁKI (Suw 24, Szypl 2b)
posiewne brony	ELK (Pros 17a)
lekkie posiewne	SEJNY (Kras 6b-I)
posiewne	SEJNY (Kras 2b, 6b)
lekkie brony	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II, 18); SEJNY (Kras 9a**); SUWAŁKI (Jel 12)
brony lekkie	SEJNY (Giby 6-I)
brony <i>letkie</i>	SEJNY (Sej 6)
<i>letkie żelazne</i> brony	SEJNY (Kras 2-I)
brony lżejsze	AUGUSTÓW (Barg 5)
bronki	AUGUSTÓW (Barg 5); SEJNY (Sej 24)
bronki posiewne	SEJNY (Kras 2-I, 2c)
lekkie bronki	SEJNY (Kras 10a, 14)
bronki <i>letkie</i>	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Kras 2-I)
bronki leciuchne	AUGUSTÓW (Barg 5)
lekkie	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 5b, 6, 7a, 7a-I, Sej 6, 17); SUWAŁKI (Bak 18a*)
bronki maluchne	AUGUSTÓW (Barg 5)
polówki	SUWAŁKI (Bak 18a*)
inf. nie wie	SEJNY (Sej 6-I)

Objaśnienia inf.: *‘Bróny żelazne no to już żelazne brony cienkie, parokonne, jest ji pojedynce, to już oni letkie, niecienkie bardzo’* (**Kras 2**); *‘brony – lżejsze, cieniejsze, jest takie bronki maluchne, leciuchne, temi letkimi to sie nie wybronuje tego zboża, tylo sie porównia dobrze, a temi cienkimi to by powywał’* (**Barg 5**); *‘no to tutaj może posiać siewnikiem, a potem już równo, żeby tam gdzieś nie zasypane będzie ziarno, no to bronki letkie ido i to wszystko zagłaskujo’* (**Kras 2-I**); *‘takie letkie brony posiewne. Posiewne, to jak posiejesz teraz ciągnikiem, to na poprzec bronujo, zasypujo, to posiewne takie bronki’* (**Kras 2c**).

28. Co to jest „włoka”? (PAN-VII-28)

‘rodzaj brony’	ELK (Pros 17a)
‘narzędzie do bronowania’	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 7a)
‘brona bez zębów’	SUWAŁKI (Jel 12)
‘drewniana rama’	SEJNY (Kras 6-II)
‘bałk do wleczenia’	OLECKO (Olec 14a)
‘do równania ziemi np. kawał drzewa’	SUWAŁKI (Bak 18a*)
<i>włoka</i> ‘pole wałować’	SUWAŁKI (Szypl 2b)
‘do wyrównywania skib’	SUWAŁKI (Suw 24)
‘do bronowania na wiosnę trawy’	SEJNY (Giby 6)
‘równanie ziemi po bronowaniu’	SEJNY (Sej 24)
‘równanie ziemi po zimie’	SEJNY (Giby 6-I)
‘drewniana belka, którą wyrównuje się powierzchnię pola’	SEJNY (Sej 17)
‘włoka (ślepa) - drewniana lub metalowa belka służąca do równania ziemi’	SEJNY (Sej 6-I)
‘zaczepiali kłoc i wałowali ziemię’	SEJNY (Kras 9a**)
‘do równania pola za pomocą okrągłych zębów’	SEJNY (Sej 6)
‘do równania pola’	SEJNY (Kras 6b)
‘do bronowania wiosną trawy’	SEJNY (Giby 5b)
‘lekkie bronowanie’	SEJNY (Giby 7a-I)
‘wał’	SEJNY (Kras 2-I)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II, 18); SEJNY (Kras 2b, 6b-I, 10a, 14); SUWAŁKI (Suw 3-I*)

Objaśnienia inf.: ‘zrobiona, powiedzmy, kawał drewna czy tam metalowe, no i taka włoka, tak jakby tu o, jeden bahuk tylko i później zaczep,

zaczepia i wlecze, tylko to bywa dłuższe’ (**Olec 14a**); *‘włoka zamiast brony; belek taki i koniami zaciąga, czy ciągnikiem*’ (**Kras 2c**).

29. Co znaczy „włóczyć”? (PAN-VII-29)

‘ciągnąć wał’	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
‘ciągnąć’	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 7a-I); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
‘ciągać’	SEJNY (Giby 5b, 6)
‘głaskać, zrównać ziemię po orce’	SUWAŁKI (Bak 18a* , Jel 12)
‘gładzić pole’	SEJNY (Sej 6-I)
‘wałować - o polu’	SUWAŁKI (Szypl 2b)
‘równać ziemię’	SEJNY (Giby 6-I , Kras 9a**)
‘równać pole’	SEJNY (Kras 6-II)
‘spulchniać i równać pole’	SEJNY (Kras 6b)
‘ <i>po podorywce</i> ’	SEJNY (Kras 10a)
‘bronować’	AUGUSTÓW (Barg 10); ELK (Pros 17a)
‘włókować’	SEJNY (Sej 24)
‘dłużować’	SEJNY (Giby 7a)
‘równać pole i niszczyć chwasty’	SEJNY (Sej 6)
‘wiosną równać pole, żeby nie schła ziemia’	SEJNY (Sej 17)
‘wyrównywanie skib’	SUWAŁKI (Suw 24)
‘jak nie dam rady nieść to <i>wlioke</i> ’	OLECKO (Olec 14a)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 18); SEJNY (Kras 2b, 6b-I, 14)

Objaśnienia inf.: *‘na przykład jakieś tam brony, jak nie dam rady nieść to wloke*’ (**Olec 14a**); *‘równać ziemię, grudy bije i tego zaciągać ziemię*’ (**Kras 2c**); *‘wał uciskał te ziemie żeby deszcz, a znaczy zboża nie wymywał, bo jak da deszcz albo nawałnica, to wszystko na wierzchu, a jak już obwałujesz włoko tom, to ona wtenczas obciśnięta ziemia i na wierzchu nie ma*’ (**Kras 2-I**).

30. Jsn. człowiek, który orze? (*oracz, rataj*). Zwrócić uwagę, czy nazwa jest powszechna (PAN-VII-30), (ZiŻSp-1-17), (ZiŻSp.v1-1-17) (PAN-VII-15), (KK-I-1-9)

<i>loracz</i>	AUGUSTÓW (Barg 5)
oracz <u>-c-</u>	AUGUSTÓW (Barg 5 , 10, Lipsk 10-II); ELK (Pros 17a); Gołdap (Dub 5-II); SEJNY (Giby 3a-I , 7a, 7a-I, Kras 2b , 6-II, 6b, 6b-I, 10a, 14, Sej 6 , 6-I, 24); SUWAŁKI (Jel 12 , Suw 3-I* , 24)
<i>oroc</i>	SUWAŁKI (Bak 18a*)
ortacz	SUWAŁKI (Szypl 2b)
rataj	SEJNY (Giby 5b , 6, Kras 2 , 2-I, 2b, 2cf, 9a**, 14); SUWAŁKI (Suw 24)
ortaj	SEJNY (Sej 17)
gospodarz	GÓLDAP (Dub 5-II)
rolnik	AUGUSTÓW (Lipsk 18); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6-I); SUWAŁKI (Fil 6-I)

Objaśnienia inf.: *‘Ten gospodarz, co jidzie ji role łorze, to rataj nazywajo, jon łorze, to już łon musi koni poganiać, tam drugi nie chodź kole niego’* (**Kras 2**); *‘kiedys nazywali rataj orze, a teraz ten co orze, no to robotnik’* (**Kras 2c**).

31. Jsn. orka pod zasiew? (*orka głęboka, odwracanka*). Podać dokładny opis różnych sposobów orki (w zagon, w skład, itp.) oraz zrobić orientacyjny szkic (PAN-VII-31)

orka zimowa	SUWAŁKI (Szypl 2b)
orka głęboka	AUGUSTÓW (Barg 10 , Lipsk 10-II , 18); ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b , 6, 6-I, 7a, Kras 2b , 6-II, 6b, Sej 6 , 24); SUWAŁKI (Bak 18a*)
głęboka orka	SEJNY (Kras 2-I , 2c, 10a); SUWAŁKI (Bak 18a*)
głęboka	SEJNY (Kras 6b-I)
głęboko orać	AUGUSTÓW (Barg 5)
głębiej orać	SEJNY (Kras 2)
orka siewna	SEJNY (Giby 7a-I)
siewna	SEJNY (Sej 6-I ‘-10-20 cm’)
przedsiewna	SUWAŁKI (Suw 24)
orać pod zasiew	OLECKO (Olec 14a);
w zagony	SEJNY (Kras 2)
w zagon	SEJNY (Giby 7a - rysunek)
w oziemki	SEJNY (Kras 2)
inf. nie wie	SEJNY (Kras 9a** , 14, Sej 17)

Objaśnienia inf.: *‘orka głęboka - w skład i rozrutka’ (Giby 6-I); ‘Na zime to nazywa sie głębiej łorać; w zagóny jidzie, to zacnie z brzegów, a potem to rozkida to ziem w środku ji z tego robi sie zagón. Kiedyś to łorali w łoziemki, to zyta kiedyś sieli w łoziemki, nieserokie łoziemki, ze to kiedyś nie znali kosieć, tylko na sierpy sło’ (Kras 2); ‘oziemki nazywali, orali jak już pod zasiew to oziemki sie nazywali, a jak tylko takie płytkie dwuskibowym czy trzyskibowym plugiem to szalunek’ (Olec 14a); ‘w skład czyli oranie od zewnętrznych stron do środka pola’ (Sej 6); por. także pyt.1a i 2a.*

32. Jsn. orka do środka? (PAN-VII-32)

skład	AUGUSTÓW (Barg 5, Lipsk 10-II); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6, Kras 2, 2b, 14, Sej 17); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*)
na skład	AUGUSTÓW (Lipsk 18); SUWAŁKI (Suw 24)
do składu	SEJNY (Kras 2-I)
w skład	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2c, 6b, 10a, Sej 6, 6-I, 24)
składana orka	ELK (Pros 17a)
orka	SEJNY (Kras 6b-I)
rozorywka	SEJNY (Giby 5b, 6)
inf. nie wie	SEJNY (6-II, Kras 9a**); SUWAŁKI (Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: *‘Zrobi w jenem miejscu skład ji potem w drugim miejscu, a potem rozkida w środku ji wtedy sie robi zagón seroki już’ (Kras 2); ‘do składu, drugi raz do rozrutu – to jeden raz tak, drugi raz tak, żeby równiać ziemie, bo żeby łorał tak samo, to by duza góra była’ (Kras 2-I); ‘skład zaganiam dokoła – skład sie zagoni, przewróci’ (Barg 5); ‘na przykład sie orze, skład sie robi, sie zaorało, potem sie robi drugi skład, no i tego, sie orze dalej, a potem jak trzeba już bliżej jeno do drugiego, no to tu skład szerszy już sie zrobił, to potem sie rozrzuca sie nazywało, chodzo z tej strony, potem z tej strony, no i sie skończy, bruzda sie została, no i wykończone i następne sie zaczyna’ (Olec 14a); ‘no to tu z tej strony i z tej strony, to skład do środka; i orze z tej strony i z tej strony i zagon wychodzi do środka’ (Kras 2c).*

33. Jsn. orka od środka? (rozoranie, rozorywka, rozgonka)

(PAN-VII-33)

do rozrzutu	SEJNY (Kras 2-I)
rozrzut	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*)
rozrut	SUWAŁKI (Bak 18*, 18a*)
rozrutka	ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 7a-I, Kras 2-I, 2b, 10a, 14,

	Sej 6, 17); SUWAŁKI (Suw 24)
rorzutka	SEJNY (Giby 6-I)
rozrzuca się	OLECKO (Olec 14a)
rozrucenie	SEJNY (Kras 2c)
razkid	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
rozgonka	AUGUSTÓW (Barg 10)
w rozgon	SEJNY (Sej 6-I)
rozoranie	SEJNY (Giby 7a, Kras 6-II, 6b)
rozorka	SEJNY (Sej 24)
rozorywka	SEJNY (Giby 5b, 6-I)
orka	SEJNY (Kras 6b-I)
inf. nie wie	SEJNY (Kras 9a**, Sej 17); SUWAŁKI (Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: ‘rozrucany zagon na to strone i na to rozrucac muse’ (**Barg 5**); ‘od środka to na te strone i na te i bruzda staje’ (**Kras 2c**).

34. Jsn. kawalki pola, które przy wykończaniu orki trzeba zorać w poprzek skib? (*poprzeczniak, zwrocie, przecz, poprzeczka*) (PAN-VII-34), (KK-I-1-11), (AGM-III-V-14)

poprzeczniak <i>cz > c</i> =i (Npl)	AUGUSTÓW (Aug 8, 13-I, 13-II, 15, 21, 21-I, Barg 3=i, 5, 8, 10, 20a, Lipsk 8-I, Now 14, Plas 8=i, Sztab 14*=i, 14-I=i); EŁK (Juchy 1a=i, Kal 15, Pros 17a=i); GOŁDAP (BanieM 10a, Dub 5=i, 5-I=i, 10, 10-I, 10-II=i, 10-III); MRĄGOWO (Mik 2=i); OLECKO (Kow 9a=i, Olec 14a, 14a=i, Wiel 2); PISZ (Pisz 5); SEJNY (Giby 5=i, 5b, 6, 7a, 7a-I, Kras 2-I, 2a=i, 2b, 2c, 6-II, 6b, 6b-I, 9, 9a**, 10a, 12, 14, Puń 1=i, 4*, Sej 6, 12a=-i, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 1, 6, 13, 14, 18a*, Fil 5-II=i, 13, Jel 2-III=i, 11, 11-I, 12, 12-II, 16, Przer 4, 7, 7=i, 7x=i, 9a, 13a, Racz 10, 11=i, 12, 12-I, 14, Suw 3-I*, 7a, 12a, 12b, 15=i, 15-I=i, 15-II=i, 16, 20, 32=i, Szypl 2b, 6a=i, 13a=i, Wiż 5)
poprzeczniaczek	AUGUSTÓW (Barg 5)
poprzecznik	AUGUSTÓW (Lipsk 5, 8, 10-II=i, Sztab 14*=i); SEJNY (Puń 2b); SUWAŁKI (Szypl 17a-II)
papierecznik	AUGUSTÓW (Lipsk)
poprzeczka	AUGUSTÓW (Lipsk 15a=i); GOŁDAP (BanieM 13=)
papierieczka	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
poprzeczne	SEJNY (Giby 6-I, Sej 4)
poprzeczny zagon	SEJNY (Kras 2)
priecz	SEJNY (Sej 6-I)

odory	SUWAŁKI (Szypl 6a)
odorek	SUWAŁKI (Bak 13)
uwrocie	GIŻYCKO (Mil 3); SUWAŁKI (Bak 18a*)
przetrzeb	SUWAŁKI (Suw 24)
<i>szniki</i>	SUWAŁKI (Szypl 17a-II)
celnik	SEJNY (Giby 5a)
poletko	SUWAŁKI (Jel 1a)
<i>skersini</i> z litew. <i>skersinis</i>	SEJNY (Puń 2a, 2b, 7)
nagłówek	AUGUSTÓW (Aug 15)
zagłówek	PISZ (Pisz 10a)
ugor	AUGUSTÓW (Aug 21-I)
łomienica	AUGUSTÓW (Aug 24)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Now 2); ELK (Pros 11a); OLECKO (Olec 6, Wiel 5-I); SEJNY (Kras 6-III, 10, Sej 17-I); SUWAŁKI (Bak 11, Fil 1a, 11, Jel 9, Przer 8-I, Racz 22, Suw 3-V, 12-I, 14*, 28a, Wiż 5-IV, 11a); WĘGORZEWO (Budry 8)

Objaśnienia inf.: *‘poprzecniak, poprzecniacek jest taki, żeby już na drugim polu nie deptać’* (**Barg** 5); *‘po zbozie nie będzie zawracał się, musi taki zagón serokowaty zostawiać’* (**Kras** 2); *‘poprzecniak, bo w jednym miejscu by naskładał, a w drugim nie’* (**Kras** 2-I); *‘skersini - trzeba zaorać’* (**Puń** 2b); *‘tutaj orał na przykład przy sąsiadach, no to poprzecniak musiał zostać, a później się zaoruje inno strone, teraz chodził tak, jakby to tu tak orał, muse zawracać, to poprzecniak musze zostawić, a potem łorze w przecz i się załoruje’* (**Olec** 14a); *‘poprzecniak nazywa się, bo w poprzek orze się, bo jest zgrępa albo granica, no to nie może, jestuj no to zostawia i zawraca’* (**Kras** 2c).

35. Jsn. oborywanie plugiem wkoło pola zasianego zbożem? (obganie, opędzanie), (PAN-VII-35)

obgonić	AUGUSTÓW (Barg 5)
obganie	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, Kras 2b, 6-II, 6b, 6b-I, Sej 6-I, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*)
oborywać	SUWAŁKI (Suw 3-I*)
oborywanie zboża	ELK (Pros 17a)
oborywka	OLECKO (Olec 14a)
<i>oblorywka</i>	SUWAŁKI (Suw 12-III)
obejście	SEJNY (Kras 10a)
opędzanie	SEJNY (Sej 6)
zakończenie	SEJNY (Kras 9a**)

inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II, 18); SEJNY (Giby 7a-I, Kras 2-I, 2c, 14, Sej 17); SUWAŁKI (Suw 24, Szypl 2b)
niewykonywano	SUWAŁKI (Jel 12)

Objaśnienia inf.: *‘Sie obgoni plugiem pole dokola, zeby bruzdy byli, casem desc cy co, bo juz lepsy spad ma; ‘lobgarniać to sie lobgarnia rydlem; grabiami sie zgrabi, jak sie łorze przy łące, to sie lobgarnie smugi, gdzie kępa to grabiami sie zgrabi, łopato sie łobcyści i dobrze’ (**Barg** 5); ‘wkoło - tego to ja nie wiem’ (**Szypl** 2b); ‘lobgonić - łobgania niby bruzde nałokoło – musi łobegnać bruzde nad mjedzo abo nade drogo’ (**Kras** 2).*

36. Jsn. to, po czym idzie koń, jeżeli nie idzie bruzdą? (*calizna, calik*) (PAN-VII-36)

wierzchem chodzi	SEJNY (Kras 9a**, 10a); SUWAŁKI (Szypl 2b)
po wierzchu	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
nad bruzdą	SUWAŁKI (Bak 18a*)
skiba	SUWAŁKI (Jel 12)
ugrzech	AUGUSTÓW (Barg 5); ELK (Pros 17a); SEJNY (Kras 14)
ugrzechem	SEJNY (Giby 6, 7a-I, Kras 2-I, 2b, 2c)
celnik	SEJNY (Kras 6b-I)
celnikiem [idzie]	SEJNY (Sej 17)
celik	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
calnik	AUGUSTÓW (Barg 10)
calik	SEJNY (Giby 7a, Sej 6)
calizno [idzie]	SEJNY (Giby 5b, 6-I ‘po ziemi, która będzie orał’, Kras 6-II, 6b, Sej 6-I, 24)
inf. nie wie	SUWAŁKI (Suw 3-I*, 24)

Objaśnienia inf.: *‘Jeden [koń] idzie po ugrzechu, a drugi bruzdo’ (**Barg** 5); ‘jeden koń jidzie bruzdo, a drugi r/zyskiem’ (**Kras** 2); ‘Bo ona, ta ziemia, nie ruszana o i jon idzie. Bo nieraz jak bruzdo, to jon rzuca sie to w jedne, to w drugo strone, i tak. A jak tak, to po twardem on sobie równo idzie i ugrzech sie nazywa, bo to nie trącana ziemia, nie ruszana ziemia, twarda jest ziemia i za to ugrzech, ugrzechem sie nazywa’ (**Kras** 2c); por. pyt. 47.*

37. Jsn. ta ziemia, którą plug odkłada w postaci małego wału? (*skiba*) (PAN-VII-37)

skiba <u>-bo</u>	AUGUSTÓW (Barg 5, 10, Lipsk 10-II, 18, Sztab 14*); ELK (Pros
------------------	--

	17a); OLECKO (Kow 9a, Wiel 2); SEJNY (Giby 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2, 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b-I, 9a**, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 17, <u>24</u>); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*, 24, 28a, Szypl 2b, Wiż 5, 5-IV)
skibka	SEJNY (Giby 5b)

Objaśnienia inf.: *‘Skiba sie odkłada, sie lorze skibe’* (**Barg** 5).

38. Jsn. rowek, który powstaje obok skiby? (*bruzda*) (PAN-VII-38)

bruzda	AUGUSTÓW (Barg 5, 10, Lipsk 10-II); ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2, 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b, 6b-I, 9a**, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12, Przer 7a, Suw 3-I*, 24, Szypl 17a-II)
<i>bruzna</i>	
<i>brozda</i>	SEJNY (Kras 9a**); SUWAŁKI (Szypl 2b)
bruzdzone pole	SUWAŁKI (Przer 7a)
zabruzdzenie	SEJNY (Kras 2c)
bruździć żyto	SEJNY (Kras 2)
<i>razora</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 18)

39. Jsn. poprzeczna bruzda odprowadzająca wodę z pola niedrenowanego? (*przegon*) (PAN-VII-39)

przegon	AUGUSTÓW (Barg 5, 10); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 6-I, 7a, Kras 2b, 6-II, 6b, 6b-I, Sej 6, 6-I); SUWAŁKI (Bak 18a*, Suw 24)
przebory	SEJNY (Kras 6b-I)
rowek	AUGUSTÓW (Lipsk 18); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 7a-I, Kras 2, 10a); SUWAŁKI (Szypl 2b)
przepływ	SEJNY (Kras 2)
spady	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
bruzd	SEJNY (Sej 24)
inf. nie wie	SEJNY (Giby 5b, 6, Kras 9a**, 14, Sej 17); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*)

Objaśnienia inf.: *‘przegon bo to sie przegoni bruzde w jedno strone, w drugo, do spadu wody, ale na miskiech miejscach, a na wysokich to nie’* (**Barg** 5); *‘tylko w zycie bruzdy przegania sie gdzie zaciąg – to gdzie góra ji tu góra a dół pomiedzy, to tez przepływ sie nazywa; teraz to malioracja, a kiedyś po prostemu to spady; bruzda, bruździć żyto, bruździ sie, ale to tylko na zycie; bruzdy robić podług wody, według tego, ze casem bywajo wielgie dezdzy; rowek, ale to tylko gdzie blisko juz rowów takich; przepływ – taki pas, co woda przepływa, to łód jeziora do jeziora takie*

nieraz spady dajo, daje sie taki rów abo spad’ (Kras 2); ‘rowek - odpływ wody, to jest rowek, odpływ wody, żeby woda spływała, gdzie za mokro jest’ (Szypl 2b); ‘jak zboże posiane nierówne i tego, i dolki i góry, to bruzdzo, takie bruzdy robio. To jak deszcz popada, to spływa woda, to bruzdzenie’ (Kras 2c).

40. Jsn. długi, wąski pas ziemi między dwiema bruzdami? (zagon, oziemek, podać dop. l.poj.); wyjaśnić dokładnie znaczenie tych nazw, tj. stwierdzić m.in. ile skib liczy zagon, a ile oziemek (PAN-VII-40)

oziemek	AUGUSTÓW (Barg 5, 10); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 7a, (Kras 2c)); SUWAŁKI (Bak 18a*)
zagon	ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 6, Kras 2-I, 2b, 6-II, 6b, 9a** , 10a, Sej 6, 6-I, 17); SUWAŁKI (Bak 18a* , Jel 12, Suw 3-I* , 24)
zagonu dop. lp	SUWAŁKI (Szypl
zagonek	SEJNY (Sej 24)
lecha Gsg lechi	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
poletek	SEJNY (Kras 2-I); SUWAŁKI (Szypl 2b)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SEJNY (Giby 5b, 6-I)

Objaśnienia inf.: ‘oziemek liczy 5 skib’ (**Giby 7a**); ‘Łoziemek, zagón łoziemków (**Kras 2**); ‘łoziemki to uz jek zyto siać, a zagony to wszystko jeno; kazda jedna dziewucha bierze łoziemek ji łoziemkami zerznie’ (**Kras 2-I**); ‘zagon liczy 12 skib’ (**Sej 6**); ‘oziemki do 12 skibow majo; jak – można i ctery oziemki złożyć i pięć, to seroki, tera to mało kto łorze tech łoziemkow, bo to masinami tech bruzdow narobić to tolku ni ma’ (**Barg 5**); ‘kiedyś żeli sierpami, no to skład robi i sześć razy tu przejdzie, sześć i bruzda. A do czego te oziemki takie i te bruzdy byli? Jak zeli, to każdy swoje sześć tego. Ale to głupota była i tego. Bo w bruzdach dzika ziemia i zawalisz potem i nie rośnie zboże. To oziemki nazywali’ (**Kras 2c**); ‘pierwsze bruzde gonisz, potem drugie i robi sie skład. A potem po kolei od tej pierszej i od tej drugiej idziesz i robisz znaczy oziemek lub poletek’ (**Kras 2-I**).

41. Co to jest „skład”? (podać dop. l. poj.) (PAN-VII-41)

‘orka do środka, do składu’, 2 skiby w przeciwnych kierunkach’	AUGUSTÓW (Lipsk 18); SEJNY (Giby 7a-I); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*)
‘oranie od zewnątrz pola do środku’	SEJNY (Sej 6)

‘oranie od środka’	SEJNY (Giby 6)
‘początek orki’, ‘początek orania’	SEJNY (Kras 6b-I, 6-II, 9a**, 14)
‘skład - orze się’	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
‘sie orze z jednej strony’	OLECKO (Olec 14a)
‘dwie złączone skiby, nakładają się na siebie’	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 7a, Sej 24)
‘zetknięcie skiby ze skibą’	SEJNY (Kras 10a)
‘powstaje na środku pola, gdy się orze w skład’	SEJNY (Sej 6-I, 17); SUWAŁKI (Szypl 2b)
inf. nie wie	ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 5b, Kras 2b, 6b)

Objaśnienia inf.: *‘jak sie zaczyna orkie na zagonie pierwszą’* (**Bak 18a***); *‘skład - zaczynamy orać kładąc skiby z jednej i drugiej strony przyległych do siebie’* (**Giby 6-I**); *‘orka do środka, do składu’* (**Jel 12**); *‘zaczyna sie orke - jedno skibe i wszystkie do niej’* (**Kras 9a****); *‘dwie skiby w przeciwnych kierunkach’* (**Lipsk 18**); *‘początek orki, składanie dwóch skib’* (**Suw 24**); *‘Skład no co składa o... jak na środku brozda jest, sie rozruca potem i dwie brozdy i sklady’* (**Szypl 2b**); *‘skład zaganiam dokola – skład sie zagoni, przewróci, na roli zagonie skład, na tem staju i na tem staju’* (**Barg 5**).

42. Co to jest „staje”? (miara długości pola; podać, ile ma metrów)
(PAN-VII-42)

‘100 metrów’	SEJNY (Giby 6 ‘100 m’); SUWAŁKI (Suw 24)
‘długość i szerokość pola’	SUWAŁKI (Bak 18a*)
‘miara długości pola’	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SEJNY (Kras 2-I, 2c, 6-II 9a**, 14)
‘cały płos ziemi’	SEJNY (Kras 10a)
‘odległość pola’	SEJNY (Sej 6)
‘kawał pola’	SEJNY (Giby 7a-I)
‘ <i>polietki</i> takie’	SUWAŁKI (Szypl 2b)
‘duży kawał pola’	SEJNY (Kras 2b)
‘pasek ziemi’	ELK (Pros 17a)
‘jak się orało’	SEJNY (Kras 6b-I)
‘stają ziemi zaorane’	OLECKO (Olec 14a)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 18); SEJNY (Giby 5b, 7a, Kras 6b, Sej 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Suw 3-I*)

Objaśnienia inf.: *‘staje to kawał ziemi o długości i szerokości’ (Giby 6-I); ‘kawał pola o nieokreślonej powierzchni’ (Jel 12); ‘Pódzie łorać, to siła załorał, dwie staji, gdzie co długowato, to nawet taka długowata staja, a po dworach to już tam nazywali mórg, to już tam na staji nie licyli’ (Kras 2); ‘Staje to jest polietki, staje no jak kiedyś tam gospodarzy te wiedzieli to znaczy tam dwadzieścia mórgi, jek kiedyś nazywali, czy tam więc, to staje, to pole tak nazywali, to więc bydlaki chodzili tam tego, to potem ugór zaorywali i zboże sieli ozime’ (Szypl 2b); staja – tak ekby mórg tam buł, tu aktar i tu aktar, to staja łowsu abo cego tam (Barg 5); ‘staja ziemi zaorane – jak to dawniej tez nazywali’ (Olec 14a); ‘nieokreślona staja, bo na przykład do Rydzewskich będziemy, no to teraz ciągnikiem orzo, to jado i tego. tego to koniami będzie to tego, to staja. Zawraca sie i tego, to staja jest. A ile tego, to nieokreślone metry staja i zawraca sie i w te stone orze’ (Kras 2c).*

43. Jsn. **długi, bardzo wąski pas ziemi przed komasacją gruntu?** (*płosa, płóska*) (PAN-VII-43)

oziemki	SUWAŁKI (Jel 12)
płoska	AUGUSTÓW (Lipsk 18); SEJNY (Kras 6b, 9a**); SUWAŁKI (Suw 24)
płoski	SEJNY (Giby 6, Kras 2-I, 6b-I, 10a, Sej 6)
płosy	SUWAŁKI (Bak 18a*)
płosa	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 5b, 6-I, 7a, Kras 2b, 6-II, 14, Sej 6-I)
płós -o-	SEJNY (Kras 2c, 10a)
paski	SEJNY (Sej 24)
poletok	SEJNY (Kras 2c)
sznurki	SEJNY (Sej 24)
sznury	SEJNY (Kras 2-I)
staja	SEJNY (Giby 7a-I)
staje	ELK (Pros 17a)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Sej 17); Suwałki (Suw 3-I* , Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: *‘Byli takie płosy, to stajowa płosa, teraz tu jest kolonji porznięte z tech płosow, a teraz kwadraty, płosy po 3 km porznięte to staji sie nazywało’ (Kras 2); ‘takie wąskie paski w płoskach. o takie głupote; ten miał płoskie, ten miał. A od czego to było? Ot, kiedyś za cara, jak nadał pańszczyzne robili, to takie o własne płaske dał; jeszcze jak jedzie z Krasnopola do Suwałk, to w Krzywem jest takie, na prawo jest Krzywe, za*

las zajechać, takie paski, o to to płóz. O w Smolanach jestuj to płaska, takie paski majo; ten ma takie dziesięć metry i wzdłuż, to płoski’ (Kras 2c).

44. Czy znany jest i co znaczy wyraz „pręt”? (1. miara powierzchni ziemi, 2. miara powierzchni torfu; podać długość i szerokość) (PAN-VII-44)

‘miara powierzchni ziemi’	SEJNY (Kras 6-II); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 24)
‘miara pola’	ELK (Pros 17a)
‘granica między’	SEJNY (Kras 9a**)
‘miara długości torfu’	SUWAŁKI (Bak 18a*)
‘miara’	SEJNY (Kras 6b-I), SUWAŁKI (Suw 3-I*)
‘kołek, pręt’	SUWAŁKI (Szypl 2b)
‘żelazny pręt’	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
‘kawał jakiegoś metalu’	OLECKO (Olec 14a)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 18); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2b, 6b, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24)

Objaśnienia inf.: ‘Wyraz pręt nie znany, torf i ziemie mierzono w sążniach’ (**Kras 14**); ‘piędziesiąt sześć ary to móg, a dwa morgi to hektar, a piędziesiąt sześć pręty to hektar’ (**Kras 2c**); ‘pręt lub tyczka, jeżeli do torfu. Do torfu, no to wbija w bagno i jeżeli tam jest torf, to ile głębokości to pokaże, bo idzie miętko, a jak już potem jest grunt twardy, to już tam nie ma torfu, tylko takie badania byli’ (**Kras 2-I**).

45. Co znaczy wyraz „móg”? (miara powierzchni pola) (PAN-VII-45)

‘0,5 ha’	SUWAŁKI (Suw 3-I*, Szypl 2b)
‘około 0,5 hektara’	SEJNY (Sej 17)
‘56 ary’	SEJNY (Kras 6b-I)
‘9 móg = 5 ha’	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
‘miara powierzchni pola’	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 10-II); SEJNY (Giby 7a, Kras 2b, 6-II, 9a**, 14, Sej 6, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12)
‘powierzchnia pola’	SEJNY (Kras 6b)
‘miara pola’	SEJNY (Giby 5b, 6, 7a-I)
‘móg ziemi’	OLECKO (Olec 14a)
‘40 arów’	SEJNY (Kras 10a)
‘część hektara ziemi’	SEJNY (Giby 6-I)
‘kawał ziemi’	ELK (Pros 17a)

inf. nie wie	SEJNY (Kras 6b-I, Sej 6-I,)
--------------	--------------------------------------

Objaśnienia inf.: *‘ni ma hektara, ćwierć’ (Kras 9a**); ‘miara powierzchni, dwie morgi = 1 ha’ (Suw 24); ‘mórg to pół hektara ziemi kiedyś, teraz hektar, a dawniej mówili że na mórgi’ (Szypl 2b); ‘miara staro-dawna, ruska i tego. Morgi byli, a teraz hektary u nas, to dwa morgi, miał dwa morgi, to płacił podatek’ (Kras 2c).*

46. Jsn. miara pola, mająca przeciętnie 30 morgów? (*włoka*)
(PAN-VII-46)

<i>włoka</i>	AUGUSTÓW (Barg 10); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 7a, Kras 2b, 6-II, 6b); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12, Suw 3-I*, 24)
<i>włoka</i>	SUWAŁKI (Bak 18a*)
<i>powłóczek</i>	SEJNY (Kras 2-I, 2c)
<i>‘majątek’</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
<i>‘18 ha’</i>	SEJNY (Kras 6b-I)
<i>‘15 ha’</i>	SEJNY (Sej 6)
<i>‘kolonia’</i>	SEJNY (Kras 9a**, 14)
<i>‘trzydzieści morgi’</i>	OLECKO (Olec 14a)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a-I, Kras 10a, Sej 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: *‘włoka sześćdziesiąt miała, a powłóczek znaczy pół włoki, to trzydzieści morgi miał’ (Kras 2c).*

47. Jsn. niezorany przez nieuwałę oracza kawalek pola? (*mijaki, żydy, ugrzecha, sztreka, omklisko, omklisy*). Podać ewentualnie czasowniki wyrażające tę czynność (PAN-VII-47)

<i>uzgrzech</i>	SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12)
<i>ugrzech</i>	SEJNY (Giby 6, 7a-I, Kras 2-I, 2c, 14); SUWAŁKI (Suw 3-I*, 24)
<i>ugrzechy</i>	SEJNY (Giby 6-I)
<i>ugrzecha</i>	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 7a, Kras 2b)
<i>ugrzechać</i>	AUGUSTÓW (Barg 10)
<i>celnik</i>	SEJNY (Kras 10a)
<i>mijaki</i>	SEJNY (Giby 5b, Kras 6-II, Sej 6)
<i>mijak</i>	SEJNY (Sej 24)
<i>omyłka</i>	ELK (Pros 17a)

<i>łomycka</i>	SUWAŁKI (Barg 5)
<i>żydy</i>	SEJNY (Sej 6-I)
<i>żyd</i>	SEJNY (Kras 6b)

Objaśnienia inf.: *‘ługrzech zrobiuł, ługrzechi takie, puste skiby takie’ (Kras 2); ‘no to... pastwisko nazywali’ (Szypl 2b); ‘ługrzech taki, za szeroko pługiem i zostawiona calizna między skibami; omyła, takie omycki porobi, a to na nic, jek łorze sie i pług wyskocuł to łomycka (Barg 5); ‘ugrzech znaczy tak, że zostawi, wyskoczy pług, kamień koni ciągną czy ciągnikiem, to ugrzechi takie nazywali’ (Kras 2c); ‘niedoorana ziemia, pług idzie, wyskoczy na kamieniu, to jak dobry rolnik, to zatrzyma i zaorze’ (Kras 2-I).*

48. Jsn. bronowanie wzdłuż skib? (*dłużowanie, bronowanie wzdłuż, razowanie, szlepowanie, bronowanie w dłużkę, wywłóczenie*) (PAN-VII-48), (KSI-VIII-85)

dłużować	SEJNY (Kras 2, Sej 17); SUWAŁKI (Jel 12)
dłużowanie	AUGUSTÓW (Barg 10); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2, 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b, 6b-I, 9a**, 10a, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12, Suw 24, Szypl 2b)
na wzdłuż	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
bronowanie wzdłuż	SEJNY (Giby 5b, Kras 14)
równanie	SUWAŁKI (Suw 3-I*)
równanie pola	ELK (Pros 17a)

Objaśnienia inf.: *‘Wzdłuż, dłużować, dłużowanie po raz, a potem sie bronuje na cysto, to już w krąg’ (Kras 2); ‘było tylko jedno bronowanie’ (Lipsk 10-II); ‘ja jek łorze, to raz we poprzec, a raz w podłuż; jek oziemki pod zyto sie składa znów w podłuż oziemki sie łorze z nawozem pod łowies dwa razy, pod zyto trzy razy, to wtedy cegój trzeba sie spodziewać; do kartofli dwa razy sie robi, teraz r/zysko sie podrzuca –kartofla to jek bruk’ (Barg 5).*

49. Jsn. bronowanie w poprzek? (*przekowanie, bronowanie w poprzek, razowanie, skrudlenie*) (PAN-VII-49), (KSI-VIII-86)

bronowanie	SUWAŁKI (Jel 12)
bronowanie w koło	SUWAŁKI (Szypl 2b)
bronowanie w krąg	SEJNY (Giby 6-I ‘-pod usiew’)
bronowanie w poprzek	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 5b, 7a, Kras 2-

	I, 2b, 2c, 6-II, 6b, 10a, 14, Sej 6, 17, 24
bronowanie w przecz	OLECKO (Olec 14a)
na poprzek	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
<i>na poprzec</i>	SEJNY (Kras 2, 2c)
poprzeczne	SEJNY (Kras 9a**)
<i>przestowanie</i>	SUWAŁKI (Suw 24)
<i>przecowowanie</i>	SUWAŁKI (Suw 3-I*)
poprzeczowanie	SEJNY (Giby 7a-I)
przekowanie	SEJNY (Kras 6b-I, Sej 6-I); SUWAŁKI (Bak 18a*)
uprawianie pola	ELK (Pros 17a)

Objaśnienia inf.: *‘Było tylko jedno bronowanie’* (**Lipsk** 10-II); *‘bronuje wzdłuż skibow, a potem na poprzec bronuje’* (**Kras** 2c).

49a. Jsn. bronowanie w krąg?

w krąg	SEJNY (Giby 6, 6-I, Kras 2); SUWAŁKI (Bak 18a*)
--------	--

Objaśnienia inf.: *‘Zyto to juz niby bronujo w krąg, a już co bronujo wzdłuż, to nazywa sie dłużowanie’* (**Kras** 2).

50. Jsn. bronowanie na ukos? (w sagę, sagówka) (PAN-VII-50), (KSI-VIII-87)

sagówka	SEJNY (Kras 6b, Sej 6-I); SUWAŁKI (Bak 18a*)
sagowanie	SEJNY (Kras 2-I, 2c)
w sagę	SEJNY (Giby 5b, Sej 6)
bronowanie na ukos	SEJNY (Kras 10a)
na ukos	OLECKO (Olec 14a)
powtórka	SEJNY (Kras 9a**)
po razie	SEJNY (Giby 6)
po siewie	ELK (Pros 17a)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 18); SEJNY (Giby 7a-I, Kras 2, 6b-I); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*, Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: *‘Bronuje wzdłuż, w przec i z kantu jekiego’* (**Barg** 5); *‘żeby jak najbardziej urownać ziemie, to bierze z kanta, to będzie sago-
wanie, no i goni po koleji o; idzie w jedne strone, w drugie, aby dobrze wyrównać’* (**Kras** 2-I).

B. Gleby, pola, łąki

51. Jsn. czarna, najurodzajniejsza gleba? (*czarnoziem*) (PAN-VII-51); przy opisie gleb podać barwy gleby, stopień urodzajności (co na niej się sieje), przepuszczalność dla wody, miąższość lub grubość, lekkość lub ciężkość itp., oraz inne wyjaśnienia informatora.

czarnoziem	AUGUSTÓW (Barg 5, 10, Lipsk 10-II); ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2, 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b, 6b-I, 9a**, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12, Suw 3-I*, 24)
czarnozi/om	AUGUSTÓW (Lipsk 18);
buraczana	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
torfowa	SUWAŁKI (Szypl 2b)
torf	SUWAŁKI (Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: *‘Łurodzajna ziemia to jest carnoziem, z wierchu carnoziem, a do kolana głębokości to glina’ (Kras 3); ‘to urodzajna gleba i wszystko na niej można było uprawiać: ogrody, kartofle, żyto, owsy; wszystko rodziło na czarnej glebie i tak’ (Kras 2-I); ‘ja słyszał, jak Niemcy tu przyszli, to zajęli i Rosję, Ukrainę, to co – czarnoziem, to chłopcy rybołóstwem (się zajmowali), a kobiety sochami, wołem poorze i pszenice posieje na czarnoziemi, rozumie. I bez brony, tylko świerkowo gałęzio zaciągnie i pszenica metrowa... pierwsza klasa czarnoziem’ (Kras 2c).*

52. Jsn. gleba ciemnożółta, bardzo tłusta, nieprzepuszcza wody? (*glina*) (PAN-VII-52)

glina	AUGUSTÓW (Barg 5, 10, Lipsk 18); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, Kras 2, 2b, 2c, 6-II, 6b, 6b-I, 9a**, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12, Suw 3-I*, 24, Szypl 2b)
glina zwięzła	SEJNY (Kras 2-I)
gliniasta	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 7a-I, Kras 9a**), SUWAŁKI (Suw 3-I*)

Objaśnienia inf.: *‘glina zasycha i przez nią woda nie przechodzi, ale zboże, o ile tam deszcz jak przeleci i trochę tej wilgoci dostanie, to tam częściowo, tam nie za bardzo, ale zawsze trochę rosło i tak’ (Kras 2-I).*

53. Jakie znacie inne gleby gliniaste? (podać nazwy i opis) (PAN-VII-53).

ił	AUGUSTÓW (Barg 5 , ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 6 ‘siwy
----	---

	kolor', Kras 2b); SUWAŁKI (Szypl 2b 'iłow jest')
iły	SEJNY (Kras 6b-I, 10a, Sej 6); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12)
ilasta, ilaste	AUGUSTÓW (Barg 5 , ELK (Pros 17a); SEJNY (Kras 2); SUWAŁKI (Bak 18a*)
gliniano-ilaste	ELK (Pros 17a)
gliniane	ELK (Pros 17a)
gliniasta	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); OLECKO (Olec 14a)
gliniasty grunt	AUGUSTÓW (Barg 5 ,
glina wapienna	SEJNY (Kras 2c)
glina z kamieniem	SEJNY (Kras 2c)
czysta glina	SEJNY (Kras 2c)
glinka	SEJNY (Kras 2)
żółciak	SEJNY (Kras 2-I)
lisowata	SEJNY (Sej 17 'brązowo-żółta')
gleba czerwona	SEJNY (Kras 2-I)
ciemnoczerwona z białem	SEJNY (Kras 2-I)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 5b, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 6-II, 6b, 9a**, Sej 6-I, 24); SUWAŁKI (Suw 3-I*, 24)

Objaśnienia inf.: 'Jilasta jest taka glinka, tak lipnie do nogów, nie można jiść jak desc popada' (**Kras 2**); 'bielucha - kolor siwy, nieurodzajna, bardzo słaby plon, trzeba dużo nawozić, by coś wyrosło, gdy jest sucho, staje się bardzo twarda i pęka, jest ciężka; żółciak - żółta ziemia, nieurodzajna, bardzo dobrze przepuszcza wodę, jest mialka i lekka; torfowa gleba - czarna, bardzo urodzajna, dobrze przepuszcza wodę, gruba, ciężka' (**Kras 14**); 'iły - nie przepuszcza wody i nic nie rośnie' (**Sej 6**); 'iły / iły na bagnach (**Jel 12**); 'gleby gliniaste so, bardzo ciężkie do wyrobu; jest czerwona bardzo, to glina sypczejsza, a glina ciemnoczerwona z białem to jest zwięzła i tak strasznie skalista' (**Kras 2-I**); 'jak czysta glina, to piekarnik; i robio i tynkujo, to czysta glina' (**Kras 2c**).

54. Jsn. gleby piaszczyste? (podać nazwy i opis) (PAN-VII-54)

żwir	SEJNY (Kras 6b-I); SUWAŁKI (Jel 12)
żwir	ELK (Pros 17a); SEJNY (Kras 2b, Sej 6-I, 24)
żwir	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
żwirowe	SUWAŁKI (Suw 24)
ziemia żwirowa	AUGUSTÓW (Lipsk 18)

żwirowate	SEJNY (Kras 2-I, 2c)
żwirkowate	SUWAŁKI (Bak 18a*)
dziarnowata	AUGUSTÓW (Barg 5,
dziarnista	SUWAŁKI (Suw 3-I*)
dziarna	AUGUSTÓW (Barg 5)
piasek	AUGUSTÓW (Lipsk 18); ELK (Pros 17a); SEJNY (Sej 6 ‘-nieurodzajnie’)
piasek z kamieniem	SEJNY (Kras 2-I, 2c)
piaski	SEJNY (Giby 6-I, Kras 2-I, 6b ‘ziemie lekkie’); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 24)
piachy	SEJNY (Giby 6 ‘- żółty kolor’, SEJNY (Kras 2c))
piach	SEJNY (Kras 2-I, 2c)
lotny piach	SUWAŁKI (Szypl 2b)
piaszczyste	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II, 18 -a); SEJNY (Kras 10a); SUWAŁKI (Bak 18a*)
piaskowata	OLECKO (Olec 14a)
lekka ziemia	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
lekkie	SEJNY (Giby 7a-I)
bielice	SUWAŁKI (Suw 24)
bielicowe	SEJNY (Sej 24)
bielucha	SEJNY (Kras 14); SUWAŁKI (Jel 12)
biel	AUGUSTÓW (Barg 5)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 5b, 7a, Kras 6-II, 9a**, 14, Sej 17)

Objaśnienia inf.: *‘piaski – ziemia pylista, lekka, nieurodzajna’ (Giby 6-I); ‘Bielucha - biała ziem to wśędzie łona taka ziemia jak łobłoki rozma-wite, plik taki’ (Kras 2); ‘bielucha - ziemia łosowa, to już łona nic tam; jil’ (Kras 2-I); ‘glina, ily, bialucha to takie pole, gąbka jona jest’ (Szypl 2b); ‘dziarno to najgorse; piasków tu ni ma u nas; biel to trawa rośnie, co kosieć jo, casem je woda, casem nie, jek rok je, je dezzzowy rok, to je z wierzchu sap taki, a pod spody glina, to ta ziemia dobra je, urodliwa, ale co kamień wapienny, dziarno, to już nie’ (Barg 5); ‘orka gliniasta my nazywali, gdzie tam po górkach to była glina, a jak już z górki zeszed, to tam już nie glina, tylo była czarnoziem (Olec 14a); ‘to w tem, na tech znaczy piaskach, to jest żwir, kamień i jak przyjdzie słońce, sucho, to to wszystko podsycha i zboże znaczy ono marnieje, nie rośnie, tylko schnie. Nieurodzajne tak, zależy jeszcze, jak deszczy często padajo, no to tam jeszcze coś niecoś urośnie, a jak deszczu nie ma, to doszczętnie usycha. Gleby piaszczyste no to już so nieurodzajne, no to tylko pastewnik, take nieużytki. Można siać, ale to nie daje rezultatu, znaczy, bo słabo tam rośnie, albo żółta, albo siwawa jak piasek i znaczy z kamieniem. Drobný*

kamień się znajduje i jest gleba nieurodzajna, tylko pod zalesienie, lasy na takich glebach rosną (**Kras 2-I**); *'gleby piaszczyste, no to piachy, o tutaj w działach jest szósta klasa, szósta er (R), a szósta klasa piach to zet (Z), to zalesienie; jest piasek miał, jest i kamień, z kamieniem piasek'* (**Kras 2c**).

55. Jsn. gleby podmokłe? (*zimnice, trzęślica, moczarzysko, morzysko, sapy, sapowate, trzęsawisko, zomp*). Podać nazwy i opis (PAN-VII-55)

<i>zaciągi</i>	SEJNY (Kras 2, 9a**); SUWAŁKI (Szypl 2b)
<i>sapy</i>	AUGUSTÓW (Barg 10 'szara ziemia'); SEJNY (Giby 7a 'szara ziemia')
<i>szopy</i>	SEJNY (Kras 6b-I)
<i>ziemniucha</i>	SUWAŁKI (Jel 12)
<i>zimnica</i>	SEJNY (Kras 6-II, 6b); SUWAŁKI (Suw 24)
<i>zimny grunt</i>	AUGUSTÓW (Barg 5,
<i>olszowy grunt</i>	AUGUSTÓW (Barg 5,
<i>maczule</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
<i>moczarzyska</i>	SUWAŁKI (Bak 18a*)
<i>moczary</i>	SEJNY (Kras 6b-I)
<i>mokradła</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
<i>mokrzysko</i>	SEJNY (Kras 6-II)
<i>zamoki</i>	SEJNY (Sej 17)
<i>podmoki</i>	SEJNY (Kras 2c)
<i>podmokła (gleba)</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II, 18)
<i>podmokła glina</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
<i>podmoklaki</i>	AUGUSTÓW (Barg 5)
<i>trzęsawisko</i>	SUWAŁKI (Bak 18a*)
<i>trzęsawisko</i>	SEJNY (Giby 6-I, Sej 6 '-podmokły teren', 6-I);
<i>trzęsowisko</i>	SEJNY (Giby 5b)
<i>torfowisko</i>	SEJNY (Sej 24)
<i>torfowina</i>	SUWAŁKI (Suw 3-I*)
<i>torf</i>	SEJNY (Sej 6 '-czarna ziemia przy zamokrech?')
<i>torfowe</i>	SUWAŁKI (Suw 24)
<i>torfowa gleba</i>	SEJNY (Kras 14)
<i>oparczysko</i>	SEJNY (Kras 2)
<i>bagna</i>	SEJNY (Giby 6 '-czarna i brązowa', Kras 2b, 6b-I)
<i>gleby bagienne</i>	SEJNY (Giby 5b)
<i>przybagienne</i>	SEJNY (Kras 10a)

<i>muły</i>	SEJNY (Kras 9a**)
<i>depresyjne</i>	SEJNY (Giby 7a-I)
<i>czarne</i>	ELK (Pros 17a); SEJNY (Kras 2-I)
<i>siwawe</i>	SEJNY (Kras 2-I)
<i>jasnawe</i>	SEJNY (Kras 2-I)
<i>siniak</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
<i>inf. nie wie</i>	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Kras 14)

Objaśnienia inf.: *‘Zaciągi to już to nazywają z dawności’ (Kras 2); ‘Łoparcysko to tam gdzie bagno takie łgniusce’ (Kras 2); ‘zamoki - gleby, które są mokre i ciężko uprawiać (Sej 17); ‘podmoklaki takie, zimnica, to gdzie łolsyna rośnie, łolsowy grunt to tam zimny grunt’ (Barg 5); ‘gleby bagienne to inaczej podmokłe tereny’ (Giby 5b); ‘gleby podmokłe, oni mogą być czarne, siwawe i tam przy bieluchach takich są takie jasnawe, no to przy zamokłach miejscach, gdzieś przy bagnach, dolinach, no to liczy się teren podmokły, i wtenczas nawet jeżeli tego, no to jak deszczy dają, to już za dużo deszczu ma, no to korzeni podmakają i zboże też nie chce rosnąć’ (Kras 2-I); ‘podmokłe – to gleby nisko leżące przy wodzie; podmoki – wymaka; u nas kole bagna tego rośnie i tego, to podmoki je; za mokro i nie rośnie zboże’ (Kras 2c).*

56. Jakie znacze inne gleby? (podać nazwy i opis) (PAN-VII-56)

<i>wapienne</i>	SEJNY (Kras 10a)
<i>siewizna?</i>	SEJNY (Kras 2b)
<i>szaroziem</i>	SEJNY (Kras 6b)
<i>mada</i>	SEJNY (Giby 6-I)
<i>rędzina</i>	SEJNY (Giby 6-I)
<i>ilaste</i>	SEJNY (Kras 2-I)
<i>sapy</i>	SEJNY (Kras 2c); SUWAŁKI (Suw 24)
<i>ziem sapowata</i>	SEJNY (Kras 2)
<i>inf. nie wie</i>	AUGUSTÓW (Barg 10); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6, 7a, 7a-I, Kras 6-II, 6b-I, 14, Sej 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: *‘mada - gleba bardzo urodzajna, próchniczna; rędzina - ziemia wilgotna, podmokła’ (Giby 6-I); ‘Rozne: ziem jest sapowata, glina, dziarnista glina, cysta glina; ziemia zimna za to, że przy bagnach u nas; gdzie równiny to lona cieplejsza, a tu nas zimna’ (Kras 2); ‘u nas to jak niemiecka krowa, glinka tutaj jest, a tu sapy jest i zwir jest’ (Kras 2c); ‘no to inne u nas, no to co? – piasek to tu ma, potem znaczy gleba*

czarna, urodzajna jest, piaskowa jest, i te ilaste jest i zamokłe. I więcej innych nie ma (**Kras 2-I**).

57. Jsn. to, co jest pod uprawną glebą? (*podglebie, osowa, ziemia*)

(PAN-VII-57)

podglebie	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 6-I, 7a, Kras 2c, 6-II, 6b, 6b-I, 10a, Sej 17); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12, Suw 3-I*)
podkład	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
próchnica	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
ziemia	ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 5b, 6, Sej 6, 6-I); SUWAŁKI (Suw 24)
żyzna	SUWAŁKI (Szypl 2b)
osowa ziemia	SEJNY (Sej 24); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
dzika ziemia	SEJNY (Kras 2-I)
wynawożona ziemia	SEJNY (Kras 14)
spód	SEJNY (Kras 6b-I)
poduszka płuzna	SEJNY (Giby 7a-I)
inf. nie wie	SEJNY (Kras 2b, 9a**); OLECKO (Olec 14a)

Objaśnienia inf.: ‘gleba nazywała się żyzna’ (**Szypl 2b**); ‘podglebie – pod glebo, to badajo jakie o, u nas tutaj ily jestoj, a badajo pod spodem glina na 39 centymetry, 40 i badajo tego, że to druga, trzecia, czwarta klasa, a jak ily idzie i tego, to piąta, szósta klasa’ (**Kras 2c**).

58. Jsn. pole, które się uprawia? (*pole orne, rola, uprawna rola*)

(PAN-VII-58)

<i>pole</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SUWAŁKI (Jel 12)
pole uprawne	AUGUSTÓW (Lipsk 18); SEJNY (Kras 6b-I, 9a**, Sej 17); SUWAŁKI (Bak 18a*, Suw 3-I*)
uprawne pole	ELK (Pros 17a);
uprawne	SEJNY (Kras 2c, 14)
<i>pole orne</i>	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 5b, 7a, Kras 2c, 6-II, 6b, Sej 6); SUWAŁKI (Bak 18a*)
<i>orne pole</i>	SEJNY (Kras 10a)
pole zasiane	SEJNY (Kras 6b)
pole użytkowe	SEJNY (Kras 2-I)
do użytku	SEJNY (Kras 2-I)
<i>rola</i>	SEJNY (Giby 6, Sej 6-I, 24); SUWAŁKI (Suw 24)

uprawna rola	SEJNY (Giby 6-I, Kras 2b)
żyzna ziemia	SEJNY (Giby 7a-I)
wypoczęta ziemia	SEJNY (Kras 9a**)
orna ziemia	SEJNY (Kras 2)
ziemia orna	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Kras 10a)
ziemia uprawna	SEJNY (Kras 2c)
inf. nie wie	SUWAŁKI (Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: *‘Łorne pole, rola, łuprawna ziemia, łuprawiona ziemia letka, dziarnista’* (**Kras 2**); *‘ziem, pole to już wszędzie, ląka to ląka, to już wszystko jest* (**Barg 5**); *‘pole użytkowe, do użytku – wszystko można na niem siać’* (**Kras 2-I**); *‘uprawia się jo, to ziemia uprawna’* (**Kras 2c**).

59. Jsn. pole nieobsiewane przez rok, dwa, żeby ziemia odpoczęła? (*ugór*) (PAN-VII-59), (KK-I-1-12)

<i>ugór</i>	AUGUSTÓW (Aug 13-I, Barg 10, 20a, Lipsk 18, Plas 8, Sztab 3, 14-I); ELK (Pros 17a); PISZ (Pisz 5); SEJNY (Giby 5, 5b, 7a, 7a-I, Kras 2, 2b, 6-II, 6-III, 9, Sej 6, 6-I, 8a, 17, 24), SUWAŁKI (Bak 14, 14a, 18a*, Fil 1a, Jel 2-III, 16, Przer 4, 13a, Suw 3-I*, 3-V, 16, 24); WĘGORZEWO (Budry 8)
<i>ługór</i>	AUGUSTÓW (Barg 5)
<i>ugor</i>	AUGUSTÓW (Aug 13-II, 15, Barg 3, Lipsk 5, 8-I, Now 2, 14, Sztab 14*); ELK (Juchy 1, Kal 15, Pros 11a); GOŁDAP (BanieM 10a, Dub 5, 5-I, 10-I, 10-II, 10-III); GIŻYCKO (Mil 3); OLECKO (Olec 6); Wiel 2, 5-I); PISZ (Pisz 10a); SEJNY (Giby 5a, 6-I, Kras 2-I, 2c, 6b-I, 9a**, 10a, 12, 14, Puń 1, 4*, Sej 4, 12a, 17-I); SUWAŁKI (Bak 1, 6, 11, 13, Fil 5-II, 11, 13, Jel 1a, 11, 11-I, Przer 7, Racz 6, 7, 10, 11, 12, 12-I, Suw 3-I*, 3-V, 7a, 12-I, 12a, 14*, 15, 15-I, 28a, 32, Szypl 2b, 6a, 13, 13a, Wiż 5, 5-IV),
<i>ługor</i>	SEJNY (Giby 7a-I)
<i>ugory</i>	OLECKO (Olec 14a); SUWAŁKI (Jel 12)
<i>ugórowanie</i>	SUWAŁKI (Bak 18a*)
<i>otłog</i>	AUGUSTÓW (Aug 24); GOŁDAP (Dub 10, 10-I); OLECKO (Kow 9a ‘otłok?’); SUWAŁKI (Racz 14, Suw 20, Szypl 15-I, 15-II, 17a-I, 17a-II);
<i>otłogi</i>	SEJNY (Kras 6); SUWAŁKI (Bak 18*)
<i>odłóg</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); GOŁDAP (BanieM 13); SEJNY (Giby 6, Kras 2a, Puń 2a, Sej 6-I); SUWAŁKI (Przer 7, 7x, Suw 12-

	III, Szypl 17a)
<i>otłóg</i>	AUGUSTÓW (Barg 8); GOLDAP (BanieM 13); MRAŁOWO (Mik 2; SUWAŁKI (Bak 18*, SUWAŁKI (Jel 12, Przer 7, 7a, Racz 22), Suw 3-V)
<i>odłóg</i>	AUGUSTÓW (Aug 21, 21-I, Lipsk 18); GIŻYCKO (Mil 3); ELK (Kal 15); SUWAŁKI (Przer 9a, Racz 11)
<i>odłoh</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
<i>otłóg</i>	AUGUSTÓW (Barg 3); SEJNY (Sej 17)
<i>odłogi</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 8); SUWAŁKI (Wiż 11a)
<i>odwłok</i>	SUWAŁKI (Suw 12b)
<i>pastewniki</i>	AUGUSTÓW (Barg 5)
<i>pastwisko</i>	SUWAŁKI (Bak 6, Jel 2-III, Suw 28a)
<i>poswisko</i>	SEJNY (Puń 2b)
<i>łąka</i>	SEJNY (Puń 7)
<i>jałowa ziemia</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
<i>jałowizna</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 15a)
inf. nie wie	OLECKO (Olec 6); SEJNY (Kras 10); SUWAŁKI (Jel 12-II, Przer 8-I)

Objaśnienia inf.: 'ugor - odpoczęło, no to urodzaj gleby, jak odpocznie, żeby lepiej potem rodzić' (**Szypl** 2b); ługor to jest pod zyto (**Kras** 2).

60. Jsn. pole zdziczałe i nieuprawiane przez wiele lat? (*odłóg*).
Przy pytaniu o odłóg stwierdzić, czy inform. rozróżnia nazwy *ugór* i *odłóg* i uzyskać ich objaśnienie (PAN-VII-60), (KK-I-1-13)

<i>nieużytek</i>	AUGUSTÓW (Barg 20a, Lipsk 8-I); GOLDAP (Dub 10, 10-I); OLECKO (Kow 9a, Wiel 2); SEJNY (Kras 6b, 6b-I); SUWAŁKI (Bak 13, Przer 4, Suw 12-I, 28a)
<i>nieużytki</i>	OLECKO (Olec 14a); SUWAŁKI (Bak 18*); WĘGORZEWO (Budry 8)
<i>odłogi</i>	PISZ (Pisz 5); SUWAŁKI (Jel 2-III, Suw 12a, 16, 24)
<i>utłogi</i>	SEJNY (Sej 8a)
<i>odłóg</i>	AUGUSTÓW (Aug 15, Now 14); ELK (Kal 15); GOLDAP (Dub 5, 5-I); SUWAŁKI (Bak 1)
<i>odłogiem leży</i>	SUWAŁKI (Suw 12b)
<i>otłokuje</i>	SEJNY (Kras 2c)
<i>odłoh</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
<i>otłogi</i>	AUGUSTÓW (Plas 8); SEJNY (Puń 1); SUWAŁKI (Bak 18a*, Suw 7a, 20)
<i>otłóg</i>	AUGUSTÓW (Aug 13-II, Barg 3 -k); ELK (Kal 15 -k);

	GOLDAP (BanieM 10a, 10-III -k); SEJNY (Giby 5b, 6, Kras 2-I, 2b, 2c, 8, 10, 12, Puń 2a, Sej 12a); SUWAŁKI (Bak 14, Fil 11 -k, Jel 11, 11-I, 12, Przer 8-I, Racz 12, 12-I, 14, Suw 15-I, Szypl 13a, 17a-I)
<i>otłóg</i> <i>łotłóg</i>	AUGUSTÓW (Aug 13-I, Barg 8); ELK (Juchy 1a); SEJNY (Giby 5a, Kras 2, Puń 7); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12-II, Przer 13a, Racz 10, Szypl 6a)
<i>odłóg</i>	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 5, 8, 10-II); MRĄGOWO (Mik 2); SEJNY (Giby 5, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 6-II, 6b-I, 14, Puń 2b, 4*, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Szypl 17a)
stary otłóg	SUWAŁKI (Przer 7a)
<i>załotłoziałe</i> ? 'zaodłogowiałe'	SUWAŁKI (Fil 5-II)
<i>pusty ugor</i>	SUWAŁKI (Racz 11)
<i>ugory</i>	ELK (Pros 17a); SUWAŁKI (Szypl 17a-II); SEJNY (Sej 4)
ugór	AUGUSTÓW (Aug 24, Barg 8); GOLDAP (BanieM 13); SEJNY (Kras 2a); SUWAŁKI (Bak 14a, Jel 16, Przer 7, 7x, 9a, Suw 12-I, 12-III, 15-II)
bagna	SUWAŁKI (Bak 18*)
pusta ziemia	SEJNY (Kras 2)
opuszczone	SEJNY (Kras 9a**)
zarośle	SUWAŁKI (Suw 15)
dziczyzna	AUGUSTÓW (Lipsk 15a)
dzika łąka	AUGUSTÓW (Sztab 14* wym. 'dzika łonka')
smug	AUGUSTÓW (Sztab 14-I)
pastwisko	SUWAŁKI (Jel 1a)
<i>pudymas</i> z lit.	SEJNY (Puń 2a)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Aug 21, 21-I, Now 2, Sztab 3); OLECKO (Wiel 5-I); SEJNY (Kras 6-III, 10a, Sej 17-I); SUWAŁKI (Bak 11, Fil 1a, Racz 22, Suw 3-V, 14*, 32, Szypl 2b, Wiż 5-IV, 11a)

Objaśnienia inf.: 'no to te pole odłogiem leży, dzikie' (**Suw** 12b), 'leży łodłogiem, pusta ziemia, ługór to jest pod zyto' (**Kras** 2); 'ugór - kilka lat nieuprawiane' (**Giby** 6-I); 'pastewniki się robi, łotłóg – zostawi jego i jek tam będzie trawa, to będzie pas po łotłogach' (**Barg** 5); 'otłóg to jest mech narośnięty na tem i bydlaki już oni tamoj nie majo żadnej, żadnego pożywienia, na ogorze jeszcze trawa będzie rosła zielona i jeszcze tam bydlaki coś niecoś zbioro' (**Kras** 2-I); 'teraz o, pastewnik jaki i ugor nazywajo; otłogiem leży – wypoczywa; otłokuje – znaczy tak jakby wypoczywa; otłok – kilkuletni, rośnie nieorany' (**Kras** 2c).

61. Jsn. pole nienadające się zupełnie do uprawy? (nieużytek)
(PAN-VII-61)

nieurodzajne	ELK (Pros 17a)
zalesienie	SUWAŁKI (Szypl 2b)
bez użytku	SUWAŁKI (Szypl 2b)
nieużytki	AUGUSTÓW (Barg 5); SEJNY (Giby 6-I, Kras 9a**); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12, Suw 24)
nieużytek	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 6, 7a, 7a-I, Kras 2b, 2c, 6-II, 6b-I, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24)
nieużytkowe pole	SEJNY (Giby 5b)
pole nieużytkowe	SEJNY (Kras 6b)
nieużyteczna gleba	SEJNY (Kras 2-I)
odłóg	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
otłóg	SUWAŁKI (Suw 3-I*)
odłoh	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
bagna	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II -o); SUWAŁKI (Bak 18a*)
moczary	SEJNY (Kras 10a)
mokre	ELK (Pros 17a)
leśne	ELK (Pros 17a)
inf. nie wie	OLECKO (Olec 14a)

Objaśnienia inf.: *‘tylko tam las, albo liściaste drzewa na niej zasadzić; zależy, w jakim miejscu; podmokłem – jakie drzewo lubi, to na podmokłem, a jeżeli na wzgórzach, no to już tam sosna, świerk rośnie, a na podmokłych, na takich, że już nie nadatne do tego, do użytku, no to tam brzoza będzie rosła, topol będzie rós i tam jeszcze inne liściaste drzewa’* (**Kras** 2-I); *‘otłóg leży, neuprawiane, nieużytki to takie nieuprawiane leży, zdziczale’* (**Kras** 2c).

62. Co trzeba zrobić, żeby mieć pole orne w miejscu, gdzie był las? (wykarczować, wyrudować) (PAN-VII-62), (KK-I-1-14)

wykarczowanie	GOŁDAP (Dub 10, 10-I ‘-lasu’); SEJNY (Giby 6); SUWAŁKI (Fil 13)
wykarczować	AUGUSTÓW (Aug 13-II, 15, 21-I, 24, Barg 3, 8, 10, Lipsk 5, 8, 8-I, 15a, 10-II, Now 14, Płás 8, Sztab 3, 14*, 14-I); ELK (Juchy 1a, Pros 11a, 17a); GIŻYCKO (Mil 3); GOŁDAP (BanieM 10a, 13, Dub 5, 5-I); OLECKO (Wiel 2); MRĄGOWO (Mik 2); SEJNY (Giby 5, 5a, 5b, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2, 2-I, 2a, 2b, 6-III, 6b, 6b-I, 9, 9a**, 12, 14, Puń 1, 2a, 4*, Sej 4, 6, 6-I, 12a, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 1, 11, 13, 14, 18a*, Fil

	1a, Jel 2-III, 12, 12-II, Przer 7x, 8-I, 13a, Racz 10, 14, 22, Suw 3-I*, 7a, 12-I, 12a, 14*, 15-I, 15-II, 16, 24, 32, Szypl 6a, 13a, 17a-I, 17a-II, Wiż 5-IV); WĘGORZEWO (Budry 8)
wykarcować	GÓLDAP (Dub 10-III); PISZ (Pisz 10a); SUWAŁKI (Jel 16, Przer 7a)
karczować	GÓLDAP (Dub 10-II); SEJNY (Kras 2c, 10a); SUWAŁKI (Racz 11, 12, 12-I, Suw 28a)
karczunek	SUWAŁKI (Suw 3-V, 12-III)
karczowanie	SEJNY (Kras 6, Sej 17-I ‘-drzew’)
krudować	AUGUSTÓW (Barg 5); SUWAŁKI (Fil 11)
wykrudować	AUGUSTÓW (Barg 5); EŁK (Kal 15); SEJNY (Kras 2); SUWAŁKI (Bak 6, Jel 1a, 11, Przer 4, Suw 7a, 15, Szypl 17a, Wiż 5)
wyrodować	PISZ (Pisz 5 ‘pnie’)
wykrutować	OLECKO (Kow 9a)
wykrudować	AUGUSTÓW (Barg 20a); SUWAŁKI (Fil 5-II)
wygrudować	AUGUSTÓW (Aug 21)
wykradować	SUWAŁKI (Suw 20 ‘-drzewa’)
wykordować	SUWAŁKI (Wiż 11a)
wydrawować	SUWAŁKI (Bak 18a*)
wykludować	OLECKO (Olec 14a)
wykronować	SUWAŁKI (Szypl 2b ‘-las’)
wyrznąć	SUWAŁKI (Bak 14a)
wyrznąć	GÓLDAP (Dub 10-III)
wyciąć	AUGUSTÓW (Sztab 3, 14*); SEJNY (Kras 10 ‘-drzewa’); SUWAŁKI (Bak 14a, Przer 9a, Racz 14, Suw 15-I, 16)
wycinać	AUGUSTÓW (Lipsk 18); SUWAŁKI (Racz 11)
powycinać	SUWAŁKI (Suw 12b)
zciąć	SUWAŁKI (Bak 14a)
wycinka	SUWAŁKI (Przer 7)
wytnąć	SEJNY (Puń 7)
wytrzebić	SEJNY (Kras 6-III, Sej 8a)
drapakować	SUWAŁKI (Bak 18a*)
wydrapakować	SUWAŁKI (Wiż 5)
wydrzeć	AUGUSTÓW (Now 2); OLECKO (Wiel 5-I)
powydzierać	AUGUSTÓW (Barg 5); SUWAŁKI (Bak 18a*)
wyrwać	SEJNY (Kras 10 ‘-korzenie’)
zaorać	SUWAŁKI (Bak 18a*)
wyorać	SUWAŁKI (Wiż 5)
odsunąć	SEJNY (Puń 2b)
rekultywacja	SEJNY (Kras 6-II)

inf. nie wie	AUGUSTÓW (Aug 13-I); OLECKO (Olec 6); SUWAŁKI (Jel 11-I)
--------------	---

Objaśnienia inf.: ‘wyrznąć drzewa, pni wykarczować’ (**Dub 10-III**); ‘wykarczować drzewa i opalić pole’ (**Fil 1a**); ‘wykarczować - sukcesywnie przygotować do uprawy’ (**Giby 6-I**); ‘wykrudować, wykarczować to najwięc mówio, wykopuwać karcöhiny ji tedy zrobi łorne ziemie’ (**Kras 2**); ‘aby mieć pole orne po lesie należało wyciąć drzewa i wyrwać korzenie’ (**Kras 10**); ‘wyciąć i zaorać, gdzie gruszy, las – wykarczować’ (**Lipsk 8**); ‘koniem pnie wyrwać, wykarczować’ (**Przer 7**); ‘wykarczować, czyli wyrwać je z korzeniami’ (**Przer 8-I**); ‘drzewa trzeba odsunąć i wszystkie pnie’ (**Puń 2b**); ‘drzewa wytnąć’ (**Puń 7**); ‘wytrzebić drzewo i korzenie’ (**Sej 8a**); ‘wykarczować - kiedyś siano żyto pomiędzy’ (**Sej 17**); ‘drzewo trzeba powycinać’ (**Suw 12b**); ‘to trzeba wykłudować jak nazywali, no bo jak drzewo rosło, to sie zerzneło drzewo, a pień został, potem trzeba wykłudować, wykopać, no i wywieźć ten pień gdzieś tam na kupe i potem można orać’ (**Olec 14a**); ‘trzeba wszystko wykarczować, wyczyścić i wtenczas zaorać, i może z 10 lat siać bez niczego, po lesie, takie daje las żyzność, bo to ściółka sie ściele i to znaczy wszystko przegniwa, robi sie take pulchność i tak i daje żyzność dla gleby’ (**Kras 2-I**).

63. Jsn. wyrębana część lasu? (zrąb, poręb, poręba) (PAN-VII-63)

zrąb	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 18); SEJNY (Giby 5b, 6-I, 7a, Kras 2-I, 2c, 6-II, 6b, 9a**, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12, Suw 3-I*, 24)
zręb	SEJNY (Kras 6b-I)
zdrąb	SEJNY (Kras 2b); SUWAŁKI (Szypl 2b)
wyręb	ELK (Pros 17a); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 24)
poręba	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SEJNY (Giby 6, 7a-I, Kras 9a**, Sej 17, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12)
wyrobisko	SEJNY (Kras 6b-I)
inf. nie wie	OLECKO (Olec 14a)

64. Jsn. pole, z którego usunięto las i po raz pierwszy obsiano? (nowina, korcowe pole, rudowisko, karczowisko) (PAN-VII-64), (KK-I-1-15)

karczowisko	SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, Kras 2-I, 2b, 6-II, 6b-I, 14, Puń 2a, 7, Sej 6, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Fil 13, Suw 3-I*, Szypl 17a)
karczewisko	SEJNY (Sej 17)
karczownik	SEJNY (Kras 2a)
korcowe pole	Sejny (Kras 6b)

wykarczowane	Suwałki (Bak 18a*,
nowina	AUGUSTÓW (Barg 5, 10, Plas 8); SEJNY (Giby 5, 7a, Kras 2, 2c); SUWAŁKI (Bak 14, Jel 12, Suw 12-III, 24)
nowiny	SEJNY (Giby 7a-I); SUWAŁKI (Przer 13a)
nowinka	SEJNY (Sej 6-I)
odłogowanie	SUWAŁKI (Racz 12, 12-I)
polana	Olecko (Wiel 2); Suwałki (Bak 13)
pole	GOŁDAP (BanieM 10a); SEJNY (Sej 4); SUWAŁKI (Przer 8-I)
pole orne	SUWAŁKI (Przer 7, 7x)
pole użytkowne	SUWAŁKI (Przer 7a)
pole uprawione	SEJNY (Kras 12)
uprawne	AUGUSTÓW (Aug 21); SUWAŁKI (Przer 9a)
pole zrobione	ELK (Pros 17a);
wyrobione pole	SUWAŁKI (Suw 12b)
pole pougorowe	AUGUSTÓW (Barg 20a)
po ugorze	SUWAŁKI (Jel 16)
pole poleśne	AUGUSTÓW (Sztab 14-I)
polesie	MRĄGOWO (Mik 2)
zalesienie	SEJNY (Kras 9a**)
orna ziemia	GOŁDAP (Dub 10-III)
ziemia orna	OLECKO (Olec 14a)
użytek rolny	SEJNY (Kras 6-III); SUWAŁKI (Szypl 13a)
użytkowane pierwszy raz	SUWAŁKI (Racz 11)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Aug 13-I, 13-II, 15, 21-I, 24, Barg 3, 8, Lipsk 5, 8, 9-I, 10-II, 15a, 18, Now 2, 14, Sztab 3, 14*); ELK (Kal 15, Pros 11a); GIŻYCKO (Mił 3); GOŁDAP (BanieM 13, Dub 5, 5-I, 10-I, 10-II); OLECKO (Kow 9a, Olec 6, Wiel 5-I); Pisz (Pisz 5, 10a); SEJNY (Giby 5a, Kras 6-III, 9, 10, 10a, Puń 1, 2b, 4*, Sej 8a, 12a, 17-I); SUWAŁKI (Bak 1, 6, 11, Fil 1a, 5-II, 11, Jel 2-III, 11, 11-I, 12-II, Racz 10, 14, 22, Suw 3-V, 7a, 12-I, 12a, 14*, 16, 20, 28a, 32, Szypl 2b, 6a, Wiż 5, 5-IV, 11a); WĘGORZEWO (Budry 8)

Objaśnienia inf.: ‘las, wyrąbane, a pole zrobione’ (**Pros** 17a); ‘no to jak wyrobione pole, to posiane zboże’ (**Suw** 12b); ‘jek piers/eraz to nowina, a jek już pare lat sie sieje to nie – posadziulem, kartofla była do pięćdzieściu kilo bez te lata’ (**Barg** 5); ‘był las wycięty, no wykłudowane nazywalim, wykłudowane pni, no i była ziemia orna, jeżeli chcąc ziemię znaczy jo uprawiać i tak, to musi wszystkie korzeni, te karczochy powy-

bierać, oczyścić grunt, a potem nadaje się do posiania zboża'
(Kras 2-I).

65. Jsn. pole, na którym bardzo źle się rodzi? (*plone, płoniste, żyłasta ziemia, przepłon, przepelczysko*) (PAN-VII-65)

pas nieurodliwy	AUGUSTÓW (Barg 5)
ziemia nieurodliwa	AUGUSTÓW (Barg 5)
nieurodzajne pole	SUWAŁKI (Bak 18a*)
przesmyk nieurodzajny	AUGUSTÓW (Barg 5)
nieurodzajne	ELK (Pros 17a); SEJNY (Kras 6b-I, 9a**); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 24)
nieuradzajne	OLECKO (Olec 14a)
nieżyzna	SEJNY (Giby 6-I)
ziemia nieżyzna	SEJNY (Kras 2-I)
płoniste	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 7a, Kras 6b)
plone	SEJNY (Sej 6)
przepłon	SEJNY (Giby 5b, Sej 6-I)
wybzdy	SEJNY (Giby 6)
marne pole	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
źle pole	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
kwaśne pole	SEJNY (Kras 14)
lekkie pole	SEJNY (Kras 10a)
jałowa ziemia	SEJNY (Giby 6-I)
ziemia przepelczysta	SUWAŁKI (Bak 18a*)
słaba gleba	SEJNY (Giby 7a-I)
inf. nie wie	SEJNY (Kras 2b, 6-II, Sej 24); SUWAŁKI (Suw 3-I*)

Objaśnienia inf. *'brak uprawy ... trzeba uprawić'* (Szypl 2b).

66. Jsn. nieurodzajny pas idący przez pole? (*żyła*) (PAN-VII-66)

miedza	SUWAŁKI (Jel 12; Szypl 2b)
droga	OLECKO (Olec 14a)
żyła	AUGUSTÓW (Barg 10); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 6-I, 7a, Kras 2b, 6-II, Sej 6, 6-I, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*)
wysmał	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
nieużytek	SEJNY (Kras 9a**)
pas nieurodzajny	SEJNY (Kras 6b-I)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SEJNY (Giby 5b, 6, 7a-I); Kras 2-I, 2c, 6b, 10a, 14, Sej 17); SUWAŁKI (Suw 3-I*, 24)

Objaśnienia inf.: *‘żyła - brak magnezu w ziemi’ (Giby 6-I); ‘zboże mniejsze kole tech bruzdow’ (Kras 2c).*

C. Nawożenie

67. Jsn. to, co się wywozi z obory i stajni na pole, żeby ziemia lepiej rodziła? (*gnój*) (PAN-VII-67)

obornik	AUGUSTÓW (Barg 5, Lipsk 10-II, 18); ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6-I, Kras 2-I, 6-II, 6b-I, 9a** , 10a, Sej 17); SUWAŁKI (Bak 18a* , Suw 24, Szypl 2b)
nawóz	AUGUSTÓW (Barg 5 , SEJNY (Kras 2))
gnój	AUGUSTÓW (Barg 5, 10); SEJNY (Giby 5b, 6, 7a, 7a-I, Kras 2, 2b, 6b, 14, Sej 6, 6-I, 24); SUWAŁKI (Bak 18a* , Jel 12, Suw 3-I* , 24)
<i>gnoj</i>	SEJNY (Kras 2-I, 2c)

Objaśnienia inf.: *‘wpierv to gnój gadali, a teraz jek nie to łobornik’ (Barg 5); ‘no można mówić, że tam gnoj, ale gnoj już tam nie pisze sie, tylko obornik jest, bo to oboruje sie pod ziemie i wtenczas ziemia dostaje próchnice takie i żyżność, wtenczas dobrze zboże rośnie’ (Kras 2-I).*

68. Jsn. gnój koński? (zwrócić uwagę na formy słowotwórcze przymiotników określających różne rodzaje nawozów naturalnych) (PAN-VII-68)

obornik	SEJNY (Kras 6b-I, 10a); SUWAŁKI (Suw 24, Szypl 2b)
obornik koński	ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6-I)
<i>nawóz</i>	SEJNY (Kras 2)
<i>nawoz</i>	SUWAŁKI (Szypl 2b)
gnój	SEJNY (Kras 2, 6b, Sej 24)
koński	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 10-II); SEJNY (Giby 7a, 7a-I ‘najlepszy’; Kras 9a**); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
koński gnój -n-	AUGUSTÓW (Barg 5, Lipsk 18)
gnój koński	SEJNY (Giby 6, Kras 2, 2-I, 2c, Sej 6); SUWAŁKI (Jel 12)
łajno	SEJNY (Sej 6-I)
inf. nie wie	SEJNY (Giby 5b, Kras 2b, 6-II, 14, Sej 17); SUWAŁKI (Bak 18a*)

Objaśnienia inf.: *‘on bardzo silny, daje tamoj dla ziemi żyżność’ (Kras 2-I); ‘dużo azotu jest, nawet pod ogrody kłado. Na niem rośnie zboże’ (Kras 2c).*

69. Jsn. gnój od świń? (PAN-VII-69)

obornik	SEJNY (Kras 2-I, 6b-I, 10a, Sej 6-I); SUWAŁKI (Szypl 2b)
obornik od świń	OLECKO (Olec 14a)
<i>nawoz</i>	SUWAŁKI (Szypl 2b)
gnój	SEJNY (Sej 24)
gnój świński	SEJNY (Giby 6, 6-I, Kras 2, Sej 6); SUWAŁKI (Jel 12)
świński <i>gnój</i>	SEJNY (Kras 2c)
świński gnój -n-	AUGUSTÓW (Barg 5, Lipsk 18); SEJNY (Giby 5b)
świński	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 10-II); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 7a, 7a-I 'słabszy', Kras 9a**); SUWAŁKI (Bak 18a*, Suw 3-I*, 24)
świniaczy	SEJNY (Kras 2b)
gnojowica	SEJNY (Sej 6-I)
inf. nie wie	SEJNY (Kras 6-II, 6b, 14, Sej 17, 24)

70. Jsn. gnój od krów? (PAN-VII-70)

<i>nawoz</i>	SUWAŁKI (Szypl 2b)
gnojowica	SEJNY (Sej 6-I)
gnój	SEJNY (Sej 24)
krowi gnój -o-	SEJNY (Giby 5b, Kras 2c)
krowi	AUGUSTÓW (Barg 10); Sejny (Giby 7a, Kras 2); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
krowski gnój	AUGUSTÓW (Barg 5)
krowiaczy gnój	AUGUSTÓW (Lipsk 18); SUWAŁKI (Bak 18a*)
gnój krowiaczy	SEJNY (Giby 6, Kras 2b, Sej 6)
krowieńcy	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
od krów	SEJNY (Kras 9a**)
krowianka	SEJNY (Giby 6-I); SUWAŁKI (Jel 12)
bydlęcy, bydlęci	AUGUSTÓW (Barg 5); SEJNY (Kras 2); SUWAŁKI (Suw 24)
obornik	SEJNY (Kras 2-I, 6b, 6b-I, 10a); SUWAŁKI (Szypl 2b)
obornik od krów	OLECKO (Olec 14a)
obornik krowi	ELK (Pros 17a)
łajna	SEJNY (Sej 6-I)
łajno	SEJNY (Sej 17)
inf. nie wie	SEJNY (Giby 7a-I, Kras 6-II, 14)

71a. Jsn. gnój od owiec?

łowieczny gnój	AUGUSTÓW (Barg 5)
----------------	----------------------------

71. Jsn. gnój od kur? (PAN-VII-71)

obornik	SEJNY (Kras 6b-I, 10a); SUWAŁKI (Szypl 2b)
obornik od kur	OLECKO (Olec 14a)
obornik kurzy	ELK (Pros 17a)
nawoz	SUWAŁKI (Szypl 2b)
gnój -o-	SEJNY (Kras 2-I, Sej 24)
gnój kurzy	SEJNY ((Giby 6-I, Sej 6); SUWAŁKI (Jel 12)
kurzy gnój -o-	SEJNY (Giby 5b, Kras 2c)
kurzy	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 10-II); SEJNY (Giby 7a); SUWAŁKI (Bak 18a*)
kurzeniec	SEJNY (Kras 6-II)
gnój od kurów	SEJNY (Kras 2)
kuraczy	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
kurzaczy	SEJNY (Kras 2b)
od kur	SEJNY (Kras 9a**)
kokosiak	AUGUSTÓW (Barg 5); SUWAŁKI (Suw 24)
kokosi	SEJNY (Giby 6, 6-I)
kokosi gnój	AUGUSTÓW (Barg 5)
pomiot ptasi	SEJNY (Sej 6-I)
nie było	SUWAŁKI (Suw 3-I*)
inf. nie wie	SEJNY (Giby 7a-I, Kras 6b, 14, Sej 17, 24)

Objaśnienia inf.: ‘kokosi gnoj to najlepszy, to saletra’ (**Barg** 5); ‘a od kur bardzo wszędzie dobrze nadający, pod ogrody, pod znaczy kwiaty nawet jakie, pod wszystkie rośliny nadaje się’ (**Kras** 2-I).

72. Jsn. gnój zrobiony z gnijących roślin? (kompost) (PAN-VII-72)

kompost	AUGUSTÓW (Barg 10); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b, 6b-I, 9a**, 10a, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12, Suw 24, Szypl 2b)
kompust	SUWAŁKI (Bak 18a*)
kompot	AUGUSTÓW (Barg 5)
śmietnisko	SEJNY (Kras 2)
śmiecisko	SEJNY (Kras 2-I)
śmietnik	SEJNY (Kras 2-II)
nie było kiedyś	SEJNY (Kras 14, Lipsk 18)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b); SUWAŁKI (Suw 3-I*)

Objaśnienia inf.: ‘Śmiecisko to jeszcze najlepszy gnój’ (**Kras** 2-I); ‘śmietnik to mówio nawóz kompostowy’ (**Kras** 2-II); ‘kompot to dobry toż samo, to

ji zielsko, ji pomyje, ji co by nie było tam sie kida, to na smugi jego kłado, na biele, to trawa sie rodzi’ (**Barg 5**); *‘robio niektórzy nawet o pod ogrody, ale to może wszystka, słome możesz tam i ten gnoj koński i jaki jest, to troche przerzucisz tymi i to wszystko poleży, przezformentuje sie, no i nazywali kompost, to on wszystko jedno taki gnoj daje*’ (**Kras 2-I**).

73. Jsn. roślina kwitnąca żółto lub niebiesko, którą się sieje, żeby poprawić plon? (*lubin, lupina*) (PAN-VII-73)

lubin	AUGUSTÓW (Barg 5, 10, Lipsk 10-II, 18); ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, 17, Kras 2, 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b-I, 9a**, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Fil 11, Jel 12, Przer 7, Suw 3-I*, 24, Szypl 2b)
lupina	SEJNY (Kras 6b)

Objaśnienia inf.: *‘No to kiedyś sieli dla koni... te... przelot (podpowiedź żony), koniczyne, seradela, lubin sieli pod żyto, więc nic*’ (**Szypl 2b**); *‘jak lubin był posiany zamiast obornika, to sie zaorywało na zielono, a jak był siany na nasienie, to musiał dojrzeć i potem sie kosiło, i sie wiązało w snopki*’ (**Olec 14a**); *‘to niebieska tego roślina i oborujo i azotu ma, to lubin, jego na zielono sie skosi, oborze, a potem bronuje i tego*’ (**Kras 2c**); *‘wtenczas ziemia dostaje próchnice i bardzo dobrze żyto rośnie*’ (**Kras 2-I**).

74. Jsn. fabryczny proszek, który się sieje na polach dla poprawienia plonów? (*dziki gnój, popiół, sztuczny nawóz, kunsztowny gnój*) (PAN-VII-74)

nawóz -o-	AUGUSTÓW (Barg 5, Lipsk 10-II, 18); SEJNY (Kras 2, 2-I, 2c, 6b-I); SUWAŁKI (Szypl 2b, Suw 24)
nawóz mineralny	SEJNY (Giby 7a-I)
nawóz sztuczny	SEJNY (Sej 17)
sztuczny nawóz	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 5b, 7a, Kras 2b, 6b, 6-II, 14, Sej 6, 6-I); SUWAŁKI (Jel 12)
nawozy	ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Kras 10a)
sztuczne nawozy	SUWAŁKI (Bak 18a*)
nawozy sztuczne	SEJNY (Giby 6, 6-I)
azoty	SEJNY (Kras 9a**)
popiół+	AUGUSTÓW (Barg 5); SEJNY (Giby 6, Sej 24)
popioły	SEJNY (Kras 2); Suwałki (Suw 3-I*, 24)
inf. nie wie	SEJNY (Kras 9a**)

Objaśnienia inf.: ‘*nawoz, popioł po prostemu, kiedyśniejse ludzie to po prostemu gadajo popioł, a teraz te młode to tak sie z języka wyjenzycajo – a jek to, a co to, a do cego to*’ (Barg 5).

75. Jakie znacie rodzaje nawozów sztucznych? (*azotniak, saletra, kainit, tomasówka, supertomasyna i inne*) (PAN-VII-75)

amoniak	SEJNY (Kras 9a**)
azotniak	AUGUSTÓW (Barg 5); SEJNY (Kras 2c, Sej 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12)
azotowe	SEJNY (Giby 7a-I, Kras 2-I, 6-II)
fosforowe	SEJNY (Giby 7a-I, Kras 2-I); SUWAŁKI (Bak 18a*)
fosfor	SUWAŁKI (Suw 24)
fosforan	SUWAŁKI (Jel 12)
mączka forfosowa	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
superfosfat	AUGUSTÓW (Barg 5); Lipsk 10-II, 18); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 6, 6-I, Kras 2, 2-I, 2c, 6b-I, 10a, 14); SUWAŁKI (Szypl 2b)
<i>superfosfor</i>	SEJNY (Sej 17)
<i>superposłat</i>	SUWAŁKI (Jel 12)
<i>superwostòn</i>	SEJNY (Kras 2)
supertomasyna	SEJNY (Kras 2b)
<i>supertomocyna</i>	SEJNY (Kras 2c)
mazówka	SUWAŁKI (Jel 12)
mocznik	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 5b, 6-I, Kras 2-I, 6b-I, 9a**, Sej 24); SUWAŁKI (Jel 12, Szypl 2b)
<i>salietra, salitra</i>	SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*, Szypl 2b)
saletra	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 18); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 6, 7a, Kras 2-I, 6b, 9a**, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*)
saletra <i>monowa</i>	SEJNY (Giby 6-I)
saletra amonowa	ELK (Pros 17a)
saletrzak	SEJNY (Kras 2c, 10a, 14, Sej 17); SUWAŁKI (Lipsk 18)
siarczan	SEJNY (Kras 14); SUWAŁKI (Suw 24)
siarczanamon	SEJNY (Giby 6-I)
<i>sarcenamon</i>	SUWAŁKI (Jel 12)
sól, sol	AUGUSTÓW (Lipsk 18); SEJNY (Giby 6, Kras 2-I, 14); SUWAŁKI (Szypl 2b)
sól potasowa	OLECKO (Olec 14a); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 6-I,

	Kras 2c, 6b-I, Sej 17); SUWAŁKI (Jel 12)
potasowe	SEJNY (Giby 7a-I, Kras 6-II); SUWAŁKI (Bak 18a*)
wieloskładnikowe	SUWAŁKI (Suw 24)
kajnit	SEJNY (Sej 17)
wapno	SEJNY (Giby 5b)
czarny popiół	SEJNY (Kras 2)
popiół	SUWAŁKI (Suw 3-I*)

D. Siewy i rodzaje zbóż

76. Jsn. człowieka, który sieje? (*siewca, siewarz, siewnik, siewacz, siewek*) (PAN-VII-76), (ZiŻSp-1-18), (ZiŻSp.v1-1-18)

siewca	AUGUSTÓW (Aug 8, Barg 10); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 3a-I, 5b, 6, 7a, Kras 2-I, 2c, 6-II, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12, Suw 3-I*, 24, Szypl 2b)
siewiec	SEJNY (Sej 24)
siewica	SEJNY (Giby 6-I)
siewacz	SEJNY (Kras 2b)
siewek	SEJNY (Kras 6b)
siewnik	AUGUSTÓW (Barg 5; Lipsk 18)
rolnik	SEJNY (Giby 7a-I, Kras 6b-I, 10a); SUWAŁKI (Fil 6-I)
gospodarz	GÓLDAP (Dub 5-II); SEJNY (Kras 9a**)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II), OLECKO (Olec 14a),

Objaśnienia inf.: ‘Kazdy chłop to dla siebie sieje’ (**Kras 2**); ‘nie ma określonej nazwy’ (**Lipsk 10-II**); ‘siewnik sieje’ (**Barg 5**); *sieje czy to ręką, czy siewnikiem sieje, to siewca*’ (**Kras 2c**).

77. Jsn. kawałek płótna, z którego się sieje zboże? (*siewka, płachta*) (PAN-VII-77), (KK- I-1-16), (AGM-III-V-16)

fartuch	AUGUSTÓW (Aug 13-II, 21, 24, Lipsk 5, 8-I, 10, 10-II, 15a, 18, Now 2, Płas 8, Sztab 3, 14*, 14-I); ELK (Kal 15, Juchy 1a); GÓLDAP (Dub 10, 10-I, 10-II, 10-III); OLECKO (Olec 14a, Wiel 2, 5-I); SEJNY (Giby 5, 5a, 7a-I, Kras 2, 2-I, 2a, 2c, 6, 6b-I, 9, 9a**, 10, 12, Puń 1, 4*, Sej 4, 8a ‘-do siania’, 12a, 17, 17-I); SUWAŁKI (Bak 6, 11, 13, 18a*, Fil 5-II, 11, 13, Jel 1a, 2-III, 9, 11, 11-I, 12-II, 16, Przer
---------	---

	4, 7, 7a, 9a, 13a, Racz 10, 11 ‘-do siania’, 14, Suw 3-I*, 3-V, 12b, 14*, 15, 15-I, 15-II, 24, Szypl 2b, 6a, 13a, 17a, 17a-I, Wiż 5-IV, 11a)
fartuch do siania	AUGUSTÓW (Lipsk 8)
fartuk	SEJNY (Puń 2b)
plachta	AUGUSTÓW (Aug 8, 15, 21-I, 24, Barg 3, 5, 10); ELK (Kal 15); GOŁDAP (BanieM 13); MRĄGOWO (Mik 2); OLECKO (Kow 9a); PISZ (Pisz 10a); SEJNY (Giby 5, 5b, 6, 6-I, 7a, Kras 6-II, 6b, 10, 10a, 14, Puń 1, 2a, 7, Sej 6, 6-I); SUWAŁKI (Bak 1, 14, 18a*, Jel 12, Przer 7, 7x, Suw 12a, 16, 20 ‘-do siania’, Szypl 17a, Wiż 5, 5-IV); WĘGORZEWO (Budry 8)
sermega (z lit)	SEJNY (Puń 2a)
worek	SUWAŁKI (Szypl 17a-II)
torba	GOŁDAP (BanieM 10a)
siejak	SUWAŁKI (Racz 11)
siejka	PISZ (Pisz 5); SUWAŁKI (Przer 8-I)
siewka	AUGUSTÓW (Aug 13-I, 15, Barg 8, 20a, Now 14); ELK (Pros 11a, 17a); GIŻYCKO (Mil 3); GOŁDAP (BanieM 13); SEJNY (Kras 2-I, 2b); SUWAŁKI (Bak 18a*, Fil 1a, Racz 12, 12-I, Suw 12-III)
siewka blachowa	SEJNY (Kras 2-I)
siewak	GOŁDAP (Dub 5, 5-I); SUWAŁKI (Suw 12-I)
siewnik	SUWAŁKI (Suw 28a)
siewne płótno	SEJNY (Kras 6-III)
kawalek płótna	SEJNY (Kras 6-III)
inf. nie wie	OLECKO (Olec 6); SEJNY (Sej 24); SUWAŁKI (Racz 22, Suw 7a, 32)

Objaśnienia inf.: ‘plachta, fartuch z lnianego płótna, później z blachi ocynkowanej wanielka założona na strzemiona’ (**Przer** 7); ‘fartuch to z płótna worek taki i na szyi zrobiony i tutaj związany, jakby fartuch’ (**Kras** 2c); ‘fartuch z płótna uszyty, kawalek materiału uszyty, a potem na ramienie śklejkie i zakładas i jedno rękę trzymas, a drugo sobie siejesz’ (**Kras** 2-I); ‘Ręcznie z fartucha się siało, jeden gospodarz, tylko właściciel tego gospodarstwa. Jak nie było gospodarza, to najemny człowiek był, że wykonywał te prace, bo nie było siewników i nie było mechanizacji’ (**Lipsk** 10).

78. Jsn. plecionka słomiana w kształcie miski lub łódki? (siewienka, siewinka). Czy była używana do siania zboża i jak się

nazywała, czego używają (używali) w danej wsi do siewu? (płachty, fartucha czy plecionki) (PAN-VII-78)

<i>kobelka</i>	SUWAŁKI (Szypl 2b)
wanienka	SUWAŁKI (Przer 7)
<i>pudowka</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
siewka	ELK (Pros 17a)
siewienka	AUGUSTÓW (Barg 5, 10, Lipsk 18); SEJNY (Giby 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 14, Sej 6)
siewianka	SEJNY (Kras 6b)
siewinka	SEJNY (Kras 6-II)
siewienik	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
<i>krobecka</i>	SEJNY (Kras 2)
<i>krobka</i>	SEJNY (Kras 2-I, 6b-I, 10a)
<i>króbka</i>	SEJNY (Kras 2c)
łubianka	SEJNY (Kras 9a**)
karasinka	SEJNY (Sej 17)
nie było	SEJNY (Giby 5b, Sej 24); SUWAŁKI (Jel 12)
inf. nie wie	SEJNY (Kras 2b, Sej 6-I); SUWAŁKI (Bak 18a*, Suw 3-I*, 24)

Objaśnienia inf.: 'Używano tylko płacht' (**Giby** 5b); 'używali fartucha' (**Giby** 6-I, 7a); 'Fartuch to już u nas nazywa się z dawności, niektórzy mają krobecki, ale mało kto ma' (**Kras** 2); 'później z blachy ocynkowanej wanienka założona na strzemiona' (**Przer** 7); 'używali w! wsi do siewu płachty' (**Sej** 6); siewienka z pudelka, a w tej płachcie to nie może się (Barg 5); 'specjalnie zrobiona nieraz z blachy, opierało się o brzuch, tu był pasek, przełożył sobie na ramię jedno i tutaj bierzesz i siejesz' (**Olec** 14a); 'ze słomy, ale to trzeba było rozgami ją przeplatać i uplecioną wtenczas w taką krobka nazywa się; w Jeglińcu rolnicy przeważnie sieli z tych fartuchów, które tkano ze lnu i z nici' (**Kras** 2-I); takie o, taka podługowata, a ja umiał pleść i tego, na pasku i na szyje, i tu trzyma i podtrzymuje, a rękę z króbki sieje' (**Kras** 2c).

79. Jsn. maszyna do siania zboża? (siewnik, dryl, dryla) (PAN-VII-79), (KK-I-1-17), (KSł-XI-30)

siewnik	AUGUSTÓW (Aug 13-I, 13-II, 15, 21, 21-I, 24, Barg 3, 5, 8, 10, 20a, Lipsk 5, 8, 8-I, 10, 10-II, 15a, 18, Now 2, 14, Plas 8, Sztab 3, 14*, 14-I); ELK (Kal 15, Pros 11a, 17a); GIŻYCKO (Mil 3); GOŁDAP (BanieM 10a, 13, Dub 5, 5-I, 5-II, 10, 10-I, 10-II, 10-III); MRĄGOWO (Mik 2); OLECKO (Kow 9a, Olec 6, 14a, Wiel 2, 5-I); Pisz (Pisz 10a); SEJNY
---------	--

	(Giby 3a-I, 5, 5a, 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2-I, 2a, 2b, 2c, 6, 6-II, 6-III, 6b, 6b-I, 9, 9a**, 10, 10a, 12, 14, Puń 1, 2a, 2b, 4*, 7, Sej 4, 6, 6-I, 8a, 12a, 17, 17-I, 24); SUWAŁKI (Bak 1, 6, 11, 13, 14, 18a*, Fil 1a, 5-II, 6-I, 11, 13, Jel 1a, 2-III, 11, 11-I, 12, 12-II, 16, Przer 4, 7, 7a, 8-I, 9a, 13a, Racz 10, 11, 12-I, 14, 22, Suw 3-I*, 3-V, 7a, 12-I, 12-III, 12a, 12b, 14*, 15, 16, 20, 28a, 32, Szypl 2b, 6a, 13a, 17a, 17a-I, Wiż 5-IV); WĘGORZEWO (Budry 8)
<i>siewnik zbożowy</i>	SUWAŁKI (Suw 24)
<i>siejnik</i>	MRĄGOWO (Mik 2)
<i>siennik</i>	SUWAŁKI (Wiż 11a)
<i>maszyna</i>	AUGUSTÓW (Sztab 3)
<i>drela</i>	PISZ (Pisz 5)
siano ręką	ELK (Juchy 1a); SUWAŁKI (Racz 6, 7, 12, Suw 7a, 15-I, 15-II, Szypl 17a-II, Wiż 5)

Objaśnienia inf.: ‘teraz jest siewnik, a do 1939 roku nie było’ (**Bak** 11); ‘Siewnik tyło po wielgiech gospodarach mieli, ale najwięc po dworach, a u nas to gospodary drobne, to każdy z fartucha sieje’ (**Kras** 2).

80. Jsn. wszystkie zboża siane jesienią? (ozime, jesienne, ozimina)

(PAN-VII-80), (KK-I-1-18)

zboże ozime	AUGUSTÓW (Barg 20a); PISZ (Pisz 10a); SEJNY (Kras 2a); SUWAŁKI (Bak 18a*, Szypl 2b)
ozime	AUGUSTÓW (Aug 13-II, 21-I, 24, Barg 8, Lipsk 8, 8-I, 10-II, 18, Now 2); ELK (Juchy 1a, Pros 11a); GOŁDAP (Dub 5, 5-I); MRĄGOWO (Mik 2); OLECKO (Wiel 2, 5-I); SEJNY (Giby 5a, 5b, 6-I, 7a-I, Kras 2-I, 2b, 6-II, 6-III, 6b, 6b-I, 9a**, 10a, 14, Puń 1, 4*, Sej 6, 6-I, 12a, 17, 17-I, 24); SUWAŁKI (Bak 1, 13, Jel 2-III, 12, 12-II, Przer 7, 8-I, Racz 6, 10, 14, 22, Suw 3-I*, 7a, 12-I, 12-III, 12a, 14*, 15-I, 16, 24, 32, Szypl 6a, 17a-I, Wiż 5-IV, 11a), WĘGORZEWO (Budry 8)
ozimina	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 10, Plas 8), GOŁDAP (Dub 10, 10-I); OLECKO (Olec 6); SEJNY (Giby 7a, Kras 14, Puń 2a, 7, Sej 24); SUWAŁKI (Bak 6, Fil 5-II, 11, Przer 13a, Racz 7, 11, 12, 12-I, Szypl 17a, Suw 15-II)
<i>ozimina</i>	SUWAŁKI (Fil 13)
<i>ozimena</i>	GIŻYCKO (Mil 3)
<i>rozimina</i>	SUWAŁKI (Bak 14)
oziminy	AUGUSTÓW (Aug 15, Barg 3, Sztab 14*, 14-I); ELK (Kal

	15); GOLDAP (BanieM 13, Dub 10-II); SEJNY (Giby 5, 5a, Kras 2c, Sej 4); SUWAŁKI (Fil 1a, Jel 1a, 16, Przer 4, Suw 3-V, Szypl 13a)
ozimne	AUGUSTÓW (Lipsk 5)
ozim	SEJNY (Kras 2-I)
ozimy	Sejny (Kras 6, 9); Suwałki (Suw 28a)
ozimki	SUWAŁKI (Szypl 2b)
zimowe	AUGUSTÓW (Aug 13-I, 24, Lipsk 15a, 18, Now 14); ELK (Pros 17a); GOLDAP (BanieM 10a); OLECKO (Kow 9a); SEJNY (Giby 6, Kras 12, Puń 1); SUWAŁKI (Jel 11, 11-I, Przer 7, 7a ‘-zboza’, Suw 15, Szypl 17a-II)
zimowe zboże	AUGUSTÓW (Barg 5);
zimowy usiew	SEJNY (Kras 2)
zboże jesienne	SEJNY (Puń 2b); SUWAŁKI (Suw 20)
jesienny zasiew	SEJNY (Sej 8a)
zasiew jesienny	AUGUSTÓW (Lipsk 10)
korpusty	PISZ (Pisz 5)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Sztab 3); SUWAŁKI (Bak 11, Suw 12b)

Objaśnienia inf.: ‘żyto ozime, pszenica ozima’ (**Aug** 13-II); ‘pszenżyto, pszenice, rzepak, jęczmień zimowy’ (**Aug** 21); ‘żyto, pszenica zimowa, jęczmień’ (**Dub** 10-III); ‘żyto’ (**Fil** 11); ‘pszenica, żyto’ (**Kras** 10); ‘żyto, pszenice to siało się na zime, a owies, jęczmień, jinne tam do siania, saczewka, takie ziareczka, groch...’ (**Olec** 14a); ‘pszenżyto, pszenica, jęczmień, rzepak’ (**Przer** 9a); ‘ozime - żyto, pszenica’ (**Racz** 6); ‘żyto, pszenica - ozime’ (**Racz** 10); ‘ozime - pszenica, żyto, pszenżyto’ (**Suw** 15-I); ‘zboże ozime, ozimki - żyto, pszenica, mieszanka’ (**Szypl** 2b); ‘żyto, pszenica, trawa, kończyzna’ (**Wiż** 5); ‘jesienio siano tylko żyto, potem pszenica zimowa, jęczmień zimowy był, to na zime można było siać; dla bydła się sieje po życie, po ozimie’ (**Kras** 2-I).

81. Jsn. zboże, z którego piecze się czarny chleb? (żyta, reż) (PAN-VII-81)

żyto z-	AUGUSTÓW (Barg 5, 10, Lipsk 10-II, 18); ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2, 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b, 6b-I, 9a**, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12, Suw 3-I*, 24, Szypl 2b)
chlebowe	SUWAŁKI (Suw 24)
żyto: słabe, malutkie,	SEJNY (Giby 6-III)
żyto: tęgie, gęste, dobre, wielgie	SEJNY (Giby 6-III)

Objaśnienia inf.: *‘jona podbiera i potem jak sprytna podbieraczka, silna, to i zwiąże razem jak słabe żyto, a jak wielgie żyto i gęste to nie daje rady’* (Giby 6-III).

81a. Przymiotnik od nazwy *żyto*

żytni	SUWAŁKI (Bak 18a*)
-------	----------------------------

‘Powójka żytnia’ (**Bak** 18a*).

82. Jak się mówi o *życie*, kiedy kwitnie? (*plonuje, rosuje*) (PAN-VII-82), (KK-I-1-19)

rosieje	GOŁDAP (Dub 10, 10-I)
rosuje	AUGUSTÓW (Aug 13-I, 13-II, 15, 21, 21-I, 24, Barg 3, 8, 10, 20a, Lipsk 8-I, 18, Now 2, 14, Plas 8, Sztab 3, 14*, 14-I); ELK (Juchy 1a, Pros 17a); GOŁDAP (BanieM 13, Dub 5, 10-II); OLECKO (Kow 9a, Olec 14a, Wiel 2, 5-I); PISZ (Pisz 5, 10a); SEJNY (Giby 5, 5-I, 6, 6-I, 7a, Kras 2-I, 2b, 2c, 6, 6-II, 6-III, 6b-I, 9, 9a**, 10, 10a, 14, Puń 1, 2b, 7, Sej 4, 6, 6-I, 17, 17-I, 24); SUWAŁKI (Bak 1, 6, 11, 13, 14, 18a*, Fil 1a, 5-II, 11, 13, Jel 2-III, 12-II, Przer 7a, 8-I, 9a, 13a, Racz 6, 7, 10, 11, 12, 12-I, 14, Suw 3-I*, 3-V, 7a, 12a, 12b, 14*, 15, 15-I, 15-II, 16, 20, 24, 28a, 32, Szypl 2b, 6a, 13a, Wiż 11a)
<i>prosuje</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
<i>rasuje</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 5, 8, 15a); ELK (Pros 11a); SEJNY (Kras 12, Puń 2a); SUWAŁKI (Wiż 5)
<i>resuje</i>	SEJNY (Kras 2a); SUWAŁKI (Jel 12)
<i>rostuje</i>	SUWAŁKI (Przer 7)
<i>roszuje</i>	GOŁDAP (Dub 10-III)
<i>rysuje</i>	GOŁDAP (BanieM 10a ‘-żyto’); SEJNY (Giby 5a, 7a-I); SUWAŁKI (Jel 1a, 11, 11-I)
<i>rysować</i>	SEJNY (Puń 4*)
rosowanie	ELK (Kal 15); SEJNY (Kras 2-I); SUWAŁKI (Jel 16, Przer 4, Racz 22)
rosować	SEJNY (Puń 4*)
kwitnie	OLECKO (Olec 14a ‘-inaczej’); SUWAŁKI (Racz 11)
wykłasza się	GIŻYCKO (Mil 3)
ziarniak	SUWAŁKI (Suw 12-I)
plonuje	MRĄGOWO (Mik 2); SEJNY (Giby 5b, Kras 6b)
plonowanie	MRĄGOWO (Mik 2)
wywija kłosa	SUWAŁKI (Suw 12-III)
inf. nie wie	OLECKO (Olec 6); SEJNY (Sej 8a, 12a); SUWAŁKI (Przer 7

	<i>‘pełnoletność’</i> , Wiż 5-IV); WĘGORZEWO (Budry 8)
--	---

Objaśnienia inf.: *‘kiedy kwitnie to początek, pół czerwca, to jest rośnięcie’* (**Kras 2-I**).

83. Jsn. podwójne kłosy? (*parka*) (PAN-VII-83)

parka	AUGUSTÓW (Barg 5, 10); SEJNY (Giby 6-I, 7a, Kras 2b, 6-II, 6b, 6b-I, Sej 6, 6-I, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12, Suw 3-I*)
parne kłosy	SEJNY (Kras 2, 9a**, 14)
parne	SEJNY (Giby 7a-I)
parny kłos	SEJNY (Kras 2-I); OLECKO (Olec 14a)
kłos parny	SEJNY (Kras 2-I, 2c)
dwajczak	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
podwójne	SEJNY (Kras 10a)
podwójne kłosy	ELK (Pros 17a)
bliźniaki	SEJNY (Sej 17)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SEJNY (Giby 5b, 6); SUWAŁKI (Suw 24, Szypl 2b - nie zrozumiał pytania)

Objaśnienia inf.: *‘rosuje i to potem dojrzewa, rosuje tak jakby to no kwiatki, kwitnie to tak samo, kwitnie potem inaczej, to inaczej kwitnie zboże, a kwiaty inaczej’* (**Olec 14a**); *‘zdarzało się, że z jednego źdźbła a dwa kłosy rosną’* (**Kras 2c**); *‘kłos parny się nazywał, no bo jak podwójny to no to nazywali że parny kłos’* (**Kras 2-I**).

84. Jsn. kłos, który ma tylko co drugie ziarno? (*półpusty, przemian*) (PAN-VII-84)

półpusty	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 5b, 6-I, 7a, Kras 2b, 6-II, Sej 6, 6-I, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12, Suw 24)
pusty kłos	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
kłos pusty	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
pusty	ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Kras 6b-I, 14); SUWAŁKI (Suw 24)
postrzelany	SUWAŁKI (Bak 18a*)
postrzelony	SEJNY (Giby 7a-I)
niezapyłony	SEJNY (Kras 9a**)
niedorodek	SEJNY (Kras 10a)
przemian	SEJNY (Giby 6, Kras 6b, Sej 17)
przestęp	SEJNY (Kras 2)
niepełny kłos	SEJNY (Kras 2c)

mało ziarnisty	SEJNY (Kras 2-I)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Barg 5); SUWAŁKI (Suw 3-I* , Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: ‘Przestęp to kupujo do aptekòw’ (**Kras 2**); ‘dobrze nie wyrosuje i niepełny kłos’ (**Kras 2c**).

85. Jsn. czarne, długie ziarna (wewnątrz białe), które wyrastają czasem z kłosa żyta i są kupowane przez apteki?
(*sporysz, spór*) (PAN-VII-85), (KK-I-1-20), (AGM-III-V-17)

sporysz	AUGUSTÓW (Aug 13-II, 15, 21-I, 24, Barg 3, 10, 20a, Lipsk 8-I, 10-II, Now 14, Plas 8, Sztab 14*, 14-I); MRĄGOWO (Mik 2); OLECKO (Kow 9a, Olec 6); SEJNY (Giby 5, 5b, 6-I, 7a, Kras 6-II, 6b-I, 10a, Sej 6, 12a); Suwałki (Bak 14, 18a*, Jel 2-III, 11, 11-I, 12, 12-II, Przer 13a, Suw 24, Szypl 13a, 17a)
<i>spar/ysz</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 18 oks)
<i>paryże</i>	AUGUSTÓW (Sztab 3)
<i>parysz</i>	SEJNY (Kras 9a**)
<i>porysz</i>	SEJNY (Sej 24)
<i>spor, spór</i>	ELK (Kal 15); PISZ (Pisz 10a); SEJNY (Kras 2-I, 2c, 6b, Sej 6-I); SUWAŁKI (Fil 13, Przer 4, Racz 11, Suw 15-I, Szypl 6a, 17a, 17a-I)
<i>spory</i>	SEJNY (Kras 9, Puń 1)
<i>pory</i>	SEJNY (Kras 2a)
skolsa (z lit.)	SEJNY (Sej 4)
matki ziarno	PISZ (Pisz 5)
czarci róg	AUGUSTÓW (Lipsk 5)
narost	SUWAŁKI (Jel 16)
kielki	SUWAŁKI (Suw 15-II)
dzikie zboże	GOLDAP (Dub 10-III)
żdźbło	ELK (Pros 11a)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Aug 13-I, 21, Barg 5, 8, Now 2); ELK (Pros 17a); GIŻYCKO (Mil 3); GOLDAP (Dub 5, 5-I, 10-I, 10-II, Baniem 10a, 13); OLECKO (Olec 6, Wiel 5-I); SEJNY (Giby 5a, 7a-I, Kras 6-III ‘smoła, sadza’); 10, 12, 14, Puń 4*, Sej 8a, 17, 17-I); SUWAŁKI (Bak 6, 11, Fil 11, Jel 9, Przer 8-I, Racz 10, 14, 22, Suw 3-I*, 3-V, 7a, 12-I, 12a, 12b, 14*, 16, 20, 28a, 32, Wiż 5-IV, 11a); WĘGORZEWO (Budry 8)

Objaśnienia inf.: ‘we środku to siny ździebelko’ (**Barg 5**); ‘po nasemu to spór, taki gruby; czarny, długowaty i w życie nieraz trafia, bywa, to nazy-

wali spor' (**Kras 2-I**); 'jak rozgryziesz jego, to lecznicze jestuj, to zdrowe, a gryźć jego to mąka jest' (**Kras 2c**).

86. Jsn. zboże, z którego się robi najjaśniejszą mąkę na kluski i słodkie ciasto? (*pszenica*) (PAN-VII-86)

<i>pszenica</i>	AUGUSTÓW (Barg 5 , 10, Lipsk 10-II , 18); ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b , 6, 6-I, 7a, Kras 2 , 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b, 6b-I, 9a**, 10a, 14, Sej 6 , 17, 24); Suwałki (Bak 18a* , Jel 12 , (Przer 9a); Suw 3-I* , 15-I, 24, Szypl 2b)
pszennica	SEJNY (Sej 6-I)
<i>pszenica letnia</i>	SUWAŁKI (Wiż 5)
pszenia	SEJNY (Giby 7a-I)

Objaśnienia inf.: 'ozimna i jara – jest dwa gatunki, jedna oziemina to na zime siejo, a druga jara' (**Kras 2c**).

87. Jsn. choroba pszenicy, kiedy w ziarnkach jest brązowy pyłek? (*śnieć, głownia, bzdziuch*) (PAN-VII-87), (KK-I-1-21)

<i>głownia</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 8 , Sztab 14-I); OLECKO (Wiel 2); SEJNY (Giby 6 , 7a, 7a-I, Kras 2 , 2-I, 2a, 2b, 2c, 6-II, 9, 10, 10a, Sej 17 , 24); SUWAŁKI (Bak 13 , Fil 5-II , Jel 11 , 11-I, 12 Suw 3-I* , 14*, 15-I, 15-II, 20, 24, 32, Szypl 2b , 13a, 17a, 17a-I, 17a-II)
<i>głównia</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); GOLDAP (Dub 10 , 10-I); SEJNY (Kras 2-I , 6, 6b-I); SUWAŁKI (Suw 3-V)
<i>głownie</i>	SEJNY (Kras 12)
<i>głowina</i>	AUGUSTÓW (Barg 10)
<i>głownica</i>	SEJNY (Giby 6-I)
<i>żegłownia</i>	OLECKO (Wiel 5-I)
<i>żegło?</i>	AUGUSTÓW (Now 2)
<i>śnieć</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 15a); SEJNY (Sej 6-I -ć); SUWAŁKI (Jel 12 , Przer 13a); WĘGORZEWO (Budry 8)
<i>rdza</i>	AUGUSTÓW (Aug 24 , Plas 8); SUWAŁKI (Jel 2-III , Przer 8-I , Szypl 6a)
<i>tabaka</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 5 , 8, 8-I, 15a, 18); SEJNY (Kras 9a** , Puń 1 , 2a, 2b, 7, Sej 6)
<i>tobaka</i>	SEJNY (Sej 12a)
<i>bziuch</i>	AUGUSTÓW (Aug 21 , Barg 3); ; SUWAŁKI (Przer 9a)

<i>bździuch</i>	AUGUSTÓW (Aug 13-I, 15, 21-I, Barg 5, 20a, Lipsk 8-I, Now 14); ELK (Kal 15, Pros 17a); SEJNY (Kras 2b, 6b, 14); SUWAŁKI (Bak 11, 18a*, Fil 1a, 11, Racz 12, 12-I)
<i>bździel</i>	PISZ (Pisz 5)
<i>grzyb</i>	SEJNY (Puń 2b, 7); SUWAŁKI (Przer 7, 7x, Racz 12)
<i>grzybek</i>	SUWAŁKI (Suw 15-II)
<i>grzybica</i>	ELK (Juchy 1a)
<i>grzybobj</i>	SUWAŁKI (Racz 11)
<i>węgiel</i>	GOŁDAP (Dub 10-II); SEJNY (Puń 4*); SUWAŁKI (Fil 13)
<i>wąglik</i>	SUWAŁKI (Suw 15-I)
<i>zwęglenie</i>	SUWAŁKI (Suw 28a)
<i>wilk</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 8)
<i>rdza pszena</i>	MRĄGOWO (Mik 2)
<i>stubako?</i>	GOŁDAP (Baniem 10a)
<i>zaraza</i>	GOŁDAP (Dub 5, 5-I)
<i>rocz</i>	SUWAŁKI (Bak 14)
<i>pleśń</i>	GOŁDAP (Dub 10-III)
<i>pleśnia</i>	SUWAŁKI (Przer 7a, Racz 22)
<i>zgorzel</i>	SUWAŁKI (Suw 12-III)
<i>choroba ziemna</i>	SEJNY (Sej 8a)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Aug 13-II, Barg 8, Sztab 3); ELK (Pros 11a); GIŻYCKO (Mil 3); GOŁDAP (BanieM 13); OLECKO (Olec 6, 14a); PISZ (Pisz 10a); SEJNY (Giby 5, 5a, 5b, Kras 6-III, Sej 4, 17-I); SUWAŁKI (Bak 1, 6, Jel 12-II, 16, Racz 10, 14, Suw 7a, 12-I, 12a, 12b, 16, Wiż 5, 5-IV, 11a)

Objaśnienia inf.: ‘informator stwierdził, że *pszenica* - *bździuch* - kiedyś nie chorowała’ (**Bak** 11); ‘zarażona *bździuchem*’ (**Fil** 1a); ‘*Głównia* to taki puch carny, ziarka już ni ma w tem miejscu. Latoś to ji w kazdech łowsach była ta *głównia*’ (**Kras** 2); ‘zamiast ziarniny ciemny pyłek’ (**Lipsk** 10-II); ‘u nas *pszenicy* sie nie uprawia’ (**Pisz** 10a); *bździuch* - takie ziarko jak *pszenica*, a od cego? Cy to od mokradzi, czy od cego? (**Barg** 5); ‘spalony kłos i nie ma ziarka, a choć i ziarko jest, to spalone, czarne – to *głównia*’ (**Kras** 2c); ‘czarna *głównia* i wtenczas zaczarnia te znaczy ziarko i potem sie miesza już ona w tej *pszenicy*; i wtenczas czarna będzie mąka, już mąki dobrej nie można zrobić’ (**Kras** 2-I).

88. Jsn. wszystkie zboża siane na wiosnę? (*jarzyna, jare, wiosenne*) (PAN-VII-88), (KK-I-1-22), (AGM-III-V-18)

zboża jare	AUGUSTÓW (Barg 20a); PISZ (Pisz 10a); SEJNY (Giby 5, Kras 2a)
jare	AUGUSTÓW (Aug 8, 13-I, 15, 21-I, 24, Barg 3, 8, 10,

	Lipsk 5, 8, 8-I, 10-II, 15a, 18, Now 2, Plas 8, Sztab 14*, 14-I); ELK (Juchy 1a); GIŻYCKO (Mil 3); GOLDAP (BanieM 10a, 13, Dub 5, 5-I, 10, 10-I, 10-II); MRĄGOWO (Mik 2); OLECKO (Olec 6, 14a, Wiel 2, 5-I); PISZ (Pisz 5); SEJNY (Giby 5a, 5b, 6, 6-I, 7a, Kras 2-I, 2b, 2c, 6, 6-II, 6-III, 6b, 9, 10, 10a, 12, 14, Puń 1, 2a, 4*, 7, Sej 6, 6-I, 12a, 17, 17-I, 24); SUWAŁKI (Bak 1, 6, 13, 18a*, Fil 1a, 13, Jel 1a, 2-III, 9, 12, 12-II, 16, Przer 7, 7a, 8-I, 13a, Racz 6, 7, 10, 11, 12, 12-I, 14, 22, Suw 3-I*, 3-V, 7a, 12-I, 12-III, 12a, 14*, 15, 15-I, 15-II, 16, 24, 28a, 32, Szypl 6a, 13a, 17a, 17a-I, 17a-II, Wiż 5-IV, 11a); WĘGORZEWO (Budry 8)
jara	AUGUSTÓW (Aug 13-II); SEJNY (Giby 7a-I, Sej 4)
jarka	AUGUSTÓW (Barg 5)
jerzyna	AUGUSTÓW (Sztab 3); SUWAŁKI (Fil 5-II, Suw 15-II)
jarzyna	SUWAŁKI (Fil 11, Przer 4)
jarzyny	AUGUSTÓW (Aug 21-I); ELK (Kal 15)
jerzynny usiew	SEJNY (Kras 2)
wiosnowy usiew	AUGUSTÓW (Barg 5); SEJNY (Kras 2)
wiosenny zasiew	SEJNY (Sej 8a)
obsiew wiosenny	ELK (Pros 11a)
zboże wiosenne	SEJNY (Kras 9a**, Puń 2b); SUWAŁKI (Przer 7, 7a, Racz 11, Suw 20)
wiosenne	AUGUSTÓW (Now 14, Sztab 14*); ELK (Pros 17a); SEJNY (Kras 6b-I), SUWAŁKI (Bak 18a*)
wiosnowe	AUGUSTÓW (Aug 24); SUWAŁKI (Bak 14, Jel 11, 11-I)
letnie	SUWAŁKI (Przer 7)
warzywa	SEJNY (Giby 5)
inf. nie wie	OLECKO (Kow 9a); SUWAŁKI (Bak 11)

Objaśnienia inf.: ‘owies, pszenica jara, jęczmień’ (**Aug** 13-II); ‘jęcmień, owies, pszenica, groch, wika, pieluska, len’ (**Aug** 21); ‘łowies, groch, jęczmień, pszenica, soczewka’ (**Dub** 10-III); owies, jęczmień’ (**Fil** 11); ‘Jerzynny łusiew nazywa się – jęcnień, łowies wijka, groch, albo wiosnowy łusiew’ (**Kras** 2); ‘groch, owies, pszenica’ (**Suw** 15-I); ‘owies, pszenica, groch, grika, pieluska’; ‘jęcmień, owies, len, pszenica letnia, soczewka, kukurydza, groch’ (**Wiż** 5); ‘jęcmień, pszenica, mieszanka owies z jęczmieniem, jęczmień sam się sieje’ (**Szypl** 2b); ‘łowies, groch’ (**Suw** 12b); wiosnowy usiew to już jary się nazywa’ (**Barg** 5).

89. Jsn. zboże w kłosach, z którego robi się kaszę? (jęczmień –
podać dop. l. poj. i mian. l. mn.) (PAN-VII-89)

jęczmień	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 10-II, 18, Sztab 14* , ELK (Pros 17a); GOŁDAP (Dub 5, 5-I); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b, 6b-I, 9a**, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12, Suw 3-I*, 12b, 15-II, 20, 24, Szypl 2b)
jęczmien	SUWAŁKI (Szypl 2b)
jęczmeń	SEJNY (Giby 6)
jęczmień	SUWAŁKI (Szypl 2b)
jęćmień	SUWAŁKI (Wiż 5)
jęćnień	SEJNY (Kras 2)
jęćmień	AUGUSTÓW (Barg 5);
inf. nie wie	SEJNY (Giby 5b)

Objaśnienia inf.: *D.lp jęczmieniu (Lipsk 18), (Kras 2); (Bak 18a*); z jęczmieniem (Szypl 2b); 'jęczmień posiejesz, jęczmień zbierzesz, wymłócisz i trzeba do tego maszynkie mieć, to musi te wszystkie łuski obetrzeć i potem te ziarka tnie na drobne, krupkie takie i robi się kasze z tego, z jęczmienienia' (Kras 2-I).*

90. Jsn. zboże, które służy jako pasza dla koni? (owies)
(PAN-VII-90)

owies	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 10-II, 18); ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b -c, 9a**, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12, Suw 15-I, 24, Szypl 2b)
łowies	AUGUSTÓW (Barg 5); SEJNY (Kras 2, 6b-I); SUWAŁKI (Suw 12b)

Objaśnienia inf.: *'dla koni to może żyto, owies być, pasza dla koni, to jakie chwasty, dersi takie rośnie, tego rznie się ze słomo, to dla koni pasza' (Kras 2c); 'koniuczyna, owies się nadaje, pszenica może być; żyto to ono ciężkostrawne, to już nie, owies wszystko można dać, ale żyto to już nie ma co mieszać. Koń wszystko zeżre, zboże każde jedno, tylko oprócz łubinu; tak że można karmić i owsem i potem pszenice dawać, albo mieszać z owsem, to też lepiej. Jęczmień też nie szkodzi i groch i wyka też nie szkodzi' (Kras 2-I).*

91. Jsn. zboże uprawiane na kaszę, które rośnie w łąciach jak owies? (*proso*) (PAN-VII-91)

<i>proso</i>	AUGUSTÓW (Aug 13-I, 21, Barg 5, 10); SEJNY (Giby 6-I, 7a, Kras 2, 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b, 6b-I, 9a** -a, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 12a, 17); SUWAŁKI (Bak 18a*, Przer 7, 9a, Suw 3-I*, 24,28a)
prosno	SEJNY (Giby 5b)
nie uprawiano	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 7a-I, Sej 24); SUWAŁKI (Jel 12, Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: *‘proso sieje sie z wiosny i potem do miesiaca, lipiec, sierpień, do sierpnia bywa na polach, a potem z pola sie zbiera i sie mlóci. Wymłóci sie i potem trzeba wieźć już na takie maszynkie, że ona obłuszcza, bo ma jono takie ochrone, pochweczki, to ta wszystkie obłuszczy te plewiony z niej i wtenczas nadaje sie na kasze’* (**Kras** 2-I).

92. Jsn. roślina o żółtych kwiatach, z której wytapia się olej? (*rzepnica, rzepak, raps* - podać dop. l. poj.) (PAN-VII-92)

rzepak	AUGUSTÓW (Barg 5, 10, Lipsk 10-II); ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2, 2-I, 2b, 2-c, 6-II, 6b, 6b-I, 9a**, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Suw 3-I*, 24)
<i>rzepiak</i>	SUWAŁKI (Jel 12)
nie uprawiano	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SUWAŁKI (Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: *‘Rzepak do łoleju’* (**Kras** 2); *‘rzepak żółto kwitnie jak ognek, no a potem po przekwitnieniu już dostaje strący; w lipcu miesiacu i w sierpniu dochodzi, już można zbierać, mlócić i robić z niego olej – z rzepaku’* (**Kras** 2c).

93. Jsn. „gorczyca”? (PAN-VII-93)

gorczyca -c-	AUGUSTÓW (Barg 5, 10); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 6-I, 7a, Kras 2, 2-I, 2c, 9a**, Sej 24); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*, 24)
<i>garczyca</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
gorycz	SEJNY (Giby 5b)
roślina	SEJNY (Giby 7a-I)
inf. nie wie	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6, Kras 2b, 6-II, 6b, 10a, 14); SUWAŁKI (Bak 18a*, Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: *‘ja siał gorcyce, ale nie chciała rosnać’* (**Barg** 5); *‘gorcyca w takich strącykach’* (**Kras** 2); *‘małe ziarenka, gorzkie’* (**Lipsk** 10-II); *‘to tylko do mięsa dawniej używali jo, drobno tak ona takoj wygląda, tak jak proso; ziareczka ma tamoj i potem młóco jo, potem już do tego to jo nie potrzeba tam ani czyścić, co najwyżej zetrzeć i na mięso posypywali, to jest dobry zapach’* (**Kras** 2-I); *‘to takie jestuj supułki i ziarka żółte i to gorczyca; olej robio, ale gorzki’* (**Kras** 2c).

94. Jsn. zboże uprawiane na kaszę, mające drobne białe kwiaty i czerwone łodygi ? (*gryka, tatarka*) (PAN-VII-94), (KK-I-1-23), (AGM-III-V-19)

gryka	AUGUSTÓW (Aug 8, 13-II, 15, 21-I, 24, Barg 3, 5, 8, 10, 20a, Lipsk 5, 8, 10-II, 18, Now 2, 14, Plas 8, Sztab 3, 14-I); ELK (Juchy 1a, Kal 15, Pros 11a, 17a); GIŻYCKO (Mil 3); GOŁDAP (BanieM 10a, 13, Dub 10, 10-I, 10-II, 10-III); MRĄGOWO (Mik 2); OLECKO (Kow 9a, Olec 6, Wiel 2, 5-I); PISZ (Pisz 5, 10a); SEJNY (Giby 5, 5a, 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2, 2-I, 2a, 2b, 2c, 6, 6-II, 6-III ‘biało kwitnie’, 6b-I, 9, 9a**, 10, 10a, 12, 14, Puń 1, 2a, 4*, Sej 6, 6-I, 12a, 17, 17-I, 24); SUWAŁKI (Bak 1, 6, 11, 13, 14, 18a*, Fil 1a, 5-II, 11, 13, Jel 2-III, 9, 11, 11-I, 12, 12-II, 16, Przer 4, 7, 8-I, 13a, Racz 6, 7, 10, 11, 12, 12-I, 14, 22, Suw 3-I*, 3-V, 12-I, 12-III, 12a, 12b, 14*, 15-I, 16, 24, 32, Szypl 2b, 6a, 13a, 17a, 17a-I, 17a-II, Wiż 11a), WĘGORZEWO (Budry 8)
grika	SEJNY (Puń 7)
hryka	AUGUSTÓW (Lipsk 8-I)
gryk m.	SEJNY (Puń 2b ‘ten gryk’)
hreczka	AUGUSTÓW (Plas 8)
greczyna	AUGUSTÓW (Lipsk 15a)
tatarka	SEJNY (Kras 6b)
inf.nie wie	SEJNY (Sej 4, 8a); SUWAŁKI (Suw 7a, Wiż 5-IV)

Objaśnienia inf.: *‘Grykie tez siejo, tam gdzie letka ziemia; gdzie cienzka ziem to gryka nie bardzo lubi rosnać’* (**Kras** 2); *‘gryka droga, mało co siejo’* (**Barg** 5); *‘białe kwiaty, a czerwona łodyga, zielona, a potem czerwona, to gryka i kasze z niej robio’* (**Kras** 2c); *‘rośnie ona na piaszczystych gruntach, na letkich glebach; podniesiesz w tech żarnach i sypie, i sypie, i zmielesz jo i letko obetrzesz, a potem to łuska kantowa taka, i uska obleci i gryczana kasza’* (**Kras** 2-I).

94a. Inne rośliny jadalne

<i>soczewka</i>	SUWAŁKI (Wiż 5)
<i>saczewka</i>	OLECKO (Olec 14a)
soja	AUGUSTÓW (Barg 5)
kukurydza	SEJNY (Giby 5b)
<i>kukuruza</i>	AUGUSTÓW (Barg 5)
<i>kokorydza</i>	SEJNY (Kras 12)
babka	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SEJNY (Kras 9a**)
komosa	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 7a-I, Kras 14); SUWAŁKI (Suw 3-I*, 24)
lebioda	SEJNY (Sej 6-I, 17 ‘wysoka liściasta’, 24)

Objaśnienia inf.: ‘soje sadzili kiedyś; kukuruze kiedyś sieli, palków nazbierali’ (**Barg 5**).

E. Chwasty zbożowe

95. Jsn. „mak”? (PAN-VII-95); (AGM-III-V-21)

mak	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 10-II, 18); ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6, Kras 2b, 6b, 6b-I, 9a**, 10a, Sej 6-I, 24); SUWAŁKI (Jel 9, 12, Suw 3-I*, 24)
mak polny	AUGUSTÓW (Aug 8); SEJNY (Giby 6-I, Kras 2c, Sej 6); SUWAŁKI (Szypl 2b)
mak dziki	SEJNY (Kras 2-I)
dziki mak	SEJNY (Kras 2c)
mak zimowy	SUWAŁKI (Szypl 2b)
maczek polny	SEJNY (Kras 2)
makowiny	SEJNY (Sej 17)
makowiec	SEJNY (Giby 5b)
makówka	OLECKO (Olec 14a)

Objaśnienia inf.: ‘Macek polny nie przeskadza w zbozie’ (**Kras 2**).

96. Jsn. „chaber”? (PAN-VII-96)

chaber	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 10-II); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 6, 6-I, Kras 2-I, 2b, 2c, 6b, 6b-I, 9a**, Sej 6); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12, Suw 3-I*, 24)
chabry	AUGUSTÓW (Sztap 14*); SEJNY (Sej 17)
<i>faber</i>	SEJNY (Kras 2); SUWAŁKI (Szypl 2b)

modrzak	SUWAŁKI (Suw 24)
blawatek	SEJNY (Kras 6-II, 9a**, 10a, Sej 6-I)
balwatek	SEJNY (Sej 24)
harelanka	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
chwaszcz	SEJNY (Giby 5b)
chwast	SEJNY (Giby 7a-I)
inf. nie wie	SEJNY (Giby 7a, Kras 14)

Objaśnienia inf.: *‘Faber nazywa sie, jeki jón drogi kwiat z niego’ (Kras 2); ‘główki makówki z czarnymi nasionami’ (Sej 17); ‘niebiesko kwitnie i on przeważnie rośnie w żytach, gdzieś przy takich zamoklech. Jak nie urośnie żyto, to chaber urośnie’ (Kras 2-I); ‘w rozmaitech zbożach; gdzie nieurodzaj jestoj, rzadko wzejdzie i tego, to chaber rośnie’ (Kras 2c).*

97. Jsn „kąkol”? (PAN-VII-97)

kąkol	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 8, 10-II, 18, Sztab 14*); ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a, Wiel 2); SEJNY (Giby 6, 6-I, Kras 2, 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b-I, 9a**, 10a, Sej 6, 6-I, 24); SUWAŁKI (Bak 1, 18a*, (Fil 5-II, Jel 12, Przer 7a [inf. nie jest pewna], Suw 3-I*, 24, Szypl 2b, Wiż 5))
kąkul	OLECKO (Olec 14a)
kąkoluć ?	SEJNY (Giby 5b)
kląkol	SUWAŁKI (Suw 15)
zioło	SEJNY (Kras 6b)
inf. nie wie	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 7a, Kras 14)

Objaśnienia inf.: *‘czy dersa, czy kąkol’ (Szypl 2b); ‘kąkol to brzydastwo’ (Kras 2). ‘w życie to on tam będzie leżał czy rok, czy dwa i te nasionka jak jest, to potem znaczy oni tam kielkujo i wschodzo przez zime. I na wiosne kąkol kwitnie niebiesko i on jest czarny. Na chleb niekoniecznie, ale pół biedy; kwitnie jasnoniebiesko i on potem ziareczka takie dostaje jak dojrzewa i tak’ (Kras 2-I); ‘to jest też w sopułkach, ma ten ziarka, tam 50, 20 jest, to kąkol rośnie, to chwast rośnie w zbożu’ (Kras 2c).*

98. Jsn. zielsko okręcające się dookoła zboża? (powój; ten czy ta) (PAN-VII-98); (AGM-III-V-22)

powójka	SEJNY (Kras 2, 2-I, 2b, 9a**, 10a)
powójka żytnia	SUWAŁKI (Bak 18a*)
powojka	AUGUSTÓW (Aug 8, Barg 5); SEJNY (Giby 6, Kras 2c, 14); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*)
powój	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 10-II); ELK (Pros 17a); SEJNY

	(Giby 6-I, Kras 6-II, 6b-I); SUWAŁKI (Suw 24)
powoj	SEJNY (Kras 2c)
powijka	SEJNY (Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Jel 9)
bierozka	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
chwast	SEJNY (Giby 7a-I)
inf. nie wie	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 7a, Kras 6b); SUWAŁKI (Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: *‘powójka – ni to cerwóno kwitnie, ni to modro’ (Kras 2); ‘rośnie w życie, w owsie, gdzie już ona ziemie sobie polubi. Tak kręci się po zbożu i rośnie. I potem jak tego, to kosami można było, ale jak o, maszynami, to lichy kosić, bo to splątuje zboże’ (Kras 2-I).*

99. Jsn. „rumianek”? (PAN-VII-99)

rumianek	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 10-II); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, Kras 2, 2-I, 2b, 2c, 6b-I, 9a**, 10a, Sej 6-I, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12, Suw 3-I*, 24)
rumianek polny	SEJNY (Sej 6)
rumianek dziki	AUGUSTÓW (Barg 5);
rumian	SEJNY (Kras 6-II)
ramonok	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
zioło	SEJNY (Kras 6b)
chwast	SEJNY (Giby 7a-I)
inf. nie wie	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 7a, Kras 14, Sej 17); SUWAŁKI (Szypl 2b – czy dersi?)

Objaśnienia inf.: *‘rośnie na pastwiskach’ (Kras 2-I); ‘biało kwitnie i lecznicze. Rumianek na podwórzu rośnie, a ten w ogródkach i w polu to roślina lecznicza, rumianek. To potem i suszy i tego (Kras 2c).*

100. Jsn. „wyczka”? (PAN-VII-100)

wyka	AUGUSTÓW (Aug 8); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
dzika wyka	SEJNY (Sej 24)
wika	SEJNY (Giby 6, Kras 2c); SUWAŁKI (Jel 9);
wijka	AUGUSTÓW (Barg 5)
wyczka	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 10-II); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 6-I, Kras 2b, 6-II, 6b, 6b-I, Sej 6, 6-I, 24); SUWAŁKI (Bak 18a* ‘-w życie’, Jel 12, Suw 24)
wiczka	SEJNY (Kras 2-I, 2c); SUWAŁKI (Bak 18a*)
dzika wiczka	SEJNY (Kras 2c)
groszek	AUGUSTÓW (Lipsk 18); SEJNY (Kras 14)

grochówka	AUGUSTÓW (Barg 5);
czarny chwast	SEJNY (Sej 17)
chwast	SEJNY (Giby 7a-I)
inf. nie wie	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 7a, Kras 9a**, 14); SUWAŁKI (Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: *‘wyczka, dzika wyka i grozel’ (Sej 24); ‘grochowka to do wikki podobna’ (Barg 5); ‘zasiewa sie w jesieni, jeżeli będzie żyto tam posiane, bo to w życie przeważnie było. Kwitnie niebiesko i rośnie w życie. I potem w życie ta wiczka jak jest, to już chleb jest gorzkawy. To tylko na pastewnik, dla świń tam. Komu tam, koniom może być, nicht nie chce jej zreć, na zielono to jo jeszcze zro’ (Kras 2-I); ‘wika to dziki groszek. Rośnie w zbożach i wiczka, dzika wiczka’ (Kras 2c).*

101. Jsn. „ostróżka”? (PAN-VII-101)

ostróżka	AUGUSTÓW (Barg 10); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 6-I, Kras 2b, 6-II, 6b, 6b-I, 9a**, Sej 6, 6-I, 24); SUWAŁKI (Suw 24)
ostróżek	SEJNY (Giby 5b)
regulka	SEJNY (Kras 2, 2-I)
rogulka	SEJNY (Kras 2c)
chwast	SEJNY (Giby 7a-I)
nie występuje	AUGUSTÓW (Lipsk 18);
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II, 18); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6, 7a, Kras 10a, 14, Sej 17); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12, Suw 3-I*, Szypl 2b)

102. Jsn. chwast o kłujących liściach i lodygach? (oset, bodiak - podać dop. l. poj.) (PAN-VII-102)

oset	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 10-II, 18); ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b, 9a**, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12, Suw 3-I*, 24, Szypl 2b)
osetu Gsg	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
ostu Gsg	SUWAŁKI (Bak 18a*)
łoset	AUGUSTÓW (Barg 5); SEJNY (Kras 2, 6b-I)
inf. nie wie	OLECKO (Olec 14a)

Objaśnienia inf.: *‘lubi ziemie gliniaste, zwięzłe i dzikie i wtenczas rośnie oset, niebiesko kwitnie on, zapach ma fajny, jest gorszy, bo on kłący i potem zasiewa sie na zime. Trzeba opryski robić na niego i tak, no to on wynika i czyste zboze’ (Kras 2-I); ‘oset to kłący i pyli sie’ (Kras 2c).*

103. Jsn. „perz”? (PAN-VII-103)

perz	AUGUSTÓW (Barg 5, Lipsk 10-II); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 5b, 6-I, Kras 2, 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b, 6b-I, 9a**, 10a, Sej 6, 6-I, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12, Suw 3-I*, 24, Szypl 2b)
pyraj	AUGUSTÓW (Lipsk 18); Sejny (Sej 17, 24)
pyr	AUGUSTÓW (Barg 10); Sejny (Giby 7a)
per	SEJNY (Giby 6)
inf. nie wie	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Kras 14)

Objaśnienia inf.: *‘zachwaszczenie ziemi; ziemia zachwaszczona będzie, wtenczas trawa rośnie, a z trawy daje w korzeni, o, i trzeba wtenczas to likwidować, orać, wybronować, wytrząść, wybrać jego i wyrzucić, żeby on nie odżywał powtórnie. I znaczy to z tego robi się perz’* (**Kras** 2-I); *‘kłący trawy, rosno korzeni i wybronuje się, wyorze i perz z tego staje’* (**Kras** 2c).

103a. ‘rozprzestrzenić się – o perzu’

zaperzy się	SUWAŁKI (Szypl 2b)
-------------	----------------------------

Objaśnienia inf.: *‘perz - to taka polna trawa jona jest, jak się zaperzy pole, to nic nie rośnie tylko trawa, perz taki długi’* (**Szypl** 2b)

104. Jsn. „ognicha”? (PAN-VII-104)

ognicha	ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 6-I, Kras 2c, 6-II, 6b, 6b-I, 10a); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12, Suw 3-I*, 24)
ogniacha?	SEJNY (Sej 6)
ognich	SEJNY (Kras 14)
ognik	AUGUSTÓW (Barg 10); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 7a, Kras 2, 2-I, 2b, 2c, 9a**)
łognik	AUGUSTÓW (Barg 5); SUWAŁKI (Bak 18a*)
ognika	SEJNY (Kras 2-I)
nozderok ?	AUGUSTÓW (Barg 4)
zielsko	SEJNY (Giby 7a-I)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b); SUWAŁKI (Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: *‘łognik, nozderok taki biało kwitnie i różowo kwitnie, ale to na ziarnistych łąkach’* (**Barg** 4); *‘szybko rośnie i kwitnie, trzeba go przyskać, bo wysusza strasznie zboże; na ognike te, ognik te opryskuje się’* (**Kras** 2-I); *‘żółto kwitnie, to ognicha’* (**Kras** 2c).

105. Jsn. zielsko żółto kwitnące, podobne do ognichy, rosnące na glebach lekkich? (*łopucha*) (PAN-VII-105)

łopucha	SEJNY (Giby 5b, 6-I, Kras 2, 2b, 6-II, 6b-I, 9a**, Sej 6, 6-I); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12, Suw 24)
rzepucha	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 6, 7a, Kras 6b-I, 10a, Sej 6-I, 17)
rapucha	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
ziopucha	SUWAŁKI (Szypl 2b)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II, 18); ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6, Kras 10a, Sej 17); SUWAŁKI (Suw 3-I*)

Objaśnienia inf.: ‘*żółto kwitnie*’ (**Szypl 2b**); ‘*łopucha najwięc przy wodzie*’ (**Kras 2**).

106. Jsn. wysokie zielsko rosnące w zbożu? (*mietlica*)

(PAN-VII-106), (AGM-III-V-23)

mietlica	AUGUSTÓW (Aug 8, Barg 5, 10, Lipsk 10-II, 18); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 6-I, Kras 2, 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b, 9a**, Sej 6); SUWAŁKI (Suw 24, Szypl 2b)
mietlica zbożowa	SUWAŁKI (Bak 18a*)
miotła zbożowa	SEJNY (Kras 10a)
miotła	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Kras 6b-I)
<i>mietła</i>	AUGUSTÓW (Barg 10)
trawa	SEJNY (Giby 6)
dzika trawa	SEJNY (Giby 7a-I, Sej 17)
trawica?	SEJNY (Sej 24)
bylica	SEJNY (Kras 14)
zielsko	SEJNY (Giby 7a-I)
inf. nie wie	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 7a); SUWAŁKI (Jel 9, 12, Suw 3-I*)

Objaśnienia inf.: ‘*rośnie w życie*’ (**Lipsk 10-II**); ‘*mietlica to jest u nas, co po miedzach rośnie, takie krzaki wysokie rosno, miotły kiedyś robili, mietlica nazywali*’ (**Szypl 2b**); ‘*mietlica w psenicy, w życie, jak mokry rok*’ (**Barg 5**); ‘*rośnie na łące, w żytach, przy zamokłach miejscach, mokrech, zaciągłych*’ (**Kras 2**); ‘*trawa taka, taka wysoka pędna trawa jest – to mietlica*’ (**Kras 2c**).

107. Jsn. roślina podobna do mietlicy, ale mająca ziarno, którym można karmić konie? (*kostrzew, dersa, kostrzewa, kostrzewa*) (PAN-VII-107)

dersa	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 6-I, 7a, Kras 2, 2b, 2c, 6-II, 6b, 6b-I, 10a); SUWAŁKI (Szypl 2b)
dersza	SEJNY (Kras 2-I)
dorsa	SUWAŁKI (Jel 12)
dyrse	SEJNY (Sej 24)
kostrzeba	ELK (Pros 17a); SUWAŁKI (Bak 18a*)
kostrzew	SEJNY (Giby 5b, Sej 6, 6-I)
kostrzewa	AUGUSTÓW (Barg 5); SEJNY (Sej 24)
skrzypucha	SEJNY (Kras 2)
skrzyp polny	SEJNY (Sej 6-I)
choscka	AUGUSTÓW (Aug 8);
oszcza	SEJNY (Kras 6b)
rdest	SEJNY (Kras 2c)
kosodrzew	SUWAŁKI (Suw 3-I*)
koncz ?	
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II, 18); SEJNY (Giby 6, 7a-I, Kras 9a**, Sej 17); SUWAŁKI (Suw 24, Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: *‘Dersa to taka jek zyto rośnie, tak rosuje jek ji zyto, przy bagnach, kłos podchodzi do łowsu, wielga’* (**Kras 2**); *‘kostrzewa takie wonsy ma i na tech wonsach wisi te ziarko takie’* (**Barg 5**); *‘dersa - podchodząca pod żyto i w życie też przeważnie ona rośnie’* (**Kras 2-I**); *‘do mietlicy podobna, ale koncz ma ziarka i koniom; to gdzie ta dersa rośnie, to dla koni pasza’* (**Kras 2c**); *‘Skrzypucha to po letkiech ziemiach, to jo gotujo’* (**Kras 2**); *‘rdest taki sie nazywa, jon niskopienny i winie sie tak jak powojka; troche wyższy rośnie i kwitnie żółto i dużo zagłusza zboże, i zboże bardzo nie rośnie, jak on jest’* (**Kras 2-I**).

108. Jsn. tłuste, lepkie zielsko rosnące w lnie? (*lepka*) (PAN-VII-108)

lepka	AUGUSTÓW (Barg 10); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 5b, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2b, 6-II, 6b, Sej 6, 6-I); SUWAŁKI (Bak 18a*, Suw 3-I*)
lepniucha	SEJNY (Kras 10a)
lenek polny	SEJNY (Kras 2)
kiananka	AUGUSTÓW (Barg 5)
konianka	AUGUSTÓW (Barg 5)

perło	AUGUSTÓW (Barg 5)
mokrzyca	SEJNY (Kras 2-I, Sej 17 ‘niska trawa’)
zielsko	OLECKO (Olec 14a)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II, 18); SEJNY (Giby 6, Kras 6b-I, 9a**, 10a, Sej 17, 24); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 24, Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: ‘*Lenek polny podobny do lnu*’ (**Kras 2**); ‘*kanianka to dopiero, a perło z dawniejszego*’ (**Barg 5**).

109. Jakie znacie inne chwasty zbożowe? (podać nazwy, opis, rysunek) (PAN-VII-109)

dziewanna	SEJNY (Sej 24)
gryczyca polna	SUWAŁKI (Suw 3-I*)
gryczka	SEJNY (Kras 10a)
kolej	SEJNY (Kras 9a**)
tysiącznik	AUGUSTÓW (Barg 5);
łowies głuchy	SEJNY (Kras 6b-I)
owsik?	SEJNY (Sej 6)
mlecaj	SEJNY (Kras 6b, 9a**)
mlecz	SUWAŁKI (Bak 18a*)
mleczak	SEJNY (Kras 2-I)
kobyle mleko	SEJNY (Giby 7a-I)
babka	SEJNY (Kras 14)
podbiał	SEJNY (Sej 6-I)
pokrzywa	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
pokrzywy	SEJNY (Giby 5b)
akrapiewa	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
rzeszka	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
horsza	SUWAŁKI (Jel 12)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Barg 10); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 6, 6-I, 7a, Kras 2b, 6-II, 10a, Sej 24)

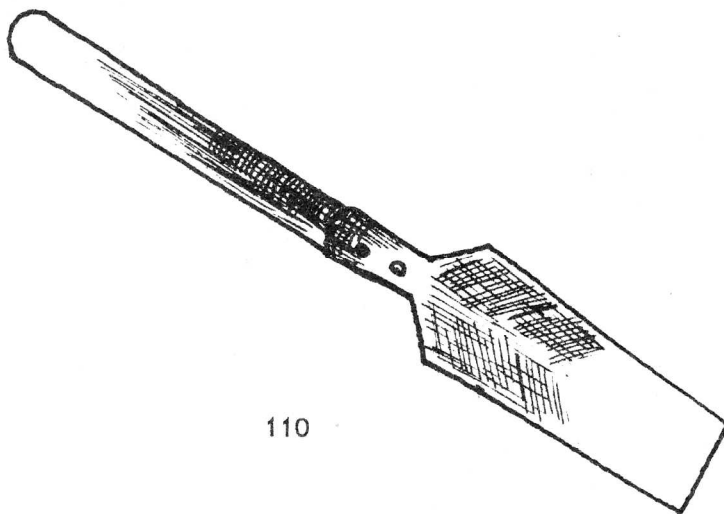
Objaśnienia inf.: ‘*owsik podobny jest do owsa i nie wydaje plonów*’ (**Sej 6**); ‘*tysiącznik to łon do lekarstwa dobry*’ (**Barg 5**); ‘*mleczak to tyle on po sobie, znaczy nie zasiewa i tak; tylko on z korzenia rośnie. Mleczak kwitnie żółto, pszczołki nawet bioro z niego miód, no i dosyć, że on tam nie jest szkodliwy*’ (**Kras 2-I**).

110. Jsn. narzędzie do wycinania ostu w jęczmieniu lub owsie? (nóż, stryć, zdychacz, siekacz) (PAN-VII-110)

łapatka	AUGUSTÓW (Lipsk 18); SEJNY (Kras 10a)
---------	---

dziobak	SUWAŁKI (Szypl 2b)
nóż	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 5b, 6-I, 7a, Kras 6-II, 6b-I, Sej 6); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
siekacz	SEJNY (Giby 6, Kras 2b, 14, Sej 24); SUWAŁKI (Jel 12)
siekaczki	SUWAŁKI (Bak 18a*)
wycinaczka	SUWAŁKI (Suw 24)
wycinaczki	SUWAŁKI (Bak 18a*)
wycinak	SEJNY (Sej 17)
dłutko	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SEJNY (Kras 2-I, 2c)
widelki do wycinania	SEJNY (Kras 9a**)
widelka	SEJNY (Giby 7a, Kras 2)
strycz	SEJNY (Kras 6b, Sej 6-I)
tyczka	ELK (Pros 17a)
kosa	SEJNY (Kras 2c)
inf. nie wie	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 7a-I)

Objaśnienia inf.: *'dziobak - łopatką taką była'* [podpowiedź żony] (**Szypl** 2b); *Tak jak nożniczek, to łostre widelka'* (**Kras** 2); *'dłutko ma dwuzębny taki znaczy skosik, wycięty szczycik i wtenczas podchodzi się, dziuba się, bierze jego w te dłutko temi widelkami i wtenczas jego wycinasz'* (**Kras** 2-I); *'żelazne dłutko, drzewniane tego i jeszcze tak zygzak jestuj; to te łodyga wejdzie i wytnie, albo koso wycinali wierzchem'* (**Kras** 2c).

F. Rośliny pastewne

111. Jsn. „wyka”? (*wijka*, *wyka*) (PAN-VII-111), (AGM-III-V-25)

wyka	AUGUSTÓW (Aug 13-I, Barg 10, Lipsk 10-II); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 6-I, 7a, Kras 2-I, 6-II, 6b, 10a, Sej 6-I); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 16, Racz 22, Suw 3-I*, 24)
wika	AUGUSTÓW (Lipsk 18); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6, Kras 2-I, 2c, 9a**, 14); SUWAŁKI (Jel 9, 12)
wijka	AUGUSTÓW (Barg 5); SEJNY (Giby 5b, Kras 2, 2b, 6b-I, Sej 6, 17, 24)
powijka	SEJNY (Sej 17)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Aug 13-I); SUWAŁKI (Jel 16, Racz 22)

Objaśnienia inf.: ‘*roślina pastewna*’ (**Giby** 7a-I); ‘*wika to pastewna roślina; dla koni ona na ziarko i na zieleń rosła dla koni*’ (**Kras** 2c); ‘*wyka jest znaczy ona dla pastewnych; świni jo tamoj zjedzo, koniom dobrze, no i komu? – królikam, owcam to jest do tego wika*’ (**Kras** 2-I).

112. Jsn. roślina pastewna podobna do grochu, która kwitnie kolorowo? (*peluszka*) (PAN-VII-112)

<i>pieluszka</i> –s-	AUGUSTÓW (Barg 5, Lipsk 15a); SEJNY (Giby 5b, 6, 7a-I, Kras 2, 2-I, 2c, 6b-I, 9a**, 10a, 17); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12, Suw 3-I*, Szypl 2b)
peluszka	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 18); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 6-I, 7a, Kras 2b, 6-II, 6b, 14, Sej 6, 6-I, 24); SUWAŁKI (Suw 24)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)

Objaśnienia inf.: ‘*Carny taki groch jon, tylko to już nie groch, pieluska*’ (**Kras** 2); ‘*niebiesko kwitnie i dużo łodygi rosno i dużo stronca ma*’ (**Kras** 2-I); ‘*podobna do grochu, tylko jona kantowa, to pieluszka będzie*’ (**Kras** 2c).

113. Jsn. „lucerna”? (PAN-VII-113)

lucernia	AUGUSTÓW (Barg 5); ELK (Pros 11a); SEJNY (Kras 2); SUWAŁKI (Racz 12, Szypl 2b)
lucerna	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 10-II, 18); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, Kras 2-I, 2c, 6-II, 6b-I, 9a**, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12, Racz 12-I, Suw 3-I*, 24)

lucierka	SEJNY (Kras 2b)
trawa	SEJNY (Kras 6b)
roślina pastewna	SEJNY (Giby 7a-I)
inf. nie wie	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 7a, Sej 17)

Objaśnienia inf.: *‘to rodzaj trawy; lucerna, żółto kwitnie ona i nasienia ma; to ona pastewna’* (**Kras 2c**); *‘lucerna to ona nadaje się na pasze, i na zbior, i na ziarna; to tylko trzy rodzaje; i niebieska jest, żółta; dla bydła nadaje się i na zbiór ziarna’* (**Kras 2-I**).

114. Jsn. „seradela”? (*saladera, saradela*) (PAN-VII-114)

seradela	ELK (Pros 17a); SEJNY (Kras 2-I, 2c, 10a); SUWAŁKI (Bak 18a* , Suw 3-I* , 24, Szypl 2b)
saradela	SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a-I, Kras 2, 2b, 6b-I, 9a** , 14, Sej 6, 6-I, 17)
saladera	AUGUSTÓW (Barg 5, 10); SEJNY (Giby 7a, Kras 2, 6-II, Sej 24)
saladerna	SEJNY (Kras 6b)
seladera	SUWAŁKI (Jel 12)
serdela	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
inf. nie wie	OLECKO (Olec 14a)

Objaśnienia inf.: *‘sieje się jo na pasze, nasiona sieje się osobno’* (**Lipsk 10-II**); *‘rośnie duza, tylko że szybko pada, ścięte się po ziemi; to jest dla bydła bardzo dobry pasior i tak. Na zime i na lato można wiązać jo i dobrze bydlaki zżerają; i nawet na mleko, dobrze dają mleko’* (**Kras 2-I**); *‘to wsiewka jest, albo i na zielono; to jest roślina pastewna, takie kanty ma, oczka, i posiejesz w żyto, i to na zielono, na karm dla bydła’* (**Kras 2c**).

115. Jsn. roślina o 3 listkach, która kwitnie na biało, której się nie kosi, lecz którą się wypasa? (*konikosz, biała koniczyna*) (PAN-VII-115)

koniczyna <u>-c-</u>	AUGUSTÓW (Barg 20a, Lipsk 18a* , Płaz 8); ELK (Juchy 1a); OLECKO (Olec 6); SEJNY (Giby 5, 5a, Kras 6, 9, 9a** , Puń 2b, 4, 7, Sej 6-I, 12a); SUWAŁKI (Bak 1, 6, 13, 14, 18* , Fil 13, Jel 16, Przer 4, 7x, 9a, Racz 10, 12, 12-I, Suw 3-I* , 7a, 12a, 12-I, 15, 15-II, 16, 20, 32, Szypl 2b, 6a, 13a, 17a, 17a-I, 17a-II); WĘGORZEWO (Budry 8)
koniaczyna	AUGUSTÓW (Lipsk 5)
konieczyna	AUGUSTÓW (Barg 5); SEJNY (Puń 1, 2a, Sej 4); SUWAŁKI (Racz 14, Suw 12a, 15, 15-I)
koniczyna biała	ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 6, Kras 6-II, Sej 17);

	SUWAŁKI (Bak 18a*, Racz 11)
biała koniczyna	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 5b, 6-I, 7a, Kras 2b, 6b, 14, Sej 6-I, 24); SUWAŁKI (Suw 24)
<i>biała konieczyna</i>	AUGUSTÓW (Barg 5); SEJNY (Sej 6)
<i>koniuczyna biała</i>	SEJNY (Kras 2)
<i>koleczyna</i>	ELK (Kal 15)
koniczynka	SUWAŁKI (Jel 12)
<i>koniuczynka</i>	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Kras 10a)
<i>kończyna biała</i>	SEJNY (Kras 6b-I)
dzięcielina	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II, 18); SEJNY (Giby 6, 7a-I, Kras 2-I, 2c, 14, Sej 24); SUWAŁKI (Racz 7)
dzika dzięcielina	SEJNY (Kras 2-I)
<i>klewer</i>	PISZ (Pisz 5); SUWAŁKI (Bak 18a*)
<i>klewak</i>	SUWAŁKI (Racz 7)
<i>klewal</i>	SUWAŁKI (Racz 11)

Objaśnienia inf.: ‘jednorunka koleczyna’ (**Kal** 15); ‘koniuczyna sie nazywała, kwitła biało i różowo rozmaicie, to było dwa gatunki też’ (**Olec** 14a); ‘konieczne to kazny sieje, świecka to różowo kwitnie, biała konieczyna to na pastewnik – zywina może chodzić całe lato (**Barg** 5); ‘to, taka dzięcielina biało kwitnie, a po trzy listki ma, to pastewna roślina’ (**Kras** 2c); ‘sie nazywa dzika dzięcielina, sama sie zasiewa’ (**Kras** 2).

116. Jsn. roślina o trzech listkach, która kwitnie na czerwono i uprawiana jest na paszę? (*koniczyna, konikowie, konice, koniszki, konikosz, koniczyna*) (PAN-VII-116); (KK-I-1-24)

konicz	MRĄGOWO (Mik 2)
konicza	MRĄGOWO (Mik 2)
konik	MRĄGOWO (Mik 2)
konikarz	MRĄGOWO (Mik 2)
koniczyna	AUGUSTÓW (Aug 13-II, 15, 21-I, 24, Barg 3, 8, 10, Lipsk 8 ‘czerwona-’, 8-I, 10-II, 18a*, Now 2, 14, Plas 8, Sztab 14*, 14-I); GIŻYCKO (Mil 3); GOLDAP (BanieM 10a, 13, Dub 5, 5-I, 10-II, 10-III); OLECKO (Kow 9a, Olec 6, Wiel 2, 5-I); PISZ (Pisz 10a); SEJNY (Giby 5, 5a, 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2b, 6-II, 6-III, 6b, 9, 10, 14, 24, Puń 2b, 7, Sej 6-I, 12a, 17-I, 24); SUWAŁKI (Bak 1, 6, 14, 18*, Fil 13, Jel 2-III, 12, 12-II, 16, Przer 7, 13a, Racz 10, Suw 3-V, 7a, 12-I, 12-III, 12a, 16, 20, 28a, 32, Szypl 2b, 6a, 13a, Wiż 5-IV, 11a); WĘGORZEWO (Budry 8)

koniczyna czerwona	ELK (Pros 17a); GOŁDAP (Dub 10, 10-I); SEJNY (Kras 9a**); SUWAŁKI (Bak 18a*, Racz 11, Suw 24)
koniczyna dwukośna	SEJNY (Sej 17)
<i>koleczyna</i>	ELK (Kal 15)
<i>koniczyna</i>	SEJNY (Puń 1, 2a, 4*, Sej 4, 6); SUWAŁKI (Jel 11, 11-I, Przer 8-I, Racz 14, Suw 12a, 14*)
<i>konicyna</i>	AUGUSTÓW (Aug 21); SUWAŁKI (Przer 7, 7a)
<i>konczyna</i>	SUWAŁKI (Fil 1a)
<i>kończyna</i>	SEJNY (Kras 6b-I); SUWAŁKI (Fil 1a, Wiż 5)
<i>koniaczyna</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 5)
<i>koniuczyna</i>	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Kras 2-I, 10a)
<i>koniuczyna czerwona</i>	SEJNY (Kras 2)
<i>kunieńczyzna czerwona</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
czerwona koniczyna	AUGUSTÓW (Lipsk 8)
czerwona <i>koniczyna</i>	SUWAŁKI (Jel 1a)
czerwona <i>koniuczyna</i>	SEJNY (Kras 2c)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Augustów (Sztab 3); SUWAŁKI (Suw 3-I*, 12b)

Objaśnienia inf.: ‘*konczyna* - chodzi o *kończyne*’ (**Fil** 1a); ‘*jednorunka (koleczyna)*’ (**Kal** 15); ‘*koniczyna biała, czerwona, dzięcielina, klewał*’ (**Racz** 11).

117. Jsn. roślina kwitnąca żółto, podobna do białej koniczyny? (*przelot*) (PAN-VII-117)

przelot	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 18); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2, 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b, 6b-I, 9a**, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Suw 3-I*, 24)
lipolina	SEJNY (Giby 7a); SUWAŁKI (Szypl 2b)
lepelina	SEJNY (Sej 4)
lipowina	SEJNY (Kras 2b)
żółta koniczyna	SUWAŁKI (Bak 18a*)
koniczyna żółta	ELK (Pros 17a)
<i>kunieńczyzna perska</i>	SUWAŁKI (Bak 18a*)
inf. nie wie	SEJNY (Kras 10a); SUWAŁKI (Jel 12)

Objaśnienia inf.: *‘przelot to ta co zolto kwitnie, takie bukiety duze ma, koni to nie bar/zo jo zrzo, ale dla krowow to jona dobra’ (Kras 2); ‘seradela czy lipolina chiba będzie’ (Szypl 2b).*

118. Jsn. „tymotka” (Fleum arvense)? (*tymotejka, mutka, matejka*) (PAN-VII-118), (AGM-III-V-26)

tymotka	AUGUSTÓW (Aug 8, Barg 10, Lipsk 10-II); ELK (Pros 17a); SEJNY (Kras 2c, 6-II, 6b-I, 9a** , Sej 24); SUWAŁKI (Suw 24)
tymota	SEJNY (Kras 2, 2-I)
tymutka	SEJNY (Kras 2b)
mutka	AUGUSTÓW (Barg 5); SEJNY (Sej 6)
tymotejka	SEJNY (Kras 6b)
matejka	SEJNY (Sej 6-I)
trawa	SEJNY (Giby 6, Kras 14), Suwałki (Bag 18*)
trawa polna	SUWAŁKI (Szypl 2b)
trawa łąkowa	SEJNY (Kras 10a)
roślina pastewna	SEJNY (Giby 7a-I)
kłos jakiś jakby	OLECKO (Olec 14a)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 18); SEJNY (Giby 5b, 6-I, 7a, Sej 17); SUWAŁKI (Jel 9, 12, Suw 3-I*)

Objaśnienia inf.: *‘Tymota – tu łokoło Kaletnika siejo, taka w palecki trawa’ (Kras 2); ‘tymotka jest podobna do koniczyzny’ (Lipsk 10-II); ‘to trawa pastewna, jona i nasienie zbiera i na pasze, takie paleczki ma, jak nasienie’ (Kras 2c).*

119. Jsn. „rajgras”? (Lolium perenne) (PAN-VII-119)

rajgras	AUGUSTÓW (Barg 5, 10); ELK (Pros 17a); SEJNY (Kras 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b-I, 9a** , Sej 24); SUWAŁKI (Suw 24)
rajgros	SEJNY (Kras 2-I)
rajgrose	SEJNY (Sej 6)
rajgrad	SEJNY (Kras 2c)
trawa	SEJNY (Kras 14); SUWAŁKI (Bak 18a* ‘-inny gatunek’, Szypl 2b ’- pewnie łąkowa’)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II, 18); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I); Kras 6b, 10a, Sej 6-I); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*)

Objaśnienia inf.: *‘Siany na otłogach (Sej 17); ‘rajgros – trawa dla krów, drobna ona, jak dersa rośnie, tylko niewysoka’ (Kras 2-I).*

120. Jakie znacze inne rośliny pastewne? (PAN-VII-120)

bruk	SUWAŁKI (Suw 3-I*)
brukiew	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
bruszką 'brukiew'	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
bobik	SEJNY (Kras 10a); SUWAŁKI (Bak 11)
buraki pastewne	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II, 18); SEJNY (Giby 6-I); Suwałki (Bak 18a*)
buraki	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SUWAŁKI (Fil 5-II)
ziemniaki pastewne	SEJNY (Sej 6-I)
rzepa pastewna	SEJNY (Sej 17)
rzepka	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
kapusta pastewna	SEJNY (Giby 5b)
kupkówki	SUWAŁKI (Bak 18a*)
kopkówka	SEJNY (Kras 2-I, 2c)
morkwa	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
kukułka	SEJNY (Sej 24)
komunica	SEJNY (Kras 2b)
mieszanka	SEJNY (Kras 6b); Suwałki (Bak 18a*)
kwiat zbożowy	SEJNY (Sej 8a)
inf. nie wie	ELK (Pros 17a); SEJNY (Kras 6-II, 6b-I, 9a**, 14); SUWAŁKI (Suw 24)

Objaśnienia inf.: 'sie sieje na pastwiskach, kukurydze siejem, siejem różne trawy, dla bydłaków siejo na kiszonki, groch, lipoline siejo dla krów na zime' (**Szypl 2b**); 'pastewne' (**Lipsk 10-II**).

121. Jsn. różowo kwitnąca roślina z cienkimi łodyżkami, która owija się wokół łodygi koniczyzny i wypala na polu puste plamy? (kiananka, wielub, boćwinka, parch) (PAN-VII-121)

bućwinka	SEJNY (Giby 5b); SUWAŁKI (Bak 18a*, Suw 3-I*)
pućwinka	SEJNY (Giby 6-I)
kiananka	SEJNY (Kras 6-II, 6b, Sej 24); SUWAŁKI (Suw 24)
parch	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 7a, Sej 6, 6-I, 17)
powojka	SEJNY (Giby 6, 6-I, 7a-I, Kras 2c); Suwałki (Szypl 2b)
powójka	SEJNY (Kras 2-I, 6b-I)
powijka	ELK (Pros 17a)
wojka	SEJNY (Kras 2b)
prancuha	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
eksporceta	SEJNY (Kras 2b)
eksperceta	SEJNY (Giby 7a, Kras 2a; Sej 6)

122. Jsn. chwast w koniczynie z czerwonymi nasionami, z kwaśnymi liśćmi i lodygami? (*szczaw kobyli, szczaw koński*) (PAN-VII-122)

szczawik	SEJNY (Kras 2)
koński szczaw	SEJNY (Kras 2-I, 6-II, 9a**); SUWAŁKI (Jel 12)
szczaw koński – -n-	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 5b, 6-I, 7a, Kras 2b, 6b, 14, Sej 6, 6-I, 17); SUWAŁKI (Bak 18a*)
szczaw kobyli	SEJNY (Sej 24); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
szczaw kwaśny	SUWAŁKI (Szypl 2b)
szczaw polny	SUWAŁKI (Bak 18a*)
dziki szczaw	SEJNY (Kras 2c, 10a); SUWAŁKI (Szypl 2b)
szczaw	AUGUSTÓW (Lipsk 18); EŁK (Pros 17a); SEJNY (Giby 6, Kras 2, 6b-I); SUWAŁKI (Suw 24)
inf. nie wie	SEJNY (Giby 7a-I)

Objaśnienia inf.: ‘Scawik, scaw – zaskwarzo ji zabieleć śmietano to smacny’ (**Kras 2**).

123. Jsn. pole po skoszonej na jesieni koniczynie przeznaczone do zaorania? (*koniczysko*) (PAN-VII-123)

<i>kończysko</i>	SEJNY (Kras 6b-I)
koniczysko	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 7a, 7a-I, Kras 6-II, 6b, Sej 6-I, 24); SUWAŁKI (Jel 12)
konicznisko	SEJNY (Kras 2)
koniczynisko	SEJNY (Giby 6, 6-I, Kras 2, 2b, 9a**, 14, Sej 17); SUWAŁKI (Bak 18a*, Suw 24)
<i>konieczynisko</i>	AUGUSTÓW (Barg 5); SEJNY (Sej 6)
<i>koniuczynisko</i>	SEJNY (Kras 2, 2-I, 10a)
pokoniczysko	EŁK (Pros 17a)
ściernisko	SEJNY (Kras 2c)
rżysko	OLECKO (Olec 14a), SUWAŁKI (Szypl 2b - czy jak?)
ugor	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SEJNY (Giby 5b); SUWAŁKI (Suw 3-I*)

Objaśnienia inf.: ‘konieczynisko – konicyne sie skosi i zyta sie nasieje’ (**Barg 5**).

124. Jsn. miejsce, gdzie się zbiera siano? (*na łące*) (PAN-VII-124)

łąka	AUGUSTÓW (Barg 5, 10, Lipsk 18); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a,
------	---

	7a-I, Kras 2 , 2b, 6-II, 6b, 14, Sej 6 , 6-I, 24); SUWAŁKI (Jel 12)
na łące	ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SUWAŁKI (Bak 18a* , Suw 3-I* , 24)
na łąkach	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); Sejny (Kras 9a** , 10a)
z łąki	SEJNY (Kras 6b-I , Sej 17)
z pola	SEJNY (Kras 2-I , 2c)
na polu	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SEJNY (Kras 2-I , 2c, 6b);
z bagien	SEJNY (Kras 2-I , 2c)
inf. nie wie	SUWAŁKI (Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: 'uprawne na polu, a dzikie z bagien' (**Kras 2c**).

G. Uprawa roślin okopowych

Uprawa wiosenna - narzędzia i czynności

125. Co trzeba zrobić na wiosnę z polem zaorany na jesieni? (*drapać, kultywatorować, sprzężynować, zwlec, gruberować, skrudlić*). Sprawdzić, w jakim stosunku pozostają nazwy czynności do nazw narzędzi (PAN-VII-125)

drapakować	AUGUSTÓW (Barg 5), SEJNY (Kras 2c , 9a**, 14, Sej 24); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
zdrapakować	SUWAŁKI (Bak 18a*)
<i>drapacować</i>	SEJNY (Kras 2)
wydrapakować	SUWAŁKI (Szypl 2b)
drapać	SEJNY (Sej 6 'od kultywatora', Sej 6-I)
wybronować	SUWAŁKI (Szypl 2b)
zabronować	SEJNY (Kras 2-I , 2c)
zbronować	SEJNY (Giby 6-I , Kras 10a)
pobronować	SEJNY (Giby 6)
bronować	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Kras 2b , 14, Sej 17)
bronowanie	AUGUSTÓW (Lipsk 10)
skultywatorować	ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 6-I); SUWAŁKI (Bak 18a*)
kultywatorować	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 5b , 7a, Sej 17)
<i>kultywarować</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
kultywacja	AUGUSTÓW (Lipsk 10 , 10-II)
sprężynować	AUGUSTÓW (Barg 5); SUWAŁKI (Bak 18a*)
włókować	SEJNY (Kras 6b-I)
zwłókować	SEJNY (Sej 17)
<i>powólkować</i>	SEJNY (Giby 7a-I)

srukować przedsiewy	SUWAŁKI (Suw 24)
spulchnić przedsiewy	SUWAŁKI (Suw 24)
gruberować	SEJNY (Kras 6-II)
zwlec	SEJNY (Kras 6b)

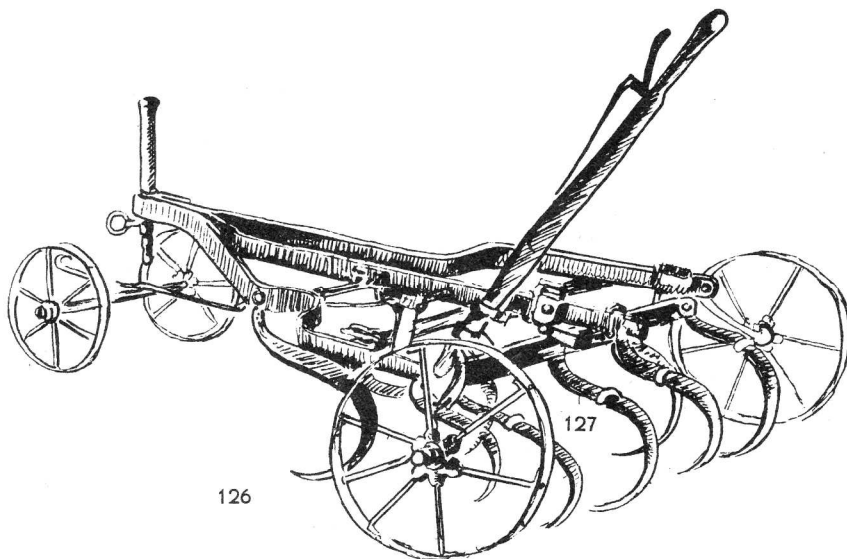
Objaśnienia inf.: *‘trzeba jego wybronować, wydrapakować, posiać zboże, dać nawozy, żeby to urosło’ (Szypl 2b); ‘no co zaorane, to leży aż do wiosny i potem na wiosne sie bronowało i co trzeba było, to sie siało’ (Olec 14a); ‘trzeba zabronować, na wiosne porównać i potem siać’ (Kras 2-I). ‘Przyszła wiosna po zimie. Pierszo trzeba było wyjść na pole. Pobronować pole, wygładzić, żeby równo było. Później posiać nawozy i zboże, cy jęczmień, cy tam nawet wika. Tera to siewniki majo, a kiedyś to nie. Trzeba było wszystko ręcznie. A później koniki sie zakładało, kultywator i zakultywatorowało to, bronami przybronował. No i to już, az powschodziło i to rosło, a później to sie dawało opryski, żeby ta ognicha nie rosła i oset, później to juz sie sykowało ziemie do kartofli, do ziemniakow’ (Barg 20a); ‘w moich czasach, w mojej młodości to była bardzo ciężka praca, wszystkłą pracę wykonywało sie końmi, to znaczy zaczynało się od kultywacji i bronowania, przygotowywało sie w ten sposób pole pod zasiew’ (Lipsk 10).*

126. Jsn. narzędzie na kółkach używane do tego celu? (*kultywator, drapak, gruber*). Przy pytaniach o spulchniacze należy zwrócić uwagę na różnicę w ich budowie i różnicę kształtu radlic (*pazurów*) i nie mylić kultywatorów ze sprzężynówkami. Podać opis używanych w badanej wsi spulchniaczy (PAN-VII-126)

drapak	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6, 7a-I, Kras 2, 2-I, 6b-I, 14, Sej 6-I); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*, Szypl 2b ‘kiedyś’, 17a-II)
drapaka	AUGUSTÓW (Barg 5); AUGUSTÓW (Barg 5)SUWAŁKI (Fil 5-II)
sprężynówka	AUGUSTÓW (Barg 5); SUWAŁKI (Szypl 2b)
kultywator	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 10-II, 18); ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 6-I, 7a, Kras 2-I, 2b, 2c, 6b-I, 9a**, 10a, Sej 17, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Fil 5-II, Suw 24)
kultywator	SEJNY (Sej 6)
gruber	SEJNY (Kras 6-II)

Objaśnienia inf.: *‘na kółkach to już z tech większych gospodarow to majo sprenzynowy drapak’ (Kras 2); ‘kultywator to był na kółkach, a bez kólek to drapak’ (Olec 14a); ‘drapak kiedyś nazywali, a teraz sprzężynówka’ (Szypl 2b); ‘zęby jest u sprzężynówki, a kultywator jest na ćterach kółkach*

i toż samo zęby takie ma' (Barg 5); 'drapak na kółkach, bez kółek to sprężynówka, nie ma kółek, tylko ma ramy i po ziemi idzie na ramach, i tak. No i zęby, joni sprężynują i sprężynówka jest. Jon sie odgina i znow w te same miejsca jon wskakuje' (Kras 2-I); 'na kółkach to konne jest, ale w ogóle teraz ciągnikowe. I u nas stoi. Kiedyś pospolicie drapak nazywali, drapaki, bo koniami to takie same zęby byli. Tylko płynął tak, to drapak, a teraz kultywator' (Kras 2c).

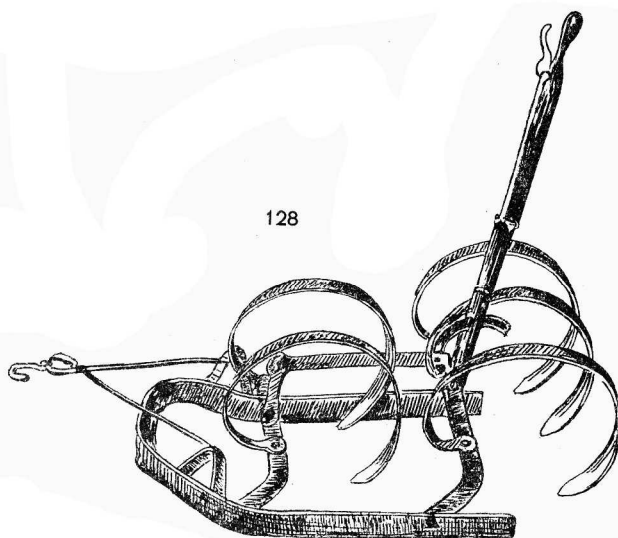
127. Jsn. żelazne części kultywatora wchodzące w ziemię?
(pazury, graczka, zęby, drapacze, cynki) (PAN-VII)

zęby	AUGUSTÓW (Barg 5, 10, Lipsk 10-II, 18); ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, Kras 2, 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b, 6b-I, 9a**, 10a, Sej 6, 17 'z łapkami', 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12, Suw 3-I*, 24, Szypl 2b)
łapki	AUGUSTÓW (Barg 5)
pazury	SEJNY (Kras 6b, Sej 6-I)
sośniki?	SEJNY (Giby 7a-I)
łopatki	SEJNY (Kras 9a**)
motycki	SEJNY (Kras 2c)
inf. nie wie	SEJNY (Kras 14)

Objaśnienia inf.: 'Jidzie w ziemie to już to nazywa się ząb – całe stalowe jest, sprężynowy drapak ma zęby toż samo, tylko joni tam na śrubkach przykręcają sie, tak jak motycki na kształt' (Kras 2); 'łapki, dziurki jest i śrubkami poprzykręcane' (Barg 5).

128. Jsn. podobne narzędzie bez kółek? (*sprężynówka, brona sprężynowa* - podać nazwy części wg rysunku) (PAN-VII-128)

sprężynówka -en-	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 10-II, 18, Sztab 3); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 5b, Kras 2b, 6-II, 6b-I, Sej 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Suw 24)
sprężynowy drapak	SEJNY (Kras 2)
drapak konny	SEJNY (Kras 2c)
drapak bez kółków	SEJNY (Kras 2c)
drapak	SEJNY (Kras 9a**, 10a); SUWAŁKI (Szypl 2b)
drapaka	SUWAŁKI (Suw 24)
brona	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6, 6-I, 7a-I)
brony	SUWAŁKI (Jel 12)
brona sprężynowa	SEJNY (Kras 6b)
kultywator bez kółek	SEJNY (Sej 17)
inf. nie wie	SEJNY (Giby 7a, Kras 14, Sej 6, 6-I)

129. Jsn. roślina, którą się najczęściej u nas uprawia oprócz zboża? (*kartofle* - podać rodzaj gramatyczny, *ziemniaki, grule, perki, bulwy, rzepa, ripa*) (PAN-VII-129), (AGM-XXVII-111)

kartofle	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II, 18); SEJNY (Giby 6, 6-I, Kras 2-I, 2c, 6b-I, Sej 6, 6-I, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Suw 24)
kartofli <i>M lm</i>	SEJNY (Kras 2); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
kartofla	AUGUSTÓW (Barg 5); SEJNY (Giby 6-I, Kras 2, 10a)

kartofelka	SEJNY (Kras 2-I)
ziemniaki	AUGUSTÓW (Lipsk 10); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 5b, Kras 6-II, Sej 24); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 24, Szypl 2b)
ziemianki (biernie)	SEJNY (Kras 2)
bulwy	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 5b, 7a, Kras 2, 6b)
bulwa	SEJNY (Kras 2, 2b, 9a**)
bulewka	SEJNY (Kras 2)
pyrki	SEJNY (Kras 14)

Objaśnienia inf.: *‘kartofla, kartofli, po starodawniejsemu to bulwy, ja ji sam to najwięc nazywam bulwa po prostemu, a ji ziemianki (!) nazywajo; zeby obebrał bulewki’ (Kras 2); ‘lubin - przedplon by zboże lepiej rosło’ (Sej 17); ‘oprócz zboża no to... tam ogrody, buraki, tam te fasole, groch sie sieje oprócz zboża, marchiewka’ (Szypl 2b); ‘ta kartofla, nasadzić kartofli’ (Barg 5); ‘kartofle to można było tak o sadzić na przykład cało, a jak była duża wykrajali łoczka, sie wyrzynało jak to nazywali my, no i, a te jak to dupki nazywali, to dla świń gotowali, takie większe sam obierze’ (Olec 14a); ‘najpierw sie sieje zboże, a kartofle już o dwa tygodnie później po siewie. No to sprężynujo tam sprężynówko lub kultywatorem tam ziemie spulchniajo, wywożo obornik. Obornik rozstrzęsajo rozstrzęsaczem i później oborujo. A później jedzie sadzarko i sadzi kartofelke’ (Kras 2-I); ‘sadzono kartofle, pługiem orano i w bruzdy kartofle sypali, sadzili, albo jeszcze w skibe tak zwane. O, w bok wsadzi, to płycej ona i normalnie sadzi sie pługiem dawniej w skibe, a teraz sadzarkami’ (Kras 2c); ‘ziemniaki to sie sadziło, wywoziło sie końmi obornik, roztrzęsało sie ręcznie widłami i dopiero pługiem orał gospodarz, a za nam szli kobiety i z kosza narzucały w bruzny te ziemniaki; jak sie zakończyła już ta praca z ziemniakami, to już pozostały tylko ogrody dla kobiet’ (Lipsk 10).*

130. Co trzeba zrobić z kartoflami na wiosnę, żeby powschodziły? (sadzić, siać) (PAN-VII-130)

sadzić	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 18); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, Kras 2, 2-I, 2c, 6-II, 6b, Sej 6, 6-I, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12, Suw 3-I*, 24)
sadzić pod pług	AUGUSTÓW (Barg 5); SEJNY (Giby 7a, Kras 2, Sej 17)
sadzić pod motykę	SEJNY (Kras 2)
sadzić pod motyczkę	AUGUSTÓW (Barg 5)
sadzić pod znacznik	AUGUSTÓW (Barg 5)
pod łopatę	SEJNY (Kras 2-I)
sadzać	SEJNY (Kras 6b-I)
zasadzać	SEJNY (Kras 2)
posadzić pod pług	SEJNY (Kras 10a)

posadzić	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 7a-I, Kras 2b, 14)
nasadzić	AUGUSTÓW (Barg 5)
zasadzić	ELK (Pros 17a)
sadzić z kosza	SEJNY (Kras 2-I, 2c);
sadzić z fartucha	SEJNY (Kras 2c);
usuwanie rostek	SEJNY (Sej 17)
inf. nie wie	SEJNY (Kras 9a**)

131. Jsn. narzędzie do wyznaczania równych rzędów przed sadzeniem kartofli? (*znacznik, makiera*) (PAN-VII-131), (AGM-III-V-27)

plug	AUGUSTÓW (Lipsk 10, 18)
plużek	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
znacznik	AUGUSTÓW (Aug 8, Barg 5, 10); SEJNY (Giby 5b, 6-I, 7a, Kras 2, 2b, 6-II, 6b, 6b-I, 9a**, Sej 6, 6-I, 17, 24 -i); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*, 24, Szypl 2b)
radło	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6)
radelka	SEJNY (Kras 14)
radelko	ELK (Pros 17a)
inf. nie wie	SEJNY (Giby 7a-I, Kras 10a); SUWAŁKI (Jel 9)

Objaśnienia inf.: ‘znacznik – kobiety jido, dolki robio i kartofle wkidajo, masinow jesce u nas do kartofli sadzenia nie slychać’ (**Barg** 5); ‘żadnych sie nie używa, tylko sadzi se sadzarko i od bruzdy znaczy stale i pierwszej bruzdy sie pilnuje. Jak zrobi bruzde, no to ta zostaje, a ta znaczy pierwsza od pola, wtenczas idzie kółko tam i znaczy. I nie potrzeba tam żadnego znaczenia lub jeżeli chcąc pod łopate sadzić, to musi być ten znacznik w czterech znaczy bruzdach i potem tam znacznikiem jedzie w poprzek, to wychodzi kwadratowe i potem trzeba okopywać albo radlić’ (**Kras** 2-I); ‘od miedzy albo od tego równo od kwadratu zaczyna sie czy prostokątu, no to równo zaczyna sie i sadzi sie’ (**Kras** 2c).

132. Jsn. maszyna do sadzenia kartofli? (*dołownik*) (PAN-VII-132)

sadzarka	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 10-II, 18); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2-I, 2c, 6-II, 6b, 6b-I, 9a**, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12, Suw 3-I*, 24, Szypl 2b)
dołownik	SEJNY (Giby 6-I, Kras 2b, Sej 17, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*)
maszyna do sadzenia kartofli	OLECKO (Olec 14a)

Objaśnienia inf.: ‘dawniej rękami’ (**Lipsk** 10).

133. Co trzeba zrobić z kartoflami, kiedy powschodzą? (redłować, redlić, radlić, oborywać) (PAN-VII-133)

bronować	SEJNY (Kras 2, 2b, 9a** , Sej 17)
zbronować	SEJNY (Kras 10a)
nazbronować	SEJNY (Giby 7a-I)
pobronować	ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a)
plużkować	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
plugować	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
radłować	SUWAŁKI (Szypl 2b)
redłować	SEJNY (Kras 6b-I)
obradłować	SUWAŁKI (Suw 24, Szypl 2b)
radlić	AUGUSTÓW (Barg 10); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6, 6-I, 7a, Kras 2, 2-I, 2b, 2c, 6b, 9a** , 14, Sej 6, 6-I, 24); SUWAŁKI (Bak 18* , Suw 3-I*)
redlić	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SEJNY (Giby 5b, Kras 6-II)
poradlić	SUWAŁKI (Jel 12)
obradlić	SUWAŁKI (Bak 18a*)
podsywać radłem	SUWAŁKI (Suw 24)
oborywać	SEJNY (Sej 24)
pieleć	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
opieleć	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
doglądać	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
bruździeć	AUGUSTÓW (Barg 5)
brużdzenie	AUGUSTÓW (Barg 5)

Objaśnienia inf.: *‘Trzeba bronować, a potem, co już dużowata, to już jo radlić między temy brużdami, dwa razy radli sie’ (Kras 2); ‘bronowało sie lub lekko dłużowało’ (Sej 17); ‘pobronować letkimi bronkami, a później bruździeć trzy razy, i w poprzec i w podłuż można bruździeć’ (Barg 5); ‘trzeba jak tego chwasty, zielska rosno, to bronujo, wzdłuż i w poprzek, teraz czy kiedyś tego, to bronowanie i potem wschodzi i ona skorupa nie staje; no radlenie i ło, teraz sadzarki jest, tylko wyłączają to sadzarkie i ona nie kręci, a radli jo, radlenie ręczne albo koniami, to radłem radli sie, jak już kartofla podrośnie (Kras 2c).*

133a. Jsn. ziemia między dwiema brużdami, w którą się sadi kartofle?

grzęda	AUGUSTÓW (Kras 2-I, Lipsk 6)
radlina	SUWAŁKI (Szypl 2b)
freza	AUGUSTÓW (Barg 20)

frezka	AUGUSTÓW (Barg 20)
kopiec	SUWAŁKI (Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: *‘Sie zaoralo, frezki porobilo i ziemniaki sie sadzilo’ (Barg 20a); A te skrzydelko jak jestuj legulator takie jak pierszy raz, to waziej, a jek drugi raz, to takie trójkąt staje na grzedy i obsypuje’ (Kras 2-I). ‘W kopcy, w radliny - to zależy, my to teraz jak sadzim to w kopcy, to dwukrotny daje większy plion jak w kopcy posadzim, a jak posadzi sie w radliny to mniejszy plion daje’ (Szypl 2b).*

134. Jsn. narzędzie do radlenia kartofli? (*radło, redło, plużek, soszka*). Pytać o etymologię nazw: *plużek, soszka*. Nazwa soszka oznacza pierwotne radło robione z sochy, w której na miejsce wideł wkładano ostry kołek zwany *radłem* (PAN-VII-134), (AGM-III-V-28)

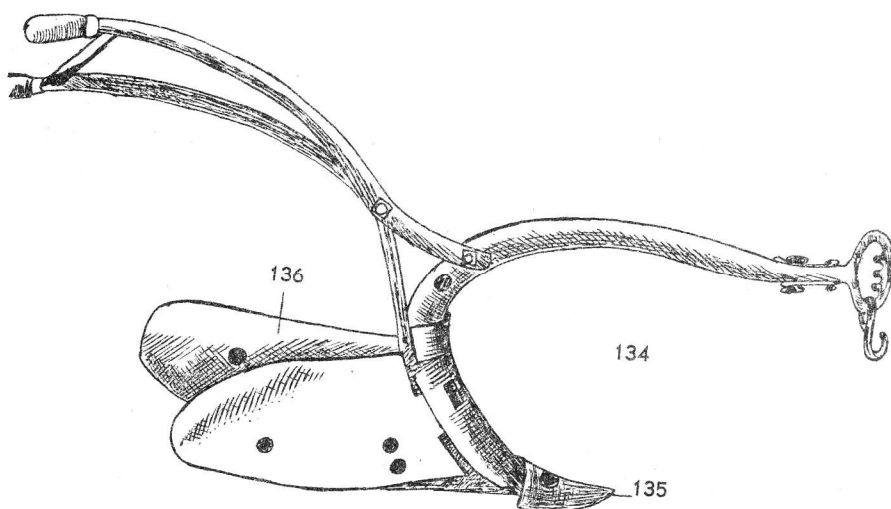
plużek	AUGUSTÓW (Aug 8, Barg 5, Lipsk 10-II, 18, Sztab 14*); SEJNY (Giby 5b, Sej 17, 24)
radło	AUGUSTÓW (Barg 10); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2, 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b, 6b-I, 9a**, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 0, 12, Suw 3-I*, 12-I, 20, 24, Szypl 2b)
radelko	ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a)
sochoradło	SEJNY (Kras 10a)
opiewacz	SUWAŁKI (Suw 24)
opielecz	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
obsypnik	SUWAŁKI (Bak 18a*, Suw 24)

Objaśnienia inf.: *‘plużek do bruzdzenia kartofli – od razu dwie bruzdy łoboruje’ (Barg 5); ‘a już jak podrośnie, no to radla jest i radłami sie radli. Bruzdki sie robi i osypuje sie te kartofle, to wszystkie chwasty te zagarniajo i pod tam ziemio chwasty wyparza, bo zakryte so’ (Kras 2-I).*

135. Jsn. część radła, która wchodzi w ziemię? (*redliczka, radlica, radło*) (PAN-VII-135), (AGM-III-V-30)

redlica	SEJNY (Kras 6b-I)
radlica	ELK (Pros 17a); Sejny (Kras 2b, 6-II)
radliczka	SEJNY (Giby 7a, Sej 6, 24)
radiczka ?	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 6)
radelka	SEJNY (Giby 6-I)
radło	SEJNY (Giby 5b, Kras 6b, Sej 6-I); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 9, Suw 3-I*)

<i>naroh</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
<i>lemiesz</i>	SEJNY (Kras 2c); SUWAŁKI (Jel 12)
<i>lemiesz</i>	SUWAŁKI (Suw 24)
<i>skib</i>	SUWAŁKI (Suw 24)
<i>sośnicki</i>	AUGUSTÓW (Barg 5); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
<i>sośnik</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 7a-I, Kras 2, 2-I, 2b, 9a**, 10a, 14, Sej 17); SUWAŁKI (Szypl 2b)
<i>nosek</i>	SEJNY (Giby 6-I)

136. Jsn. części radła, które odgarniają ziemię na boki?
(skrzydła, odkładnie, odkładniczki) (PAN-VII-136), (AGM-III-V-31)

skrzydełka	ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 5b, 6-I, Kras 2c, 6b-I); SUWAŁKI (Bak 18a*, Suw 3-I*)
<i>krzydelki</i>	AUGUSTÓW (Barg 5 - dwie);
skrzydełko	SUWAŁKI (Suw 24)
skrzydła	AUGUSTÓW (Barg 10); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6, 7a, Kras 2-I, 2b, 6-II, 6b, 9a**, 14, Sej 24); SUWAŁKI (Jel 9, Szypl 2b)
fartuchy	SEJNY (Kras 2); SUWAŁKI (Jel 12)
radliczki	SUWAŁKI (Bak 18a*)
radła	SUWAŁKI (Bak 18a*)
odkładnica	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SEJNY (Kras 10a)
odkładnice	AUGUSTÓW (Aug 8);

odkładniczki	AUGUSTÓW (Barg 5 - dwie); SEJNY (Giby 7a-I, Sej 6, 17)
odkładnie	SEJNY (Sej 6-I)
policzka do płużka	AUGUSTÓW (Lipsk 18)

Objaśnienia inf.: *‘Dwa fartuchi, co ziemie do bulwy przytulają, takie jest zasceпки ji jech rozpędza serzej, rękowieści tak jek ji u pługa, tronki’* (**Kras 2**); *‘kole odkładniczkow takie dziurki so’* (**Barg 5**); *‘pierszo idzie sośnik, spulchnia ziemie, skrzydlami rozsuwa i okrywa tam te roślinie, która rośnie. No to wszystkie chwasty i tak i jech zagłusza jona, potem na pulchnej ziemi puszcza sobie tam te zawiązki i szybko rośnie. To skrzydelka takie’* (**Kras 2-I**).

137. Jakie znacie inne rodzaje radeł i ich części? (podać nazwy i opis, ewentualnie rysunek) (PAN-VII-137)

ciągnikowe	SUWAŁKI (Szypl 2b)
obsypniki	SUWAŁKI (Suw 24 ‘trzy lub pięć’)
nie ma innych	AUGUSTÓW (Lipsk 18); SEJNY (Kras 2-I, 2c)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 10-II); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2b, 6-II, 6b, 9a**, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12, Suw 3-I*)

Objaśnienia inf.: *‘radła, lemiesz, skrzydelka, pięta, ploza, rączki’* (**Pros 17a**); *‘trzy rączki całe żelazne, tam ni ma drewna nic’* (**Barg 5**); *‘dysiel, rączki’* (**Olec 14a**); *‘innych nie ma, może być na traktor. Do traktoru to szersze sie robi. Bo tak koniem tylko jedno bruzde bierze, a jak radlicki inne są, znaczy automatyczne, no bo bierze się cztery grzędy i to prędzejsza robota’* (**Kras 2-I**).

138. Jsm. na całe kartofle, które sadi się w ziemię? (*sadzonki, sadzeniaki*) (PAN-VII-138), (KK-I-1-25), (AGM-III-V-32)

sadzeniaki	AUGUSTÓW (Aug 8, 21, 21-I, 24, Barg 3, 8, 10, 20a, Lipsk 5, 8-I, 10-II, 15a, 18, Now 2, 14, Plas 8, Sztab 14*, 14-I); ELK (Pros 11a, 17a); GOŁDAP (BanieM 10a, 13, Dub 10-III); MRAŁOWO (Mik 2); OLECKO (Kow 9a, Olec 14a, Wiel 2, 5-I); SEJNY (Giby 5, 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2, 2-I, 2a, 2b, 2c, 6, 6-II, 6b, 6b-I, 9, 10, 10a, Puń 1, 4*, Sej 6, 6-I, 12a, 17, 17-I, 24); SUWAŁKI (Bak 11, 13, 14, 18a*, Fil 1a, 13, Jel 12-II, 16, Przer 4, 8-I, 13a, Racz 6, 7, 10, 11, 12, 12-I, 14, 22, Suw 3-I*, 7a, 12-
------------	--

	I, 12-III, 12a, 14*, 15, 15-I, 15-II, 16, 20, 24, 28a, 32, Szypl 6a, 13a, 17a, 17a-I, Wiż 5-IV); WĘGORZEWO (Budry 8)
sadzeniaki duże	SEJNY (Sej 4)
sadzaniaki	ELK (Kal 15)
sadzeniak	SUWAŁKI (Jel 2-III, 11, Suw 3-V)
sadzaki	SEJNY (Kras 9a**)
sadzonki	SEJNY (Kras 14); Suwałki (Bak 18a*, Jel 12)
nasiona	SEJNY (Puń 2a, 2b, 7)
nasiona ziemniaczane	SUWAŁKI (Jel 1a)
nasienie	AUGUSTÓW (Aug 24)
nasieniaki	MRĄGOWO (Mik 2)
nasionka	AUGUSTÓW (Barg 5;)SEJNY (Kras 12); SUWAŁKI (Jel 12, Przer 7, 7x)
nasionki	PISZ (Pisz 5)
bulwy	AUGUSTÓW (Aug 13-I); GIŻYCKO (Mil 3); GOLDAP (BanieM 13, Dub 5-I, 10, 10-I); SEJNY (Kras 6-III); SUWAŁKI (Suw 24)
bulwa	ELK (Juchy 1a); GOLDAP (Dub 5); SUWAŁKI (Bak 1, Fil 5-II, 11, Jel 11, 11-I, Przer 9a, Szypl 6a, 17a-II)
bulwa mała	SUWAŁKI (Wiż 5)
bulwak	SUWAŁKI (Wiż 11a)
ziemniaki	GOLDAP (Dub 10-II); SUWAŁKI (Bak 6, Fil 5-II, Suw 12b ‘te ziemniaki’, Szypl 6a, 17a-II)
ziemniaki całe	SEJNY (Sej 8a)
kartofli	SUWAŁKI (Przer 7)
kartofla	SUWAŁKI (Fil 5-II)
kartofle	SUWAŁKI (Jel 9)
kartofle sadzeniaki	PISZ (Pisz 10a)
cała kartofla	AUGUSTÓW (Aug 13-II)
kartofla cała	SUWAŁKI (Przer 7a)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Aug 15, Lipsk 8); OLECKO (Olec 6); SEJNY (Giby 5a);
pyt. pominięto	SUWAŁKI (Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: ‘Sadzeniaki jek całe’ (**Kras** 2); ‘nasionka jest’ (**Barg** 5); ‘Tech dużych ziemniakow sie nie sadziło, tylko tak sie jech przebierało, sadzeniaki sie nazywali. Tak samo sie pobronowało pole, obornik sie wywiozło, bo to kiedyś niektorzy to na jesieni wywozili, niektorzy to na wiosne wywozili. Sie posadziło ziemniaki, później albo sie przyorało, albo

bronami sie przybronowało, to az zielsko zacelo wyrastać, to później sie przeorywało znow i tak dookoła sie robilo' (Barg 20a).

139. Jsm. na pokrojone kartofle przeznaczone do sadzenia? (obrzynki) (PAN-VII-139), (KK-I-1-26)

sadzeniaki	AUGUSTÓW (Aug , 13-II, 21, 24, Barg 3, 8, Lipsk 8-I, 15a, 18, Now 2, 14, Sztab 14*); ELK (Juchy 1a); GIŻYCKO (Mil 3); GOŁDAP (BanieM 10a, Dub 10, 10-I, 10-II); OLECKO (Kow 9a, Olec 6, Wiel 5-I); SEJNY (Giby 5a, Kras 2, 2a, 6-III, 9, 14, Sej 12a, 17-I); SUWAŁKI (Bak 1, 14, Jel 11, 16, Przer 7, 9a, Racz 7, 11, Suw 3-I*, 3-V, 14*, 15, 24, Szypl 17a-II, Wiż 5, 5-IV, 11a); WĘGORZEWO (Budry 8)
sadzeniaki krajane	SUWAŁKI (Przer 4, Suw 15-I)
sadzeniaki drobne	SEJNY (Sej 4)
sadzaniaki	AUGUSTÓW (Lipsk 8); ELK (Kal 15); GOŁDAP (Dub 5, 5-I)
sadzonki	SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12, Suw 12b)
pólsadzeniak	SUWAŁKI (Racz 12, 12-I)
obrzynki	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, Kras 2, 6-II, 6b-I, 6b, Sej 6, 6-I)
krajanki	AUGUSTÓW (Barg 20); PISZ (Pisz 5)
krajanka	SUWAŁKI (Bak 11)
krajane	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SUWAŁKI (Racz 12)
krajniaki	SUWAŁKI (Suw 12-III)
krajaniaki	SEJNY (Kras 2a);
krojone	ELK (Pros 11a)
krojone sadzeniaki	SEJNY (Kras 6);
pokrojone	SEJNY (Kras 10a)
pokrojone kartofle	ELK (Pros 17a)
przekrojone	SUWAŁKI (Fil 11)
krojona bulwa	SUWAŁKI (Szypl 17a-II)
krajana kartofla	AUGUSTÓW (Sztab 3)
kartofle krojone	SUWAŁKI (Suw 20 '-do sadzenia')
kartofle szczepane	AUGUSTÓW (Sztab 14-I)
bulwa	SUWAŁKI (Bak 6, Jel 11, 11-I)
nasienie	AUGUSTÓW (Aug 21-I); SUWAŁKI (Fil 13, Jel 1a, Wiż 5)
nasienia	AUGUSTÓW (Sztab 3)
nasionka	AUGUSTÓW (Plas 8); SEJNY (Kras 12); SUWAŁKI (Suw 32)

nasienniaki	SEJNY (Sej 24)
<i>nasionki krojone</i>	SUWAŁKI (Fil 5-II)
<i>połówki</i>	SUWAŁKI (Suw 12-I)
<i>połowinki</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 5)
<i>oczka</i>	OLECKO (Wiel 2); SEJNY (Giby 5, Kras 2-I, 2b, Puń 1, 2a, 2b, 4*, 7, Sej 8a); SUWAŁKI (Bak 13, Jel 12-II, Racz 6, 10, Suw 15-II, 16, Szypl 2b, 6a, 13a, 17a, 17a-I)
<i>ocka</i>	SEJNY (Kras 9a**); SUWAŁKI (Przer 7a)
<i>locka</i>	OLECKO (Olec 14a)
rozsady	GOŁDAP (BanieM 13)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Aug 13-I, 15); GOŁDAP (Dub 10-III); MRĄGOWO (Mik 2); SEJNY (Giby 7a-I; Kras 10, Sej 17); SUWAŁKI (Fil 1a, Jel 2-III, Przer 13a, Przer 8-I, Racz 14, 22, Suw 7a, 12a, 28a)

Objaśnienia inf.: ‘Obrzynki – w locka kroji sie, abo na pół rozkrawuje sie’ (**Kras** 2).

140. Kobieta, która sadi kartofle? (sadzarka) (PAN-VII-140), (ZiŻSp-1-24), (ZiŻSp.v1- 1-24)

sadzarka	AUGUSTÓW (Barg 5, 10); ELK (Pros 17a); GOŁDAP (Dub 5-II); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b, 6b-I, 9a**, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12, Suw 3-I*, 24, Szypl 2b)
sadzaczka	SEJNY (Puń 2a)
nie nazywają	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SEJNY (Giby 3a-I, Kras 10a); SUWAŁKI (Bak 18a*, Fil 6-I)

Objaśnienia inf.: ‘Sadzacka – jóna zasadza’ (**Kras** 2); ‘sadzarka, bo sadi czy z kosza, czy z fartucha’ (**Kras** 2-I).

141. Jsn. stary kartofel, z którego wyrasta roślina, wykopany razem z młodymi? (maciora), (PAN-VII-141), (KK-I-1-27)

maciora	AUGUSTÓW (Aug 13-I, 15, 21-I, 24, Barg 3, 5, 10, 20a, Lipsk 15a, Now 14, Plas 8, Sztab 3, 14-I); ELK (Kal 15, Pros 11a, 17a); GOŁDAP (BanieM 13, Dub 10, 10-I, 10-II); OLECKO (Kow 9a, Olec 6, 14a); PISZ (Pisz 5, 10a); SEJNY (Giby 6, 6-I, 7a, Kras 2a -y, 2b, 6-II, 6b-I, 9a**, 14, Puń 1, 2a, Sej 6, 6-I, 12a, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 1, 6, 13, 18a*, Fil 5-II, 13, Jel 12-II, 16, Przer 4, 7a, 13a, Racz 6, 7, 10, 11, 14, Suw 3-I*, 7a, 12-I, 15, 15-I, 15-II, 24, 32, Szypl 2b,
---------	--

	17a, 17a-I, 17a-II, Wiż 5)
maciory	AUGUSTÓW (Sztab 3)
<i>maciera</i>	SUWAŁKI (Racz 12, 12-I)
<i>maciore</i>	SUWAŁKI (Suw 12a, 16)
<i>nacióra</i>	SEJNY (Giby 7a-I)
macierz	SUWAŁKI (Jel 2-III)
macierzycza	SEJNY (Kras 2c);
zmacierzały	SUWAŁKI (Racz 14)
zmacierzała	GÓLDAP (Dub 10-III); SUWAŁKI (Szypl 13a)
macica	AUGUSTÓW (Aug 15, 21); SUWAŁKI (Przer 9a)
matka	SEJNY (Giby 5a); SUWAŁKI (Przer 7)
zgniły	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
zgnilaki	SEJNY (Kras 6b)
zgorzelnik	SUWAŁKI (Suw 12-III)
spartniały	SUWAŁKI (Przer 7)
stara kartofla	SEJNY (Kras 12, Sej 4)
kartofle stare	SUWAŁKI (Suw 20)
stary kartofel	PISZ (Pisz 10a)
kartoflisko	AUGUSTÓW (Lipsk 5)
<i>bulwa</i>	AUGUSTÓW (Barg 8); GÓLDAP (BanieM 10a); SUWAŁKI (Jel 2-III, 11, 11-I)
stara bulwa	GÓLDAP (Dub 5, 5-I)
stary sadzeniak	SEJNY (Kras 2-I);
stare oczko	SEJNY (Kras 2-I);
<i>bachurki</i>	SUWAŁKI (Szypl 6a)
<i>rapucha</i>	SUWAŁKI (Racz 11)
papuć	
kniura	SUWAŁKI (Suw 28a)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Aug 13-II); Lipsk 5, 8, 8-I, 10-II, Now 2, Sztab 14*); GIŻYCKO (Mil 3); MRĄGOWO (Mik 2); OLECKO (Wiel 5-I); SEJNY (Giby 5, 5b, Kras 6-III, 10, 10a, Puń 2b, 4*, 7, Sej 8a, 17-I); SUWAŁKI (Bak 11, 14, Fil 1a, 11, Jel 12, Przer 8-I, Racz 22, Suw 3-V, 12b, 14*, Wiż 5-IV, 11a); WĘGORZEWO (Budry 8)

Objaśnienia inf.: ‘*macióra casem jest zdrowa; tak ni do cego, tak tylko zmacierzeje ji leży*’ (**Barg** 5); ‘*stary sadzeniak – już on potem znaczy rozsypuje sie i do niczego nie warty. Albo stare oczko - już truchlejo oni wtenczas w ziemi*’ (**Kras** 2-I); ‘*ło tak o z młodemi, o w piewnicy rośnie młode a korzeni puszka i kły puszka i rośnie, i potym zmacierzeje. I w piewnicy leży to twarda staje, kły puszka i twardnieje. A w ziemi gnije*’ (**Kras** 2c).

141a. Jsn. kielki wyrastające z kartofli na wiosnę?

kły	SEJNY (Kras 2c)
rostki	SEJNY (Sej 17)

142. Jsn. nać od kartofli? (*nacina, kartoflan, bulwianka, bulwiny, bulwicze*) (PAN-VII-142), (KK-I-1-28)

kartoflanka	AUGUSTÓW (Aug 13-I, 13-II, 15, 21-I, 24, Barg 3, Lipsk 8-I, 10-II, Now 14, Plas 8, Sztab 14* , 14-I); ELK (Juchy 1a); GOŁDAP (Dub 5, 5-I, 10, 10-I, 10-II); OLECKO (Kow 9a, Olec 14a, Wiel 2); SEJNY (Kras 2-I, 2b, 2c, 9, 10a, Puń 4*, Sej 4, 12a); SUWAŁKI (Bak 1, 6, 14, Jel 1a, 12, 12-II, Przer 4, 7, 7a, 13a, Racz 6, 12, 12-I, 14, Suw 7a, 12-I, 12a, 12b, 15, 15-I, 15-II, 24, 32, Szypl 13a, 17a-I)
kartoflan	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 7a)
kartoflisko	AUGUSTÓW (Lipsk 5, 15a)
bulwianka	AUGUSTÓW (Aug 13-II, Barg 8, 10); ELK (Kal 15); SEJNY (Giby 6, 7a, Kras 2b, 6b, 9a**, Puń 1, 2a, 2b, 7, Sej 24); SUWAŁKI (Bak 6, 18a*, Fil 13, Jel 11, 11-I, 16, Racz 10, 14, Szypl 6a, 17a-II)
gulwianka	SUWAŁKI (Suw 3-I*)
bulwina	AUGUSTÓW (Plas 8); SUWAŁKI (Racz 11, Wiż 5)
bulwiny	SEJNY (Sej 6-I)
bulnik	AUGUSTÓW (Lipsk 8, 18)
nać	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
nacina	AUGUSTÓW (Aug 13-II, Barg 20a, Sztab 3); ELK (Pros 11a, 17a); GOŁDAP (BanieM 10a, 13, Dub 10, 10-I, 10-III); SEJNY (Giby 5, 5a, 5b, 6-I, 7a-I, Kras 6b-I, 14, Sej 6, 17, 24); SUWAŁKI (Fil 5-II, Racz 11, 14, Suw 20, Szypl 2b, 13a, 17a)
macina	MRAĞOWO (Mik 2); PISZ (Pisz 5, 10a)
łęty	AUGUSTÓW (Aug 21-I, 24, Barg 3); SEJNY (Kras 6-II, 10a); SUWAŁKI (Bak 13, Jel 2-III, 12-II, Przer 7, Suw 12a, 16, 24)
łęta	SEJNY (Giby 5)
łęcina	SUWAŁKI (Suw 12-III); WĘGORZEWO (Budry 8)
łęgi	SUWAŁKI (Szypl 17a)
węgi ?	SEJNY (Kras 2a)
łodygi	SEJNY (Kras 12); SUWAŁKI (Fil 5-II, Szypl 6a)
łodyga kartoflana	SEJNY (Sej 8a)

<i>badyl</i>	AUGUSTÓW (Aug 21); SUWAŁKI (Przer 9a)
<i>machry</i>	AUGUSTÓW (Sztab 14*)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Now 2); GIŻYCKO (Mil 3); OLECKO (Olec 6, Wiel 5-I); SEJNY (Kras 6-III, 10, Sej 17-I); SUWAŁKI (Bak 11, Fil 1a, 11, Przer 8-I, Racz 22, Suw 3-V, 14*, 28a, Wiż 5-IV, 11a)

143. Jakie znacie zwyczaje przy sadzeniu kartofli, mające wpływ na powiększenie plonów? (PAN-VII-143)

‘położyć gnój’	SUWAŁKI (Suw 3-I*)
‘sianie nawozów’	AUGUSTÓW (Lipsk 18); SEJNY (Kras 9a**)
‘zasiedlenie nawozem’	SEJNY (Giby 6-I)
‘nawozy się siało’	OLECKO (Olec 14a)
‘oblanie wodą święconą’	AUGUSTÓW (Barg 5, 10)
‘święciło się’	ELK (Pros 17a)
‘sadzenie z jednej strony’	AUGUSTÓW (Barg 10)
‘sadzenie w skibe’	SEJNY (Kras 14)
‘w kopcy’	SUWAŁKI (Szypl 2b)
‘w radliny’	SUWAŁKI (Szypl 2b)
‘sadzenie po 15 maja’	SEJNY (Sej 6)
‘trzeba nawozić obornikiem’	SEJNY (Sej 17)
‘skorupki poświęconych jajek’	SEJNY (Sej 24)
‘sadzenie za pługiem, cały czas w jedną stronę’	SEJNY (Giby 7a)
‘nawozy naturalne (obornik)’	SEJNY (Kras 6b)
inf. nie wie	SEJNY (Giby 5b, 6, 7a-I); Kras 6-II, Sej 6-I); SUWAŁKI (Suw 24)

Objaśnienia inf.: ‘oborywało się, się uprawiało, się niszczyło chwasty, się nawoziło’ (**Bak 18a***); ‘Symboliczne oblanie ziemniaków wodą święconą, sadzenie ziemniaków z jednej strony’ (**Barg 10**); ‘pobronować, radlić, pryskać’ (**Jel 12**); ‘to tylko to, co trzeba dobrze pilać, nawóz dawać, więc dać nawozu, lepsza będzie kartofla’ (**Kras 2**); ‘Gdy na niebie są chmury kłębiaste. Gdy w dniu tygodnia występuje litera „r” nie należy sadzić, ponieważ oznacza o zrobaczeniu’ (**Kras 2b**); ‘dobrze uprawić glebę’ (**Kras 6b-I**); ‘Radlić, bronować, odchwaszczać’ (**Kras 10a**); ‘jak jest grom, to niepotrzebny agronom’ (**Lipsk 10-II**); nawozy się siało, posadziło się kartofle, kartofla powylaziła, potem radło o; tylko to, się sadziło, odstęp dwadzieścia centymetry czy tam więc, to radelko było i się radliło. A czy

śpiewali przy sadzeniu?- 'jak komu zaszło w pale, to śpiewał' (Olec 14a); 'święciło się trzy, cztery kawaleczki' (Pros 17a); 'jek chto chce, to weźnie święconej wody i sie pokropi' (Barg 5); 'aże te loskwiny z jajek te, żeby dobre, cyste, gładkie byli potem kartofli. Jak słoneczny dzień, to dobrze rośnie. Sadzo w pogodny czas, jak słońce świeci' (Kras 2-I); 'to niby to takie powiedzonko jestuj kiedyś, że jak w tem chmury jestuj jabkowe i tego, to urodzaj na kartofle, a jak jasno i tego, to nieurodzaj. To pwiedzonko takie, ale to legenda. Jak sucho, kartofle sadzić sucho, bo jak mokro też nie' (Kras 2c); 'Kartofla sadzili dawniej ludzi, to też niektóre, bo wszystkie nie wiedzieli tych zabobonow. Ale które wiedzieli, to jeżeli wyjdzie jeden sadzić kartofla, już sadzi, to drugi przedzej leci żeby jemu zasadzić, bo tego będzie, co potem pódzie sadzić – dobra, a tego już będzie słaba. A jak ten wiedział i ten, to ten z pola pierwszy ucieka, czy siedzi na polu, nie sadzi w ta pora, aż ten zacznie sadzić drugi. No i tak po prostu i kłócili sie nieraz, bo chce sadzić, to wyszed sadzić drugi i już on nie może, bo to już jego sadzi, przesadzi ta jego kartofla. A wychodzili sadzić kartofle przeważnie jak chmury takie kłębiaste na niebie byli, a dużo, to już w ten dzień bardzo dobrze sadzić, bo urodzaj będzie' (Kras 9a-I).

143a. Co trzeba zrobić z wykopanymi kartoflami?

zakopcować	SUWAŁKI (Szypl 2b)
w kopcy	SUWAŁKI (Szypl 2b)
w kopce	AUGUSTÓW (Barg 5)

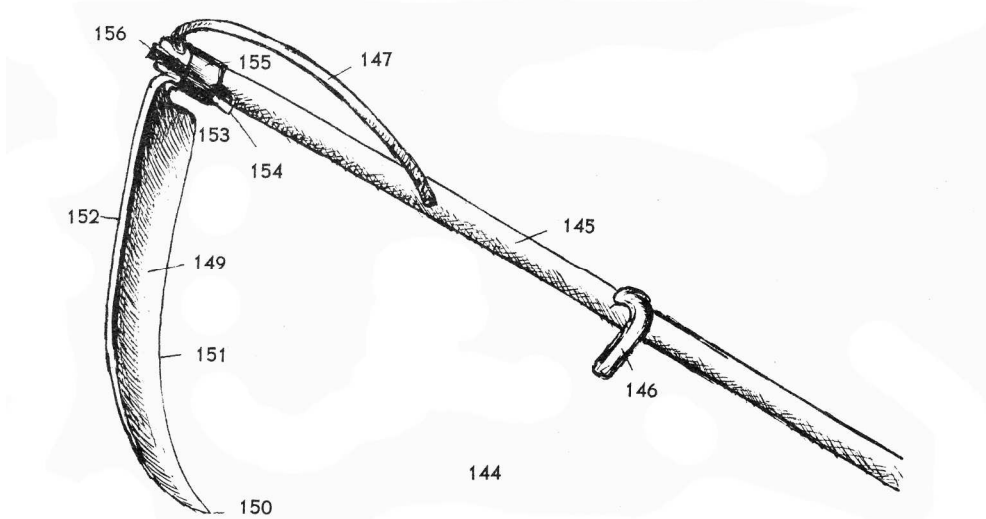
H. Sianokosy i żniwa

144. Jsn. narzędzie, którym się kosi? (kosa) (PAN-VII-144), (KK-I-1-29)

kosa	AUGUSTÓW (Aug 13-I, 13-II, 15, 21, 21-I, 24, Barg 3, 5, 8, 10, 20a, Lipsk 5, 8-I, 10-II, 18, Now 2, 14, Plas 8, Sztab 3, 14*, 14-I), ELK (Juchy 1a, Kal 15, Pros 11a, 17a), GIŻYCKO (Mił 3), GOŁDAP (BanieM 10a, 13, Dub 5, 5-I, 10, 10-I, 10-II, 10-III); MRĄGOWO (Mik 2); OLECKO (Kow 9a, Olec 6, 14a, Wiel 2, 5-I); PISZ (Pisz 5, 10a), SEJNY (Giby 5, 5a, 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2, 2-I, 2a, 2b, 2c, 6, 6-III, 6b, 6b-I, 9, 9a**, 10, 10a, 12, 14, Puń 1, 2a, 2b, 4*, 7, Sej 4, 6, 6-I, 8a, 12a, 17, 17-I, 24); SUWAŁKI (Bak 1, 11, 6, 13, 14, 14a, 18a*, Fil 1a, 5-II, 11, 13, Jel 1a, 2-III, 11, 11-I, 12, 12-II, 13, 16, Przer 4, 7, 7a, 7x, 8-I, 9a, 13a, Racz 6, 7, 10, 11, 12-I, 12c, 14, 22, Suw 3-I*, 3-V, 7a, 12-I, 12-III, 12a, 12b, 14*, 15, 15-I, 15-II, 16, 20, 24, 28a, 32, Szypl 2b, 6a, 13a, 17a, 17a-I, 17a-II, Wiż 5, 5-IV, 11a);
------	---

	WĘGORZEWO (Budry 8)
<i>kas/a</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 8, 15a)

Objaśnienia inf.: *‘Kosy to jeszcze początkowo to robili takie prątki, tak jak kosa – cztery, pięć obok stali i pięknie tak układali temi prątkami, a już później sie zdobyli na inne moc. I tak tego, to tylko taki kabłąk i tem kabłąkiem na ścianie tyz układali i podebierali, ale to dużo lżej koso aniżeli sierpem. Sierpem cały dzień nachylony i tyle nigdy nie skosi co koso. Trzeba było w pięciuch, sześciuch, co po metrze zboże jak posiano, to sierpami żezno, a kosiec jeden skosił koso po metrze. To jak po metrze posiane, to jeden skosił’* (**Giby** 6-II).

145. Jsn. kij, na którym osadzona jest kosa? (kosisko) (PAN-VII-145), (KK-I-1-30)

kosisko	AUGUSTÓW (Aug 13-I, 13-II, 15, 21, 21-I, 24, Barg 5, 8, 10, 20a, Lipsk 5, 8-I, 10-II, 18, Now 2, 14, Plas 8, Sztab 3, 14*, 14-I); EŁK (Juchy 1a, Kal 15, Pros 11a, 17a); GOŁDAP (BanieM 10a, 13, Dub 5, 10, 10-I, 10-II, 10-III); MRĄGOWO (Mik 2); OLECKO (Kow 9a, Olec 6, 14a, Wiel 2, 5-I); PISZ (Pisz 5, 10a); SEJNY (Giby 5, 5a, 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2, 2-I, 2a, 2b, 2c, 6, 6-II, 6-III, 6b, 6b-I, 9a**, 10, 12, 14, Puń 1, 4*, 7, Sej 6, 6-I, 8a, 12a, 17, 17-I, 24); SUWAŁKI (Bak 1, 6, 11, 13, 14, 18a*, Fil 1a, 5-II, 11, 13, Jel 2-III, 11, 11-I, 12, 12-II, 16, Przer 4, 7, 7a, 7x, 8-I, 9a, 13a, Racz 6, 7, 10, 11, 12, 12-I, 14, 22, Suw 3-I*, 3-V, 7a, 12-I, 12-III, 12a, 14*, 15, 15-I, 15-II, 16, 20, 24, 28a, 32, Szypł 2b, 6a, 13a, 17a, 17a-I, 17a-II, Wiż 5, 5-IV, 11a)
---------	---

<i>kosiska</i>	GOŁDAP (Dub 5-I); SEJNY (Kras 2, Puń 2b)
kosidło	SEJNY (Kras 9); WĘGORZEWO (Budry 8)
kasisko	AUGUSTÓW (Lipsk 15a)
kosicho	AUGUSTÓW (Barg 3)
<i>kosakocis</i>	SEJNY (Puń 2a)
stylisko	SEJNY (Sej 12a); SUWAŁKI (Jel 2-III)
trzonek	SEJNY (Kras 10a, Sej 4); SUWAŁKI (Fil 5-II, Suw 12b, Wiż 5)
<i>strzonek</i>	SUWAŁKI (Jel 1a)
trzon	SUWAŁKI (Bak 14)
inf. nie wie	GIŻYCKO (Mil 3)

146. Jsn. rączka u kosiska? (*kulka, rączka, rękojeść*) (PAN-VII-146), (KK-I-1-31), (AGM-III-V-33)

rączka	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II, 18, Now 2); GOŁDAP (BanieM 10a); OLECKO (Olec 14a, Wiel 5-I); SEJNY (Giby 5a, Kras 6b, Puń 2a, 2b, 7); SUWAŁKI (Bak 14a, Fil 5-II, Jel 1a, 9, 12-II, Przer 8-I, Suw 12b, 20 ‘-do kosiska’, Szypl 2b, 17a-II, Wiż 11a); WĘGORZEWO (Budry 8)
<i>rączka</i>	SUWAŁKI (Jel 16)
rączka uchwytna	SUWAŁKI (Szypl 6a)
<i>rękojóstka</i>	SEJNY (Kras 2a);
rękojeść	SEJNY (Giby 5b, Kras 6-III, Sej 6-I, 17, 17-I, 24); SUWAŁKI (Przer 4, 7)
<i>rękojście</i>	SUWAŁKI (Przer 7a)
<i>rękowieści</i>	SUWAŁKI (Suw 12-I)
<i>rękowiść</i>	PISZ (Pisz 5)
<i>rękojmia</i>	SUWAŁKI (Bak 14)
<i>rukowieć</i>	ELK (Juchy 1a)
<i>rukawiec</i>	SEJNY (Sej 12a, 17-I)
<i>rukowodka</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 8-I)
<i>rukowadka</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 5)
<i>rukawadka</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 8, 15a)
kulka	AUGUSTÓW (Aug 8, 13-I, 13-II, 15, 21, 21-I, 24, Barg 3, 5, 8, 10, 20a, Now 14, Plas 8, Sztab 3, 14*, 14-I); ELK (Kal 15, Pros 11a, 17a); GOŁDAP (BanieM 13, Dub 5, 5-I, 10-III); OLECKO (Kow 9a, Wiel 2); PISZ (Pisz 10a); SEJNY (Giby 5, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2, 2-I, 2a, 2b, 6-II, 6b-I, 9, 9a**, 10, 10a, 12, 14, Puń 1, 4*, Sej 4, 6, 24); SUWAŁKI (Bak 1, 6, 11, 13, 14, 18a*, Fil 11, 13, Jel 2-III, 11, 11-I, 12, 16, Przer 9a, 13a, Racz 10, 11, 12, 12-I, 14, 22, Suw 3-I*, 3-V, 7a, 12a,

	14*, 15, 15-II, 16, 24, 32, Szypl 6a, 13a, 17a, 17a-I)
kula	SUWAŁKI (Suw 15)
uchwyt	SUWAŁKI (Przer 7x)
uchwyt ręczny	SEJNY (Sej 8a)
trzonek	SUWAŁKI (Wiż 5)
kurzystka	SUWAŁKI (Fil 1a)
łękawka	SUWAŁKI (Suw 12-III)
kanitka?	SEJNY (Kras 2b)
inf. nie wie	GIŻYCKO (Mil 3); GOŁDAP (Dub 10-I, 10-II); MRAĞOWO (Mik 2); OLECKO (Olec 6); SUWAŁKI (Suw 28a, Wiż 5-IV)

Objaśnienia inf.: *‘taka rączka zrobiona, dlubana albo kabłeczek taki do koszenia, to rękojestka’* (**Kras** 2a); *‘rączka u kosiska to kulka; ło, weźmiesz gałąź jako; kij zagięty i kulka do trzymania kosy podczas koszenia’* (**Kras** 2-I).

147. Jsn. wygięty pręt przy kosisku koło kosy? (*kabląk, pałaczek, biegiem*) (PAN-VII-147), (KK-I-I-32), (AGM-III-V-34)

kablączek	SUWAŁKI (Jel 9, Przer 7, Suw 3-I*)
kabląk	AUGUSTÓW (Aug 15, 21-I, Barg 10, Lipsk 10-II, Plas 8, Sztab 14-I); ELK (Juchy 1a, Pros 11a, 17a); GOŁDAP (BanieM 13, Dub 5, 5-I, 10, 10-I); MRAĞOWO (Mik 2); SEJNY (Giby 5b, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2b, 6-II, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 1, 13, Fil 1a, Jel 2-III, Racz 14, Suw 3-V, 12a, 16, 24, Szypl 2b, 6a, Wiż 11a); WĘGORZEWO (Budry 8)
kablonek	SUWAŁKI (Jel 12)
kablęczek	AUGUSTÓW (Barg 5); GOŁDAP (Dub 10-III); SEJNY (Kras 2a, Sej 12a); SUWAŁKI (Fil 5-II -c-, Suw 12-I, Szypl 13a, 17a-II, Wiż 5)
kablęk	AUGUSTÓW (Aug 8, 13-I, 13-II, 21, 24, Barg 3, 8, 20a, Now 14, Sztab 14*); ELK (Kal 15); GOŁDAP (Dub 10-II); OLECKO (Kow 9a, Olec 14a, Wiel 2); SEJNY (Giby 5, 5a, Kras 2-I, 2, 6, 6-III, 6b-I, 9, 9a**, 10a, 12, 14 -g, Puń 1, 4*, Sej 4, 17-I); SUWAŁKI (Bak 6, 11, 14, 18a*, Fil 13, Jel 11, 12-II, 16, Przer 4, 7a, 8-I, 9a, 13a, Racz 6, 11, 12, 12-I, 22, Suw 7a, 15, 15-II, 28a, 32, Szypl 17a, 17a-I)
kablęk	SEJNY (Giby 6); SUWAŁKI (Racz 10, Suw 12b)
kablęczyk	SUWAŁKI (Wiż 5-IV)
lęczek	SEJNY (Puń 2b)
kabczek?	GOŁDAP (BanieM 10a)
koblęk	AUGUSTÓW (Sztab 3)

<i>kodłep</i>	SEJNY (Kras 2a)
<i>obląk</i>	PISZ (Pisz 5, 10a)
<i>kabl/uk</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 8-I, 15a, 18)
łuk	OLECKO (Wiel 5-I); SEJNY (Puń 2a, 7)
pałak	AUGUSTÓW (Aug 15); SEJNY (Kras 10 -g); SUWAŁKI (Suw 12-III)
pałaczek	SEJNY (Kras 2b, Sej 24)
biegiel	SEJNY (Kras 6b)
lule	AUGUSTÓW (Now 2)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 8); GIŻYCKO (Mil 3); OLECKO (Olec 6); SEJNY (Sej 8a); SUWAŁKI (Fil 11, Jel 11-I, Suw 14*, 20)

Objaśnienia inf.: *‘Kablęki, ale to tylko do zyta kosenia ji do łowsu, do łąki nie’* (**Kras 2**); *‘kablęcек kole kosy’* (**Barg 5**); *‘jak sie kosiło żyto na przykład, kablęk w kosisko sie sadzało i tam w kosie sie zawijało. no i lepiej to sie układało, jak do podbierania na ściane zboża, no i lepiej było podbierać i równiej sie układało’* (**Olec 14a**); *‘kablęcек drzewniany, albo żelazne robio; kablęcек zrobio, to na rząd zgrabia sie’* (**Kras 2c**).

148. Jsn. pałak z przytwierdzonymi do kosiska drewnianymi prętami? (*groty, prątki*) (PAN-VII-148)

groty	SEJNY (Giby 5b, Sej 6, 6-I, 24); SUWAŁKI (Jel 12)
prątki	AUGUSTÓW (Barg 5, 10); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6, 6-I, 7a, Kras 2-I, 2, 2b, 2c, 6-II, 6b, 6b-I); SUWAŁKI (Bak 18a*, Suw 24)
widelka	SEJNY (Giby 7a-I)
kabląk	ELK (Pros 17a)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II, 18); SEJNY (Kras 9a**, 10a, Sej 17); SUWAŁKI (Suw 3-I*, Szypł 2b)

Objaśnienia inf.: *‘Te prątki to do łowsów, ale nie każdy niemi potrafi kosieć’* (**Kras 2**); *‘kosą określało sie całość narzędzia’* (**Lipsk 10-II**); *‘prątki, ale teraz z prątkani to mało co koso’* (**Barg 5**); *kablęk, abo jak byli, jak to mówili, na prątki takie byli porobione i kosili, to prątki nazywali po swojemu, a ja wiem, jak tam fachowo’* (**Olec 14a**); *‘kiedyś cztery takie tego i zamiast kablęka to kosa tu ścina, a te prątki rzuca na tego, to prątki tak zwane’* (**Kras 2c**).

149. Jsn. boczna, szeroka część kosy? (*blat, płótno*) (PAN-VII-149), (KK-I-1-33), (AGM-III-V-35)

<i>płótno</i>	AUGUSTÓW (Aug 8, 13-I, 15, 21-I, 24, Barg 5, 8, 10, Plas 8,
---------------	---

	Sztab 14-I); Elk (Kal 15); OLECKO (Kow 9a, Olec 14a); SEJNY (Giby 5, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2-I, 2, 2a, 2b, 2c, 6b, 6b-I, 9a**, 10a, Puń 1, 7 ‘-kosal’, Sej 8a, 17); SUWAŁKI (Bak 1, 6, 11, 13, 14, Fil 13, Jel 9, 12, Racz 6, 7, 10, 11, 22, Suw 3-I*, 15-I, Szypl 2b, 13a, 17a-II)
<i>plótina ż.</i>	SEJNY (Puń 2b)
<i>palatnò</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 8 oks)
<i>plótino</i>	SUWAŁKI (Fil 11)
<i>fartuch</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 18) ; SUWAŁKI (Jel 16)
<i>blat</i>	SEJNY (Giby 5b, Kras 6-II, Sej 6, 6-I, 24) ; SUWAŁKI (Bak 18a*)
<i>śrank</i>	SUWAŁKI (Wiż 5)
<i>prowadnica</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 5)
<i>harton</i>	SUWAŁKI (Suw 24)
<i>kosa</i>	GOŁDAP (BanieM 10a, Dub 5, 5-I) ; SUWAŁKI (Jel 16, Przer 7, 7x, Suw 12b)
<i>inf. nie wie</i>	AUGUSTÓW (Aug 21, Barg 3, Now 2, 14, Sztab 3) ; GIŻYCKO (Mil 3) ; GOŁDAP (Dub 10-I, 10-I) ; MRĄGOWO (Mik 2) ; OLECKO (Olec 6, Wiel 2, 5-I) ; SEJNY (Giby 5a, Kras Kras 6-III, 9, 10, Sej 4, 12a, 17-I) ; SUWAŁKI (Fil 1a, Jel 11, 11-I, Przer 7a, 8-I, Suw 3-V, 12-III, 20, 28a, 32, Wiż 5-IV, 11a) ; WĘGORZEWO (Budry 8)

Objaśnienia inf.: ‘*Od pięty te cale i te, co sie klepie, to plótino*’ (**Kras 2**); ‘*kosą określalo się calość narzędzia*’ (**Lipsk 10-II**); ‘*od pięty szersze, a tutej przy nosku to plótino tego u kosal, przy pręcie*’ (**Kras 2c**).

150. Jsn. sam koniec kosal? (*szpic, czubek, czub, koniec od kosal*) (PAN-VII-150), (KK-I-1-34), (AGM-III-V-36)

<i>czub (kosal)</i>	AUGUSTÓW (Barg 3, Now 14) ; ELK (Pros 17a) ; PISZ (Pisz 5) ; SEJNY (Giby 5b, Kras 2a, 2b) ; SUWAŁKI (Racz 14, Suw 3-V)
<i>cub</i>	AUGUSTÓW (Aug 8) ;
<i>czubek</i>	AUGUSTÓW (Barg 20a, Now 2) ; ELK (Pros 11a) ; GOŁDAP (Dub 5, 5-I, 10, 10-I, 0-III) ; OLECKO (Wiel 2, 5-I) ; SEJNY (Giby 7a-I, Kras 6-III, 6b-I, 10a, Sej 17, 17-I, 24) ; SUWAŁKI (Bak 13, 18a*, Fil 1a, Jel 2-III, 12, 18a, Suw 3-I*, 3-V, 12a, 16)
<i>cubek</i>	AUGUSTÓW (Barg 5) ; PISZ (Pisz 10a) ; SUWAŁKI (Przer 7a, Suw 12-I)
<i>koniec kosal</i>	GOŁDAP (Dub 5, 5-I) ; SEJNY (Puń 2b) ; SUWAŁKI (Suw 12b)
<i>konec</i>	SEJNY (Kras 2)
<i>koncówka</i>	SEJNY (Kras 2a) ;

nos	AUGUSTÓW (Aug 15, 24, Lipsk 5, 8-I, 15a, 18); SEJNY (Giby 5, 6, Kras 2, 2-I, 9, Puń 1); SUWAŁKI (Jel 11, 11-I, Suw 15-II, Wiż 11a)
nosek	AUGUSTÓW (Płas 8); GOŁDAP (BanieM 13); SUWAŁKI (Bak 14, Suw 12a, 16, 24)
dziób	AUGUSTÓW (Aug 13-I, 13-II, 21-I, Barg 8, Sztab 14-I); ELK (Kal 15); GOŁDAP (Dub 10-II); PISZ (Pisz 10a); SEJNY (Puń 2a, 7); SUWAŁKI (Bak 6, 11, Fil 11, Przer 7, 8-I, 13a, Racz 7, 11, 22, Szypl 2b, 13, 13a, 17a)
dziob	AUGUSTÓW (Aug 21); SEJNY (Kras 12 ‘dziop’); SUWAŁKI (Fil 5-II, 13, Przer 9a, Suw 15, 15-II)
dzióbek	OLECKO (Kow 9a); SUWAŁKI (Przer 4)
szpic	AUGUSTÓW (Barg 10); ELK (Juchy 1a); PISZ (Pisz 5); SEJNY (Giby 6-I, 7a, Kras 6-II, 6b, Sej 6, 6-I, 8a); SUWAŁKI (Jel 9, Suw 12-III, Szypl 6a)
śpic	SEJNY (Kras 9a**)
szpickos	SUWAŁKI (Racz 6, 10)
nie ma nazwy	SEJNY (Sej 12a)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 8, 10a, Sztab 3); GIŻYCKO (Mil 3); MRĄGOWO (Mik 2); OLECKO (Olec 6, 14a); SEJNY (Giby 5a, Kras 10, Puń 4*, Sej 4); SUWAŁKI (Jel 12-II, Suw 7a, 14*, 20, 28a, 32, Wiż 5, 5-IV); WĘGORZEWO (Budry 8)

Objaśnienia inf.: ‘nos (inf. nie jest pewna)’ (**Jel** 11-I).

151. Jsn. ostry brzeg kosy? (*ostrze*) (PAN-VII-151)

ostrze	AUGUSTÓW (Aug 13-II, Barg 10, Lipsk 18, Sztab 14*); ELK (Pros 11a, 17a); GOŁDAP (BanieM 13, Dub 10-III ‘łostrze’); PISZ (Pisz 5, 10a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b, 10a, 12, 14, Puń 2a, 3*, 4, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 2-III, 12, 12-II, 16, Przer 4, 13a, Suw 3-I*, 7a, 12-I, 12a, 14*, 15, 15-I, 16, 24, Szypl 6a, 17a-I, Wiż 5)
łostrze	AUGUSTÓW (Barg 5); GOŁDAP (Dub 10-III); SEJNY (Kras 2, 6b-I, 9a**)
ostrz	SUWAŁKI (Racz 7, 11)
ostryje	AUGUSTÓW (Lipsk 8, 15a)
ość	SUWAŁKI (Racz 12)
ostrzy brzeg	OLECKO (Olec 14a)
inf. nie wie	SUWAŁKI (Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: *‘Klepanie jak klepio, łosztrze jak łosztrzo’ (Kras 2); ‘kosą określało się całość narzędzia’ (Lipsk 10-II); ‘łostrze z tem płotnem’ (Barg 5); ‘człowiek miał takie babke i ten ostrzy brzeg sie klepało, żeby na cienko sie wyciągnie i potem na przykład bierze, bo jak gruba, no to nie będzie brało’ (Olec 14a).*

152. Jsn. grubszy brzeg kosy po drugiej stronie? (*pręt, rant, obręb*) (PAN-VII-152), (KK-I-1-35)

<i>pręt</i>	AUGUSTÓW (Aug 13-I, 13-II, 21-I, 24, Barg 3, 5, 8, 10, 20a, Now 14, Plas 8, 18, Sztab 14-I); ELK (Kal 15, Pros 17a); GOŁDAP (Dub 10-III); OLECKO (Kow 9a, Olec 14a), PISZ (Pisz 5, 10a); SEJNY (Giby 5, 6, 7a, 7a-I, Kras 2, 2-I, 2a, 2b, 2c, 6b-I, 9a**, 14, Puń 1); SUWAŁKI (Bak 6, 13, 14, 18a*, Fil 13, Jel 1a, 11, 11-I, 12, 12-II, Przer 13a, Racz 6, 7, 10, 11, 12, 14, Suw 3-I*, 15-II, 24, Szypl 2b, 6a -d, 13a)
<i>prut</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 5, 18)
<i>krawędź</i>	SUWAŁKI (Przer 4)
<i>grzbiet</i>	GOŁDAP (BanieM 13); SEJNY (Puń 2a, 2b, 7 ‘-kocy’); SUWAŁKI (Przer 7, Suw 7a, Szypl 17a-I)
<i>rant</i>	SEJNY (Giby 5b, Kras 6-II, 6b, Sej 6, 6-I, 24)
<i>ramię</i>	ELK (Juchy 1a)
<i>obramowanie</i>	SUWAŁKI (Wiż 5)
<i>obręb</i>	SEJNY (Giby 6-I, Sej 17)
<i>breg</i>	SUWAŁKI (Racz 12, 12-I)
<i>grzebień?</i>	AUGUSTÓW (Aug 15)
<i>nie było nazwy</i>	SEJNY (Sej 12a)
<i>inf. nie wie</i>	AUGUSTÓW (Aug 21, Lipsk 5, 8, 8-I, 10a, 15a, Now 2, Przer 7a, Suw 12-III, Sztab 3, 14*); ELK (Pros 11a); GIZYCKO (Mil 3); GOŁDAP (BanieM 10a, Dub 10-I, 10-II); MRĄGOWO (Mik 2); OLECKO (Olec 6, Wiel 2, 5-I); SEJNY (Giby 5a, Kras 6-III, 9, 10, 10a, 12, Puń 4*, Sej 4, 17-I); SUWAŁKI (Bak 1, 11, Fil 1a, 11, Jel 2-III, Przer 8-I, Racz 22, Suw 3-V, 12-I, 12a, 14*, 16, 20, 28a, 32, Wiż 5-IV, 11a); WĘGORZEWO (Budry 8)

Objaśnienia inf.: *‘Zeby nie ten pręt, to kosa by tak nie trzymała’ (Kras 2); ‘zakończenie tej kosy’ (Suw 2b).*

153. Jsn. najszersza część kosy blisko kosiska? (*pięta*) (PAN-VII-153), (KK-I-1-36), (AGM-III-V-37)

<i>pięta</i>	AUGUSTÓW (Aug 13-I, 13-II, 21, 21-I, 24, Barg 3, 5, 8, 10, 20a, Lipsk 8-I, 18, Now 14, Sztab 14*); ELK (Kal 15, Pros 17a);
--------------	---

	GOŁDAP (Dub 5, 5-I, 10-III); OLECKO (Kow 9a, Olec 14a); Pisz (Pisz 5, 10a); SEJNY (Giby 5, 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2, 2-I, 2b, 2c, 6, 6-II, 6b, 6b-I, 9, 12, 14, Puń 1, 2a, 2b, 7, Sej 6, 6-I, 17, 17-I, 24); SUWAŁKI (Bak 6, 18a*, Fil 5-II, 13, Jel 9, 12, 16, Przer 4, 7, 7a, 9a, 13a, Racz 6, 10, 12, 12-I, Suw 3-V, 7a, 15, 24, Szypl 6a, 17a-I, 17a-II, Wiż 11a)
piętka	AUGUSTÓW (Aug 8, Plas 8, Sztab 14-I); GOŁDAP (BanieM 13); OLECKO (Kow 9a); SEJNY (Kras 2a, Puń 4*); SUWAŁKI (Bak 1, 14, Fil 1a, Jel 2-III, 11, 11-I, Przer 7, 9a, Racz 14, Suw 12a, 15-II, 16, Szypl 13a, 17a, 17a-I)
<i>piatka</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 15a);
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Aug 5, 15, Lipsk 8, 8-I, Now 2, Sztab 3); EŁK (Pros 11a); GIŻYCKO (Mil 3); GOŁDAP (BanieM 10a, Dub 10-I, 10-II); MRĄGOWO (Mik 2); OLECKO (Olec 6, Wiel 2, 5-I); SEJNY (Giby 5a, Kras 6-III, 9a**, 10, 10a, Sej 4, 12a); SUWAŁKI (Bak 1, 11, Fil 11, Jel 12-II, Przer 8-I, Racz 14, 22, Suw 3-I*, 12-I, 12-III, 14*, 20, 28a, 32, Szypl 2b, Wiż 5-IV); WĘGORZEWO (Budry 8)

Objaśnienia inf.: ‘nazwą kosa określało się całość narzędzia’ (**Lipsk** 10-II); ‘koniec kosi’ (**Suw** 12b).

154. Jsn. to, za co przymocowuje się kosę do kosiska? (*ucho*)

(PAN-VII-154), (KK-I-1-37), (AGM-III-V-38)

ucho	AUGUSTÓW (Aug 8, 13-I, 134-II, 15, 21-I, Barg 8, 10, 20a, Lipsk 18, Plas 8, Sztab 14-I); EŁK (Kal 15, Pros 17a); GOŁDAP (BanieM 13); OLECKO (Kow 9a, Olec 14a); SEJNY (Giby 5, 5a, 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2, 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b, 9a**, 10a, 14, Puń 1, Sej 6, 6-I, 12a, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 1, 13, 14, 18a*, Jel 2-III, 9, Suw 3-I*, 12-I, 14*, Wiż 5)
<i>luch</i>	GOŁDAP (Dub 10-III); SEJNY (Kras 2, 6b-I)
<i>wucho</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 15a)
ucha	SEJNY (Puń 2b); SUWAŁKI (Suw 24)
pięścień	SUWAŁKI (Jel 12, Suw 12a)
przysadnik	MRĄGOWO (Mik 2)
odsadnik	MRĄGOWO (Mik 2)
stopka	EŁK (Pros 11a)
wtyka	SEJNY (Puń 2a, 7)
hrylinka	AUGUSTÓW (Lipsk 8 oks)
hrywienka	AUGUSTÓW (Lipsk 8-I)

nie było nazwy	SUWAŁKI (Racz 11)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Barg 5, Now 2); GIŻYCKO (Mil 3); GOLDAP (BanieM 10a, Dub 5, 5-I, 10-I, 10-II); OLECKO (Olec 6, Wiel 2, 5-I); PISZ (Pisz 5); SEJNY (Kras 6-III, 10, 12, Puń 4*, Sej 4, 8a, 17-I); SUWAŁKI (Bak 6, 11, Fil 1a, 11, Jel 11-I, 12, 12-II, Przer 8-I, Racz 14, 22, Suw 3-V, 7a, 12-III, 12a, 12b, 20, 28a, 32, Szypl 2b, Wiż 5-IV, 11a); WĘGORZEWO (Budry 8)

Objaśnienia inf.: *‘kosą określało się całość narzędzia’* (**Lipsk** 10-II); *‘końcówka pręta to ucho jest; takim klinikiem drzewnianem i tutaj jest końcówka taka, to w drzewo sie wbija’* (**Kras** 2a).

155. Jsn. obrączka, która łączy ucho kosi z kosiskiem? (*pierścione, pierścień, rynka*) (PAN-VII-155), (KK-I-1-38)

pierścione	AUGUSTÓW (Aug 24, Barg 10); ELK (Pros 17a); MRĄGOWO (Mik 2); OLECKO (Olec 14a); PISZ (Pisz 5); SEJNY (Giby 5, 6, 7a, 7a-I, Kras 2, 2-I, 2a, 2b, 2c, 6-II, 6b-I, 9a**, 14, Puń 2a, 2b, 7, Sej 12a, 17-I); SUWAŁKI (Bak 14, Jel 12, Suw 7a, 12a, 15-II, Szypl 2b, 6a, 17a-II, Wiż 11a)
<i>pieścione</i>	SUWAŁKI (Bak 18a*)
<i>pierścienk</i>	SUWAŁKI (Bak 18a*)
pierścień	AUGUSTÓW (Aug 13-I, 13-II, 15, 21, 21-I, Barg 3, 8, 20a, Lipsk 15a, Now 14, Plas 8, 15a, Sztab 14*, 14-I); ELK (Kal 15, Pros 11a); GOLDAP (Dub 5, 5-I, 10-II); OLECKO (Olec 14a, Wiel 2); PISZ (Pisz 5, 10a); SEJNY (Giby 5b, 6-I, Kras 6, 6-III, 6b, Puń 1, 4*, Sej 4, 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 6, 13, Fil 5-II, 11, 13, Jel 2-III, 11, 11-I, 12, 12-II, 16, Przer 7, 7a, 8-I, 9a, 13a, Racz 6, 7, 10, 11, 12, 12-I, 14, Suw 3-I*, 3-V, 12a, 14*, 15, 15-I, 16, 24, Szypl 13a, 17a-I)
pierścień żelazny	SEJNY (Sej 8a)
pierścień z klinem	SUWAŁKI (Racz 22)
<i>pierzcień</i>	AUGUSTÓW (Barg 5); GOLDAP (Dub 10-III)
obrączka	AUGUSTÓW (Lipsk 18); PISZ (Pisz 5); SEJNY (Giby 5a, Kras 10a, Puń 2a, Sej 4); SUWAŁKI (Racz 7, 11, Suw 12a, 12b, 16, Szypl 6a)
szlufka	ELK (Juchy 1a)
szlifka	AUGUSTÓW (Lipsk 5)
nalustek	SUWAŁKI (Wiż 5)

<i>refka</i>	SEJNY (Kras 6, 9, 10); SUWAŁKI (Bak 11, Szypl 17a)
<i>repka</i>	SEJNY (Kras 6);
<i>riwinka</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
<i>rynka</i>	SEJNY (Sej 6-I, 24)
<i>jarzmo</i>	GÓLDAP (BanieM 13)
<i>klamra</i>	GÓLDAP (BanieM 10a)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 8, 8-I, Now 2, Sztab 3); GIŻYCKO (Mil 3); GÓLDAP (Dub 10-I); OLECKO (Kow 9a, Olec 6, Wiel 5-I); SEJNY (Kras 9, 12); SUWAŁKI (Bak 1, Fil 1a, Suw 12-I, 12-III, 20, 28a, 32, Wiż 5-IV); Węgorzewo (Budry 8)

Objaśnienia inf.: *‘Zaboj, ale może to być rewka’ (Bak 11); ‘Na to pięte pierścioneł zachodzi’ (Kras 2); ‘pierścioneł, taka repka, i podbija się kawalek polanka, żeby dycht trzymała, bo jak w kose oprawisz i nie zamocujesz, nie ściśniesz, to nie będzie trzymać’ (Kras 2-I).*

156. Jsn. to, czym umocowuje (PAN-VII-156), (AGM-III-V-39) się ucho w pierścieniu? (klinek, klin)

zabój	AUGUSTÓW (Barg 3, 5, Now 14); SUWAŁKI (Przer 7a, 13a); Suw 3-I*, 24, Szypl 17a-I)
zaboj	AUGUSTÓW (Aug 21,); SUWAŁKI (Bak 11, Jel 11, Przer 9a, Racz 6, 10, 12)
zabojka	SUWAŁKI (Szypl 13a)
zabojczyk	SEJNY (Giby 7a-I. Kras 2); SUWAŁKI (Suw 15-II, Szypl 17a-II)
pobojczyk	SEJNY (Kras 2)
obojczyk	SEJNY (Kras 2b); SUWAŁKI (Szypl 17a)
kołek	SUWAŁKI (Szypl 2b)
klin	AUGUSTÓW (Aug 8, Barg 10, Now 2, Sztab 14*); ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a, Wiel 5-I); SEJNY (Giby 5a, 5b, 6, 6-I, 7a, Kras 2a, 6-II, 6b, 6b-I, 9a**, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Fil 5-II, 13, Jel 12, 16, Przer 4, 7, Szypl 17a-I)
klinek	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SEJNY (Kras 9a**, 10a, 14); Suwałki (Bak 18a*)
klinik	SEJNY (Kras 2c); SUWAŁKI (Jel 9)
zapatylnik	AUGUSTÓW (Lipsk 5, 14, 18)
czopek	AUGUSTÓW (Aug 24)

Objaśnienia inf.: *‘kołek taki się wbija’ (Szypl 2b); ‘pierścioneł nazywali i klin się robiło i potem tu było w kosisku zrobiona dziurka, tu było taki sęcdek, w te dziurkę ten się wsadzało i pierścień się nasadziło, klina nabił*

i sie trzymała kosa’ (Olec 14a); ‘musi być gładki i troszka podcięty, żeby dobrze trzymał; zabojezyk, bo sie zabija jego w ten pierścionek’ (Kras 2c).

157. Co trzeba zrobić z kosą, jeżeli się stępi? (klepać) (PAN-VII-157)

klepać	AUGUSTÓW (Barg 5, Lipsk 18); SEJNY (Kras 2-I)
poklepać	ELK (Pros 17a); SEJNY (Kras 14); SUWAŁKI (Suw 24)
wyklepać	SEJNY (Sej 6-I)
rozklepać	SEJNY (Giby 7a-I)
klepanie	AUGUSTÓW (Barg 20)
poostrzyć	SEJNY (Kras 2); SUWAŁKI (Suw 24)
toczyć	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)

Objaśnienia inf.: *‘to jak podkoszo, to najpierw klepio i potem oselko tam ostrzo. Jak już tępą wcale, to klepio znowuż. Na babce klepali. Pieniek drzewniany, kłodka drzewa, a tu bardzo malutki jak trzy palcy i tu takie cienko, cieniej o taki, jak te dwa palcy i tam potem takie cienkie, takiej długości tam; wbić jeszcze w te drzewo i tak o, stoi i na to sie kładzie i tak młotkiem stuk, stuk, stuk... tak to klepali. To klepanie nazywa sie’ (Kras 9a-I).*

158. Jsn. to, na czym klepie się kosę? (babka) (PAN-VII-158)

babka	AUGUSTÓW (Barg 5, 10, 20a, Lipsk 10-II, 18); ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2 ‘-śtalowa’, 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b, 6b-I, 9a**, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12, Suw 3-I*, 24, Szypl 2b)
klepaczka	SEJNY (Kras 10a)
stołek	SEJNY (Kras 14)

Objaśnienia inf.: *‘babka łostrą, można i na tępej klepać i na łostrej’ (Barg 5); ‘babka była kwadratowa i tutaj jest tak wzięj, u dołu szerzej, a tutaj kładzie kose i tak młotkiem stuk stuk stuk i tak równiutko stuka; niektórzy to już później więcej świadomości mieli, szkodowali swoich nogow, to robili takie stołeczki – słupek, deska, takie trzy nogi i na tym babka; już on siedzi i sobie klepie’ (Giby 7a-II).*

159. Jsn. narzędzie, którym się klepie kosę? (młotek) (PAN-VII-159)

młotek	AUGUSTÓW (Barg 5, 10, Lipsk 10-II, 18); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2 ‘-śtalowy’, 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b, 6b-I, 9a**, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12, Suw 3-I*, 24, Szypl 2b)
--------	--

160. Jsn. podłużne narzędzie z kamienia do ostrzenia kosi? (osła, oselka) (PAN-VII-160)

oselka	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 10-II); ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b, 6b-I, 9a**, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12, Suw 3-I*, 24, Szypl 2b)
łoselka	AUGUSTÓW (Barg 5); SEJNY (Kras 2)
asiołka	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
osełeczka	SEJNY (Kras 9a-II)
ostrzałka	SEJNY (Sej 24)
toczydło	SEJNY (Kras 10a); SUWAŁKI (Szypl 2b - kiedyś)
inf. nie wie	SEJNY (Kras 2-I);

Objaśnienia inf.: *‘nazywali kiedyś toczydło czy jakie no... oselka’ (Szypl 2b); ‘oselka była do ostrzenia i szachermacher, poostrzysz i wio koniku’ (Olec 14a); ‘potem jak sie poklepie te kose, cieniejsza stanie, no to to oselko i sie ostrzy te kose; dawniej to kamieni takie gładkie z pola wybierałem, takie podługowate kamieni i to tym, a potem to już byli fabryczne takie osełeczki, lane takie oselki i to ostrzyło sie kose tym’ (Kras 9a-II); ‘oselka miała 25 centymetry długości, na środku szersza, a końcówki były węższe, dawniej jak nie było tech oselkow z kamienia, kamień taki gładki był, zbierali gdzie na polu, ostrzyli. Teraz to już joni tam wylewają, sztuczne robio, wylewają z czegoś tam, z betonu czy z czego. Tyż taka podługowata, prawie taka jak noż długa’ (Giby 7a-II).*

160a. ‘ostrzyć kosę’

strychowąć	SEJNY (Kras 2)
łostrzeć	SEJNY (Kras 2)
ostrzyć	SEJNY (Giby 6-II, Kras 2-I).

Objaśnienia inf.: *‘kose sie bierze o tak, pod pachę znaczy ten trzonek kosi i sie trzyma lewą ręką kose, a prawą ręką sie ostrzy tę stronę i drugą, i tak sie ostrzy do końca tej kosi, i potem do kieszenia te oselki sie kładzie; oselka w kieszeniu i ide, kosze. I jak sie stępi, oselki biorę z kieszenia, kosisko pod pachę i wyostrzę te kose i jak sie stępi to znow staję i znow kosisko trzeba w ziemię wsadzić, żeby nie odjechała, a tu biorę i ostrzę te kose’ (Giby 6-II).*

161. Jsn. drewniane narzędzie z rączką oblane cementem do ostrzenia kosy? (*sstrycholec, sstrycholek, łopatka, oselka*) (PAN-VII-161)

oselka	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); ELK (Pros 17a - też); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a-I, Kras 6-II, 6b-I, 9a**, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*)
łoselka	SEJNY (Kras 2)
asiołka	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
toczek	SUWAŁKI (Suw 24)
toczydło	SEJNY (Kras 2b, 10a)
sstrycholek	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 7a)
strycholek	AUGUSTÓW (Barg 5)
sstrycholec	SEJNY (Giby 6-I)
łopatka	SEJNY (Kras 6b)
cegła	SUWAŁKI (Suw 3-I*)
inf. nie wie	SUWAŁKI (Jel 12, Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: *'teraz to już oni tam wylewają, sztuczne robio, wylewają z czegoś tam, z betonu, czy z czego tam, też taka podługowata, prawie taka jak noż długa'* (**Giby 7a-II**).

162. Jsn. drewniana deseczka z nacięciami służąca do ostrzenia kosy? (*łopatka, metka, mateńka*) (PAN-VII-162)

metka	SEJNY (Giby 5b, Kras 6-II, 6b)
mateńka	SEJNY (Kras 2b)
łopatka	SEJNY (Kras 6b-I)
puszka ?	SEJNY (Kras 9a**)
szliocha	SUWAŁKI (Szypl 2b)
nie było	SUWAŁKI (Suw 3-I*)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 10-II, 18); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2-I, 2c, 10a, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12, Suw 24)

Objaśnienia inf.: *'byli oselki nalewane tako maso na deszczulce i ostrzyło sie'* (**Kras 2-I**).

163. Jsn. maszyna do koszenia trawy? (*kosiarka, trawiarka*). Pytać o nazwy części: a. noże, b. siedzenie (PAN-VII-163)

kosiarka	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 18); ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2, 2-I,
----------	--

	2b, 2c, 6-II, 6b, 6b-I, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12, Suw 3-I*, 24)
kosiarka rotacyjna	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
koszarka	SEJNY (Kras 6-II); SUWAŁKI (Szypl 2b)
kosarka	AUGUSTÓW (Barg 5); OLECKO (Wiel 5-I); SEJNY (Kras 9a**)

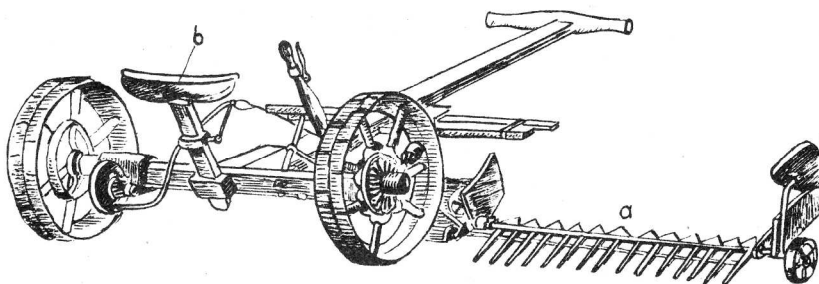
Objaśnienia inf.: *‘kosiarka ma koło i oś ma, żyletki, siedzenie zielazne, ma tryby. Trybami goni, znaczy, że tnie, kosa chodzi i ścina, tnie te trawe. No i dysiel lub zaczep, zaczepy. Do traktoru zaczep, a do koni dysiel musi być. I wtenczas dyślem kierujesz, równo jedziesz, a tryby gonio i obraca tamoj i kosa, jona tam swój ruch ma i tnie trawe’* (**Kras** 2-I); *‘tutej siodelko, a tutaj regulator, o tu kosa; zęby takie palczaki jestuj i kosa tu chodzi taka. I zboże tu jestuj i wcina, ale to siano sie kosi i zboże na rzędy. I trzeba siodelko i jeden siedzi na tem i koniami kieruje’* (**Kras** 2c).

163a. Jsn. noże w kosiarce? (PAN-VII-163a)

kosa	AUGUSTÓW (Barg 5); OLECKO (Olec 14a)
bagnety	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
nóż	SUWAŁKI (Jel 12)
nożyki	SUWAŁKI (Suw 24)
noże	SEJNY (Giby 6-I)
żyletki	SEJNY (Kras 2-I, 2b)
zęby	AUGUSTÓW (Barg 5)
palczaki	SEJNY (Kras 2c); SUWAŁKI (Szypl 2b)

163b. Jsn. siedzenie w kosiarce? (PAN-VII-163b)

siedzisko	SUWAŁKI (Szypl 2b)
siedzenie	SEJNY (Kras 2-I); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 24)
siodelko	AUGUSTÓW (Lipsk 18); SEJNY (Kras 2c)
siodło	SEJNY (Kras 2b)
krzesło	SUWAŁKI (Szypl 2b)
inf. nie wie	OLECKO (Olec 14a)

163

164. Co trzeba zrobić z pokosem trawy, żeby ją wysuszyć na siano (trząść, roztrząsać, rozbić z pokosu) (PAN-VII-164)

przewracać	AUGUSTÓW (Lipsk 18); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Kras 2-I, 2c, 6b-I, 10a); SUWAŁKI (Szypl 2b)
przewrócić	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 7a-I)
przewrócićć	AUGUSTÓW (Barg 5)
rozgartłować	SUWAŁKI (Szypl 2b)
rozbić	SEJNY (Kras 14); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12)
rozbić z pokosu	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 6-I, 7a, Kras 6-II, Sej 6)
rozbić pokos	SEJNY (Sej 17)
rozbić przekosy	SEJNY (Giby 6)
rozbijać	SEJNY (Kras 2, 2b, 9a**)
przetrząść	SUWAŁKI (Suw 24)
roztrząść	AUGUSTÓW (Barg 5); SEJNY (Sej 24); SUWAŁKI (Bak 18a*)
roztrząsać	SEJNY (Sej 6-I)
rozstrząsać	SEJNY (Giby 5b)
trząść	SEJNY (Kras 6b)
inf. nie wie	SUWAŁKI (Suw 3-I*)

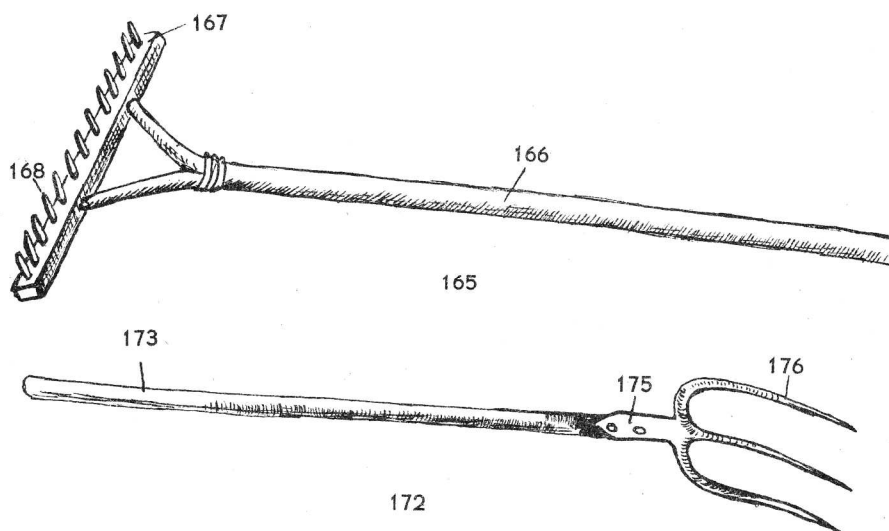
Objaśnienia inf.: 'Rozbijać przekosy, przewracać ji siano wyschnie' (**Kras** 2); 'kiedy wyschnie - przewrócić' (**Lipsk** 10-II); 'trzeba przewracać jo kilka razy, jo rozgartłować te trawe' (**Szypl** 2b); 'no grabiami, teraz przewracarki konne majo i ręczne, te ciągnikowe. Trzeba mieć

przewracarkie, przerzucić jego, żeby rozdrobnić. A nie, to grabkami przewracali albo widłami’ (Kras 2-I).

165. Jsn. narzędzie do zgarniania trawy? (grabie) (PAN-VII-165), (KK-I-1-39)

grabie	AUGUSTÓW (Aug 13-I, 13-II, 21, 21-I, 24, Barg 3, 5, 8, 10, 20a, Lipsk 5, 10-II, Now 14, Plas 8, Sztab 14*, 14-I); ELK (Juchy 1a, Kal 15, Pros 11a, 17a); GIŻYCKO (Mil 3); GOLDAP (BanieM 10a, 13, Dub 5, 5-I, 10, 10-I, 10-II); MRĄGOWO (Mik 2); OLECKO (Kow 9a, Olec 6, 14a, Wiel 2); Pisz (Pisz 5, 10a); SEJNY (Giby 5, 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2a, 2b, 2c, 6, 6-II, 6-III, 6b, 6b-I, 9, 9a**, 10, 14, Puń 4*, Sej 6, 8a, 12a, 24); SUWAŁKI (Bak 1, 6, 11, 13, 14, 14a, 18a*, Fil 1a, 5-II, 11, Jel 2-III, 12, 12-II, Przer 4, 7 ‘-drewniane’, 7a, 8-I, 9a, 13a, Racz 6, 7, 10, 11, 12, 12-I, 14, 22, Suw 3-I*, 3-V, 7a, 12-I, 12-III, 12a, 12b, 14*, 15, 15-I, 15-II, 16, 20, 24, 28a, Szypl 6a, 13a, 17a, 17a-II, Wiż 5-IV); WĘGORZEWO (Budry 8)
<i>grabi</i>	AUGUSTÓW (Aug 15, Sztab 3); Dub 10-III; SEJNY (Kras 2, 12); SUWAŁKI (Fil 13, Jel 1a, 11, 11-I, 16, Przer 7, Suw 20, 32, Szypl 2b, 17a-I, Wiż 5, 11a)
<i>graby</i>	SUWAŁKI (Bak 14)
<i>grable</i>	SEJNY (Giby 7a, 7a-I)
<i>hrabli</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 5, 8, 8-I, 15a, 18)
<i>grabki</i>	SEJNY (Kras 2-I)
<i>grabel</i>	SEJNY (Giby 5a, Kras 10a, Puń 1, 2a, 2b, 7, Sej 17, 17-I)
<i>grabiarka</i>	AUGUSTÓW (Now 2); Wiel 5-I); SEJNY (Giby 6-I, Sej 6-I); SUWAŁKI (Bak 18a*)
<i>inf. nie wie</i>	SEJNY (Sej 4); SUWAŁKI (Suw 24)

Objaśnienia inf.: ‘*Grabi z dawności*’ (**Kras** 2); ‘*jak byli... gospodarz miał niektóry grabiarke takie maszyne, no to konia zakładał i wio koniku, i na kupy zgrabiał, zgrabiał w rzędy, potem jak co, nie trzeba było iść i widłami na kupki składać, tylko szed tym, o teraz tu na przykład, tu leży rzqd, to szed koń, to o z boku, a grabiarko brał i mniej więcej na kupe i zwał, i tutej zaraz wyłączył, to kupka została i następne składał i już to prędzej szło, nie trzeba było widłami zbierać*’ (**Olec** 14a).

166. Jsn. kij, na którym osadzone są grabie? (*grabisko, trzonek*)

(PAN-VII-166), (KK-I-1-40), (AGM-III-V-40)

grabisko	AUGUSTÓW (Aug 8, 13-I, 15, 21, 21-I, 24, Barg 3, 6, 8, 10, 20a, Lipsk 10-II, Now 2, 14, Plas 8, 10, Sztab 3, 14*, 14-I); ELK (Kal 15, Pros 11a, 17a); GOŁDAP (Dub 10, 10-I, 10-II, 10-III); OLECKO (Kow 9a, Olec 14a, Wiel 5-I); PISZ (Pisz 5, 10a); SEJNY (Giby 6, 7a, 7a-I, Kras 2, 2-I, 2a, 2b, 2c, 6, 6-II, 9a**, 10, 12, 14, Puń 1, 2b, 4*, Sej 8a); SUWAŁKI (Bak 1, 14, 18a*, Fil 1a, 11, 13, Jel 2-III, 11, 11-I, 12, 16, Przer 4, 7, 7a, 8-I, 9a, 13a, Racz 6, 10, 12, 12-I, 14, 22, Suw 3-I*, 3-V, 12-I, 12-III, 12a, 14*, 15-I, 15-II, 16, 24, 28a, 32, Szypl 2b, 6a, 13a, 17a, 17a-I, 17a-II, Wiż 5-IV, 11a)
grawisko	SUWAŁKI (Jel 12-II)
grablisko	AUGUSTÓW (Lipsk 5, 15a); SEJNY (Giby 5, 5a, Kras 10a, Puń 2a, 7, Sej 6, 17)
hrablisko	AUGUSTÓW (Lipsk 8-I, 18)
hrabisko	AUGUSTÓW (Lipsk 8)
trzonek	AUGUSTÓW (Aug 13-II); ELK (Juchy 1a), GOŁDAP (Baniem 10a, 13, Dub 5, 5-I); MRĄGOWO (Mik 2); OLECKO (Wiel 2); SEJNY (Giby 5b, 6-I, Kras 6-III, 6b, 9, Sej 6-I, 12a, 17-I); SUWAŁKI (Bak 6, 11, 13, Fil 5-II, Suw 12b, 20, 24, Szypl 17a-II, Wiż 5); WĘGORZEWO (Budry 8)
strzonek	SUWAŁKI (Jel 1a)
trzon	
kij	SUWAŁKI (Jel 9, Suw 7a)

a) rozwidlenie	SUWAŁKI (Racz 7, 11)
inf. nie wie	GIŻYCKO (Mil 3); OLECKO (Olec 6); SEJNY (Kras 6b-I, Sej 4, 24)

Objaśnienia inf.: ‘Grabisko to ta tycyna, tycynka’ (**Kras** 2); ‘grabisko, długi kij drewniany’ (**Przer** 7).

167. Jsn. poprzeczna beleczka osadzona na grabisku? (*bałczek, półgrabek, słupek*) (PAN-VII-167), (AGM-III-V-41)

główka	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II, 18); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 6, 7a-I, Kras 2, 2-I, 2b, 2c, 6b-I, 9a**, 14, Sej 6, 17 ‘-grabla’); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 24, Szypl 2b)
łebek	SEJNY (Kras 2)
łeb	AUGUSTÓW (Aug 8);
bałczek	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 6-I, 7a, Kras 6-II, 6b); SUWAŁKI (Bak 18a*)
grabie	AUGUSTÓW (Barg 5); SUWAŁKI (Jel 9)
półgrabek	SEJNY (Giby 5b)
słupek	SEJNY (Sej 6-I)
a) pałaczek	SEJNY (Sej 24)
inf. nie wie	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Kras 10a); SUWAŁKI (Suw 3-I*);

168. Co siedzi w tej beleczce (*ząbki, zęby, cynki*) (PAN-VII-168)

zęby	AUGUSTÓW (Barg 5, 10, Lipsk 18); ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b, 6b-I, 9a**, 10a, 14, Sej 6, 17, 24); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*, 24, Szypl 2b)
ząbki	SEJNY (Giby 5b, Sej 6-I); SUWAŁKI (Bak 18a*)
pazury	SUWAŁKI (Racz 12, 12-I)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)

Objaśnienia inf.: ‘Zęby w główce wbija się’ (**Kras** 2); ‘na główce so dziurki świdrowane i potem drewniane paliki wbijane, zęby z drzewa’ (**Kras** 2-I).

169. Jsn. to, w co się układa siano w polu przed zwózką (*kopice, kopy*) (PAN-VII-169)

kopa	SUWAŁKI (Suw 24)
kopy	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 10-II); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby

	5b, 6-I, 7a, Kras 2 , 2-I, 6-II, 6b, 6b-I, Sej 6); SUWAŁKI (Szypl 2b)
kopki	SEJNY (Kras 2 , 2b, 2c, 10a, 14, Sej 17); SUWAŁKI (Bak 18a* , Suw 3-I*)
kopiec	SEJNY (Sej 6-I)
kopce	SUWAŁKI (Bak 18a*)
kopice	SUWAŁKI (Suw 24)
kapicy	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
kupki	OLECKO (Olec 14a)
kozły	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SEJNY (Giby 6 , 7a-I, Kras 6b-I , 9a**, 10a); SUWAŁKI (Szypl 2b)
stogi	SUWAŁKI (Jel 12); SEJNY (Kras 10a)
stóg	AUGUSTÓW (Barg 5); SEJNY (Kras 2)
składnie	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Kras 6b-I , 14)
mentle	SUWAŁKI (Suw 24)

Objaśnienia inf.: ‘my .. u nas tak składamy na kozły, kopy’ (**Szypl 2b**); ‘Kopa, kopka na bagnie kole domu 5-6 fur’ (**Kras 2**); ‘składa sie w takie kwadratowe, sześciennie i tego to robili. A teraz inaczej, kozły robio, stawio i suszarnia’ (**Kras 2c**).

170. Jsn. czynność składania siana w kopy? (kopienie)

(PAN-VII-70)

składanie siana	SEJNY (Kras 9a**); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
grabienie	SEJNY (Kras 6-II); SUWAŁKI (Jel 12 , Suw 24)
plastowanie	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
kopienie	AUGUSTÓW (Barg 10); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 5b , 6-I, 7a, Kras 2b , 6b, 6b-I, Sej 6 , 6-I, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*)
kopcowanie	SUWAŁKI (Bak 18a*)
koźłowanie	SEJNY (Giby 6)
stawić w kopy	SEJNY (Kras 2-I)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SEJNY (Giby 7a-I , Kras 10a , Sej 17)

Objaśnienia inf.: ‘kiedy przychodzi już lato, to sianokosy pierwsze, to szliśmy nad łąkę nad Biebrzą, po pas w wodzie nieraz wyciągaliśmy to siano, kosami kosili mężczyźni, na nosiłach nosiło sie nieraz pięset metrów do jednego miejsca, w którym sie składało gromade, który nazywał sie stóg’ (**Lipsk 10**).

171. Jsn. pęczki zgrabionej koniczyny? (*kuczki, koszki, kokoszki*)
(PAN-VII-171)

kopki	AUGUSTÓW (Lipsk 18); SEJNY (Kras 2c); SUWAŁKI (Jel 12)
kopeczki	SEJNY (Kras 2b)
kupki	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Kras 6b-I, 9a**, 14)
kuczki	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 6-I, 7a, Kras 6-II, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24)
<i>kucki</i>	SEJNY (Kras 9a**); SUWAŁKI (Bak 18a*)
<i>kućki</i>	SEJNY (Giby 6)
kokoszki	SEJNY (Giby 5b)
koszki	SEJNY (Kras 6b)
wiązeczki	SEJNY (Kras 2-I)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 7a-I); SUWAŁKI (Suw 3-I*, 24, Szypl 2b)

172. Jsn. narzędzie, którym układa się siano w kopy i potem podaje się na wóz? (*widły*) (PAN-VII-172), (KK-I-1-41)

widły	AUGUSTÓW (Aug 13-II, 15, 21-I, Barg 8, 10, 20a, Lipsk 5, 8, 8-I, 10-II, 15a, Plas 8, Sztab 14-I); ELK (Juchy 1a, Kal 15, Pros 17a); GIŻYCKO (Mil 3); GOŁDAP (BanieM 10a, 13, Dub 10-II); MRĄGOWO (Mik 2); OLECKO (Olec 6); PISZ (Pisz 5, 10a); SEJNY (Giby 5, 5a, 5b, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2a, 2b, 6, 6-II, 6b, 9a**, Puń 2a, 4*, 7, Sej 6, 12a, 17, 17-I, 24); SUWAŁKI (Bak 1, 6, 11, 14a, 18a*, Fil 1a, Jel 2-III, 12, 12-II, Przer 4, 7, 9a, 13a, Racz 6, 7, 10, 11, 12, 12-I, 14, Suw 3-I*, 3-V, 12-I, 12-III, 12a, 14*, 16, 20, 24, 28a, Szypl 6a, 13a, Wiż 11a); WĘGORZEWO (Budry 8)
<i>widły</i>	SEJNY (Sej 4); SUWAŁKI (Bak 14)
<i>wiły</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
widła	AUGUSTÓW (Aug 13-I, 21, 24, Barg 3, 5, Now 14, Sztab 3); ELK (Pros 11a); GOŁDAP (Dub 5, 5-I, 10, 10-I, 10-III); OLECKO (Kow 9a, Olec 14a, Wiel 2); SEJNY (Giby 6, Kras 2, 2-I, 2c, 6-III, 6b-I, 9, 10a, 12, 14, Puń 1, Sej 6-I, 8a); SUWAŁKI (Bak 13, 14, Fil 5-II, 11, 13, Jel 1a, 11, 11-I, 16, Przer 7a, 8-I, Racz 22, Suw 7a, 12a, 15-I, 15-II, 32, Szypl 2b, 17a, 17a-I, 17a-II, Wiż 5, 5-IV)
długie widła	SEJNY (Kras 10)
<i>widlą</i>	SUWAŁKI (Suw 12b)
<i>wydła</i>	AUGUSTÓW (Now 2); OLECKO (Wiel 5-I)
widelka	SEJNY (Sej 8a)

trójki	AUGUSTÓW (Barg 3)
trzyrożne	AUGUSTÓW (Barg 3)
rejty	OLECKO (Olec 14a)
rejtry	OLECKO (Olec 14a)
obzy?	AUGUSTÓW (Sztab 14*)

173. Jsn. **kij**, na którym osadzone są widły? (*widlisko, stylisko*)

(PAN-VII-173), (KK-I-1-42), (AGM-III-V-42)

widlisko	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 10-II, 18, Plas 8, Sztab 3, 14*, 14-I); GOLDAP (Dub 10, 10-I, 10-III); PISZ (Pisz 5); SEJNY (Giby 5b, 7a, Kras 2c, 6-II, 6b, Puń 1, Sej 6, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Suw 3-I*, 12a, 12-I, 16, Szypl 17a, 17a-I, Wiż 5-IV, 11a)
trzonek	AUGUSTÓW (Aug 8, 13-I, 13-II, 15, Barg 8, 20a, Lipsk 5, 8-I); ELK (Juchy 1a, Pros 11a, 17a); GOLDAP (BanieM 10a, 13, Dub 5, 5-I); MRĄGOWO (Mik 2); OLECKO (Kow 9a, Olec 6, 14a, Wiel 2, 5-I); SEJNY (Giby 5, 5a, 6, 6-I, 7a-I, Kras 2-I, 2a, 2b, 6, 6-III, 9, 9a**, 10, 10a, 12, 14, Puń 2a, 2b, 4*, 7, Sej 8a, 12a, 17, 17-I); SUWAŁKI (Bak 1, 6, 11, 13, 18a*, Fil 1a, 5-II, 11, 13, Jel 2-III, 9, 12, 12-II, 16, Przer 7, 7a, 8-I, 9a, 13a, Racz 7, 11, 12, 12-I, 14, 22, Suw 3-V, 7a, 12-III, 12a, 12b, 14*, 15, 15-I, 15-II, 24, 28a, Szypl 2b, 6a, 13a, 17a-II, Wiż 5); WĘGORZEWO (Budry 8)
tronek	AUGUSTÓW (Lipsk 8, 15a, 18); SEJNY (Giby 6-II, Kras 2, 6b-I, Sej 17)
trzanek	SUWAŁKI (Suw 16)
strzonek	AUGUSTÓW (Aug 21, 21-I); ELK (Kal 15); GOLDAP (Dub 10-II); SUWAŁKI (Jel 1a, 11, 11-I, Racz 6, 10)
trzon	PISZ (Pisz 5)
kij	SEJNY (Sej 4); SUWAŁKI (Suw 20 ‘-do grabi’)
stylisko	SEJNY (Sej 6-I); SUWAŁKI (Jel 12)
sztylisko	AUGUSTÓW (Barg 3, Now 14)
sztyl	AUGUSTÓW (Aug 15); Pisz (Pisz 10a)
piechowisko	AUGUSTÓW (Aug 21-I, 24, Barg 5)
nasada	SUWAŁKI (Przer 4)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Now 2); GIŻYCKO (Mil 3); SUWAŁKI (Bak 14, Suw 32)

Objaśnienia inf.: ‘trzonek do widłów’ (**Kras 2**); ‘trzon do widel’ (**Pisz 5**); ‘trzonek drewniany’ (**Przer 7**); pichowisko od widłów (**Barg 5**).

174. Jsn. widły do gnoju z trzema zębami? (trojaki) (PAN-VII-174a),
(PAN-VII-174) (KSI-VIII-71)

widła	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Kras 2-I, 2c); SUWAŁKI (Szypl 2b)
widły	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SEJNY (Kras 6b-I ?, 10a); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*)
trzyzębne	SUWAŁKI (Suw 24)
trzyzębowe	SEJNY (Kras 2c, 9a**)
trójzębne	SEJNY (Sej 6-I)
wiły	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
trojanki	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 6-I, 7a, 7a-I, Kras 6-II, 6b); (Sej 6), SUWAŁKI (Bak 18a*)
trójniaki	SEJNY (Giby 5b)
trzyrożne -ż-	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 6, Kras 2-I, 2b, Sej 6-I, 24)
widły z trzema zębami	ELK (Pros 17a)
inf. nie wie	SEJNY (Kras 14, Sej 17)

174a. Jsn. widły do gnoju z czterema zębami? (czworaki) (PAN-VII-174b), (KSI-VIII-72)

widła	SUWAŁKI (Szypl 2b)
widły	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SUWAŁKI (Jel 12)
wiły	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
czterozębne	SEJNY (Giby 6); SUWAŁKI (Suw 24)
czterozębowe	SEJNY (Kras 2c, 9a**)
czworożne !	SEJNY (Sej 6-I)
czterorożne -ż-	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Kras 2b, Sej 24)
czworaki	SUWAŁKI (Bak 18a*)
czwórki	OLECKO (Olec 14a)
czworaczki	SEJNY (Giby 7a-I)
czworanki	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 5b, 6-I, 7a, Kras 6-II, Sej 6)
widły z czterema zębami	ELK (Pros 17a)
widła do gnoju	SEJNY (Kras 2-I)
inf. nie zna	SEJNY (Kras 6b, 14, Sej 17); SUWAŁKI (Suw 3-I*)

174b. Jsn. widły z dwoma zębami, służące do wrzucania snopów zboża na wóz (dwojanki) (PAN-VII-174c), (KSI-VIII-70)

widły	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SUWAŁKI (Jel 12)
widły dwurogowe	SEJNY (Giby 7a-II, Kras 9a-I);
widły z dwoma zębami	ELK (Pros 17a)
widły z dwumi zębami	SEJNY (Kras 9a-I)
wiły	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
widła	SUWAŁKI (Szypl 2b)
widła dwuzębne	SEJNY (Giby 6-I)
widła dwurożne	SEJNY (Giby 6-II)
widła dwurogowe	SEJNY (Kras 9a-II)
widła do zboża	SEJNY (Giby 6-III)
dwuzębne	SUWAŁKI (Suw 24)
dwuzębne	SEJNY (Kras 9a**)
dwurożne –ż-	AUGUSTÓW (Barg 10)
dwurogowe	SEJNY (Sej 17)
dwojaki	SUWAŁKI (Bak 18a*)
dwójniaki	SEJNY (Giby 5b)
dwojanki	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 7a, 7a-I, Kras 6-II, Sej 6)
inf. nie wie	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Kras 6b, 14); SUWAŁKI (Suw 3-I*)

Objaśnienia inf.: *‘na tronku i tylko mieli dwa zęby takie, tak jak so normalne widła, te widła to oni za długie nie byli, takie normalne te zęby; dawniej to do lasu poszed, leszczke ściół takie z dwumi i to takie widły byli i to tak prawidłowo nazywali widła, a teraz już wešli w techniek, żelazo to wszystko; to później dwurogowe widły do snopkow, bo jak z czteroma to sie płące, sie zaczepi, a tu jak dwa, to nie tak łatwo, ładnie leco z tech widel’* (**Giby 6-II**).

174c. Jsn. widły do ziemniaków? (PAN-VII-174d), (KSI-VIII-73)

gabla	SUWAŁKI (Jel 12)
gabli	AUGUSTÓW (Lipsk 18); SEJNY (Giby 5b, 6, Kras 2c, 14)
gable	AUGUSTÓW (Barg 10, 10-II); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 6-I, Kras 2-I, 2b, Sej 6, 6-I, 17); SUWAŁKI (Bak 18a*, Suw 24)
gafle	SUWAŁKI (Bak 18a*)
widła	SUWAŁKI (Szypl 2b)

<i>matyka</i>	OLECKO (Olec 14a)
<i>grabli</i>	SEJNY (Kras 2c)
inf. nie wie	SEJNY (Kras 6-II, 6b, Sej 24); SUWAŁKI (Suw 3-I*)

Objaśnienia inf.: *‘to jak z niemieckiego takie kulki jestuj i o takie szerokie, i żeby te, jak luzem kartofle tego, to bierze grabli do kartofli i do piwnicy na krate sypie’* (**Kras** 2c).

175. Jsn. to, w czym siedzi trzonek od widel? (*tulej, ucho*) (PAN-VII-175), (KK-I-1-43), (AGM-III-V-43)

ucho	AUGUSTÓW (Aug 13-I, 21, 21-I, Barg 3, 8, 10, 20a, Lipsk 8, 8-I, 18, Now 2, 14, Sztab 3, 14-I); ELK (Juchy 1a, Kal 15, Pros 17a); GOLDAP (BanieM 10a, Dub 5, 5-I, 10-II); OLECKO (Olec 14a, Wiel 2, 5-I); PISZ (Pisz 5); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2-I, 2a, 2c, 6-II, 6b, 6b-I, 10a, 12, Puń 1, 4*, 7, Sej 4, 6, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 6, 13, 18a*, Fil 5-II, 11, 13, Jel 1a, 2-III, 12, 16, Przer 4, 7, 9a, 13a, Racz 14, 22, Suw 3-I*, 3-V, 7a, 12-I, 14*, 15-II, 24, Szypl 6a, 13a, Wiż 11a)
łucho	AUGUSTÓW (Barg 5); SEJNY (Kras 2, 6b-I); SUWAŁKI (Suw 12b ‘-obbite’, 15)
wucho	AUGUSTÓW (Lipsk 15a)
ucha	SEJNY (Puń 2b); SUWAŁKI (Racz 7, 11)
uszko	SEJNY (Sej 17-I, Puń 2a)
obrączka	SUWAŁKI (Wiż 5)
pierścień	SUWAŁKI (Przer 7a)
przywidlak	SUWAŁKI (Suw 16)
widlisko	AUGUSTÓW (Sztab 14*); SUWAŁKI (Bak 14)
widła	SUWAŁKI (Szypl 17a-II)
widły	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
dulka	GOLDAP (BanieM 13)
tulej	SEJNY (Sej 6-I)
korzystka	AUGUSTÓW (Aug 8);
sztylisko	PISZ (Pisz 10a)
stylisko	SUWAŁKI (Suw 12-III)
kon	SEJNY (Kras 10)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Aug 13-II, 15, 24, Lipsk 5, Plas 8); ELK (Pros 11a); GIŻYCKO (Mil 3); GOLDAP (Dub 10-I); MRĄGOWO (Mik 2); OLECKO (Kow 9a, Olec 6); SEJNY (Giby 5, Kras 2b, 6-III, 9a**, Sej 8a, 12a); SUWAŁKI (Bak 1, Fil 1a, Jel 11, 11-I, 12-II, Suw 12a, 20, 28a, 32, Szypl 2b, Wiż 5-IV); WĘGORZEWO (Budry 8)

176. Jsn. ta część widel, którą wbija się w siano? (*widlice, rogi, cynki, sośniki*) (PAN-VII-176), (AGM-III-V-44)

widła	SUWAŁKI (Jel 9, Szypl 2a)
widlice	SEJNY (Sej 6, 6-I)
rogi	AUGUSTÓW (Aug 8, Barg 10); SEJNY (Giby 5b, 7a, Kras 2b, 6-II, Sej 17, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*)
zęby ż-	AUGUSTÓW (Barg 5, Lipsk 18); ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6, 6-I, 7a-I, Kras 2, 2-I, 2b, 2c, 6b-I, 9a**, 10a, 14); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 24)
sośniki	SEJNY (Kras 6b); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
palce	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)

Objaśnienia inf.: 'zęby trzy zielazne, stalowe' (**Barg 5**).

177. Jsn. zwożenie siana do stodoly? (*zwózka, zwózba, zwożenie*) (PAN-VII-177)

się wozi	SUWAŁKI (Szypl 2b)
zwożenie	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 7a-I); SUWAŁKI (Jel 12)
zwozić	AUGUSTÓW (Barg 5); SEJNY (Kras 2)
zwózka	AUGUSTÓW (Barg 5, 10, 18); SEJNY (Giby 6, Kras 2, 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b, 6b-I, 9a**, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, 24)
zwózka zboża	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
zwózka siana	AUGUSTÓW (Barg 5); SEJNY (Giby 6-I, SUWAŁKI (Suw 3-I*))
zwózka siana	ELK (Pros 17a)
zawózka	SEJNY (Giby 7a)

Objaśnienia inf.: 'to ja wiem, jak to się nazywa? Się wozi siano do stodoly' (**Szypl 2b**); 'kole zyta, kole siana do zwozki' (**Barg 5**); 'zwożenie siana, to na wóz sie ładowało i sie zwoziło, no jak inaczej' (**Olec 14a**).

178. Jsn. wszystkie prace razem przy zbieraniu siana? (*sianokosy, oprzątek, żniwa, sieczenie, zbiórka siana, sianowe żniwa, sianowanie*) (PAN-VII-178)

żniwa	Suwałki (Szypl 2b)
sianokosy	AUGUSTÓW (Barg 10); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2b, 6-II, 6b, 6b-I, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12, Suw 3-I*, 24)
sianowanie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II, 18); SEJNY (Giby 5b, 6, Kras 2-I,

	2c, 10a)
plon	SEJNY (Kras 9a**)

Objaśnienia inf.: *‘Siano kosili kosami. Trawa to już kosili ludzi, to przyjdą i koszą koso; później my grabim, grabili rękami siano. I kopki robim, stawiali, i nosim te kopki w płachty i do stodoły płachtami, nu i krówku mieli czym karmić. Z kopek brali, wozili, a nie, nosiłkie jak gdzieścik daleko, bo stogi rzucali, to nosilkami nosili, takie nosiłki byli. Takie drzewo, takie drągi, one suche i takie mieli ostre końce, i podbija się pod to i później bierze się i niesie się’* (**Lipsk 6**); *‘Z wieczora zaraz trzeba na łąki jechać, a to jeszcze tych wozów gumowych nie było, tylko byli te żelazne, żelazniaki, na tych obręczach. To zanim się tam zaturlał na grzędę, a to była jeszcze grobla poniemiecka, bo to nie było tego no gościńca, w ogóle nie było. Tylko byli, jak Niemcy zrobili tak groble. Dronżki kładli, dronżek przy dronżku, to gdzieś było ze dwa kilometry tej grobli przez łąki. Później rowami okopywali i na wierzch i tak przejeżdżali na drugą stronę. I tak się jeździło, to byli przerwy, mokro było, zanim się tam zatłukli. Trzeba było sąłasy robić, a komary, a niech cię licha. Jak się zajęchało na łąki, to trzeba było pierwszo sąłas taki z brzeziny, brzozkow tech, brzeziny naciąć. Pierszo to koły, takie drągi, taki jak to zebra takie zrobić. Później brzozkami wypieść taki sąłas. Tam się wprowadzało konia, tam koń stał do wieczora. Tam się trawy nakosiło i tam się postawiło, a my poszli kosić. I już podwiecor, to już te komary, nie komary tylko te bąki, ślepaki ustały już, przestały tam grasować. Wtenczas się konia wyprowadzało na pastwisko i koń chodził. Ale że to nie byli takie te bąki, ślepaki, jak te co u nas są. No to chmura, po prostu chmura nad człowiekiem. A jak kope się niosło na nosidlach, bo tu gorąco było, to tylko w kosuli. To jak cię te ślepaki i bąki obsiadły, jak zaczęły gryźć, no to ratunku nie było. To nieraz to dwa dni, a nad wiecorem stogi się stawiało, bo kopów się nanosiło, później do stogu i stogi się robiło. A jak, a to gdzie tyle kilometrów, a cało zime później trzeba było wozić to’* (**Barg 20a**).

179. Jsn. drągi służące do wynoszenia kopek siana z łąk podmokłych (nosiłki, nosidla) (PAN-VII-179)

nosidla	AUGUSTÓW (Barg 10, 20, Lipsk 10-II); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 5b, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 6b, 6b-I, Sej 6-I); SUWAŁKI (Bak 18a*, Suw 3-I*)
nasidla	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
nosiłki	SEJNY (Giby 6-I, Kras 2b, 2c, 6-II, Sej 6, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Suw 24)
nosiłka	SEJNY (Giby 6, Kras 2-I)
nosiły	AUGUSTÓW (Lipsk 10)

nosze	SEJNY (Kras 10a, 14)
drągi	SEJNY (Kras 9a**)
drabiny	SEJNY (Kras 14)
rejtry	OLECKO (Olec 14a);
nie było	SUWAŁKI (Jel 12)
inf. nie wie	SEJNY (Sej 17)

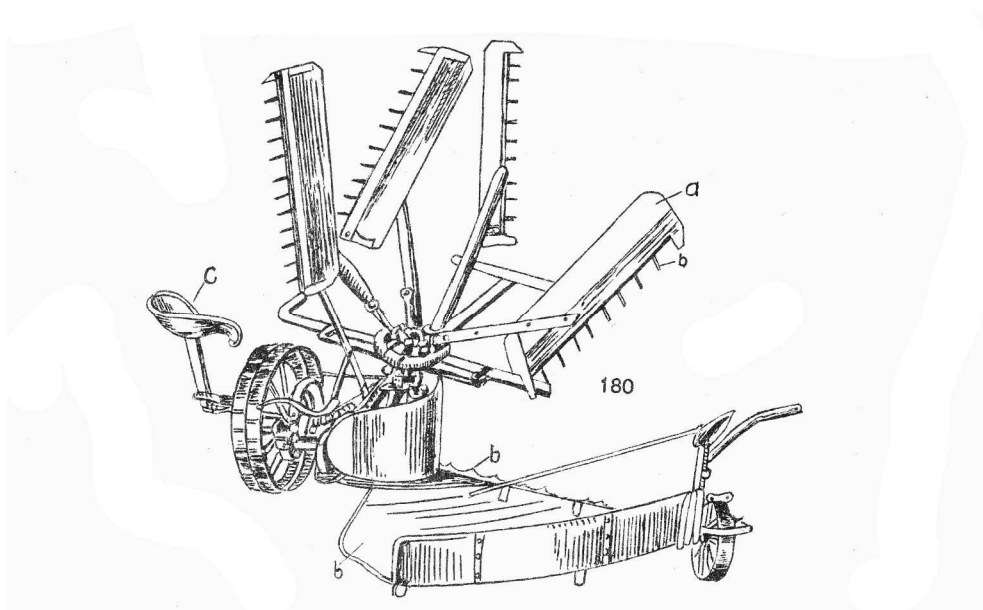
Objaśnienia inf.: *‘wynosić... jak gdzie mokro to sie wynosi wyżej i... to widłami sie bierze i sie wynosi’* (**Szypl** 2b); *‘no to byli rejty, rejtry sie nazywali jak sie składało, takie trzy nogi byli z drążków zrobione i potem oni rozstawione, taki trinog, i potem sie sadzało drążki takie i sie układało i kopa sie zrobiła, abo widła’* (**Olec** 14a).

180. Jsn. maszyna do koszenia zboża? (żniwiarka – nazwy części wg rysunku) (PAN-VII-180)

żniwiarka ż-	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 10-II, 18); ELK (Pros 17a); GOLDAP (Dub 5-II); OLECKO (Olec 14a, Wiel 5-I); SEJNY (Giby 3a-I, 5b, 6-I, 7a rysunek, Kras 2-I, 2b, 2c, 6b, 6b-I, 9a**, 9a-II, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Fil 6-I, Suw 24 -i, Szypl 2b, Wiż 5-IV)
zniwarka	AUGUSTÓW (Barg 5); SEJNY (Kras 6-II)
zniwierka	SEJNY (Sej 6)
kosiarka	SEJNY (Kras 2, 10a); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*)
koszarka na garzcie	SUWAŁKI (Bak 18a*)
snopowiązałka	SUWAŁKI (Bak 18a*)
kombajn	SEJNY (Sej 6-I); SUWAŁKI (Bak 18a*)
kambajn	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
garściówka	SEJNY (Giby 6, 7a-II)
snopowiązałka	OLECKO (Wiel 5-I); SEJNY (Kras 2b, Sej 17 ‘potem-’)
kombajn	OLECKO (Wiel 5-I); SEJNY (Kras 6-III)

Objaśnienia inf.: *‘no to żniwiarka, o tutaj na kółkach i stół idzie i jedzie. Ciągnikowe teraz, a kiedyś konne byli. I ten kosi, a ten grabi, przyciskają i tego chodzi, przyciska, a jedna ustawiona i szuk i tego, bo to automatycznie i o z tego zsuwa stołu; kosiarko kosili, a teraz żniwiarka do koszenia, żniwiarka, albo teraz kombajn do koszenia zboża’* (**Kras** 2c); *‘maszyna do koszenia zboża nazywa się żniwiarka; była poruszana przez koni, to musieli pociągiwać te maszyny, koniem kierował mężczyzna; żniwiarka miała cztery skrzydła umieszczone na środku tej maszyny, skrzydła były ustawione na jakie tam ilość, czy do zwalania; u dołu był naczy kosa, takie żyłki były. To było napędzane od tej snopowiązałki,*

skoro te koni te maszyne ciagneli i to ścinało zboże, zboże spadało na stół umocowany do kosy tej, Skrzydła pochylali zboże na stół, a jakie ilość było ustawione to jedne skrzydło potem zgarniało te zboże i rzucało to na ziemię. Rzuci to na ziemię i maszyna idzie dalej, i znow nabiera te zboże, i skrzydła to przygniatali, przycierali, a jedne skrzydło było ustawione, że to te skrzydło zsuwało zboże na ziemię, i to na przykład taka garsteczka była zboża ścięta i na ziemię złożona’ (Kras 9a-II); ‘u nas w Polsce tutaj to przed wojno to nie było tech maszynow takich. Tu nikt nie widział tu z nas, tylko po wyzwoleniu z odzyskanach nawieźli przeważnie garściówki tak zwane. Pare koni, jeden mężczyzna. Dwa skrzydła bywało układają, a trzecie zostało na snopki i składa tutej z tyłu, a mężczyźni i kobiety śli, wiązali i stawili mentli’ (Giby 7a-II).

a) ‘skrzydło’

skrzydło	SEJNY (Giby 7a); SUWAŁKI (Szypl 2b)
----------	-------------------------------------

b) ‘stół’

stół	SUWAŁKI (Szypl 2b)
------	--------------------

c) ‘siedzenie’

siedzenie	SUWAŁKI (Szypl 2b)
-----------	--------------------

Objaśnienia inf.: ‘a-c: tu stoł, co zgarnia, a te skrzydła zgarniają ze stoła snopki o ... tu o te siedzenie ... tu koło o jest ... a to to skrzydła się nazywają’ (**Szypl 2b**).

181. Jsn. ścinanie zboża kosą? (*koszenie, sieczenie*) (PAN-VII-181), (AGM-III-V-45)

się kosi	AUGUSTÓW (Barg 5); SUWAŁKI (Szypl 2b)
kosić	AUGUSTÓW (Aug 8); SEJNY (Kras 2); SUWAŁKI (Jel 9)
<i>kosieć</i>	AUGUSTÓW (Barg 5)
koszenie	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 10-II, 18); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 6-II, 7a, 7a-I, 7a-II, Kras 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b, 6b-I, 9a-I, 9a-II, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 12, Suw 3-I*)
kosenie	SEJNY (Kras 2, 9a**)
koszenie kosą	ELK (Pros 17a)
kośba	SUWAŁKI (Suw 24)
zrzynanie	SEJNY (Sej 24)
ścinanie	SEJNY (Kras 2c)

Objaśnienia inf.: ‘no to żniwa się nazywają, już czas kosić to nazywają żniwa’ (**Szypl 2b**); ‘ręczne koszenie koso no na przekosy. Ręczne i na ściane i jak zboże. Albo na ściane i odbierają, a jak nie, to tylko bierze od ściany i na przekosy ścinanie’ (**Kras 2c**); ‘po sianokosach już nadchodziły żniwa i w pierwszej kolejności dojrzewało żyto; to zależało od roku, bo był rok że nawet dwudziestego szóstego lipca szliśmy do żniw, a był rok, że dopiero po drugim sierpniu zaczynały się żniwa do żyta, to było różnie’ (**Lipsk 10**).

182. Jsm. o życie, które nadaje się do koszenia? (*dostałe, dożeniałe*) (PAN-VII-182)

dojrzałe	AUGUSTÓW (Aug 8, Lipsk 10-II); ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6, 6-I, 7a-I, Kras 2b, 6b-I, 10a); SUWAŁKI (Bak 18a*, Jel 9, Suw 3-I*, 24)
dośpiałe	SEJNY (Kras 9a**)
doszpiały	SUWAŁKI (Jel 12)
dośpielsze	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
dożeniałe	SEJNY (Sej 6-I)
dostałe	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 5b, 7a, Kras 6-II, 6b, 14, Sej 6, 17, 24); SUWAŁKI (Suw 24)
dostojale	SUWAŁKI (Jel 9)

czas kosić	SUWAŁKI (Szypl 2b)
------------	----------------------------

Objaśnienia inf.: *‘mówi sie, że zboże jest dośpiące już; poznać można po tym, że ziarno jest już twarde, miętkie ziarno nie nadaje się do zbioru’ (Kras 9a-II); ‘ziarno twarde już jest akuratny kłos, żeby nie zielony, bo jeszcze niedośpiące to ziarno miętkie, jeszcze mleko wychodzi jak pociśniesz, a już dojrzałe, to już nie, już suchie akuratnie, można nawet od razu w żarna i mleć’ (Giby 7a-II); ‘już jak dojdzie, już zielonego nic ni ma, jak już słoma biała już i słoma sucha już; jak tylko słoma zielona, to się nie kosi jeszcze, trzeba czekać aż wysechnie te i kłos znaczy suchi i słoma, bo mokrego nie można, bo potem się parzy. Już dojrzałe żyto się pisze, idziem kosić’ (Giby 6--II).*

182a. Jsn. praca odwzajemniana przy żniwach?

odrobek	SEJNY (Giby 6-II)
---------	---------------------------

182b. Jsn. pomoc sąsiedzka nieuwarunowana wzajemnością?

tłoka	SEJNY (Giby 6-II)
-------	---------------------------

Objaśnienia inf.: *‘czy żniwa, czy co, to jedne drugiem pomagali zwieźć i zebrać z pola. A to dziś tylko taki bałagan, prędko, prędko i na ostatku prawie nic, tylko palmy rosno, a przed wojno był każdy kawałek obsiany i było pięknie. Konikiem, drewniano brono zabronował i rosło’ (Giby 6-II).*

183. Jsn. człowiek, który kosi? (kośnik, kosiarz) (PAN-VII-183), (KK-I-1-44), (ZiŻSp-1-19), (ZiŻSp.v1-1-19)

kosiarz	AUGUSTÓW (Barg 3, 8, 10, Lipsk 8-I, 10-II, Sztab 14*); ELK (Pros 11a, 17a); GOŁDAP (BanieM 10a, 13, Dub 10-II); MRĄGOWO (Mik 2); OLECKO (Kow 9a, Olec 6); SEJNY (Giby 5, 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2c, 6, 6-III, 6b, 6b-I, 9, 9a-II, 10, 14, Puń 1, 2a, 2b, 4*, 7, Sej 6, 6-I, 8a, 12a, 17, 17-I, 24); SUWAŁKI (Bak 14, Jel 2-III, 12-II, Przer 7, 9a, Racz 7, 11, Suw 12-I, 12-III, 12a, 14*, 15?, 15-II, 16, 28a, 32, Szypl 2b, 6a, 13a, 17a-I, Wiż 5-IV, 11a); WĘGORZEWO (Budry 8)
<i>kasiarz</i>	AUGUSTÓW (Plas 8)
kosarz	AUGUSTÓW (Now 2); OLECKO (Wiel 5-I); SUWAŁKI (Suw 15-I)
<i>kosierz</i>	SEJNY (Sej 4)
kosiec	AUGUSTÓW (Lipsk 5, 18, Sztab 3, 14-I); SEJNY (Giby 3a-I, 5a, 6-II, 7a-II, Kras 12)
<i>kasi/ec</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 6, 15a)
kosacz	SUWAŁKI (Szypl 17a-I)

<i>koszcz</i>	SEJNY (Kras 2b); SUWAŁKI (Szypl 17a-I)
<i>kosc</i>	SEJNY (Kras 2, 2a, 9a**); SUWAŁKI (Szypl 17a-I)
<i>kość</i>	OLECKO (Olec 14a)
kośnik	AUGUSTÓW (Aug 13-I, 13-II, 15, 21, 21-I, 24, Barg 5, 8, 20a, Lipsk 8, Now 14, Plas 8); ELK (Juchy 1a, Pros 17a); GOŁDAP (Dub 5, 5-I, 5-II, 10, 10-I, 10-III); MRĄGOWO (Mik 2); OLECKO (Olec 14a, Wiel 2, 5-I); PISZ (Pisz 5, 10a); SEJNY (Kras 6-II); SUWAŁKI (Bak 1, 6, 11, 13, 18a*, Fil 5-II, 11, 13, Jel 1a, 11, 11-I, 12, 16, Przer 7, 7a, 8-I, 13a, Racz 6, 7, 10, 11, 12, 12-I, 14, 22, Suw 3-I*, 3-V, 7a, 15-I, 20, Szypl 17a, 17a-II, Wiż 5, 11a)
<i>kosnik</i>	SUWAŁKI (Przer 4); ELK (Kal 15)
kośniak	SUWAŁKI (Suw 12a)
<i>kossy</i>	SEJNY (Giby 5a)
żniwiarz	GOŁDAP (BanieM 13); SEJNY (Kras 2-I, 10a, Puń 2a, 10a); SUWAŁKI (Suw 24)
rolnik	SUWAŁKI (Fil 6-I)
chłop	SUWAŁKI (Jel 11)
inf. nie wie	SUWAŁKI (Fil 1a, Suw 12b)

Objaśnienia inf.: *‘Ten, co kosi, to kosc’ (Kras 2); ‘kość abo kośnik nazywali’ (Olec 14a); ‘co kosi to kosiec, a po nazwisku to sie nie mówi, tylko kosiec. Nu, idziem kosić jak ja, o, już dojrzałe zboże, no mówie, idziem kobieto, czy tam żonka, czy jek, idziem kosić żyto. To kosiec sie nazywa – od kosa, a ta podbieracka tak sie nazywa, że jona za mno podbiera. Te żyto sie położy tak, wies, na żyto, na ściane, a jona z tej ściany, o tak o, tyłem jona musi iść. Tyłem idzie, podbiera, jak snop już nabierze, to na poszycie kładzie, to pas sie nazywa, z tego samego pas sie robi, co znaczy sie, kładzie te żyto. Potem jak ona już nie dąży, to potem idziem i jona i ja, idziem i wiążem. I jak wiążem już na kupki te, to z tech kupkow sie bierze i sie nosi na gromadki po dziesięć. Potem sie nazywajo dziesiątki’ (Giby 6-II); ‘kosami kosili, mężczyzna szed, kosił, a za nim szło sie i jak było dwie kobiety w domu, to szli i podbierali, wiązali, stawiali w takie dziesiątki, następnie już owies no i tak sie kńczył zbiór koło piętnastego’ (Lipsk 10).*

184. Jsn. kobieta, która odbiera zboże za kosą? (odbieraczka)

(PAN-VII-184), (KK-I-1- 45), (AGM-III-V-47), (ZiŻSp-1-20), (ZiŻSp.v1-1-20)

podbieraczka	AUGUSTÓW (Aug 13-I, 13-II, 15, 21-I, 24, Barg 3, Lipsk 5, 8, 8-I, 15a, Now 2, 14, Plas 8, Sztab 3, 14*, 14-I); ELK (Juchy 1a, Kal 15); GOŁDAP (BanieM 10a, 13, Dub 5, 5-I, 5-II, 10, 10-I); OLECKO (Olec 14a, Wiel 2, 5-I); SEJNY
--------------	---

	(Giby 3a-I, 5, 5a, 6, 7a-I, Kras 2, 2-I, 2a, 2b, 2c, 6, 6-III, 6b-I, 9, 9a**, 10, 12, Puń 1, 2a, 4*, 7, Sej 4, 6, 8a, 12a, 17-I, 24); SUWAŁKI (Bak 1, 6, 11, 13, 14, 18a*, Fil 1a, 5-II, 6-I, 11, 13, Jel 1a, 2-III, 11, 11-I, 12, 12-II, 16, Przer 4, 7, 8-I, 9a, 13a, Racz 6, 7, 10, 11, 12, 12-I, 22, Suw 3-I*, 3-V, 7a, 12-I, 12a, 14*, 15, 15-I, 15-II, 16, 20, 28a, 32, Szypl 2b, 6a, 13a, 17a, 17a-I, 17a-II, Wiż 5, 5-IV, 11a); WĘGORZEWO (Budry 8)
podbieracka	AUGUSTÓW (Aug 8, 21, Barg 20a); GOŁDAP (Dub 10-II); OLECKO (Kow 9a); SEJNY (Kras 2); SUWAŁKI (Przer 7, 7a)
podbieranka	GOŁDAP (Dub 10-III)
pozbiernaczka	SEJNY (Puń 2b)
zbiernaczka	AUGUSTÓW (Aug 15, Barg 8); ELK (Pros 11a); SUWAŁKI (Fil 5-II, Suw 12b, 15-I)
zbiernacka	AUGUSTÓW (Barg 5); SUWAŁKI (Racz 14)
odbieraczka	AUGUSTÓW (Barg 10); PISZ (Pisz 5); SEJNY (Giby 5b, 6-I, 7a, Kras 6-II, 6b, 14, Sej 6-I, 17); SUWAŁKI (Suw 24)
odbieraczka żyta	ELK (Pros 17a)
padbieracz	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
żniwiarka	SEJNY (Giby 3a-I, Kras 10a); SUWAŁKI (Przer 9a, Suw 12-III, 24)
kosiarka	MRĄGOWO (Mik 2)
odkładarka	PISZ (Pisz 10a)
kobieta	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SUWAŁKI (Jel 9)
inf. nie wie	GIŻYCKO (Mil 3); OLECKO (Olec 6)

Objaśnienia inf.: *‘ja taka maluśka musiała iść podbierać. To ja póki nie zdolala, to nie wiążala, potem już jak zdolala, słabo wiążala, to mnie dziadek nauczył takim knebelkiem wiązać. Taki knebelek, takie dREWienko zrobione, o tak, o sie podsadzi pod pas, o, tak podkręcił, podsadził, to już potem ściśnięty akuratnie. To dzieciak, wiele ja mogła mieć lat, ja jeszcze przed szkoła dzie. A ja pojechała na wesele tego stryjka, co te piersze żonkie brał, to przyjechali z Olszanki, a to sama żniwa była. A ja wpadła tylko do domu, a łojciec gada, choć Zośka, choć jeden przekosik przejdziem. Do pół przekosa prześli. Przyšli chłopcy – my jutro skosim wam te żyto, a dajcie nam dziewczynę’* (**Giby** 6-II).

184a. Co musi robić kobieta idąca za kośnikiem?

podbierać	SEJNY (Giby 6-II)
podebrać	SEJNY (Giby 7a-II)

185. Jsn. kobieta, która wiąże? (*wiązarka*). Uwaga: Jeżeli nie ma rozróżnienia w punktach 184 i 185 należy to zaznaczyć (PAN-VII-185)

podbieraczka	SEJNY (Giby 3a-I, 6-II, 6-III, 7a-II); Kras 2-I, 2b, 9a** , 9a-I, 9a-II); SUWAŁKI (Fil 6-I, Jel 12)
odbieraczka	SUWAŁKI (Suw 24)
padbieracz	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
wiązacz	AUGUSTÓW (Barg 5); SEJNY (Kras 2)
wiązarka	AUGUSTÓW (Barg 10); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 5b, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2c, 6-II, 6b, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
wiązałka	Gołdap (Dub 5-II); SEJNY (Kras 6b-I, 14)
wiązaczką	SEJNY (Giby 6 ;
żniwiarka (też wiąże)	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Kras 10a); SUWAŁKI (Suw 24)
brak nazwy	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); Gołdap (Olec 14a);

Objaśnienia inf.: *‘wionzac, ale to ta sama pobiera ji wionze’ (Kras 2); ‘nie było rozróżnienia’ (Kras 9a**); ‘no to to samo, jak ona podbierze to i zwionze ten snopek tego zboża’ (Szypl 2b); wienzac jek wianze (Barg 5); ‘no to kobieta związała snopek i następny’ (Olec 14a); ‘dawniej była taka moda – podbiera, to i musi związać. To już podbieraczki była robota, dawniej a dawniej, bo to nie podbieraczka, jeżeli nie związała snopa. Potem jak już te mężczyzny trocha do rozumu doszli, to i same już pomagali wiązać. Przykoszo i pomagali wiązać, bo to trudno zdążyć, trzeba strasznie pracować nad tym’ (Kras 9a-I); ‘przeważnie mąż z żoną, brat z siostrą czy z babką, jedna kosa i jeden podbieracz, a już tam gdzie drużyny większe, no to dwóch za jednym szło, jedna podbiera, trzecia z tyłu wiąże. To tak można nazwać wiazaczka, co snopki wiąże, to zależy jakie drużyny byli, jaka siła była w domu’ (Giby 7a-II).*

186. Jak kosi się zboże niższe? (*na pokosy, na pomłot, na półkos*) (PAN-VII-186)

na pokosy	AUGUSTÓW (Barg 10); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 7a, Kras 6b-I, Sej 6, 6-I, 24); SUWAŁKI (Jel 12)
<i>na pokłosy</i>	SUWAŁKI (Suw 3-I*)
na pokos	AUGUSTÓW (Barg 5); SEJNY (Kras 2c)
na półkos	SEJNY (Kras 6-II, Sej 17)
na półkłos	SEJNY (Giby 5b)
<i>na prakosy</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
na przekos	SEJNY (Giby 7a-I, Kras 2-I); SUWAŁKI (Suw 24)

<i>na przekosy</i>	SEJNY (Giby 6, 6-I, Kras 2, 2b)
<i>na półmłot</i>	SEJNY (Kras 6b)
<i>kombajn</i>	SEJNY (Kras 10a)
<i>drapanie</i>	SEJNY (Kras 14)
<i>drapiąc im.</i>	SEJNY (Kras 14)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SEJNY (Kras 9a**); SUWAŁKI (Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: *‘tak samo, jak normalne’ (Lipsk 10-II); ‘nisko się kosi łowies i ląke’ (Olec 14a); ‘na pokos, jek male’ (Barg 5); ‘no to koso kosiło sie nisko i przy ziemi, a maszynami jak koszo to wyżej koszo, bo kamieni może być i tego to wyżej koszo, r/zysko zostaje. To r/zysko od maszyny wyższe, a jak koso to przy ziemi, to na pokos koszo’ (Kras 2c); ‘to dawniej koso na przekosy, tak leżało rzędem na rżysku, bo jak żyto koszo, to na ta strona co już stoi żyto i tak jono stało i podbierało sie, a już owies na rżysko sie kosiło, w drugi bok i leżeli takie przekosy’ (Kras 9a-I).*

187. Jak się najczęściej kosi zboże wysokie, stojące? (na ścianę, na odbieracza, na warkocz) (PAN-VII-187)

<i>na ściany</i>	SEJNY (Kras 2); SUWAŁKI (Jel 12)
<i>na ścianę</i>	AUGUSTÓW (Barg 5, 10); ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b, 14, Sej 17, 24); SUWAŁKI (Suw 3-I*, 24)
<i>do ściany</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
<i>na odbieracza</i>	SEJNY (Sej 6)
<i>na warkocz</i>	SEJNY (Sej 6-I)
<i>kosiarka</i>	SEJNY (Kras 10a)
inf. nie wie	SEJNY (Kras 6b-I); Kras 9a**); SUWAŁKI (Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: *‘tak samo, jak normalne’ (Lipsk 10-II); ‘to zależy, jak żyto to kosiło sie wyżej, no bo w razie by tam jaki kamyczek leżał, no to koso by tam długo nakosił, zaraz by powybił kose, potem jak już podeszed kawalek, trzeba poostrzyć, no to postawił, zabijał w ziemi koniec, a tu pod pachie brał te kosisko i oselko, i poostrzy, i dalej’ (Olec 14a); ‘na ściane kosić trzeba. Z jenej strony, co rżysko skoszone, to potem od tego rżyska przybierał i do zboża stojącego dokaszał i to tak stało tam te zboże, te wyższe’ (Kras 9a-II).*

188. Jsn. ostatni pokos? (*pępek, pępkowy odcinek, ostatni pokos, na dziada, koza*) (PAN-VII-188)

pępek	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2, 2-I, 6-II, 6b-I, Sej 17); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 24)
pępkowy	SEJNY (Sej 24)
plon	SEJNY (Kras 2, 2-I, 2c)
równianka	SEJNY (Kras 2)
ostatni pokos	AUGUSTÓW (Barg 5, Lipsk 10-II); OLECKO (Olec 14a); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 5b, 6, Kras 14, Sej 6, 6-I); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
dożynki	SEJNY (Kras 2)
zakończenie	SEJNY (Kras 10a)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 18); SEJNY (Kras 2b, 6b, 9a**); SUWAŁKI (Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: ‘*Plon, pępek, teraz równianka; ściąć pępek, jest ostatnio - dożynki*’ (**Kras 2**); ‘*każdy ostrzega się, nie chciał kosić, no bo się śmieli. Pępówkie stawić, wódkie trzeba było*’ (**Kras 2-I**).

189. Jsn. „snopek” przed związaniem? (*furman, garść, garstka*) (PAN-VII-189)

garść	AUGUSTÓW (Barg 10); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2b, 2c, 6-II, 6b-I, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*, 132, 16, 24)
garści	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SEJNY (Kras 2)
garstka	SEJNY (Kras 2-I, 9a**)
żmieni <i>M lm</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
furman	SEJNY (Kras 6b)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Barg 5); OLECKO (Olec 14a); SUWAŁKI (Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: ‘*garść, na garść kładę, jeden wiąże, a drugi..., bo jak dobre zboże, jak ręcznie kosili, to jeden kosiarz kosi, a dobre zboże, to jeden pas robi i garść na tego, a drugi wiąże, podbierze i dwie garści, rozumie, i większy snop, i wiąże wiązanie*’ (**Kras 2c**).

190. Jsn. kłosy nieskoszone przez nieuagę? (*ekonomy, muzykanty*) (PAN-VII-190)

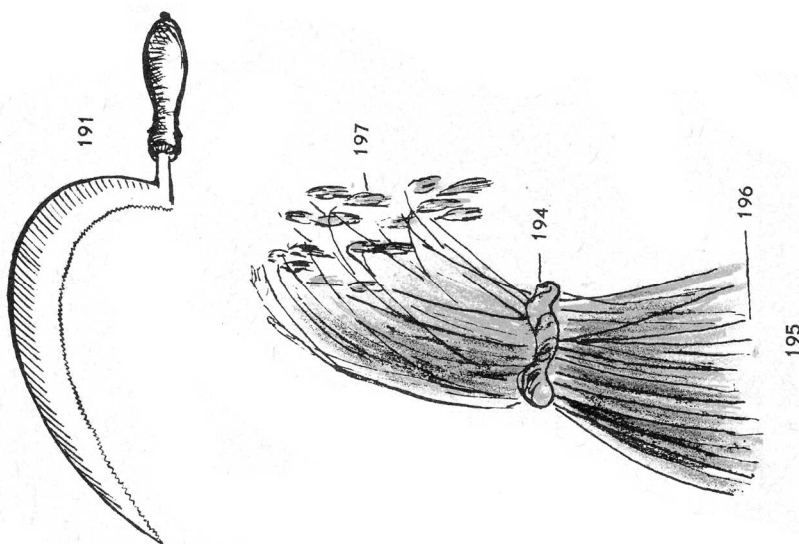
umylki	SEJNY (Kras 14)
muzykanty	SEJNY (Giby 5b, Sej 6, 6-I)

ekonomy	SEJNY (Giby 6-I, Kras 6b, Sej 24)
grzywa	SEJNY (Kras 2b)
niedocinki	SEJNY (Kras 2-I)
niedokosy	SEJNY (Kras 2-1, 2c)
kłos	OLECKO (Olec 14a ‘też-’)
kłosy nie skoszone	ELK (Pros 17a)
zostawione	SEJNY (Kras 9a**)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 10-II, 18); SEJNY (Giby 6, 7a, 7a-I, Kras 6-II, 6b-I, 10a); Sej 17); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*, 24)

Objaśnienia inf.: ‘nie ma nazwy, bo to uz cysto kosi sie’ (**Kras 2**); ‘niedbalstwo, o tu kosił, kawalek zostawił’ (**Szypl 2b**); ‘garstka zboza to małe ździebło zboza, stoi zboze za tobo (**Barg 5**); kłos no został, to jak duzo było to i niektóre chodzili, zbierali rękami’ (**Olec 14a**).

191. Narzędzie, którym dawniej żęto zboże? (*sierp*) (PAN-VII-191), (KK-I-1-46)

sierp	AUGUSTÓW (Aug 13-I, 13-II, 21, 21-I, 24, Barg 3, 8, 10, 20a, Lipsk 5, 8-I, 10-II, 15a, 18, Now 2, 14, Plas 8, Sztab 14*, 14-I); ELK (Juchy 1a, Kal 15, Pros 17a); GIŻYCKO (Mil 3); GOŁDAP (BanieM 10a, 13, Dub 5, 5-I, 10, 10-I, 10-II, 10-III); MRAĞOWO (Mik 2); OLECKO (Kow 9a, Olec 6, 14a, Wiel 2, 5-I); Pisz (Pisz 5); SEJNY (Giby 5, 5a, 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2-I, 2a, 2b, 2c, 6, 6-II, 6-III, 6b, 6b-I, 9, 9a**, 9a-I, 9a-II, 10, 10a, 12, 14, Puń 1, 2a, 2b, 4*, 7, Sej 4, 6, 6-I, 12a, 17, 17-I, 24); SUWAŁKI (Bak 1, 6, 11, 13, 14, Fil 1a, 11, 13, Jel 1a, 2-III, 12, 12-II, 16, Przer 4, 7, 7a, 8-I, 9a, 13a, Racz 6, 7, 10, 11, 12, 12-I, 14, 22, Suw 3-I*, 3-V, 7a, 12-I, 12-III, 12a, 12b, 14*, 15, 15-I, 15-II, 16, 20, 24, 28a, 32, Szypl 2b, 6a, 13a, 17a, 17a-II, Wiż 5); WĘGORZEWO (Budry 8)
sierzp	AUGUSTÓW (Aug 15, Barg 5, Sztab 3); ELK (Pros 11a); GOŁDAP (BanieM 13); PISZ (Pisz 10a); SEJNY (Giby 6-II, Kras 2, 14, Sej 8a); SUWAŁKI (Bak 6, Fil 5-II, Jel 11, 11-I, Suw 12a)
sierpoczek	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
sierpak	AUGUSTÓW (Sztab 14*)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 8); SUWAŁKI (Wiż 11a)

Objaśnienia inf.: 'sierp // sierzp – musi być lostry ji zębiony' (**Kras 2**); 'co podbierajo zboże sierpem' (**Szypl 2b**); 'sierpem koszone żyta' (**Suw 3-V**); 'chodzil czy tam chłop, czy baba, jak to nazywali, i brał tutej ręko wiele tam, a tutej ciach! oberznoł i na kupke jak sie kosiło, i na snopki sierpem żynali, no to garść na przykład wziół i na kupkie w snopki te składał, potem chodzili i wiązali' (**Olec 14a**); 'żniwa, ręczne ścinanie sierpem; sierpem skoszo i na garści składajo, jedno ręko trzyma, a drugo ścina i na garść kłado' (**Kras 2c**); 'sierp był, znacy łuk, gdzieś tak pół łuku było, tak na końcu było rączka drewniana, nie metalowa a drewniana, żeby to ręki nie kaleczyło. Sam ten łuk tu był ząbkowany, żeby to ścinało te zboże, byli ząbki w rodzaju teraz co w kombajnie so żyletki takie ząbkowane' (**Kras 9a-II**); 'rączka drzewniana, tak czuć okrągły, półokrągły i drobniutkie ząbeczki i ostry bardzo' (**Kras 9a-I**); 'sierzp garbaty taki i jon zgięty, tu trzonek je, do tego w drewnie obsadzony ten trzonek i o tu takie ząbki, takie ma. I baba ta tak żnie te żyto, o, było tyż kiedyści nagarbiono. Owies i jak kosiul kosami tyż baba nagarbiona musi być, a tu kosami tyż zrazu kosić ręcy bolo, a potem jak dalej o już ręcy nie bolo' (**Giby 6-II**).

192. Jsn. ścinanie zboża sierpem? (żęcie) (PAN-VII-192)

żęcie -z-	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 18); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2, 2-I, 2b, 6-II, 6b, 6b-I, 9a**, 10a, Sej 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 24, Szypl 17a-II)
zeli 3pl perf.	SEJNY (Kras 2)
żynali	OLECKO (Olec 14a)

żął 3sg m.	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
zżynać	SEJNY (Kras 9a-II)
obeżnął	OLECKO (Olec 14a)
żęcie	SEJNY (Kras 2)
żnięcie ?	SUWAŁKI (Suw 3-I*)
żnie	AUGUSTÓW (Barg 5); SEJNY (Kras 9a**)
sierpowanie	SEJNY (Kras 14)
ścięcie	SEJNY (Sej 6)
ścinanie	SEJNY (Kras 2c)
inf. nie wie	SUWAŁKI (Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: *‘to sie zbierze babów jakiech jedenastuch i zno’ (Barg 5); ‘to od ilości sierpow zależało, jaka rodzina była, bo każdy, menżczyzny nie żeli, tylko kobiety, tak i zależało, ile było tam w rodzinie tech kobiet, tyle było tych sierpow, a jeszcze pomagali jedne jednemu tu. I jeżeli wychodzili do żniw, to i większa ilość nawet i pięć i sześć, i ośmiu sierpów żynali, do ośmiu osób, tych kobiet zżynało te zboże’ (Kras 9a-II); ‘Sierpem zawsze żeli. Trzeba było wszystko sierpem. I żyto sierpem, i gryka sierpem, i łubin sierpem. Każdy sierp miał i żoł. Ile razy palca urżniesz, bo czasami weźmiesz ni tak i urżniesz palec. Trzeba było wszystko sierpem pożąć. Sierpok. I na pole raniutko i sierpkom’ (Lipsk 6).*

193. Jsn. kobieta, która żęła sierpem (żniwiarka, żęcka) (PAN-VII-193), (ZiŻSp-1-23), (ZiŻSp.v1-1-23)

żniwiarka <u>ż-</u>	ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 5b, Kras 2-I, 6b, Sej 6, 24); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*, 24)
żniwarka	SEJNY (Kras 6-II)
żęcka	SEJNY (Kras 2c, 6b-I ‘
żęcka	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 7a, Kras 2, 2b, Sej 6-I)
żączka	SEJNY (Giby 3a-I)
żętka	SEJNY (Kras 9a**)
żęka	SEJNY (Giby 6-I)
kobieta	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); GOŁDAP (Dub 5-II); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6, 7a-I; Kras 10a, 14, Sej 17); SUWAŁKI (Fil 6-I, Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: *‘Taki miała spór strasznie dobry do zeńcia, a teraz nie zno, teraz wszystko na kosy’ (Kras 2).*

194. Jsn. to, czym się wiąże zboże? (*powróśło, proziósło, powróśło, pas*) (PAN-VII-194), (AGM-III-V-48)

<i>przewiąsło</i>	SUWAŁKI (Szypl 2b)
<i>pierewiesło</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
<i>powróśło</i>	SEJNY (Giby 5b, Kras 10a)
<i>proziósło</i>	SEJNY (Kras 6b)
<i>pasy</i>	SEJNY (Kras 2, 2b); SUWAŁKI (Jel 12)
<i>pas</i>	AUGUSTÓW (Aug 8, Barg 5, 10); ELK (Pros 17a); GOŁDAP (Dub 10-III); SEJNY (Giby 6, 6-I, 6-II, 7a, 7a-II, Kras 2, 2-I, 2c, 6-II, 6b-I, 9a**, 9a-I, 9a-II<14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Jel 9, Suw 3-I*, 24)
<i>pasek, paski</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SEJNY (Giby 7a-II).
<i>zbożem</i>	SEJNY (Giby 7a-I)
<i>snopowiązałka</i>	OLECKO (Olec 14a)

Objaśnienia inf.: *‘Tym co sie wiąże zboże, nazywał sie pas; ten pas był robiony ze zboża; skręcano to i kładziono na ziemię i później te, co zboże było zebrane tam, kładziono na ten pas i to ściskano tem pasem, związano tem pasem było. Pas zrobiony był ze słomy, ze zboża skręcany, to był ręcznie skręcony w rodzaju sznurka, ale takiego grubego i tem wiązało sie zboże’* (**Kras** 9a-II); *‘pas ze zboża zrobiony, kłosy na kłosy złożone, skręcane i położy sie na ziemię i położy sie potem te zboże, wiąże sie i snop wychodzi’* (**Kras** 9a-I). *‘tego samego zboża sie brało, kłos do kłosa sie skręcało i tem sie wiązało, bo jak wielkie zboże to jedne stawko sie wiązało, a jak mniejsze to sie brało i sie kręciło pasek i paskiem sie wiązało’* (**Giby** 7a-II).

194a. Jsn. przyrząd drewniany, ułatwiający wiązanie snopów’

<i>knybel</i>	SEJNY (Kras 9a**)
<i>knebelek</i>	SEJNY (Giby 6-II)

Objaśnienia inf.: *‘A jesce dawniejse ludzi to takie, że jak wiąże, to knebelek miał i jesce knebelkiem ściśnie, żeby to ściślej, a to taki kawałek śpionka, okrągło gruby jak palec i to o, taki; skręci i podsadzi i tem zwiąże. Ale to już my i u ojca mego nigdy knebelki, tylko rękami. Lżej związany, to szybciej wyschnie na polu’* (**Giby** 7a-II), por. pyt. 184.

195. W co się wiąże zboże? (w snopki) (PAN-VII-195)

<i>snopek</i>	AUGUSTÓW (Barg 5, Lipsk 18); SEJNY (Kras 2, 10a); SUWAŁKI (Szypl 2b)
<i>snopy</i>	SEJNY (Giby 6)
<i>snopki</i>	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Kras 6b-I, 9a**); SUWAŁKI (Jel 12 ,
<i>w snopki</i>	AUGUSTÓW (Barg 10); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 5b, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
<i>w snop</i>	SUWAŁKI (Suw 24)
<i>garść</i>	SUWAŁKI (Suw 12a, 16)
<i>szpul</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)

Objaśnienia inf.: ‘*snopek, a duży to snop (Barg 5); ‘to co było związane, nazywało się snopem. Ten jeden pojedynczy wiązanie nazywał się snopem, bo natomiast było potem stawiane w kupki takie, to nazywał się dziesiątek, a w dziesiątku to było dziesięć snopków. To takie było to zestawione i to dziesiątek, a natomiast sześć tych dziesiątków to potem liczyła się kopa; snopem miał wagę, pięć kilogramów nie miał, trzy takie kilogramy, więc nie miał’ (Kras 9a-II).*

196. Jsn. część snopa ucięta u dołu? (knowie, koniec, dupa) (PAN-VII-196), (KK-I-1-48), (AGM-III-V-50)

<i>komle</i>	AUGUSTÓW (Aug 21-I, Barg 3, Sztab 14-I); ELK (Juchy 1a); GOLDAP (Dub 10, 10-I); OLECKO (Wiel 5-I); SEJNY (Giby 5a, Kras 12, Puń 1, 4*, 7, Sej 12a, 17); SUWAŁKI (Jel 2-III, Przer 7, 13a, Suw 15-I, 32, Szypl 6a, 17a)
<i>komla</i>	OLECKO (Wiel 2)
<i>kłomle</i>	AUGUSTÓW (Aug 15, Barg 8); OLECKO (Kow 9a); SUWAŁKI (Bak 6, Przer 7, Racz 12, 12-I)
<i>kłomel</i>	AUGUSTÓW (Aug 15)
<i>kamlie</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 15a, 18)
<i>komli, kóml</i>	AUGUSTÓW (Aug 24); GOLDAP (Dub 10-III); SEJNY (Kras 2, 2a, 2b, 2c, Puń 2a, 2b); SUWAŁKI (Bak 13, Fil 13, Jel 11, 16 ‘komly’, Suw 15-II, Szypl 13a)
<i>komelki</i>	SEJNY (Kras 9a-II)
<i>komie</i>	SUWAŁKI (Szypl 17a-II)
<i>komy</i>	SUWAŁKI (Jel 12)
<i>komel</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 5, Now 14); GOLDAP (BanieM 13); SEJNY (Kras 2-I, 2c, 9); SUWAŁKI (Przer 4, Suw 7a, 20)
<i>kopli</i>	Olecko (Olec 14a);

knowie	ELK (Pros 17a); PISZ (Pisz 5); SEJNY (Giby 5, Kras 9a-II, Sej 6-I, 24); SUWAŁKI (Bak 1, Przer 13a, Suw 15, 24)
knozie	PISZ (Pisz 10a)
knoje	ELK (Pros 11a)
kłącza	SUWAŁKI (Jel 12-II)
dupka	AUGUSTÓW (Plas 8); SUWAŁKI (Bak 14)
dupa	AUGUSTÓW (Barg 5, 8, 10); ELK (Kal 15); SEJNY (Giby 6, 7a, 7a-I, Kras 14, Sej 6, 24); SUWAŁKI (Racz 7, 11, 14, Suw 3-I*)
orżysko	AUGUSTÓW (Sztab 3)
rżysko	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II, Sztab 14*); SUWAŁKI (Suw 12-III)
rzysko	OLECKO (Olec 14a)
końce	SEJNY (Kras 10a)
koniec	SEJNY (Giby 5b, Kras 2b, 6-II, 6b, 6b-I)
konowiec	SEJNY (Giby 6-I)
słoma	AUGUSTÓW (Barg 20a, Lipsk 8-I); SUWAŁKI (Fil 5-II, Racz 10)
śtombry	SUWAŁKI (Przer 7a)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Aug 13-I, 13-II, 21, Lipsk 8, Now 2); GIŻYCKO (Mil 3); GOŁDAP (BanieM 10a, Dub 5, 5-I, 10-II); MRĄGOWO (Mik 2); OLECKO (Olec 6); SEJNY (Kras 6-III, 9a**, 10, Sej 4, 8a, 17-I); SUWAŁKI (Bak 11, Fil 1a, 11, Jel 9, 11-I, Przer 8-I, Racz 22, Suw 3-V, 12-I, 12b, 14*, 28a, Wiż 5, 5-IV, 11a); WĘGORZEWO (Budry 8)

Objaśnienia inf.: ‘*koso sie ścina*’ (**Szypl** 2b); ‘*snopek był ściśnięty pasem i wyglądał okrągło, kłoski do kłoskow, a komelki do komelkow byli związane*’ (**Kras** 9a-II).

197. Jsn. ta część snopa, w której jest ziarno (*kłosy, kłoski, klosie*)

(PAN-VII-197), (KK-I-1-47)

<i>głowa</i>	SEJNY (Sej 12a)
<i>kłos</i>	AUGUSTÓW (Aug 15, Lipsk 10-II); GOŁDAP (Dub 10, 10-I); Olecko (Kow 9a, Wiel 2); SEJNY (Giby 6-II, 6-III, 7a-II, Kras 6, 9a-I, 9a-II, Sej 6-I); SUWAŁKI (Bak 13, Przer 4, 8-I, Suw 15-I, Wiż 11a)
<i>kłosy</i>	AUGUSTÓW (Aug 13-I, 13-II, 21, 21-I, 24, Barg 3, 5, 8, 10, 20a, Lipsk 5, 8-I, 18, Now 14, Plas 8, Sztab 14-I); ELK (Kal 15, Pros 11a, 17a); GIŻYCKO (Mil 3); GOŁDAP (BanieM 13, Dub 5, 5-I); OLECKO (Olec 14a); PISZ (Pisz 5, 10a); SEJNY (Giby 5a, 5b, 6, 6-I, 7a, Kras 2, 2-I, 2a, 2b, 6-II, 6b, 6b-I, 9, 14, Puń 1, 2a, 2b, 4*, 7, Sej 6, 8a ‘-z ziarkiem’, 17-I, 24); SUWAŁKI (Bak 1, 6, 11, Fil 1a, 5-II, 11, 13, Jel 1a, 2-III, 11,

	11-I, 12, 12-II, 16, Przer 7, 7a, 9a, 13a, Racz 6, 7, 10, 11, 12, 12-I, 14, 22, Suw 3-I*, 3-V, 12-I, 14*, 15, 15-II, 24, Szypl 6a, 13a, 17a, 17a-II, Wiż 5)
kłoski	SEJNY (Kras 9a-II)
kłosie	SEJNY (Sej 17)
kałase	AUGUSTÓW (Lipsk 15a)
pokłosie	SUWAŁKI (Suw 12-III)
kiście	SEJNY (Giby 5)
wierzch	SEJNY (Kras 10a)
włosy	SEJNY (Sej 4); SUWAŁKI (Bak 14)
wiązka	SUWAŁKI (Suw 12a, 16)
żdźbło	AUGUSTÓW (Aug 8);
czub snopa	AUGUSTÓW (Now 2); OLECKO (Wiel 5-I)
snop	AUGUSTÓW (Sztab 14*); GOŁDAP (BanieM 10a); SEJNY (Kras 12, Sej 4); SUWAŁKI (Suw 20 ‘-z ziarnem’, 28a)
snopy	SUWAŁKI (Suw 12b)
snopek	GOŁDAP (Dub 10-II); SEJNY (Kras 6-III)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 8, Sztab 3); MRĄGOWO (Mik 2); OLECKO (Olec 6, Wiel 5-I); SEJNY (Giby 7a-I, Kras 9a**); SUWAŁKI (Suw 7a, 32, Wiż 5-IV); WĘGORZEWO (Budry 8)

Objaśnienia inf.: ‘*snopek to snopek, nie nazywano*’ (**Szypl** 2b).

198. Jsn. ta część, w której jest ziarno u owsa lub prosa (kiść, grono, kłósek, kitka, kistka) (PAN-VII-198)

kiść	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 7a, Kras 2b, 6-II, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
kiście	AUGUSTÓW (Barg 5);
kitka	SEJNY (Giby 6, Kras 6b)
grono	SEJNY (Giby 6-I, 7a-I); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
wiecha	SEJNY (Kras 10); SUWAŁKI (Suw 24)
wietkije	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
kłosy	ELK (Pros 17a); SEJNY (Kras 2)
kłos	SEJNY (Kras 2-I, 2c, 14)
kłósek	SEJNY (Giby 5b)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Kras 6b-I, 9a**); SUWAŁKI (Jel 12, Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: ‘*Wsystko jedno kłosy, kłos lu łowska, jęczmienia ji zyta*’ (**Kras** 2); ‘*každy kłos na wage złota*’ (**Lipsk** 10-II); ‘*kłosy byli ściśnięte, żeby wiater nie rozwiewał, nie moczyło w razie deżdżu, żeby nie zamokło, to było to ściśnięte tak, dobrze ułożone byli te snopki*’ (**Kras** 9a-II).

198a. Jsn. jedna lodyga zboża? (AGM-III-V-51)

ździebło zboża	AUGUSTÓW (Barg 5)
----------------	----------------------------

199. Jsn. długie rzędy zboża, w które ustawia się snopki? (rzędy, haki) (PAN-VII-199)

rzędy	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 18); SEJNY (Giby 5b, 6, 7a, Kras 6-II, 6b, 6b-I, Sej 6, 6-I, 24); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*)
rzędzik	SEJNY (Kras 9a-I)
dwunastka	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
mendel (15)	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
mendle	ELK (Pros 17a)
mętel	OLECKO (Olec 14a)
mętli	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6-I)
mentle	SEJNY (Kras 6b-I); SUWAŁKI (Suw 24)
ryka	SEJNY (Sej 17)
gęsiory	SEJNY (Kras 2)
kopy	SEJNY (Kras 2-I); SUWAŁKI (Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: 'po dwa snopki stawiało się i po pięć tch, po dwa razy, no to dziesiątek wychodziło i tak w rzędzik taki mały' (**Kras 9a-I**).

200. Jsn. snopki ustawione wokół, kłosami do góry bez nakrycia? (dziesiątki, mendle, sztygi, kuczki) (PAN-VII-200)

mendle	SEJNY (Kras 2); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
mentle	SEJNY (Kras 6b-I); SUWAŁKI (Jel 12)
mętli, Nsg mentel	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Kras 14)
mendelek	AUGUSTÓW (Barg 5)
dziesiątka	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
dziesiątki	AUGUSTÓW (Barg 10); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2, 2-I, 2b, 2c, 6-II, 9a**, 14, Sej 17, 24); SUWAŁKI (Suw 24)
dziesiątkije	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
dziesiątek	ELK (Pros 17a)
dwunastaki	SEJNY (Kras 9a-II)
kuczki	SEJNY (Kras 6b, Sej 6-I)
ryki	SEJNY (Kras 6b-I, Sej 24)
ryka	SEJNY (Sej 6)
ryczki	SEJNY (Kras 10a)
inf. nie wie	SUWAŁKI (Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: *‘W dziesiątki stawia po dziesięć snopów staw/i sie, a jedenasty robi sie tako capke i nakrywa sie, najwięc stawiajo takie proste dziesiątki ji nazywajo jech geńsiorami (nie nakryte, w rzędzie po 30 snopów); ji geńsiory ji mendle ji dziesiątki’ (Kras 2); ‘dziesiątka - dziewięć snopków, a dziesiąty jako czapka’ (Lipsk 10-II); mendelek to 12 sie stawia – wszystkie kłosy do kłosów i nicem sie nie nakrywa (Barg 5); ‘jak stawili snopki, to mentli sie nazywali, take długie, a jak dziesiątki, to naokoło po dziesięć snopki, a jak mentel sie stawilo to takie długie, no ło dwa snopki wziół pod pache, jeden drugi postawił tu i troszka tutej szerzej, żeby sie nie przewracali, kłosy jenedo drugich, a kopli stojo na ziemi; mentli to takie ło tylko w rzędy, a jak dziesiątki nazywali, to byli wstawionych w kupkie tak o jeden przy drugim i grubszy taki stał, a potem nakrywał drug/i rez jednym, grubszy snopek był’ (Olec 14a); ‘snopki bez nakrycia ustawione w koło nazywajo sie dziesiątek. Natomiast dziesiątek wyglądał, snopek jeden ustawiony w środku, a wkoło tego snopka, wkoło ustawione reszte sopkow było obstawione. I to wyglądało okrągło’ (Kras 9a-II); ‘komlami na ziemie sie kładzie, a tu w kopki po dziesięć, po dwanaście snopy sie nazywa dziesiątki my nazywali, cy jak kto chce, cy dwunastki sie nazywali; dwanaście snopy cy po dziesięć snopy, ta kupka sie nazywa, my nazywali, to sie nazywa dziesiątki. I już jak skońcym kosić, juz ni ma, skońcone, to idziem, składamy w te dziesiątki po dziesięć, po dwanaście, jak kto chciał’ (Giby 6-II); ‘To tak zwane mentli u nas tutaj w tych stronach. Mentle i stawione wzdłuż i znoszone w jeden rząd, bo później jak sie zabiera, to jeden rzędem prosto jedzie i lepiej zbierać ich wszystkich. Ale tak jak słabsze zboże i po dwadzieście i po trzydzieście snopków, a jak dobre i po pięć, raczej po dziesięć snopkow, takie mentle to zależy jakie zboże’ (Giby 7a-II).*

201. Jsn. snopki ustawione w około kłosami do góry i nakryte jeszcze jednym snopkiem? (*gąsiory*). Stwierdzić, jaki z wymienionych ewentualnie nieuwzględnionych w kwestionariuszu sposobów zestawienia zboża jest używany w danej wsi. Podać dokładny opis obejmujący liczbę zestawionych snopków (PAN-VII-201)

<i>kopa</i>	SUWAŁKI (Szypl 2b)
<i>mentle</i>	SEJNY (Kras 6b-I)
<i>mętli</i>	SEJNY (Giby 7a-I, Kras 14)
<i>ryczki</i>	SEJNY (Kras 10a)
<i>gąsiory</i>	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 7a, Kras 2b, 6-II, 6b, Sej 6-I)
<i>dziesiątki nakryte</i>	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6, Kras 2-I, 2c, 9a-II)

dziesiątek	ELK (Pros 17a - też)
inf. nie wie	SEJNY (Giby 5b, Kras 9a**, Sej 6); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*, 24)

‘gąsiory - 12 snopków’ (Barg 10, Giby 7a); ‘no nie wiem jak to się nazywa... no to dwadzieścia tych snopków się składało... sześćdziesiąt snopków to kopa się nazywała’ (Szypł 2b); ‘w mendelki, w dziesiątki i w kokoski – kokoska to będzie dziewięć snopów, a dziesiunty tak stercy do góry tyłkiem; dziesiątek – dziewięć, a trzech się nakłada na wierzch – to dwanaście będzie’ (Barg 5); ‘albo podłużne dziesiątki, albo takie kantowe byli, no to cztery z jednej, cztery z drugiej i potem czterumi jeszcze nakrywali’ (Kras 2-I); ‘snopki dziewięć postawione, a nakrycie potym czapki nakrywali; łamali i tem słomo i tak czapki’ (Kras 2c); ‘dziesiątek nakryty, to jeden snopek się brało, tu w takie kupka okrągłe stawilo się kłosami do góry, komłami do ziemi, a jeden snopek zostawilo się i tak jego fajnie obwili się naokoło te kłosy i potem na wierzch nakryło się, żeby deszcz nie padał na to, już nie tak przemaczał znakiem ten kłos’ (Kras 9a-I).

201a. Jsn. nakrycie snopków zestawionych do suszenia?

szapki	SEJNY (Sej 24)
czapka	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SEJNY (Giby 6-I, 7a-II, Kras 2c, 9a-II)
czapa	SEJNY (Sej 17)
chochół	SEJNY (Kras 9a-II)
ryczki	SEJNY (Kras 10a)

Objaśnienia inf.: *‘nakrycie podług tego było na dziesiątkach zrobiono w razie deżdżu, żeby te kłosy nie zamakali, bo to było wszystko na dół schilano, okryto i woda ściekała i ten dziesiątek nie zamakał, a z tego też zlatywała woda, chroniło od deżdżu, od wody. Był jeden rodzaj, że snopek rozchylano i tem komelkiem do góry stawiano, a kłosy do dołu i to cało było to okryte tak. Drugie natomiast było nakrycia, czapki były złamane i połowa jedna była rozchylona na dziesiątek, a tu było spuszczone kłosy do dołu. Trzeci natomiast było system nakrycia dziesiątka, dwa snopki kładziono obok i trzeci na wierzch nakrywano’ (Kras 9a-II); ‘kto jak chciał, chto chciał, to trzemi snopkami tu wszystko tak stoi w dziesiątki i potem, jak wiesz, jak pogody ni ma dobrej to ten snop się rozwiąże nazad i się obkasuje na jene stronę, na drugie i potem się bierze i się nakrywa tem snopem jenem na wierzch, żeby jak będzie, już nie zamoknie tam dalej, a tak znaczy się nazywa, jenem snopem i było ze wcale małe zytko ni ma, nie*

okryje, to trzemi snopami nakryli ta kupka, ten dziesiątek zrobiony i dwa snopy związane się nakryje na to, a trzeci snop na wierzch' (**Giby 6-II**).

201b. Jsn. „sterta” zboża?

sterta	SEJNY (Kras 2-I, 2c)
--------	-------------------------------

202. Co trzeba zrobić, żeby zebrać zboże do czysta z pola? (zagrabić) (PAN-VII-202)

zagrabić	AUGUSTÓW (Barg 5, 10); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2-I, 2b, 6-II, 6b, 14, Sej 6, 17); SUWAŁKI (Jel 12, Szypl 2b)
zgrabić	SEJNY (Giby 5b, 6-II, 7a-II, Kras 6b-I, 9a**, Sej 6-I, 24); SUWAŁKI (Suw 24)
zagrabić	SEJNY (Kras 2)
zgrabiać	OLECKO (Olec 14a)
zgrabuwać	SEJNY (Kras 2)
pograbić	SEJNY (Giby 7a-II, Kras 9a-I, Suwałki (Suw 24))
grabić	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6, Kras 2c); SUWAŁKI (Suw 3-I* ‘-grabiami’)
hrabić	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
poprzygrabiać	SEJNY (Giby 7a-II)
zgrabywanie	SEJNY (Kras 9a-II)
podgrabywanie	SEJNY (Kras 10a)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)

Objaśnienia inf.: ‘Zagrabić, zgrabujo żyto’ (**Kras 2**); ‘każdy kłos na wagę złota’ (**Lipsk 10-II**); ‘dzieci grabkami pograbili, zgrabili, że było pole czyściutkie, nic nie zostało; żaden kłos, w trakcie żniw to i to dzieci musieli iść zbierać. Sam jak nie chciał, to ojciec w tylek pasem, dostał i musiał. Skońcone i pięknie wszystko zebrano, zgrabione, poprzygrabiane do tych rzędków, do mentlow i później razem się zebrało, na furmankie się kładzie, jeden idzie ten rząddek zabiera, to drugi grabkami i wszystko od razu na fure i czyste zostawało’ (**Giby 7a-II**).

203. Jsn. narzędzie do grabienia bez konia, podobne do znacznika? (duże grabie, wielkie grabie, grabiarka) (PAN-VII-203)

grabie	AUGUSTÓW (Barg 5); ELK (Pros 17a); SEJNY (Kras 2b, 6-II, 14); SUWAŁKI (Bak 18a, Suw 3-I*)
grabi	SEJNY (Giby 6-II, 7a-I, 7a-II, Kras 2, 9a**); SUWAŁKI

	(Szypl 2b)
<i>grable</i>	SEJNY (Sej 6-I)
<i>hrabli</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
grabie duże	SEJNY (Kras 9a-I)
duże grabi	SEJNY (Kras 9a-II)
duże grabie	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 6, 6-I, 7a, Kras 6b-I, Sej 6, 24); SUWAŁKI (Suw 24)
wielkie grabie	SEJNY (Sej 17)
długie grabie	SEJNY (Giby 6-III)
grabiarka ręczna	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, Kras 2-I, 2c, 6b); SUWAŁKI (Jel 12)
inf. nie wie	SEJNY (Kras 10a)

Objaśnienia inf.: *‘grabie – jekie 20 zębów’ (Barg 5); ‘kopy sie składało, to grabiarka jak była, to grabiami grabi rzędy, potem idzie, drugi/e raz poszed i na kupki większe sie z tego, to podnios grabi i pojechał dalej i przejechał na przykład to o, rząd leży, to wiele tam zajął grabiarko, tam i kupkie zrobił, podniós i bierze dalej rząd od rzędu, potem sie zajeżdżało i sie brało i sie woziło’ (Olec 14a); ‘takie ło byli i z tego zęby takie grube i ciągnie jak znacznik. To dwadzieście, czterdzieście zęby jestuj i ręką ciągnie, grabiarka ręczna’ (Kras 2c); ‘ręczne duże byli grabi, specjalne takie zrobione i ciągnione bez człowieka i to do czysta było zbierane reszta zboża; to tylko do zagrabywania zboża, jak zboże powozi sie, to te kłosy zbierali; takie jak ten stoł długości, tronek tak jakby znacznik do tubaki, półtora metra mogło być; i tak jak znacznik taki, o, ten dyszel jeden. tronek tak jak w tych grabiach był i ciągnąć trzeba było’ (Kras 9a-II); ‘takie grabi, jak i teraz je w stodole; zrobim takie dłużse i z zębami, ale jak nie było, wies, tech dłużsech grabiow, to te dwa grabi małe zwiąże i bierze i ciągnie z tyłu te grabi. Duzo kłosow na ziemi lezy, i już jak siłka jest tego, pod tem grabio grubo, sie podnosi i co nagrabił ten rząd, to lezy, i dalej grabie; temi grabiami sie bierze do grómadki, sie niesie do tego rządka, sie położy razem i jak sie wozi, to razem sie zabiera; wszystko rękami robili’ (Giby 6-II).*

204. Jsn. narzędzie do grabienia na kołach? (grabiarka, konne grabie). Pytać o nazwy części (PAN-VII-204)

grabiarka	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II, 18); ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-II, 6-III, 7a-I, 7a-II, Kras 2b, 6-II, 6b, 6b-I, 9a**, 9a-I, 9a-II, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 24); SUWAŁKI (Bak 18a, Jel 12, Suw 3-I*, 24, Szypl 2b)
-----------	--

grabarka	AUGUSTÓW (Barg 5); SEJNY (Kras 2)
zagrabiarka	SUWAŁKI (Suw 24)
konne grabie	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 7a)
konna grabiarka	SEJNY (Sej 17)
grabiarka konna	SEJNY (Giby 6-I , SEJNY (Kras 2-I , 2c)

Objaśnienia inf.: *‘z żelaza, koła jest, winkiel jest, zęby !, no i do tego jeszcze automat, że nogo naciskasz i ona zruca, te znaczy zgrabki’* (**Kras 2-I**); *‘na kołach narzędzie nazywało się grabiarka, poruszana była przez konia, regulowana była przez człowieka. Koń był założony, w szleję zaprzężony, byli takie dwie obelki i on tu tymi obelkami było wszystko umocowano’* (**Kras 9a-II**); *‘Po niemieckiej tej wojnie to zaceli już, nasa Polska, ta zacela i grabiarki mieć. Wies kto miał grabiarki? Byli grabiarki, ale dwory się nazywali, o, co większy gospodarz, to joni, prawda, mieli te grabiarki. A my te biedne, te takie to zadnech grabiarkow nie mieli, tylko temi grabiami tak grabili, o’* (**Giby 6-III**).

204a ‘siedzenie’

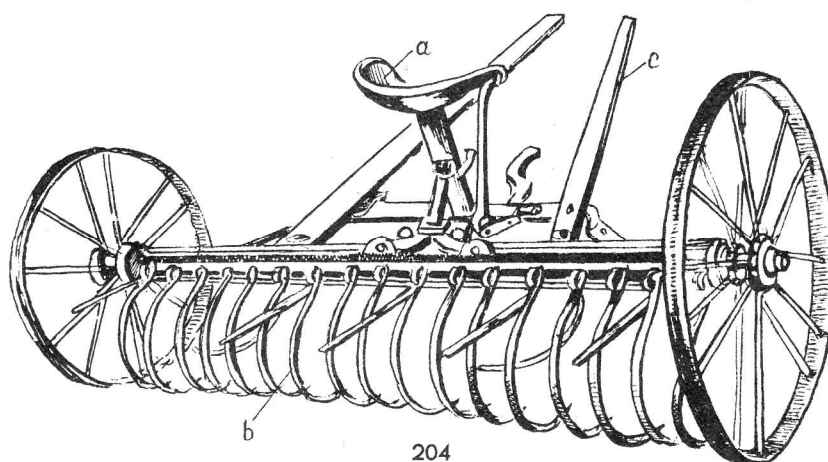
krzesło	AUGUSTÓW (Lipsk 18); SUWAŁKI (Szypl 2b)
siedzenie	AUGUSTÓW (Barg 5); OLECKO (Olec 14a)
siodło	SEJNY (Giby 7a-II , Kras 9a-II);

Objaśnienia inf.: *‘na tej grabiarce było siodło, na którym musiał być człowiek’* (**Kras 9a-II**).

204b. Jsn. części zgarniające słomę czy siano?

zęby	AUGUSTÓW (Bar 5 , Lipsk 18); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 7a-II , Kras 2-I)
20 zębów	SEJNY (Giby 6-I)
inf. nie wie	SUWAŁKI (Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: *‘zęby – jekie trzydzieści’* (**Barg 5**); *‘zebranie jakiejś tam słomy czy siana było przez człowieka rączko naciskano, zęby podymali się do góry i to wyrzucało te słome, później człowiek opuszczał to rączko te zęby na dół, i znow to nabierało czy słomy czy siana, i znow tam jakieś czas podydzie i znow to wyrzucało’* (**Kras 9a-II**); *‘nazywajo grabiarka; w Niemcach jak ja był, to już się nagrał dosyć, później po wyzwoleniu przywieźli tu z Niemiec i do nas, ale już teraz nicht nie grabi, wszystko w pokrzywach stoi, jak nie te Litwiny zbierajo’* (**Giby 7a-II**).

204c. Jsn. drażki łączone grabiarkę z koniem?

<i>legurator</i>	SUWAŁKI (Szypl 2b)
<i>ohłobli</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
<i>2 ołobli</i>	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6-I);
<i>oble</i>	SEJNY (Giby 7a-II);
<i>obelki</i>	SEJNY (Kras 9a-II);

Objaśnienia inf.: ‘dwa koła, 20 zębów, 2 ołobli’ (**Giby** 6-I); ‘tu koło, tu krzesło... tu liegurator co podnaszać o te... jak nagrabisz pełne to sie podnasza i potem sie opuszcza’ (**Szypl** 2b); ‘grabiarko grabili, jak miał kto maszyne, metalowe zęby byli, konia zakładał, a jak grabiami, to grabiami trzeba było zagrabić’ (**Olec** 14a).

205. Jsn. zboże zagrabione na polu? (*starga, starganka, zagrabi, grabianka, luzy, grabki*) (PAN-VII-205), (AGM-III-V-52)

<i>zgrabki</i>	AUGUSTÓW (Barg 5, 10); SEJNY (Giby 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2-I, 6-II, 9a**, Sej 6, 6-I); SUWAŁKI (Jel 12)
<i>zgrabki</i>	AUGUSTÓW (Aug. 8, Lipsk 18); Ełk (Pros 17a); SEJNY (Giby 7a-II, Kras 6b-I, 9a-II, 14, Sej 17); SUWAŁKI (Jel 9)
<i>pograbki</i>	SEJNY (Kras 9a-I); SUWAŁKI (Suw 24)
<i>podgrabki</i>	SEJNY (Giby 7a-II, Kras 2, 10a)
<i>pałgrabki</i>	SEJNY (Giby 6)
<i>grabki</i>	SUWAŁKI (Suw 3-I*)

grabka	SEJNY (Sej 24)
podrajki	SEJNY (Kras 2, 2-I, 2b, 2c)
starga	SEJNY (Giby 5b)
starganka	SEJNY (Kras 6b)
targanica	SEJNY (Giby 6-III)
trasianka	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SUWAŁKI (Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: *‘Podrajki, a teraz podgrabki’ (Kras 2); ‘przed wojno pograbkow nie było, od razu grabkami drewnianemi temi ludzi zgrabiali, widelkami żnieśli, zgrabili, tylko teraz byli podgrabki, jak maszynami zaceli robić, to grabiarko później zgrabi, zbierze i to sie nazywali podgrabki’ (Giby 7a-II).*

206. Jsn. ten okres, kiedy się kosi i zwozi zboże? (żniwa, zbiory)

(PAN-VII-206)

żniwa	AUGUSTÓW (Barg 5, 10, Lipsk 10-II, 18); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b, 6b-I, 10a, Sej 6, 6-I, 24); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*, 24, Szypl 2b)
żniwa	ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Kras 2, 9a**, Sej 17)
żniwo	SEJNY (Kras 2c)
zbiory	SEJNY (Kras 14)
zwózka	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)

Objaśnienia inf.: *‘Po sianokosach sie każdy brał do żniw. Zyto już dorasta, zyto bieleje, to już trzeba było zyto kosieć. Matka na ojca mówi: No juz idziem zyto kosieć. No wziół kose poklepał, a kose to na babce sie klepało i dziś sie klepie. Kiedyś żniwa to kosili normalnie. Stawał chłop z babo, koso kosił, baba podbierała. Znowuz jek podbierała, to ktościk tam z boku sed i pasy robił, kręcił, podkładał, wiązał w snopki. No i kawałek skosili, to sie wracali. Dziesiątki takie stawiał, to niektórzy nazywali mendle, niektórzy dziesiątki i to o stało gdzieś, jak pogoda dobra była to postojąło i do stodoły sie wozilo. Sie zwiozło do stodoły, później damfe sie sprowadzało, bo to byli kółka te już, te damfy i sie młociło’ (Barg 20a).*

207. Jsn. pole po skoszonym życie? (rżysko, ściernisko, żytnisko)

(PAN-VII-207)

ściernisko	ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 6-I, 7a-I, 7a-II, Kras 2-I, 2c, 6-II, 6b-I, 9a**, 9a-II, 10a, Sej 6-I, 24); SUWAŁKI (Szypl 2b)
------------	--

rzysko	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 10-II); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 6-II, 7a, Kras 2b, 6b, 14, Sej 6, 17); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I* , 24)
rzysko	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 7a-I, Kras 2)
rzysko zytnie	SEJNY (Kras 2)
rzysko zytne	AUGUSTÓW (Barg 5);
reżysko	SEJNY (Kras 9a**)
pożnia	AUGUSTÓW (Lipsk 18)

Objaśnienia inf.: *‘Kazda rzecz to r/zysko, r/zysko jeryzynie po grochu; po kartoflach – bulwisko, po lnice – lnisko, psenicysko, łofsisko, jęcmienisko, grycysko, ale wszystko jeno – r/zysko’* (**Kras 2**); *‘po skoszonym życie nazywa sie pole ściernisko’* (**Giby 6-II**).

208. Jsn. pole po skoszonej pszenicy? (*pszeniczysko*) (PAN-VII-208)

ściernisko	ELK (Pros 17a); SEJNY (Kras 2c, 9a**, 10a, Sej 24); SUWAŁKI (Szypl 2b)
pszeniczysko	AUGUSTÓW (Barg 5, 10); SEJNY (Giby 5b, 6-I, 7b, Kras 2, 2-I, 2b, 6-II, 6b, 6b-I, 14, Sej 6, 6-I, 17); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*, 24)
pszenicznisko	SEJNY (Giby 6)
pożnia pszeniczna	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
rżysko	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
rzysko	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 7a-I, SEJNY (Kras 2c))
reżysko	SEJNY (Kras 9a**)

209. Jsn. pole po skoszonym prosie? (*prosisko*) (PAN-VII-209)

ściernisko	ELK (Pros 17a); SEJNY (Kras 2-I, 2c, 9a**, 10a); SUWAŁKI (Szypl 2b)
prosisko	AUGUSTÓW (Barg 5, 10); SEJNY (Giby 5b, 6-I, 7a, Kras 2b, 6-II, 6b, 6b-I, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*)
rżysko	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
reżysko	SEJNY (Kras 9a**)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 18); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6, 7a-I); SUWAŁKI (Suw 24)

Objaśnienia inf.: *‘prosy to nie siałem i nie wiem, jak tam to nazwać’* (**Olec 14a**).

210. Jsn. pole po skoszonym jęczmieniu? (*jęczmienisko*)

(PAN-VII-210)

ściernisko	ELK (Pros 17a); SEJNY (Kras 2c, 9a**, 10a); SUWAŁKI (Szypl 2b)
jęczmienisko	AUGUSTÓW (Barg 5); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, Kras 2, 2-I, 2b, 6-II, 6b-I, 14, Sej 6, 6-I, 6b, 17, 24); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*, 24)
jeczmenisko	AUGUSTÓW (Barg 10)
poźnia jęczmianna	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
rżysko	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
r/zysko	OLECKO (Olec 14a)
reżysko	SEJNY (Kras 9a**)
inf. nie wie	SEJNY (Giby 7a-I)

211. Jsn. pole po skoszonej gryce? (*gryczysko, gryczynisko*)

(PAN-VII-211)

ściernisko	ELK (Pros 17a); SEJNY (Kras 2c, 9a**, 10a); SUWAŁKI (Szypl 2b)
gryczysko	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 5b, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2, 2-I, 6-II, 6b, 6b-I, 14, Sej 6, 17); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*)
gryczynisko	SEJNY (Kras 2b, Sej 6-I)
gryczysko	SEJNY (Giby 6)
hreczyna	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
grysie	SUWAŁKI (Suw 24)
rżysko	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
reżysko	SEJNY (Kras 9a**)
gryka rosła	OLECKO (Olec 14a)
inf. nie wie	SEJNY (Sej 24)

212. Jsn. pole po skoszonym owsie? (*owsisko*) (PAN-VII-212)

ściernisko	ELK (Pros 17a); SEJNY (Kras 2c, 9a**, 10a); SUWAŁKI (Szypl 2b)
owsisko	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2, 2-I, 2b, 6-II, 6b, 6b-I, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*, 24)
łowsisko	AUGUSTÓW (Barg 5); SEJNY (Kras 2)
poźnia owsianna	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
rżysko	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)

<i>r/zysko</i>	OLECKO (Olec 14a)
<i>reżysko</i>	SEJNY (Kras 9a**)

213. Jsn. pole po skoszonym rzepaku? (*rzepaczysko, rzeznisko*)(PAN-VII-213)

<i>ściernisko</i>	ELK (Pros 17a); SEJNY (Kras 2c, 9a**, 10a); SUWAŁKI (Szypl 2b)
rzepaczysko	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 5b, 7a, Kras 2-I, 2b, 6-II, 6b, 6b-I, 14, Sej 6-I); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*)
rzeznisko?	SEJNY (Sej 6)
rzezakowisko	SEJNY (Giby 6-I)
rzeznisko	SEJNY (Sej 24)
<i>rżysko</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
<i>reżysko</i>	SEJNY (Kras 9a**)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 18) OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6, 7a-I, Sej 17); SUWAŁKI (Suw 24)

214. Jsn. pole po kartoflach? (*kartoflisko, bulwisko*) (PAN-VII-214)

kartoflisko	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 10-II, 18); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b-I, 9a**, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 24, Szypl 2b)
pole po kartoflach	ELK (Pros 17a)
bulwisko	SEJNY (Kras 2, 6b)
bulwowisko	SUWAŁKI (Suw 3-I*)

215. Jsn. pole po burakach? (*buraczysko, ronklisko*) (PAN-VII-215)

buraczysko	AUGUSTÓW (Barg 5, 10); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, Kras 2-I, 2b, 6-II, 6b-I, 9a**, 10a, 14, Sej 6, 17); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*, 24)
buraczowisko	SEJNY (Kras 2c)
pole po burakach	ELK (Pros 17a)
ronklisko	SEJNY (Kras 6b, Sej 6-I)
<i>runklisko</i>	SEJNY (Sej 24)
kartoflisko	SUWAŁKI (Szypl 2b)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II, 18); SEJNY (Giby 7a-I)

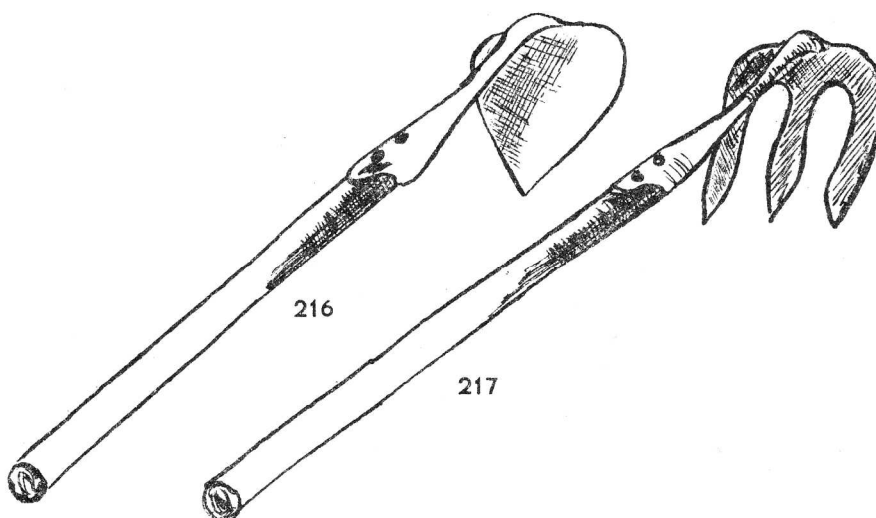
Objaśnienia inf.: *'to samo i po burakach i po ...'* (Szypl 2b); *'r/zysko jerzynne po grochu'* (Kras 2).

I. Kopanie kartofli – narzędzia i czynności

216. Specjalne ręczne narzędzie do kopania kartofli? (motyka) (PAN-VII-216)

motyka	AUGUSTÓW (Barg 10); ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2, 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b, 6b-I, 9a**, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 24); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*, 24, Szypl 2b)
motyczka	AUGUSTÓW (Barg 5); Lipsk 10-II); SEJNY (Sej 17)
matyczka	AUGUSTÓW (Lipsk 18)

Objaśnienia inf.: *'tu drzewniany trzonek a tutej, i kowali robili, stalowe trzyzębowe, i taka motyka, ło taka serce'* (Kras 2c).

217. Jsn. motyka z trzema zębami? (krapa, trzyrożna) (PAN-VII-217)

motyka	SEJNY (Giby 6, Kras 2, 2-I, 6b-I, 10a); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*, 24, Szypl 2b 'też-')
trzyzębowa	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Kras 9a**)
trzyzębowa motyka	SEJNY (Kras 14)
motyka z trzema zębami	ELK (Pros 17a)
motyka	SEJNY (Kras 2c)

trzyzębiasta	
trzyrożna	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 7a, Sej 17, 24)
trzyrożna motyka	SEJNY (Giby 5b)
motyka trzyrożna	SEJNY (Giby 6-I)
motyczka -c-	AUGUSTÓW (Barg 5); Lipsk 10-II); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
matyczka	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
sparka	AUGUSTÓW (Barg 5);
sparkowa motyczka	AUGUSTÓW (Barg 5);
krapa	SEJNY (Kras 6-II, 6b, Sej 6, 6-I)
graca	SEJNY (Kras 2b)
inf. nie wie	SEJNY (Giby 7a-I)

Objaśnienia inf.: *‘motyczka ta, co trzy zęby, to sparka, sparkowe motycki; te łokrggle to do warzywa lepiej motykować’* (**Barg** 5); *‘też motyka, trzy zęby miała, przeważnie trzyzębowa’* (**Olec** 14a).

218. Jsn. maszyna do kopania kartofli? (*koparka, kopaczka, maszyna do kartofli*) (PAN-VII-218)

kopaczka	AUGUSTÓW (Barg 5, 10, Lipsk 10-II); EŁK (Pros 17a); GOŁDAP (Dub 5-II); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 3a-I, 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2, 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b-I, 9a**, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 24, Szypl 2b)
kapaczka	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
koparka	(Olec 14a); SEJNY (Kras 6b); SUWAŁKI (Suw 3-I*)

Objaśnienia inf.: *‘Jek było te prace polowe, to na przykład już jek wykopki kartofli to sie frezami robiło, konia sie założyło i plugiem sie przeorywało kartofle i motycko, stawali każdy na swojo freze i motyckami sie kopało. W worki albo na skrzynie do woza i później do piwnicy sie podjeżdżało cy tam do kopca jekiego i sie zwałalo z woza, to już później normalnie nastały te kopacki, te konne, to już później kopackami kopali, już było lzej. To ludzie nieraz krzyceli: jek kopacko będziesz kopać, to kartofli nie będzie. Motyko to sie wykopie, bo motyka to pomału grzebie i wykopie wszystkie, a kopacko to duzo w ziemi zostaje. A już później te kopacki zarzucili te konne, to już nastały te elewatorowe, to już temi każdy sobie staje na swojo freze i wali do przodu, no a później te eskaery nastały’* (**Barg** 20a);

219. Jsn. kobieta, która kopie kartofle? (*kopaczka, koparka*)

Zwrócić uwagę na rodzaj gramatyczny uzyskanych nazw. W niektórych gwarach rodzaj męski używany jest w odniesieniu do kobiety, np. w Lubelskiem wyrazem *kopacz* określa się kobietę kopiącą ziemniaki, zaś formacja *kopaczka* oznacza maszynę. (PAN-VII-219), (ZiŻSp-1-25), (ZiŻSp.v1-1-25)

kopaczka	AUGUSTÓW (Barg 5); ELK (Pros 17a); GOŁDAP (Dub 5-II); OLECKO (Olec 14a ‘-tes’); SEJNY (Giby 3a-I, 5b, 6-I, 7a, Kras 2, 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b-I, 9a**, 14, Sej 6, 6-I, 24); SUWAŁKI (Fil 6-I, Suw 3-I*, 24)
koparka	AUGUSTÓW (Barg 10); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Kras 6b, Sej 17)
zbieraczka	SEJNY (Giby 6)
inf. nie wie	SEJNY (Giby 7a-I, Kras 10a); SUWAŁKI (Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: ‘nie ma określonej nazwy’ (**Lipsk** 10-II, 18); *kopacka toż samo, jek ta masina – i to i to* (**Barg** 5); ‘po pietnastym sierpnia wykopki, ogromnie była ciężka praca, bo gospodarz wyorywał pługiem ziemiaki i kopaliśmy motyczkami; kopaczkow?- kto tam znalazł kopaczke’ (**Lipsk** 10).

J. Młocka i czyszczenie zboża

220. Co trzeba zrobić, by oddzielić ziarno od kłosów? (*młócić, draszować*) (PAN-VII-220)

wymłócić	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II ‘-cepami’); SEJNY (Giby 7a-I, Kras 2-I, 2c, 9a**); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 24, Szypl 2b)
młócić	AUGUSTÓW (Barg 10); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I ‘mócić’, 7a, Kras 2, 2b, 6-II, 6b, 6b-I, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
młócić	AUGUSTÓW (Barg 5);
młocka	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
młócić	AUGUSTÓW (Aug 8); OLECKO (Olec 14a)
masinować	AUGUSTÓW (Barg 5);

Objaśnienia inf.: ‘trzeba młócić czy maszyno, a jak kto nie miał maszyn, to czepem !, był tam zrobiony luszy kij tam kawał i łupu cupu, jak we dwóch sie młociło, to trzeba było tez sie składać, a jak jeden łup cup i tak sie młociło’ (**Olec** 14a); ‘bo wszystkie ziarka nie młóca, jak słabo wymłóca i kiedyś cepami albo i maszyno, no to okłoty nazywali’ (**Kras** 2c); ‘zboże po wysuszeniu już to zwoziliśmy do stodoły, w stodołach sie układało, a niektórzy to jeszcze cepami młócili’ (**Lipsk** 10).

221. Jsn. taka młocka, kiedy nie wymłóca się wszystkich ziaren z kłosów? (*okłosienie, okłocenie*). Zwrócić uwagę na postać fonetyczną czasowników *okłosić* i *okłocić* (PAN-VII-221)

okłotowali	OLECKO (Olec 14a);
okłotowanie	SEJNY (Kras 2-I, 2b)
okołotowanie	SEJNY (Giby 7a-I); SUWAŁKI (Suw 24)
okłocenie	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 6-I, 7a, Kras 2b, 6-II, 6b, Sej 6)
okłoty	SEJNY (Kras 2c)
okłosienie	SEJNY (Sej 6-I, 24)
kiepska młocka	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
zepsuta	SEJNY (Kras 9a**)
zła	SEJNY (Kras 10a)
młocka z cepem	ELK (Pros 17a)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SEJNY (Giby 5b, 6, Kras 6b-I, 14, Sej 17); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*, Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: *‘no to młocka, no to na salmatel robiono, do końca nie omlócone, to bywało tak, że nie wymłacali na czysto, tylko okłotowali’* (**Olec** 14a).

222. Jsn. snopki zboża nieomłócone do końca? (*okłoty, omloty*)

(PAN-VII-222)

niewymłotki	SUWAŁKI (Jel 12)
omłoty	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 7a, SEJNY (Kras 6b), Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
omłot	GOLDAP (BanieM 13)
młoty	SEJNY (Giby 6)
okłoty	SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, Kras 2b, 2c, 6-II); SUWAŁKI (Suw 24)
okaloty	AUGUSTÓW (Lipsk 8)
okłot	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SEJNY (Kras 2-I)
okłotowane	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Kras 9a**)
okłociny	SEJNY (Kras 10a)
kul	SEJNY (Kras 2a, Puń 1); SUWAŁKI (Suw 14*)
kuli	SEJNY (Kras 12); SUWAŁKI (Bak 13)
kule	SUWAŁKI (Szypl 17a-II)
snopki	AUGUSTÓW (Lipsk 18); ELK (Pros 17a)
inf. nie wie	SEJNY (Giby 7a-I, Kras 6b-I, 14); SUWAŁKI (Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: *‘Okłot - znaczy wymłócone’* (**Lipsk** 10-II).

223. Jsn. to, że się młóci? (*młocka, draszowanie*) (PAN-VII-223)

młocka	Augustów (Lipsk 10-II); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Kras 2c)
młocka	AUGUSTÓW (Barg 10); ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 6-I, 7a, Kras 2b, 6-II, 6b, 6b-I, 10a, Sej 6, 17, 24); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*)
młócenie	AUGUSTÓW (Lipsk 18); SEJNY (Giby 6, Kras 2, 2-I, 9a**)
młóćba	SEJNY (Kras 2)
omłocka	SEJNY (Kras 14)
omłoty	SUWAŁKI (Suw 24)
draszowanie	SEJNY (Sej 6-I)
inf. nie wie	SEJNY (Giby 7a-I)

Objaśnienia inf.: 'Młócić, jek młóco to młóćba abo młócenie' (**Kras** 2).

223a. Warstwa zboża rozłożonego na klepisku do młócenia cepami (AGM-III-V-54)

przystronka	AUGUSTÓW (Aug 8)
snopki	SUWAŁKI (Jel 9)

224. Jsn. człowiek, który młóci cepami? (*młócek, młócarz, draszek*) (PAN-VII-224), (KK-I-1-53), (AGM-III-V-53), (ZiŻSp-1-27), (ZiŻSp.v1-1-27)

młócek	AUGUSTÓW (Aug 13-I, 21, 21-I, 24, Barg 5); SEJNY (Kras 2, 2a, 9, 9a**, Puń 1); SUWAŁKI (Jel 12, 12-II, Przer 7a, 9a, Racz 12, 14, Suw 7a, 15-II, 32)
młócek	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 7a, Kras 2-I, 2c, 6b, 6b-I)
młóckarz	AUGUSTÓW (Płas 8)
młóckarz	GOLDAP (Dub 10-I); SUWAŁKI (Jel 2-III)
młócarz	AUGUSTÓW (Aug 8, Barg 20a); ELK (Kal 15, Pros 17a); GOLDAP (Dub 5, 5-I, 10-III); OLECKO (Kow 9a); SEJNY (Giby 3a-I, 5, Kras 6-III, 6b-I, Puń 2b, 7, Sej 8a); SUWAŁKI (Jel 2-III, Przer 4, Suw 12a, 15-I, 16, Racz 7, 11, Szypl 17a-I)
młócarz	GOLDAP (Dub 10); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, Kras 2b, 6-II, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 14, Racz 22, Suw 3-I*, 12-I, 24, 28a)
młocnik	AUGUSTÓW (Aug 15)
młocnik	SUWAŁKI (Suw 12-III)
młocak	AUGUSTÓW (Sztab 14-I)
młocielnik	AUGUSTÓW (Sztab 3)
małacielnik	AUGUSTÓW (Lipsk 15a)

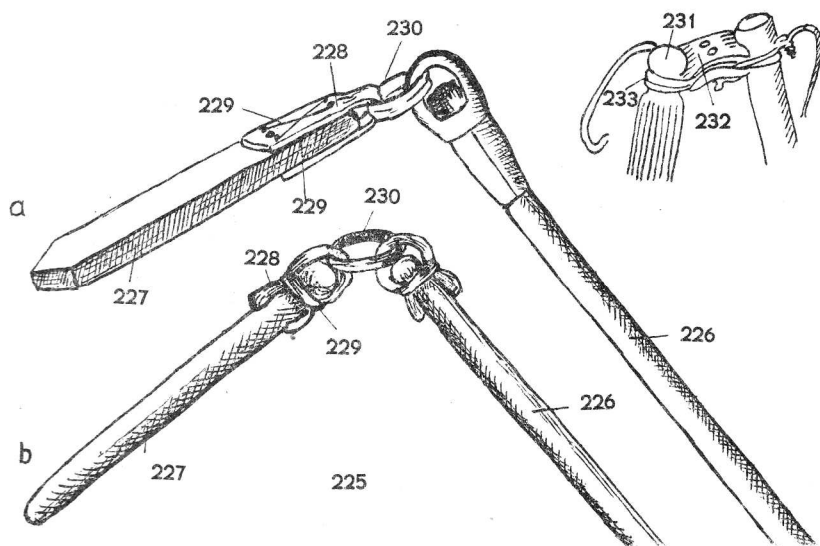
omłotowy	AUGUSTÓW (Lipsk 5); ELK (Juchy 1a); SUWAŁKI (Szypl 6a)
cepnik	MRĄGOWO (Mik 2); SEJNY (Puń 2a); SUWAŁKI (Suw 12a, 16)
cepek	SUWAŁKI (Racz 6, 10)
ceparz	SUWAŁKI (Szypl 2b)
cepiarz	GÓLDAP (Dub 5, 5-I); SEJNY (Kras 6); SUWAŁKI (Przer 7, 8-I, 13a, Suw 12-I, Szypl 6a, Wiż 11a)
cepownik	AUGUSTÓW (Aug 13-II)
drastek	PISZ (Pisz 5 ‘drastki’)
parobek	SUWAŁKI (Jel 11, 11-I)
robotnik	GÓLDAP (BanieM 10a); SUWAŁKI (Jel 1a, Szypl 13a)
rolnik	SUWAŁKI (Suw 12b)
gospodarz	SUWAŁKI (Jel 9)
chłop	AUGUSTÓW (Now 2); OLECKO (Wiel 5-I); SEJNY (Kras 12); SUWAŁKI (Fil 11, Jel 16, Suw 14*, Wiż 5)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Barg 3, 8, Lipsk 8, 8-I, 10-II, 18, Now 14, Sztab 14*); ELK (Pros 11a); GIŻYCKO (Mil 3); GÓLDAP (BanieM 13, Dub 5-II, 10-II); OLECKO (Olec 6, 14a, Wiel 2); Pisz (Pisz 10a); SEJNY (Giby 5a, 7a-I, Kras 10, 10a, Puń 4*, Sej 4, 12a, 17-I); SUWAŁKI (Bak 1, 6, 11, Fil 1a, 6-I, 13, Suw 3-V, Wiż 5-IV); WĘGORZEWO (Budry 8)

Objaśnienia inf.: ‘młócenie cepem’ (Suw 20); ‘ja sie namłócił cepem tożez samo (Barg 5).

225. Jsn. ręczne narzędzie do młócenia? (cepy) (PAN-VII-225), (KK-I-1-49), (KSI-VIII-74)

cep	AUGUSTÓW (Aug 13-I, 13-II, 15, 21, 21-I, 24, Barg 3, 5, 8, 20a, Lipsk 5, 8, 8-I, 10-II ‘-cały’, 15a, 18, Now 2, 14, Plas 8, Sztab 3, 14*, 14-I); ELK (Juchy 1a, Kal 15, Pros 11a, 17a); GIŻYCKO (Mil 3); GÓLDAP (BanieM 10a, 13, Dub 5, 5-I, 10, 10-I, 10-II, 10-III); MRĄGOWO (Mik 2); OLECKO (Kow 9a, Olec 6, 14a, Wiel 2, 5-I); PISZ (Pisz 5); SEJNY (Giby 5, 5a, 5b, 6, 6-I, 6-II, 6-III, 7a-I, 7a-II, Kras 2-I, 2a, 2b, 2c, 6-II, 6-III, 6b, 6b-I, 9, 9a**, 9a-I, 9a-II, 10, 10a, 12, 14, Puń 1, 2a, 2b, 4*, 7, Sej 4, 6-I, 8a, 12a, 17, 17-I, 24); SUWAŁKI (Bak 1, 6, 11, 13, 14, 14a, Fil 1a, 5-II, 11, 13, Jel 1a, 2-III, 11, 11-I, 12-II, 16, Przer 4, 7, 7a, 8-I, 9a, 13a, Racz 6, 7, 10, 11, 12, 12-I, 14, 22, Suw 3-V, 7a, 12-I, 12-III, 12a, 12b, 14*, 15, 15-I, 15-II, 16, 20, 24, 28a, 32, Szypl 2b, 6a, 13a, 17a, 17a-I, Wiż 5, 5-IV, 11a); WĘGORZEWO (Budry 8)
cepy	AUGUSTÓW (Barg 5, 10, Lipsk 10-II); Pisz (Pisz 5, 10a); SEJNY (Giby 7a, Kras 2, Sej 6); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*)

Objaśnienia inf.: ‘wymłócić cepami; cep cały’ (**Lipsk** 10-II); na klepisko w stodole rozłoży, no i dwóch chłopow czy tam iluch jest i po środku jest droga, przejście. Z jednej strony rząd położony na klepisko, z drugiej strony rząd i cap cap cap tym cepem przemłóco, na drugi bok przewróco, potem widłami przetrzęso, do stronicy słome, te ziarki na grumade; po całym klepisku rozścielo i po snopku, po snopku, a jak owies dawniej niewiązany był, to też tak cienko rozścielo, rozścielo, potem przewróco na drugi bok i znowuż tym cepem postukajo’ (**Kras** 9a-II).

226. Jsn. kij u cepów, który trzyma się w ręku? (dzierżak, trzonek) (PAN-VII-226), (KK-I-1-50), (KSI-VIII-75)

dzierżak	AUGUSTÓW (Aug 13-I, 15, 21, 21-I, 24, Barg 8, 10, Now 14, Płas 8); GOŁDAP (Dub 10, 10-I); PISZ (Pisz 5); SEJNY (Giby 5, 6-I, 6-II, 6-III, 7a, 7a-I, 7-aII, Kras 2-I, 2a, 2c, 6b-I, 9a-I, 9a-II, Puń 1, 4*, Sej 6-I); SUWAŁKI (Bak 14, Fil 13, Jel 2-III, 12-II, Przer 4, 9a, 13a, Racz 7, 11, 12, 12-I, 14, Suw 12-II, 12a, 16, 24, Szypl 6a)
dzier/zak	SEJNY (Kras 2); PISZ (Pisz 10a); SUWAŁKI (Przer 7a)
dziezok	SUWAŁKI (Szypl 17a-II)
obierzaki ?	AUGUSTÓW (Barg 3); SUWAŁKI (Bak 1)
cepisko	AUGUSTÓW (Sztab 14*); ELK (Pros 11a); SEJNY (Giby 5a, Kras 10a, Puń 2a, 7); SUWAŁKI (Suw 12-III, 15-I, Szypl 13a, 17a)
ciepidło	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
cepielnia	SEJNY (Sej 12a)
cepilnia	AUGUSTÓW (Lipsk 8, 15a, 18, Sztab 3, 14-I); SEJNY (Giby 5a)

cepilnie	AUGUSTÓW (Lipsk 5, 8-I)
rękojeść	OLECKO (Wiel 2); SEJNY (Puń 2b); SUWAŁKI (Bak 13)
trzonek	AUGUSTÓW (Aug 13-II, Lipsk 18); ELK (Juchy 1a, Pros 17a); GOŁDAP (Dub 5, 5-I); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, Kras 2b, 6-II, 6b, 12, 14, Sej 6, 17, 24); SUWAŁKI (Bak 6, Fil 5-II, Jel 11, 11-I, 12, 16, Racz 7, 11, Suw 3-I*, 12b, 24, Szypl 2b, Wiż 5)
strzonek	GOŁDAP (Dub 10-II, 10-III); SUWAŁKI (Jel 1a, Racz 10)
trzon	SEJNY (Sej 8a ‘-cepa’)
kij	SEJNY (Puń 2b, Sej 4); SUWAŁKI (Suw 12a)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Now 2); ELK (Kal 15); GIŻYCKO (Mił 3); GOŁDAP (BanieM 10a); MRĄGOWO (Mik 2); OLECKO (Kow 9a, Wiel 5-I); SEJNY (Giby 5a, Kras 6-III, 9, 10, Sej 17-I); SUWAŁKI (Bak 11, Fil 1a, 11, Przer 7, 8-I, Racz 22, Suw 3-V, 7a, 12-I, 14*, 20, 28a, Wiż 5-IV, 11a); WĘGORZEWO (Budry 8)

Objaśnienia inf.: ‘to dzirżak sie nazywa, trzonek tylko obsadzony, a tu cep uczepiony do młócenia’ (**Giby 8-II**).

227. Jsn. ta część cepów, którą się bije? (*bijak, cep*) (PAN-VII-227), (KK-I-1-51), KSI-VIII-76)

bijak	AUGUSTÓW (Aug 13-I, 15, 21, 21-I, 24, Barg 3, 5, 8, 10, 20a, Lipsk 8, 8-I, 18, Now 2, 14, Plas 8, Sztab 14*, 14-I); ELK (Juchy 1a, Kal 15, Pros 11a); GOŁDAP (Dub 10, 10-I, 10-III); OLECKO (Kow 9a, Wiel 2, 5-I); PISZ (Pisz 5, 10a); SEJNY (Giby 5, 5b, 6, 6-I, 6-II, 7a, 7a-I, 7a-II, Kras 2, 2-I, 2a, 2b, 2c, 6, 6-II, 6-III, 6b, 6b-I, 9a**, 9-aI, 10a, 12, 14, Puń 1, 4*, Sej 6, 12a, 17, 17-I); SUWAŁKI (Bak 1, 6, 11, 13, 14, Fil 11, 13, Jel 1a, 2-III, 11, 11-I, 12-II, 16, Przer 4, 7, 7a, 9a, 13a, Racz 6, 7, 10, 11, 12, 12-I, 14, Suw 3-I*, 3-V, 7a, 12-I, 12a, 14*, 15, 15-I, 15-II, 16, 20, 24, 28a, 32, Szypl 2b, 13a, 17a, Wiż 11a)
bijek	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II, Sztab 3)
bijadło	SUWAŁKI (Fil 1a)
obijak	GOŁDAP (BanieM 13); MRĄGOWO (Mik 2); SEJNY (Sej 8a)
ubijak	SUWAŁKI (Przer 8-I)
bicz	AUGUSTÓW (Lipsk 15a)
cep	AUGUSTÓW (Sztab 14*); SEJNY (Giby 6-II, 9-II, Sej 6-I); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 12-III, 20 ‘-do młócenia’, Szypl 2b, 6a, 17a-I)
capidło	AUGUSTÓW (Lipsk 5)

cepilnia	SEJNY (Giby 5a?)
kij	SEJNY (Sej 4)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Aug 13-II); ELK (Pros 17a); GIŻYCKO (Mil 3); GOLDAP (Dub 5, 5-I, 10-II); OLECKO (Olec 6, 14a); SEJNY (Kras 9); SUWAŁKI (Fil 5-II, Racz 22, Suw 12b, Wiż 5-IV); WĘGORZEWO (Budry 8)

Objaśnienia inf.: *‘całość to cep’* (**BanieM 10a**); *‘bijak był z dęba, bo to twardy musi być, a dąbek mocny i jon nie pęka i tem sie młoci’* (**Giby 6-II**); *‘Ostrugany, piękny, gładki zrobiony, żeby nie ciągał słomy, bo jak podnosi i sie zamiesza, to jak co nie w porządku, to ta słoma idzie za tym cepem’* (**Giby 7a-II**).

228. Jsn. skórzane obicie bijaka? (*kapa, ryma, kaptur*) (PAN-VII-228), (KSI-VIII-77)

kapa	AUGUSTÓW (Barg 10); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2, 2-I, 2a, 2b, 2c, 6-II, 6b, 6b-I, Puń 1, 2a, 2b, Sej 6, 6-I); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
kaptur	SEJNY (Giby 5b, Sej 17)
oprawa	SEJNY (Kras 9a**)
oprawka	SEJNY (Kras 14)
wiązadło	SUWAŁKI (Suw 24)
ryma	SEJNY (Giby 6, 24)
rzemienie	SEJNY (Sej 24)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II, 18); ELK (Pros 17a); SEJNY (Kras 10a); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 24, Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: *‘Na bijaku skóra, nazywa sie kapa i przywiązuje sie taki kablęcек do bijaka – to kapa i kablęcек’* (**Kras 2**); *‘tutej była kapa skórzana na przykład, a tu był w kablęczi porobione, powyginane i tu byli, tu było zastrugane tak werżnięcie, no i zakładał ten i przywiązywał śnurkiem’* (**Olec 14a**); *‘gwoździami do drzewnianego przybite, to kapa’* (**Kras 2c**).

229. Jsn. rzemyki, za pomocą których jest przywiązana kapa do bijaka? (*uwiązki, uwięzaki, rzemienie*) (PAN-VII-229), (KSI-VIII-78)

przewiązka	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
przywiązka	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
uwiązaki	SEJNY (Sej 6)
uwięzaki	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 7a)

uwiązki	SEJNY (Giby 5b, 6, Kras 6b)
wiązaki	SEJNY (Kras 2-I, 2c)
wiązuki	SEJNY (Giby 5)
łyka	SEJNY (Kras 6b-I ?);
wużyk	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
rzemienie	SEJNY (Giby 6-I, 7a-I, Kras 2b, 6-II, Sej 6-I, 17); SUWAŁKI (Suw 3-I*, 24)
rzemyki	SEJNY (Kras 9a**, 10a)
snurowadła	SEJNY (Kras 14)
inf. nie wie	ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Sej 24); SUWAŁKI (Jel 12)

Objaśnienia inf.: *‘pierścionek tu i... też tak samo przywiązane czy lino czy jakim sznurkiem’* (**Szypl 2b**); *‘wiązaki, bo wiązane z kabłączkiem tem’* (**Kras 2c**).

230. Jsn. połączenie bijaka z dzierzakiem?

Ad 227, 228, 229: pytać na tych terenach, na których znany jest cep kapicowy; podać rys. i opis (Połączenie dwóch części cepów, na rys. odpowiednio c, d, e) (PAN-VII-230), (KK-I-1-52), (KSI-VIII-79)

wiązanie	SUWAŁKI (Jel 2-III)
wiązadła	SUWAŁKI (Fil 13, Przer 7 ‘-ze skórka’)
wiązadło	ELK (Kal 15); MRĄGOWO (Mik 2); OLECKO (Wiel 2); SEJNY (Kras 2a); SUWAŁKI (Bak 13)
więzak	SUWAŁKI (Racz 12, 12-I)
wiązaki	AUGUSTÓW (Barg 3, Now 14); GOŁDAP (Dub 10-III); PISZ (Pisz 10a)SEJNY (Giby 5)
wiązak	AUGUSTÓW (Aug 15, Barg 3); SEJNY (Puń 1, 7)
wiązuk	AUGUSTÓW (Aug 21-I)
łyko	GOŁDAP (Dub 10, 10-I); SEJNY (Kras 6b-I)
kabłączek	AUGUSTÓW (Plas 8); SEJNY (Kras 2); SUWAŁKI (Suw 15-II)
kabłączek	SEJNY (Kras 2, 6b-I); SUWAŁKI (Szypl 2b)
kabłącyk	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Kras 2a)
rzemyki	SEJNY (Kras 9a**)
rzemień	AUGUSTÓW (Barg 3, Lipsk 8-I); ELK (Pros 11a); GOŁDAP (Dub 10-III); SUWAŁKI (Przer 7a, Racz 10, Sztab 14-I)
troki (ze skóry)	AUGUSTÓW (Plas 8);
serawiec	AUGUSTÓW (Aug 21)
skóra	GOŁDAP (Dub 10-III)
śnurek	OLECKO (Olec 14a)

kapa	AUGUSTÓW (Barg 5); GOŁDAP (Dub 10-III); OLECKO (Kow 9a); SEJNY (Giby 5, Kras 2a, 2b, Puń 1, 2a, 2b, 7); SUWAŁKI (Przer 7a, Szypl 6a)
kapa skórzana	OLECKO (Olec 14a)
rzepica	SUWAŁKI (SUW 12-III)
nie było nazwy	SUWAŁKI (Racz 11)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Aug 13-I, 13-II, 24, Barg 8, 10, Lipsk 5, 8, 15a, 18, Now 2, Sztab 3, 14*); GIŻYCKO (Mil 3); ELK (Pros 17a); GOŁDAP (BanieM 10a, 13, Dub 5, 5-I, 10-II); OLECKO (Olec 6, Wiel 5-I); SEJNY (Giby 5a, 5b, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2-I, 2c, 6-II, 6-III, 6b, 9, 10, 10a, 12, 14, Puń 4*, Sej 4, 6, 6-I, 8a, 12a, 17, 17-I, 24); SUWAŁKI (Bak 1, 6, 11, 14, Fil 1a, 11, Jel 11, 11-I, 12, 16, Przer 8-I, Racz 22, Suw 3-I*, 3-V, 7a, 12-I, 12a, 14*, 16, 20, 24, 28a, 32, Szypl 13a ‘za skarby-’ Wiż 5, 5-IV, 11a); WĘGORZEWO (Budry 8)

Objaśnienia inf.: ‘*kablęczek przywiązany trokami ze skóry*’ (**Płas** 8); ‘*to to się przyczepuje do trzonka i się młóci*’ (**Suw** 12b).

231. Jsn. zaokrąglony koniec bijaka i dzierzaka? (główka, łepiek) (PAN-VII-231), (KSI-VIII-80)

głowa	SEJNY (Puń 2a, 2b, 7); SUWAŁKI (Wiż 5)
główka	AUGUSTÓW (Aug 21-I, Lipsk 18, 14-I); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 6, 7a-I, Kras 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b, 6b-I, 14, Sej 6, 17, 24); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*)
łebek	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 5b, Kras 2, Sej 6-I)
łepiek	SEJNY (Giby 7a);
zaokrąglenie	SEJNY (Kras 9a**)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SEJNY (Giby 6-I, Kras 10a), SUWAŁKI (Suw 24, Szypl 2b)

232. Jsn. rzemień mający kształt koła albo ósemki, który łączy bijak z dzierzakiem? (gązwa, gązewka) (PAN-VII-232), (KSI-VIII-81)

wużyk	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
rzemień	SUWAŁKI (Fil 5-II, Racz 6)
rzemyk	SUWAŁKI (Suw 15-I)
hrywinka	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
gązewka	AUGUSTÓW (Aug 21-I; Barg 5, 10); SEJNY (Giby 7a, Sej 6-I); SUWAŁKI (Racz 14)

<i>konzepka</i>	AUGUSTÓW (Aug 21,)
gązwa	PISZ (Pisz 10a); SEJNY (Kras 2b, 6-II, 6b, Sej 6)
gązowa	SEJNY (Sej 24)
gązew	ELK (Pros 17a); SUWAŁKI (Jel 12-II)
gązba	PISZ (Pisz 5)
kabłączak	SEJNY (Giby 6)
wiązadło	SEJNY (Kras 14)
ucho	AUGUSTÓW (Now 14, Sztab 14-I); SEJNY (Puń 7); SUWAŁKI (Przer 4)
ucha na rzemieniach	SUWAŁKI (Fil 5-II)
kołowrót	SUWAŁKI (Przer 13a)
inf. nie wie	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 6-I, 7a-I, Kras 2-I, 2c, 6b-I, 9a**, 10a, Sej 17); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*, 24, Szypl 2b)

233. Jsn. rzemyki, którymi przywiązana jest gązewka do główek dzierzaka i bijaka? (uwiązki). Ad 230, 231, 232: pytać na tych terenach, na których znany jest cep gązewkowy; podać opis i rysunek (PAN-VII-233), (KSI-VIII-82)

uwiązki	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 6, 6-I, 7a, Kras 2b, Sej 24)
<i>prywiezki</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
wiązak	SEJNY (Kras 2-I, 2c)
uwiązaki	AUGUSTÓW (Barg 5)
strzemiona	SUWAŁKI (Przer 7)
dratwy	SEJNY (Kras 14)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 7a-I, Kras 6b-I, 6-II, 6b, 9a**, 10a, Sej 6, 6-I, 17); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*, 24, Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: 'gonzewka, uwionzaków dwa, to wyrżnięty będzie taki lepek na dzierz/zaku, żeby ta gonzewka sie trzymała kapy, ale tu nie robio (**Barg** 5).

234. Jsn. maszyna do młócenia? (młockarnia, maszyna) (PAN-VII-234)

młocarnia	ELK (Pros 17a); SEJNY (Kras 2b, 6-II, 6b-I); SUWAŁKI (Suw 24, Szypl 2b)
młócnia	AUGUSTÓW (Lipsk 18); SEJNY (Giby 7a-I, Sej 17, 24)
młockarnia	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 5b, 6-I, 7a, Kras 2, 2-I, 2c, 6b)
młockarka	SEJNY (Kras 9a**, 14)

pomłótka	SEJNY (Kras 10a)
szerokomłótka	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
szerokomłótka	OLECKO (Olec 14a)
szerokomłocka	OLECKO (Olec 14a)
szerokomłotna	SUWAŁKI (Jel 12)
damfa	SEJNY (Sej 6-I)
maszyna	AUGUSTÓW (Barg 5); SEJNY (Kraj 2, Sej 6); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
rzekomurka	SEJNY (Sej 6-I)

Objaśnienia inf.: *‘jak za pomoco maszyny, no to maszyna, szerokmłotka była, to tak snopy sie puszczało tak całe wzdłuż, a jek taka tylko targanka sie nazywała, to była wężka i sie puszczało inaczej te klosy; snopek był to sie puszczało go na doł, wzdłuż, a jak szerokmłotka, to tak w przecz sie puszczało, całe snopki rozwiązywał i puszczał’* (**Olec 14a**); *‘nie było do koszenia maszyny żadnej nic a nic, tylko kosa i sierp, to całe wszystko. Potym ja tobie gadam, że szerokmłotki. My nie mieli szerokmłotki, tylko jak my nazywamy Aleksandry, ojca ojciec, kupiul i koniami, kierat kupiony, znacy wziąć założyć cztery koni i te szerokmłotki. To ta maszyna powstała za tamtej Polskiej. I młócili znacy żyto, owies, to tymi koniami. To jak młócić, to tylko ta szerokmłotka była i kieraty. W kierat cztery koni sie założy i w krąg, i to ta maszyna piersza wyszła za tamtej Polskiej, a żadnech maszynow nie było do koszenia’* (**Giby 6-II**); *‘u nas już była szerokmłotka, podobna do danfy, i myśmy młócili już tą szerokmłotko, tam sie spuszczało snopy i wylatywała słoma, a ziarno padało, ale to już nie było odczyszczone, tylko takie z plewami, ze wszystkim pod to maszyne, później trzeba było zatrzymać sie, wygarnąć wszystko spod tej szerokmłotki grabiami i następnie arfowało sie, wtedy było przeczyszczone już te ziarno’* (**Lipsk 10**).

235. Jsn. maszyna do młócenia zboża, która pozostawia słomę starganą? (targówka, targanka, sztyftówka) (PAN-VII-235)

młocarnia	SUWAŁKI (Szypl 2b ‘też-’)
młocarka	ELK (Pros 17a)
młockarnia	SEJNY (Kraj 2)
targanka	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II, 18); ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2, 2b, 6-II, 6b-I, 9a**, 10a, 14, Sej 6, 17, 24); SUWAŁKI (Suw 3-I*, 24)
targanówka	AUGUSTÓW (Barg 10)
targówka	SEJNY (Kras 6b)
sztywtówka	AUGUSTÓW (Barg 5); SEJNY (Kras 2-I, 2c)

Objaśnienia inf.: *‘te pierwotne, te początkowe sie pokazali targanki; kawał żelaza, pół metra, tyle o, cepow było, bęben taki sam jak i w damfie, tylko pół metra długości miał. Takie gardziółko, pchał tak po trochu, fuuuuch... strzeli, jak łapnie te słome w te targankie. Bo w targankie, chociaż i żyto młócił, to słoma targana, to musiał kłosami wpuszczać. Najpierw kłosy, bo to najlepiej początek wybija’ (Giby 7a-II); ‘taka skrzynka normalna, taki duczaj miała, tylko puści sie, a potem vrrr... potarga, potarga i ta słoma wyleci, trzeba odrzucić, a tu drugi puszczać’ (Giby 6-III); ‘stywtówka to łona dużo kłosów na słome łobcina’ (Barg 5).*

236. Jsn. wąska maszyna do młócenia zboża, która pozostawia słomę targaną? (cepówka) (PAN-VII-236)

młocarnia	SUWAŁKI (Szypl 2b)
cepówka	AUGUSTÓW (Barg 5, 10); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 5b, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2b, 6-II, 6b, 6b-I, Sej 6, 6-I); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*)
wąskocepówka	SUWAŁKI (Suw 24)
targanka	SEJNY (Kras 2-I, 2c, Sej 24)
inf. nie wie	SEJNY (Giby 6, Kras 14, Sej 17)

Objaśnienia inf.: *‘cepówka, to targana słoma z niej wychodzi’ (Barg 5).*

237. Jsn. szeroka (ok. 1,5 m) maszyna do młócenia na prostą słomę? (szerokomłotna, brajtówka). Pytać o części maszyny wg rysunku (PAN-VII-237)

szerokomłotna	AUGUSTÓW (Barg 5, 10); SEJNY (Giby 5b, 7a, Kras 6-II, 6b-I, Sej 6); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*)
szerokomłotka	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II, 18); ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6-III, 7a-I, 7a-II, Kras 2, 2-I, 2b, 2c, 9a**, 14)
szerokomłotka	SEJNY (Giby 6, 6-I, 6-II, 6-III, Kras 9a-I, 9a-II, Sej 6-I, 17, 24)
szerokocepówka	SUWAŁKI (Suw 24)
brajtówka	SEJNY (Kras 6b)
młocarnia	SUWAŁKI (Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: *‘klepisko (drabki), cepy żelazne co obija zboże, stolik drewniany (Barg 5); ‘szerokomłotka szersza dużo była od targanki, miała takie cepy w środku, kręciło się tam i to biło razem. Też szło razem o plewy, śmieci i ziarka, wsio razem, trzeba było arfować; szerokomłotka była*

szerokowata, no i tam w środku okrągłe te cepy, kręcą się jak tylko mogą i tak młóco jakoś’ (**Kras 9a-I**); *‘szerokomłotka to piersza maszyna za sanacji, a jona była taka długa i tak po środku miała taki stoł, takie garło, co cały snop szed, tylko puści; koniami kręcili te szerokomłotki. Kierat taki żelazny i dyszel taki wielki położony był. Cztery koni założono i tak te cztery koni ciągneli te szerokomłotki, dwóch chodziło za temi koniami, poganiało, jeden stał przy drabince, dwóch w stronicy, jeden na stole i tu kole drabinki jeden. Tam potem drugi brał drugie raz przetrząsał, a dwóch wiązało, a jak dobre to i trzech wiązało, a jak słabe, to i tak tylko*’ (**Giby 6-III**).

238. Jsn. maszyna, która jednocześnie młóci i czyści zboże? (damf) (PAN-VII-238)

kombaj	SUWAŁKI (Szypl 2b)
kombajn	ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 6-II)
danfa	SUWAŁKI (Jel 12)
damfa	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 10-II, 18); OLECKO (Olec 14a); Sejny (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2-I, 2b, 2c, 6b, 6b-I, 9a**, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 17 ‘damwa’); SUWAŁKI (Suw 24)
damf	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Kras 6-II); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
młocarnia	SUWAŁKI (Suw 24)
młócarnia	AUGUSTÓW (Lipsk 18); SEJNY (Sej 24);

Objaśnienia inf.: *‘damfa po niemiecku, a po polsku maszyna czyszcząca, samomłocarnia czyszcząca; ona młóci i czyści’* (**Kras 2c**); *‘damfa już oczyszcza zboże, zboże już czyste idzie, nie trzeba arfować. Obudowa taka też tam przyrządzono, że cep też jak puścisz motor, kto miał to motor puści i kręci te znaczy maszynie i młóci te zboże, a teraz już stali kombajny’* (**Giby 6-II**); *‘całe te zboże idzie i tam potem tyłem idzie plewy, a tu takich kiesieniów jest dwa, trzy. W jenem kiesieniu idzie słabsze żyto, w drugim idzie pierwszy gatunek, a w trzecim wcale piach tylko szed. Damfa miała takie grube takie te zgrabki, te plewy grube, ale już drobne plewy lecieli przod, a te opadali na doł te grubsze zaraz takie i trzeba było odwalać. A kiesieniem jenem szed piach, jenem szed słabsze zboże, a tu siane zboże szło tak o, środkiem samem tak, takim pasem’* (**Giby 6-III**); *‘damfa na kółkach była i to maszyna dłuższa już była, dłuższa i wszereż, panie mój, tam i arfa była, bo to i czyściło, sita byli i to odlańczało tam zboże i też młóciło. Odlanaczało i czyściło i czyste zboże na trzy sorty szło. Na górze była taka skrzynka, to męczyczna stał, do tej skrzynki puszczał, szło, panie mój, do tych cepów i potem te cepy szli, a słoma szła na drabinki, szła i wyrzucała, a zboże mieli te rynki i szło do worków te zboże’* (**Kras 9a-II**).

239. Jsn. młócenie za pomocą maszyny? (maszynowanie, młocka)
(PAN-VII-239), (AGM-III-V-55)

maszynowanie	AUGUSTÓW (Barg 5 , SEJNY (Giby 6-I , Kras 2 , 6b-I, Sej 6); SUWAŁKI (Jel 9 , 12)
młócenie maszyną	ELK (Pros 17a)
młócenie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II , 18); SEJNY (Giby 6 , 6-II, Kras 2 , 2-I, 9a-I, 9a-II,
młócowanie	SUWAŁKI (Jel 12)
młocka	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 5b , 7a, Kras 2b , 6-II, 6b, Sej 6-I , 17, 24); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
młócka	SEJNY (Giby 6-I , Kras 2c)
omłoty	SEJNY (Giby 7a-I)
młoty	SUWAŁKI (Suw 24) SEJNY (Kras 2)
snopy się puszczało	OLECKO (Olec 14a)
inf. nie wie	SEJNY (Kras 9a** , 10a, 14), SUWAŁKI (Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: *‘u nas wszystko mówili ido młócić, młócenie’ (Kras 9a-II); ‘w stronicy dwóch ludzi, na maszynie dwóch. Te dwa, co w stronicy, to rzucają na damfie. Co podaje jeden, bierze ten snop, podaje dla tego, co puszcza w te damfie. Znaczy to dwóch na damfie, dwóch w stronicy, koło tej damfy, co leci zboże te czyste, jeden. Worek się napelni, się nadaje na plecy ten worek, niesie do skrzyni, wysypie. A drugi worek ostawi i drugi worek podstawia, jak jon niesie te czyste zboże. I potem, póki ten zaniesie, to już prawie znow musi nieść. A drugi znow co plewy leco, co już damfa wymłoci i plewy odsuwa, i tyż tam w kąt gdzie jest w stodole, to na grumade te plewy odgania. Mówił ja, że dwóch w stronicy rzucają na damfie, drugi puszcza, drugi znow rozrzyna i podaje do tego, żeby puścił, żeby do młocenia poleciała ta słoma. A dwóch w stronicy znow rzucają te zboże dla tech dwóch co na damfie podają temu młocarzowi, to dwóch w stronicy znow podają na damfie’ (Giby 6-II); ‘sporo ludzi młóciło, żeby dobrze tak szło, to dziesięć; dwóch w stronicy podawali, na te damfa kładli te zboże. To jeden na damfie stał, drugi puskał na damfie. Potem jak wiązać, to trzech wiązało albo cztery. Zboże odbierał znowuż i tak, że dziesięciu trzeba było, ale jak mniej to trudno było zdążyć, bo młóci się i w mniej, ale trudno’ (Kras 9a-I); ‘snopki trzeba było podawać, jeden puszczał potem, jeden odbierał, wiązali słome. A tak nie, to targane robili, to trzeba było ludzi do tego, więcej ludzi trzeba, po dziesięciuch, po jedenastuch młóciło’ (Kras 9a-II); ‘młóciło się i dzień i dwa, jak dobry gospodarz. Zależy ile zboża. A po młóceniu wódka, picie, to i zawsze nie minęło to, dobry obiad i wódka pić’ (Kras 9a-I).*

240. Jsn. słoma z żyta? (*rżanka, żytnia słoma, żytnianka*) (PAN-VII-240),
(KK-I-1-54)

żytnia słoma	AUGUSTÓW (Barg 10); GOŁDAP (Dub 10, 10-I); OLECKO (Kow 9a); SEJNY (Giby 5b, 6-I, 7a, Kras 14, Sej 6-I, 8a, 17, 24)
żytnia słoma	SEJNY (Sej 6)
słoma żytnia	AUGUSTÓW (Lipsk 5, 8-I, 10-II, 18); ELK (Juchy 1a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5, Kras 9); SUWAŁKI (Jel 12-II, Fil 11, Szypl 13a); WĘGORZEWO (Budry 8)
żytnia	AUGUSTÓW (Lipsk 15a); ELK (Kal 15); OLECKO (Wiel 2); SEJNY (Giby 6, 7a-I, Kras 2-I, 2b, 2c 6b-I, 9a**, 10a); SUWAŁKI (Bak 13, Przer 4, 7, 7x, Suw 3-V, 12-III, 15-II, 24, Szypl 6a, 17a, 17a-I)
żytnianka	AUGUSTÓW (Aug 24, Barg 3, 8, 20a, Now 14, Sztab 14-I); PISZ (Pisz 5); SEJNY (Kras 6-II); SUWAŁKI (Bak 14 ‘żytniarka?’)
życianka	SEJNY (Puń 2b)
żytniówka	SUWAŁKI (Racz 14)
słoma	AUGUSTÓW (Sztab 3); ELK (Pros 11a); GOŁDAP (BanieM 10a, Dub 10-II, 10-III); SEJNY (Sej 4, 12a); SUWAŁKI (Bak 1, 14, 14a, Jel 16, Racz 11, 22, Szypl 2b, Wiż 5)
słoma pusta	SUWAŁKI (Suw 15)
pusta słoma	SUWAŁKI (Suw 20)
prosta słoma	AUGUSTÓW (Aug 21-I)
cysta słoma	SUWAŁKI (Przer 7a)
słomianka	GOŁDAP (Dub 5, 5-I); SUWAŁKI (Jel 11, 11-I)
rżanka	AUGUSTÓW (Aug 13-I, 13-II); SEJNY (Kras 6b); SUWAŁKI (Bak 6, 11, Fil 1a, 13, Jel 2-III, Przer 13a, Suw 3-I*)
rdzanka	SUWAŁKI (Jel 12)
błoszka (z lit. <i>blaška</i>)	SEJNY (Puń 2a, 7)
błoszka	SEJNY (Puń 2b)
targanica	AUGUSTÓW (Sztab 14*); SUWAŁKI (Fil 5-II, Racz 10, 12, 12-I)
targanka	AUGUSTÓW (Plas 8); MRĄGOWO (Mik 2); SUWAŁKI (Szypl 17a-I)
trzęsianka	AUGUSTÓW (Aug 21, Plas 8)
trzęsionka	SUWAŁKI (Przer 9a)
mierzwa	SUWAŁKI (Suw 12a, 16)
prostowana	SUWAŁKI (Suw 15-I)
prosta	ELK (Pros 17a); SUWAŁKI (Racz 10)
kłośnionka	PISZ (Pisz 10a)
pasza	SEJNY (Kras 6-III)

inf. nie wie	AUGUSTÓW (Aug 15, Now 2); GIZYCKO (Mil 3); GOŁDAP (BanieM 13); OLECKO (Olec 6, Wiel 5-I); SEJNY (Giby 5a, Kras 10, Puń 4*, Sej 17-I); SUWAŁKI (Przer 8-I, Suw 7a, 32, Wiż 5-IV, 11a)
--------------	---

Objaśnienia inf.: ‘żytnia - do krycia dachów’ (**Przer** 7); ‘targanice lub proste’ (**Racz** 10); ‘zwionzana w snopy’ (**Suw** 12b).

241. Jsn. słoma z pszenicy? (*pszeniczanka, pszennianka*) (PAN-VII-241), (KK-I-1-55)

słoma	AUGUSTÓW (Sztab 3); GOŁDAP (BanieM 10a, Dub 10-II, 10-III); SEJNY (Puń 2b, Sej 12a); SUWAŁKI (Bak 14a, Jel 16, Przer 7a, Racz 11, 22, Suw 12b sl-, 20, Szypl 2b)
słomianka	GOŁDAP (Dub 5, 5-I); SUWAŁKI (Jel 11, 11-I)
słoma pszenna	ELK (Juchy 1a); SEJNY (Giby 5, 5a, Kras 9, 10); SUWAŁKI (Jel 12-II, Szypl 13a)
pszenna słoma	GOŁDAP (Dub 10, 10-I); SEJNY (Giby 5b, Sej 8a); SUWAŁKI (Suw 15-I)
pszenna	AUGUSTÓW (Lipsk 15a); OLECKO (Kow 9a); SEJNY (Kras 2-I, 2c, 6b-I, 9a**, 10a); SUWAŁKI (Przer 7, 7x, Racz 14, Suw 12-III, Szypl 6a, 17a, 17a-I)
słoma <i>pszena</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 5)
<i>pszena</i>	SEJNY (Sej 6)
<i>pszenianka</i>	AUGUSTÓW (Aug 21, Barg 20a); ELK (Kal 15, Pros 11a); SUWAŁKI (Przer 9a, Suw 14*)
<i>pszeniana</i>	SUWAŁKI (Bak 13)
<i>pszeńczana</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
słoma pszeniczna	AUGUSTÓW (Lipsk 18, Sztab 14-I); SUWAŁKI (Suw 16); WĘGORZEWO (Budry 8)
pszeniczna	AUGUSTÓW (Lipsk 15a); OLECKO (Wiel 2); SEJNY (Giby 6, Sej 24); SUWAŁKI (Jel 12, Przer 7, 7x, Suw 24)
pszeniczna słoma	SEJNY (Kras 14)
pszeniczanka	AUGUSTÓW (Aug 24, Barg 10); PISZ (Pisz 5); SEJNY (Giby 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2b, 6-II, 6b, Sej 17); SUWAŁKI (Bak 1, 6, 11, Fil 13, Jel 2-III, Przer 4, 7, 6-I, 13a, Suw 3-I*, 3-V, 15-II, 24)
pszenicznianka	SUWAŁKI (Bak 14)
<i>psześnicanka</i>	SUWAŁKI (Suw 15)
pszennianka	AUGUSTÓW (Aug 13-I, Barg 3, 8, Now 14); SEJNY (Sej 6-I)
pszenianka	AUGUSTÓW (Aug 13-II)

miękka słoma	Suwałki (Wiż 5)
podręczniak	Suwałki (Jel 1a)
<i>paszory</i> (z lit. <i>pašarai</i>)	SEJNY (Puń 2a)
<i>poszor</i>	SEJNY (Puń 7)
<i>pasior</i>	SEJNY (Puń 2b)
błoszka	SEJNY (Puń 2b)
kul	SEJNY (Kras 2a, Puń 1, Sej 4)
targanica	SUWAŁKI (Fil 5-II, Racz 10 ‘targanice’, 12, 12-I, Suw 14*)
targanka	AUGUSTÓW (Aug 21-I, Plas 8); SUWAŁKI (Fil 11, Szypl 17a-II)
<i>trzęsianka</i>	AUGUSTÓW (Plas 8)
prosta	ELK (Pros 17a)
pasza	SEJNY (Kras 6-III)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Aug 15, Lipsk 8-I, Now 2, Sztab 14*); GIŻYCKO (Mil 3); GOLDAP (BanieM 13); MRĄGOWO (Mik 2); OLECKO (Olec 6, 14a, Wiel 5-I); PISZ (Pisz 10a); SEJNY (Puń 4*, Sej 17-I); SUWAŁKI (Fil 1a, Suw 7a, 12a, 32, Wiż 5-IV, 11a)

242. Jsn. słoma z owsa? (*owsianka*) (PAN-VII-242)

owsianka	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2b, 2c, 6-II, 6b, 6b-I, 9a**, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*, 24, 28a)
<i>słoma owsianna</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
słoma owsiana	OLECKO (Olec 14a)
owsiana	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SEJNY (Kras 2-I)
targanka	ELK (Pros 17a)
słoma	SUWAŁKI (Szypl 2b)

243. Jsn. słoma z jęczmienia? (*jęczmianka*) (PAN-VII-243)

jęczmianka	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2b, 2c, 6-II, 6b, 9a**, 10a, 14, Sej 6, 17, 24); Suwałki (Jel 12, Suw 3-I*, 28a)
jęczmienianka	SUWAŁKI (Suw 24)
jęczmienna	SEJNY (Kras 2-I, 6b-I, Sej 6-I)
słoma jęczmienna	AUGUSTÓW (Lipsk 18); OLECKO (Olec 14a)

jęczmienna słoma	SEJNY (Giby 5b)
słoma	SUWAŁKI (Szypl 2b)
targanka	ELK (Pros 17a)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)

244. Jsn. słoma z prosa? (*prośnianka*) (PAN-VII-244)

prośnianka	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 7a, Kras 2b, 6-II, 6b, 6b-I, 14, Sej 6, 6-I); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
prosianka	SEJNY (Giby 6-I, Kras 9a**, Sej 24)
prosienka	SEJNY (Sej 17)
prosiana	SEJNY (Kras 2-I)
słoma	SUWAŁKI (Szypl 2b)
słoma po prosie	SEJNY (Kras 2c)
targanka	ELK (Pros 17a)
nie siano prosa	AUGUSTÓW (Lipsk 18); SEJNY (Giby 5b, 6); SUWAŁKI (Jel 12 ‘nie siali’, Suw 24)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 7a-I, Kras 10a)

245. Jsn. słoma z gryki? (*tataarczanka, gryczanka*) (PAN-VII-245)

słoma gryczanna	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
gryczana słoma	OLECKO (Olec 14a)
gryczana	SEJNY (Giby 7a-I, Kras 2-I, 9a**)
gryczanka	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, Kras 2b, 2c, 6-II, 6b-I, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*, 24)
grykana	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
teterczanka	SEJNY (Kras 6b)
targanka	ELK (Pros 17a)
słoma	SUWAŁKI (Szypl 2b)
inf. nie wie	SEJNY (Kras 10a)

246. Jsn. to, co służy do obracania maszyny koniem? (*kierat, maneż, rozwerk*) (PAN-VII-246), (AGM-III-V-56)

kierat <u>ke-</u>	AUGUSTÓW (Aug 8, Barg 5, 10, Lipsk 10-II, 18); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 6-II, 6-III, 7a, 7a-II, Kras 2, 2-I,
-------------------	---

	2b, 2c, 6-II, 6b, 6b-I, 9a**, 9a-I, 9a-II, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Jel 9, Suw 3-I* , 24, Szypl 2b)
kieret	SEJNY (Giby 7a-I); SUWAŁKI (Jel 12)
rozwark	AUGUSTÓW (Barg 5 ,

Objaśnienia inf.: *‘buł rozwark - to drewniane były kiedyś rozwarki, łosiem koni i masine, to we dworzu kiedyś było, to ja chodził konie poganiać (**Barg 5**); ‘ta maszyna sie nazywała kierat. No i konia sie zakłada, za taki dysiel sie czepi i koń chodzi wkóło. Do szerokomłotki to już nie zakładali, bo to za ciężko dla konia, tylko w skrzynki te. W kieracie wszystko z żelaza było, z cyhunu zrobione koło takie. Cygun to żelazo takie, ale nie miętkie. Na tem kieracie to koło takie, już znakiem tam pod spodem takie tryby, zęby takie, te koło chodzi po trybach i tak koń chodzi wkóło i sie podczepia sztangi takie długie, sie załączy do tej skrzynki i koń chodzi wkóło, i załączone, i kręci. Kierat już jon tam stale przymocowany i już jon na stale stoi. Na takie łaguny sie położy ten kierat i w tech łagunach jon je, bo tak to by sie obracał, a tak łaguny sie wpuści, wlezie w te drewno od tego co sie młóci, w te drągi wlezie. On obsadzony w drewnianech i już jon potem sie nie posuwa. Wiadomo, trzeba klinami podbić, znaczy kołami, żeby jon sie nie ruszył, bo to potem koń ciągnie, to trzeba żeby w miejscu nic znaczy nie ruszyło’ (**Giby 6-II**).*

247. Jsn. największe koło w kieracie? (duże, zębate, główne, obrotowe) (PAN-VII-247)

koło obrotowe	SEJNY (Giby 7a-II); SUWAŁKI (Szypl 2b)
koło	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
koło napędowe	SEJNY (Kras 2c)
napędowe	SEJNY (Giby 6-I); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 24)
koło zębate	SEJNY (Kras 14)
zębate	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 7a)
duże zębate	SEJNY (Kras 2b)
duże koło	AUGUSTÓW (Barg 5); SEJNY (Kras 2-I)
duże	SEJNY (Giby 5b, 6, Kras 2, 6-II, 6b, 6b-I, 9a**, Sej 6, 17); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
główne	SEJNY (Sej 6-I)
główne obrotowe	SEJNY (Sej 24)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 18); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 7a-I, Kras 10a)

248. Jsn. mniejsze koło? (*sztorcowe, popędowe*) (PAN-VII-248)

tryb	SUWAŁKI (Szypl 2b)
tryby	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Kras 2, 9a**, 10a, 14)
koło	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II),
koło trybowe	SEJNY (Kras 2)
popędowe	SEJNY (Giby 5b, 6-I, Kras 2b, 6-II, Sej 6, 17); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 24)
napędowe	SEJNY (Giby 6, 7a II)
małe	SEJNY (Kras 6b-I); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
ś- sztorcowe	AUGUSTÓW (Barg 5, 10); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 7a, Kras 2-I, 6b, Sej 6-I, 24)
dwójka	SEJNY (Kras 2-I, 2c)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 18); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 7a-I)

Objaśnienia inf.: *‘baba, grubsza śpółka obrotowa jest na łożce, prasa na wierzchu, żeby naciskać na te babe, żeby równo chodziło’ (Barg 5); ‘w kieracie mniejsze koło tryb sie nazywa. Koło chodzi po tem trybie, szpula taka sie nazywa tryb, jon ma takie z cygunu ten tryb i te wielgie koło po tem trybie chodzi, zapiera i tak kręci ta maszynie, co to targanka sie nazywa’ (Giby 6-II).*

249. Jsn. najmniejsze koło? (*cywie, trybie*) (PAN-VII-249)

tryb	ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6); SUWAŁKI (Szypl 2b ‘też-’)
tryby	SEJNY (Kras 9a**, 10a), SUWAŁKI (Szypl 2b ‘też-’)
trybie	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 6-I, 7a, Kras 2b, 6-II, 6b, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
trybik	SEJNY (Giby 5b, Kras 14)
trybiki	SEJNY (Kras 2c)
koło	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
małe	SEJNY (Kras 6b-I)
zębate	SEJNY (Giby 7a-I)
jedynka	SEJNY (Kras 2-I)
inf. nie wie	Augustów (Lipsk 18); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 24)

250. Jsn. drewniany drąg przy kieracie, za który ciągną konie? (*dyszal*) (PAN-VII-250), (AGM-III-V-57)

dyszal	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 10-II, 18); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 6-II, 6-III, 7a, 7a-I, 7a-II, Kras 2b, 6-II, 6b,
--------	---

	6b-I, 9a**, 9a-I, 9a-II, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*, 24, Szypl 2b)
dysiel	AUGUSTÓW (Barg 5, OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Kras 2-I, 2c); SUWAŁKI (Jel 9)
drağ	AUGUSTÓW (Barg 5, 8)

Objaśnienia inf.: ‘sztalwaga, obli’ (**Szypl** 2b); ‘to sie kładzie na wierzch tego kierata, co to kręci koń i traduny takie je i tam przyporządkowano takie, że ten kij, to sie nazywa kawał takiego kantowego drzewa. Długi jon taki, może ze trzy metry, więc, prawie pięć metry będzie miał ten drağ co sie kręci. I sie położy na wierzch, tam już z naroku tak jest, że takie miejsce dla niego i tradunami sie ściśnie ten drağ. Znaczy żelazem takim z naroku na śruby sie skręci, potem już koń już jego tam nie zwali, bo już jon mocno przyszykowany i już potem konia sie zakłada za ten drağ. Koń uciepiony za koniec tego drağa i wkoło chodzi i te tryby czepia, te wielgie koło za ten tryb’ (**Giby** 6-II); ‘dziesięć metry długości, na jedne strone i na drugie, bo to rozmajite kieraty byli. Takie byli malutkie, to na jedne strone ten dyszel przyczepi i kręci, ale jak już większe kieraty, to dziesięć metry to najmniej musiał dyszel mieć’ (**Giby** 7a-II).

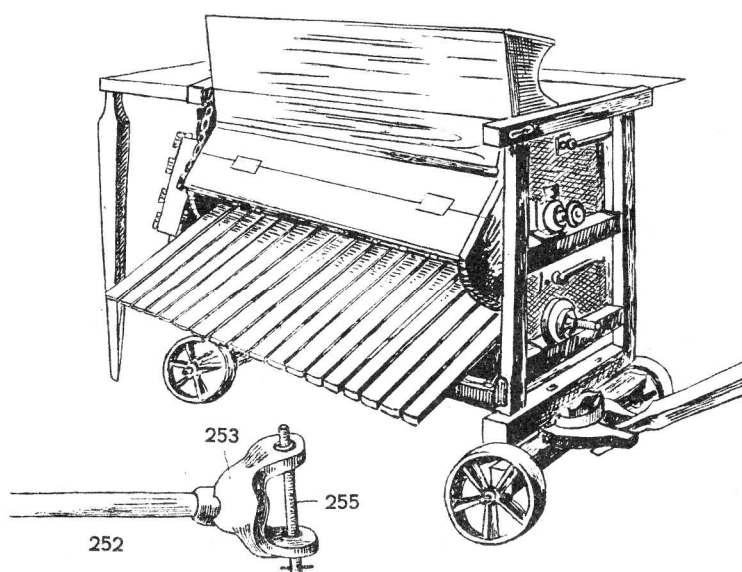
251. Jsn. drażek idący od środka dyszla do łba konia? (drażek, drażeczek) (PAN-VII-251)

prowadnica	SEJNY (Giby 7a-II); SUWAŁKI (Suw 24)
drażek	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 10-II); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-II, 7a, 7a-I, 7a-II, Kras 2b, 6-II, 6b-I, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*)
drażeczek	SEJNY (Giby 6-I)
dyszel	SUWAŁKI (Szypl 2b)
dyszelek -ś-	AUGUSTÓW (Barg 5); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 6-III, Kras 2-I, 2c, 9a**, 9a-II)
tyczka	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
orczyk	OLECKO (Olec 14a); SUWAŁKI (Szypl 2b)
inf. nie wie	SEJNY (Kras 6b, 10a);

Objaśnienia inf.: ‘dysielek taki maleńki’ (**Barg** 5); ‘prowadnica, bo jona prowadzi. To było po to, bo tamten koń sie zabrał i poszed w bok, a już jak go za łeb wził i jednego i trzeba było związać obydwóch, już oni nie poszli, prowadnica ich prowadziła’ (**Giby** 7a-II); ‘zwyczajny drażek, sie przybija do tego dyszla i sie weźnie do konia do uzdy, znaczy do kantora. Drocikiem sie przywiąże do tego kołka, do kantora i już koń w jenem miejscu, nie pódzie ani tu, ani tu, tylko ma swoje koło i wkoło tak chodzi, po tem samem miejscu koni chodzo i tak sie młoci’ (**Giby** 6-II).

252. Jsn. drąg żelazny, który łączy maszynę z kieratem?
(sztanga, drąg) (PAN-VII-252)

wał	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
sztenga s-	SEJNY (Kras 2-I, 2c, 9a**); SUWAŁKI (Jel 12, Szypl 2b)
sztanga	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 10-II); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a, 7a-I, 7a-II, Kras 2b, 6-II, 6b-I, 9a-I, 9a-II, 14, Sej 6, 17, 24); SUWAŁKI (Suw 24)
sztengi	OLECKO (Olec 14a)
drąg	AUGUSTÓW (Barg 5); ELK (Pros 17a); SEJNY (Kras 6b, Sej 6-I); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
inf. nie wie	SEJNY (Kras 10a)

Objaśnienia inf.: 'drąg łączy maszynę z kieratem' (**Pros 17a**); 'to sie nazywało sztangi, orągle takie sztangi, takie długie, że może zależy jakie drągi, jak komu pasuje. I pięć metry i po sześć metry jest, jeden krotszy, a drugi po te dwie złęczone. Kierat dalej od stodoły to złęczone jeden do jenego te sztangi, już tam śworeńki sie wsadzi i jeden jene trzyma i ten koń tak chodzi. Sztangi to z niemiecka i w Niemcach, bo przez pięć lat był w Niemcach, to tam też te kieraty jeszcze byli, nazywali sztangi i u nas tak nazywali' (**Giby 6-II**).

253. Jsn. to, co łączy ten drąg z osią maszyny? (kapa, mufa, gązwa, szajba, klala) (PAN-VII-253)

szajba	SEJNY (Giby 5b, Kras 14, Sej 17)
--------	---

kapa	AUGUSTÓW (Barg 5); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6, 6-I, 6-II, 7a-I, 7a-II, Kras 2b, 6b, Sej 6-I); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*)
kląła	SEJNY (Sej 6)
mufa	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 7a, Kras 6-II, Sej 24)
szpara	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
tryb	OLECKO (Olec 14a)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); ELK (Pros 17a); SEJNY (Kras 6b-I, 9a**, 10a); SUWAŁKI (Szypl 2b, 24)

Objaśnienia inf.: *‘no to tyż kapy takie je, sie łączy, bracie, te kapy do tego co w kieracie te kapy je, i ta jena na jene sie wsadzi, śworeńkiem sie przesadzi. I już potem nie sie mlóci, to sie wyjmuje te śworeńki i sie kładzie tam w miejsce, gdzie te sztangi leżą, a jak nie, to żelazne to leży, to i całe zime może leżeć’* (**Giby 6-II**).

254. Jsn. to, co łączy dwie kląły? (łącznik, kulak) (PAN-VII-254)

kulak	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 10-II, 18); SEJNY (Giby 6, 6-I, 7a, 7a-I, 7a-II, Kras 2b, 6-II, 6b-I, 9a-II, 14, Sej 6, 17, 24); SUWAŁKI (Szypl 2b)
łącznik	AUGUSTÓW (Barg 5); SEJNY (Giby 5b, Kras 6b, Sej 6-I); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
inf. nie wie	ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Kras 9a**, 10a); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 24)

Objaśnienia inf.: *‘kulaki nazywali, co sie wkłada i sie przesadza, a już tu przy maszynie tak zwana była kapa, co łączyła. Musiała być zrobiona z grubszego żelaza, żeby to jona trwałość miała i żeby ten kulak objęło’* (**Giby 7a-II**).

255. Jsn. gruby gwóźdź łączący dwie wyż. wym. części? (lonek, szworonek, bolec) (PAN-VII-255)

przetyczka	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
bolec	SEJNY (Giby 5b, 6-I, 7a-I, Kras 6-II, 14, Sej 6, 6-I); SUWAŁKI (Suw 24)
sworzeń	SUWAŁKI (Suw 24)
szworonek ś-	AUGUSTÓW (Barg 5, 10); SEJNY (Giby 6-I, 7a, Kras 2b)
szworenek	SEJNY (Giby 6-II, 7a-II)
szworonek	SEJNY (Sej 24)
szworeń	SEJNY (Giby 6, 6-II, Kras 9a-I, 9a-II)

lonek	AUGUSTÓW (Barg 5); SEJNY (Kras 6b)
gwóźdz	OLECKO (Olec 14a)
zagozdka	SEJNY (Kraj 2)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); ELK (Pros 17a); SEJNY (Kras 6b-I, 9a**, 10a, Sej 17); SUWAŁKI (Suw 3-I*)

Objaśnienia inf.: *‘zagozdkie sie sadza’ (Szypl 2b); ‘lonek sie przysadzi, drutem sie zakręci na brzegu, śworonek’ (Barg 5); ‘a to szworenek taki o gruby, taki szworenek sie sadzi, żeby jon sie nie zgiół, tylko żeby inszy raz aż na śrubby sie zakręca, inszy raz tak tylko goździkiem przyczepi, tylko żeby jon nie wyleciał z tech kapow’ (Giby 6-II).*

256. Co trzeba zrobić, żeby oddzielić wymłócone ziarno od plew? (wiać) (PAN-VII-256)

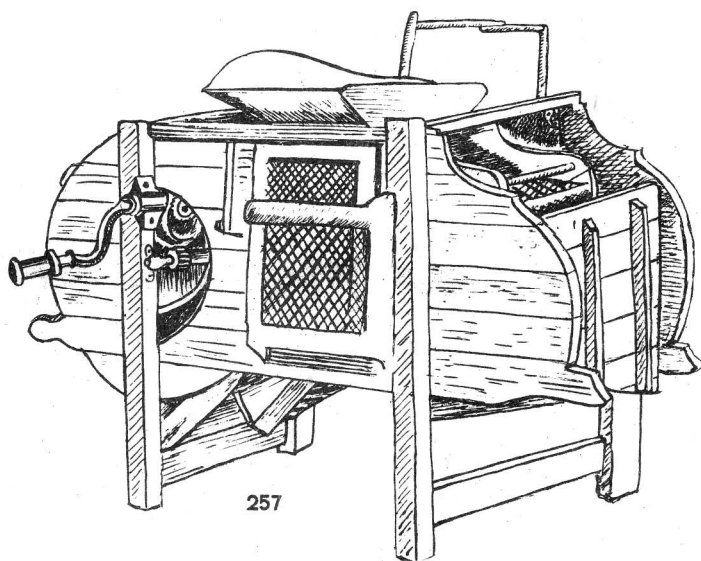
wyczyścić	SUWAŁKI (Szypl 2b)
arfować	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6-II, 6-III, 7a-I, Kras 2b, 2c, 6b-I, 9a**, 9a-I, Sej 6, 24); SUWAŁKI (Jel 12)
arpować	SEJNY (Giby 6-I)
przearfować	AUGUSTÓW (Lipsk 18); SEJNY (Kras 14)
wyarfować	SUWAŁKI (Szypl 2b)
zarfować	AUGUSTÓW (Barg 5);
wiać	AUGUSTÓW (Barg 5, 10, Lipsk 10-II); SEJNY (Giby 5b, 6-I, 6-II, 6-III, 7a, 7a-II, Kras 2-I, 6-II, 6b, 6b-I, 9a-I, 9a-II, Sej 6-I, 24); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
wywiać	SEJNY (Giby 6, Kras 10a)
przewiać	SEJNY (Kras 14, Sej 17)
wianie	SEJNY (Kras 6b-I)
przelać przez wialno	ELK (Pros 17a)
pominięte	SUWAŁKI (Suw 24)

Objaśnienia inf.: *‘przelać przez wialno’ (Pros 17a); ‘wielu suflami, bierze w sufle zboze i o kida te zboze pod wiatr, to te plewy bedo dalej odlatuwać od zboza’ (Barg 5); ‘po wymłóceniu te słome sie zbierze na boki, potem na gromadkie sie zbierze te ziarko i szufelko, tak o, zacierzpnie na te gromadkie i rzuci. To zboże leci dalej, a plewy już osobno, nie poleco tam. Tylko jak machnie, to ziarko leci z tej szufelki, a plewy tu koło mnie sie zostajo, a ziarko czyste leci tam, o. I to naprzeciw wiatrzu trzeba. To jak stela wiatr, to ja musze brać te szufelkie i pod wiatr rzucać. To plewy odbija tutaj, a ziarko czyste już dalej leci na grómade i z grómade sie zbierze i potem do worka sie zbierze’ (Giby 7a-II); ‘taka szufelka, o tak*

jakby od mąki, po trochu bierze, pare dni tak rzuci tak o, tam poleco plewy, a tu zboże na dół spadnie, potem trzeba jego przesiewać jeszcze na przetaku' (Giby 6-III).

257. Jsn. maszyna, na której oddziela się wymłócone ziarno od plew? (*wialnia, młynek*) (PAN-VII-257), (AGM-III-V-58)

wialnia	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 10-II); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 6-I, 7a, Sej 17?(objaśnienie], 24); SUWAŁKI (Jel 9, Suw 3-I*, 24)
fuktal	SUWAŁKI (Szypl 2b)
arfa	AUGUSTÓW (Aug 8, Barg 5, Lipsk 10-II, 18); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-II, 6-III, 7a-I, 7a-II, Kras 2-I, 2b, 2c, 6-II, 9a**, 9a-I, 9a-II, 10a, 14, Sej 6, 17, 24); SUWAŁKI (Jel 12, Szypl 2b)
czyszczalnia	SUWAŁKI (Suw 24)
młynek	SEJNY (Sej 6-I)
mielniuk?	SEJNY (Kras 6b)
inf. nie wie	SEJNY (Kras 6b-I)

Objaśnienia inf.: 'zgoniny cy lokruchy – co bez arfe przeleci łuchem to już dla koni' (**Barg** 5); 'była arfa na przykład nazywali, taka maszyna i na arfe sie sypało szufło czy z gromady na gromade na klepisku, i jeden kręcił tam za kolbę, a drugi nasypywał do tego i sie arfowało' (**Olec** 14a); 'środkiem idzie zboże, a kiesieniami - jedno kiesienio słabsze zboże, a drugie

kiesienio piach idzie. Na czterech nogach, taki miała duczaj tu na środku, takie wiatraki. Kolbo kręci, te wiatraki wiatr dajo, tam sita chodzo, tak trzęsie, zboże leci tu pod spod czyste, na spod sam piach leci’ (Giby 6-III).

258. Nazwa sita w tej maszynie? (*rafki, sita, rzeszota*) (PAN-VII-258), (AGM-III-V-59)

sita	AUGUSTÓW (Aug 8, Barg 5, 10, Lipsk 10-II -o, 18); ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 6-II, 7a, 7a-I, Kras 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b, 6b-I, 9a**, 9a-I, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 24, Szypl 2b)
sita do arfy	SEJNY (Kras 9a-II)
arfowe sita	SEJNY (Giby 7a-II)
rafki	SUWAŁKI (Suw 3-I*)
inf. nie wie	SUWAŁKI (Jel 9)

Objaśnienia inf.: ‘kosz siedzi w arfie i sita siedzo w kosie’ (**Kras 2c**); ‘arfa taka maszyna była, kręci sie, taka skrzynka, sity byli i gieńściejsze, rzadciejsze, no i taki kosz był, że wsypie sie tam wiadro w niego tego zboża i kręci sie, leci zboże odsubnie, plewy odsubno; rękami kręcili’ (**Kras 9a-I**); sita takie z dziurkami, jak sieć. Te sita zakładajo sie na te drewna, sie przybija i bez te sita leci zboże. Piersze sita majo być rzadkie, a drugie sita już trocha gęściejsze, a trzecie wcale gęste, że leci te zboże po tech sitach rzadszych i pada na te dobre sito. To te trakie ustawio te sito w arfie, że przelatuje tylko czyste zboże, a arfa odgania plewy dalej i leci tam pod spodem, drugie sito je i leci już na klepisko czyste ziarko, już potem już te czyste ziarko zbiera sie do worka i sie niesie do skrzyni’ (**Giby 6-II**); sita takie kańciaste, ciut dłuższe jak szerokie, znakiem węższe byli jak dłuższe, ale mniej więc, ja wiem, siedemdziesiąt centymetry, osiemdziesiąt długie, a tu ciut węższe’ (**Kras 9a-I**).

259. Przy pomocy jakiego narzędzia oddzielano dawniej wymłócone ziarno od plew? (*szufla, wiejaczka*) (PAN-VII-259), (AGM-III-V-60)

<u>szufla</u> s-	AUGUSTÓW (Barg 5, Lipsk 18); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I ‘drewniana’, 7a-I, Kras 6-II, 6b, 14, Sej 17); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*)
szufelka	AUGUSTÓW (Aug 8); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Kras 2, 2-I, 2b, 2c, 9a**, 10a); SUWAŁKI (Jel 9, Suw 24)
szusza	SEJNY (Kras 6b-I)
wiałka	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
wiejaczka	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 7a, Sej 6, 6-I, 24)
wiejalnia	ELK (Pros 17a)

przetak	SEJNY (Kras 9a**)
inf. nie wie	SUWAŁKI (Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: *‘wiałka - stawiało się naprzeciw wiatru’ (Lipsk 10-II); ‘szufelka była specjalnie taka zrobiona i nabierał, i rzucał, i wiatrem zostawiali plewy na przykład tutaj przed, a tutaj ziarka odlatywali na przód, no i na kupke; szufło nie oczyścisz ziarna, tylko trzeba było gdzieś odrzucić, no to szufło się odrzucało na kupe, a potem stawiało arfe’ (Olec 14a); ‘była nieduża, z blachy szufelka, albo drzewniana była wyrobiona i tak. I tu trzoneczek i jak wiatrz wieje, to pod wiatrz o tak się sieje, to plewy odgania osobnie, a ziarka osobnie leci. Ale to słaba robota była’ (Kras 2-I); ‘wieli, szufelka taka drzewniana czy żelazna i rzucali, i te ziarno dalej tego, a plewy zostawiali, to wianie’ (Kras 2c); ‘dawniej grabiami zgrabiali i miotło zmiotli śmieci. Takie drewniane szufelki mieli, szufelko rzuca tak te zboże i wiatrem trochę tak odlanczało’ (Kras 9a-II); ‘Więc tu nic nie było prócz arfy. Wiesz, nie każdy od razu miał, potem pomalutku pokupali, ale od razu każdy nie miał, to tak robili. Na podwórku na wiatrzu, fiuuu..., wiatrz wieje plewy, a tu ziarka czysta padają. To już bardzo dawno temu, arfow mało kto miał, bo to tylko bogacie mieli. Biedne ludzie to tak jak wymłóco, to czekają wiatrzu. Jak wieje mocno, to pościeli płachty i tak o wysoko i sypio po malutku, to te plewy dalej, a ziarka padają na te płachta. Mieli szufli i szuflami robili. I z drzewa mieli szufli i takie kupne, nie za duże’ (Kras 9a-I).*

260. Jsn. oczyszczanie ziarna szuflą? (wianie) (PAN-VII-260), (AGM-III-V-61)

wianie	AUGUSTÓW (Aug 8, Barg 10, Lipsk 18); SEJNY (Giby 6, 6-I, 7a, 7a-I, Kras 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b, 6b-I, 9a**, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*, 24)
oczyszczanie	SEJNY (Giby 5b)
czyszczenie	ELK (Pros 17a)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
pyt. pominięte	SUWAŁKI (Jel 9, Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: *‘szufło nie oczyścisz ziarna, tylko trzeba było gdzieś odrzucić no to to szufło się odrzucało na kupe, a potem stawiało arfe i arfowało’ (Olec 14a); ‘czyszczenie ziarna szuflą’ (Pros 17a); ‘wielu suflami, bierze w sufle zboże i kida je pod wiatr, to te plewy będą dalej odlatywać od zboża’ (Barg 5)*

261. Jsn. miotelka używana dawniej, przy wianiu szuflą, do oddzielania kłosów od wymłóconego ziarna? (zganiaczka) (PAN-VII-261)

zmiotka	SEJNY (Giby 7a-II); SUWAŁKI (Suw 24)
miaciółka	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
miotła	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); Sejny (Giby 6, 6-I, 6-II, 6-III, Kras 6b-I)
zmietaczka	SEJNY (Kras 9a-II)
mietaczka -c-	SEJNY (Kras 9a**)
mietak	SEJNY (Giby 7a-I)
zaganiaczka	SEJNY (Sej 6-I, 24)
zganiaczka	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 5b, 6-I, 7a, 7a-II, Kras 2, 2b, 6b)
zgoniaczka	SEJNY (Kras 6-II)
zagarniarka	SEJNY (Kras 2c)
zgarniaczka	SEJNY (Sej 6)
zgniaraczka	SEJNY (Giby 7a-I)
szufelka	SEJNY (Kras 14)
nacieraczka	SEJNY (Kras 2-I)
ścieraczka	SEJNY (Giby 7a-II)
wycieraczka	SEJNY (Giby 7a-II)
drapacz	SEJNY (Kras 9a-I)
wiecheć ze słomy	SEJNY (Kras 2c)
grabiami	SEJNY (Kras 2c)
inf. nie wie	SEJNY (Kras 10a, (Sej 17);); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*)
pominięto	SUWAŁKI (Szypł 2b)

Objaśnienia inf.: *‘Pośle cepow najpierw od kłosow, to taki skrętek sie wiąże, taki pęk, kłosy do środka, a tu komelki sie nasadza na grabi. To tak zwane rozczynianie. I zboże na środek zmiecie jeszcze jak te kłosy so, to temi grabiami w poprzec i te słomki, te poza grabiami co wystaje, te słomki tak pięknie wyrzucają kłosy. Potem takie zmiotki mieli ze słomy ściśnięte i idzie to zmiotko ze środka i na bok tak macha i zwiewa te kłosy na bok, później zmiecie, zmiecie i dla konia, koń pięknie jad. Ta szufelka to kawałek drzewa, tu w jednym końcu zrobiona rączka’ (**Giby 7a-II**); ‘pierszo to jeszcze było ze słomy związane i na grabi przywiunzuwali, i to po wierzchu zmietali i te kłosy zlatywali tam, gdzie co i potem zmietali i takie było czyszczenie, zmietaczka nazywali’ (**Kras 8a-II**); ‘nazywali ścieraczka, bo to na grabi, o, skręci słome i złoży na środku tem skręceniem, a tu takie te piękne końcy zostawi i później po tym zbożu, o tak. Potem druga taka miotelka zgania te kłosy, to ścieraczka była i zganiaczka’ (**Giby 7a-II**); ‘drapacz przeważnie robił na gospodarkach z brzozy, z tych gałązków, no*

i jon już troszka zderty, to lepij odgarniało sie, czy miotła jaka gruba, takie gałązki. To miotło, drapacz, różnie było, kto co miał' (Kras 9a-I).

262. Jsn. grubsze odpadki po omlóceniu? (wygrabki, zgoniny)
(PAN-VII-262), (AGM-III-V-62)

zgrabki	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6, 6-I, 7a-I, Kras 6b-I, 9a**, 14); SUWAŁKI (Szypl 2b)
zgrabki	SEJNY (Kras 2-I, 2c)
zahrabki	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
pograbki	SUWAŁKI (Suw 24)
przegrabki	SUWAŁKI (Suw 24)
wygrabki	SEJNY (Giby 7a, Kras 2b, 6-II, 6b, Sej 6); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
zgonina	SUWAŁKI (Jel 12)
zgoniny	AUGUSTÓW (Barg 5, 8, 10); SEJNY (Sej 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Jel 9)
zgoniony	SEJNY (Giby 5b)
plewy grube	SEJNY (Giby 6-II)
poślad	ELK (Pros 17a); SEJNY (Kras 10a)

Objaśnienia inf.: 'zgoniny - kłosy jek wymłoci sie ji wygrabuje sie po młóceniu, później słomiana miotelka, to zganiacka ze słomy zrobiona ji to były zgoniny, a potem plewy wylatują, teraz przy arfie to jido kłosy bez kiesień, ale dawniej to zganiiali jek nie było arfów, to już jek namłóci ji wygrabi to zgrabki (**Kras** 2).

263. Jsn. drobniejsze odpadki przy wianiu? (plewy) (PAN-VII-263)

plewy	AUGUSTÓW (Barg 5, 10, Lipsk 10-II, 18); ELK (Pros 17a); OLECKO (Kow 9a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 6-II, 8-III, 7a, 7a-I, 7a-II, Kras 2-I, 2b, 2c, 6b, 6b-I, 9a**, 9a-I, 9a-II, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*, Szypl 2b)
okruchy	AUGUSTÓW (Barg 5)
poślad	SEJNY (Kras 6-II)
kłosy	OLECKO (Olec 14a)
inf. nie wie	SUWAŁKI (Suw 24)

Objaśnienia inf.: 'zgoniny cy okruchy, co bez arfe przeleci łuchem to już dla koni' (**Barg** 5).

264. Co trzeba zrobić, żeby dokładnie oddzielić ziarno lepsze od gorszego? (*młynkować, wiatrakować*) (PAN-VII-264)

wyfuktelować	SUWAŁKI (Szypl 2b)
wiać	SUWAŁKI (Jel 12)
przewiać	SEJNY (Giby 5b)
dobrze wywiać	SEJNY (Kras 10a)
wiatrakować	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 6-I, 7a, Kras 2b, 6-II, 14, Sej 17, 24); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
wiatrować	SEJNY (Sej 6)
młynkować	AUGUSTÓW (Barg 5); ELK (Pros 17a); SEJNY (Kras 6b, 6b-I, Sej 6-I)
młynkowanie	SEJNY (Giby 7a-I)
młynkiem mleli	OLECKO (Olec 14a)
przesiać przetakiem	SEJNY (Kras 9a**)
arfowanie	SEJNY (Giby 6)
arfować	SEJNY (Giby 6-II, Kras 2-I)
przearfować	SEJNY (Kras 2c)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 18), SUWAŁKI (Suw 24)

Objaśnienia inf.: 'drobne sito' (**Lipsk** 10-II).

265. Jsn. to, na czym się młynkuje? (*fuchtla, sortownik, wiatrak, młynek*) (PAN-VII-265)

na fuktelu	SUWAŁKI (Szypl 2b)
młynek	AUGUSTÓW (Barg 5, Lipsk 18); ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 6-III, 7a-II, Kras 6-II, 6b, 6b-I, 9a**, 9a-I, 9a-II, 10a -i, 14, Sej 6, 6-I, 24); SUWAŁKI (Jel 12)
wiatrak	SUWAŁKI (Suw 3-I*)
sortownik	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 7a, 7a-I)
puchlerz?	SEJNY (Kras 2b)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II, 18), SEJNY (Kras 2-I, 2c, Sej 17); SUWAŁKI (Suw 24)

Objaśnienia inf.: 'młynek - maszyna do mielenia' (**Lipsk** 18).

266. Jsn. przyrząd z blachy w kształcie lejka do czyszczenia zboża strąckowego? (*zmijka*) (PAN-VII-266)

zmijka z-	AUGUSTÓW (Barg 5, 10, Lipsk 18); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I,
-----------	---

	7a, 7a-I, Kras 2, 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b-I, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Suw 3-I*, 24, Szypl 2b)
zmijak	SEJNY (Kras 6b)
lejek	ELK (Pros 17a)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); OLECKO (Olec 14a)
pyt. pominięto	SEJNY (Kras 9a**); SUWAŁKI (Jel 12)

Objaśnienia inf.: *‘zmijka – ale tylko do grochu’ (Kras 2); zmijka - takie z blachy pokręcune, takie ruły, to wysoka półtora chłopa, wiadrem trzeba sypać i tam taka dziurka niewielka je – to wszystko odleci od zboża, zmijkować’ (Barg 5); ‘Co sie czyści groch, to sie nazywa zmijka. Można mówić z blachi taka o wysoka, może i ze dwa metry miała. I jak sypie w nio, to groch leci naokoło. Jona taka pokręcona, jak nazywajo zmijka i groch czysty leci w jenej tej wygięciu takim, a już słabszy sie zostaje znaczy tam w niej’ (Giby 6-II); ‘blaszana była i gdzieś tak do dwóch metry do góry, z góry zboże sypał i tu takie kręgi byli i po tym kręgu zboże leciało. W tej zmijce czyścili tylko zboże strączkowe. Te kręgi byli tam i jakoś te zboże lepsze wylatywało osobnie, a te wylatywało słabsze osobnie’ (Kras 9a-II); ‘a to półtora metra w górę i taki lejek, sie sypało zboże tam w górze w ten lejek i później dookoła takie byli porobione, to i tak odlanczało. Cięższe te strączkowe, ten groch, czy tam te zdrowe takie, to dookoła prędko leci, a już te słabsze wkoło słupka i to też sie oddzielało osobno. Bo te tak leci szybko, poleciało dalej, a już te słabsze blisko pada i w ten sposób sie oddzielało’ (Giby 7a-II).*

267. Jsn. maszyna używana w większych gospodarstwach lub młynach, która najlepiej czyści ziarno? (tryjer) (PAN-VII-267)

tryjer	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 6-I, 7a, 7a-II, Kras 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b, 6b-I, 6-II, 9a-I, 9a-II, 10a, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Suw 24, Szypl 2b)
dryjer	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
tijer	SEJNY (Giby 7a-I)
wijalnia	ELK (Pros 17a)
damfa	SEJNY (Giby 5b, Kras 9a**)
nie było	SUWAŁKI (Suw 3-I*)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); OLECKO (Olec 14a); Sejny (Giby 6, Kras 14); Suwałki (Jel 12)

Objaśnienia inf.: *‘Koniuczyne tem tryjerem sie czyści. My tu tego nie mieli, tylko widział tak, jakby można było mówić, jak arfa jon wygląda, ten tryjer. To ja tam nie arfował jem ni co, ale jakie kto chce koniuczyne, groch*

to tyż jem przeczyszczają. Można mówić, wygląda jak arfa, taki budynek, taka usposobiona, tyż z drewna zrobiony i tam sie sypie w niego i tam arfuje jon. To tyż tak samo arfuje jak arfa, tylko już z naroku tam najwięc koniuczyny jem sie robio’ (Giby 6-II). ‘było koła metalowe, porobione takie kręgi. Tryjer to już do selekcyjne ziarka, bo zdrowe ziarko to leci dalej tem obiektem po brzegach, w jeden kieszień leci, a już słabsze, które takie wade ma, to ono leci bliżutko i w drugi kieszień. Kieszień to już selekcyjne ziarko kiedyś odbierali. To tak samo jak ta żmijka. Trudno było dostąpić, o tam pookrywano, żeby nie tego, tylko zanios, wsypał, a na spodzie wszystko znajdziesz’ (Giby 7a-II); ‘Tu we młynach tylko mieli. We młynach jak pojedziesz, to jak chcesz tam zrobić, puszczało na ten tryjer i tam czyściło, i tam wycierało to’ (Kras 9a-II).

268. Jsn. lepsze ziarno? (siewne, pierwsza sorta, odskok) (PAN-VII-268)

odskok	AUGUSTÓW (Barg 5); SEJNY (Kras 2b); SUWAŁKI (Suw 3-I* , 24)
<i>ockop!</i>	SUWAŁKI (Jel 12)
pierwszy sort	SEJNY (Giby 6 , 6-I, Kras 14)
<i>pierwyj sort</i>	SEJNY (Giby 5b); SUWAŁKI (Suw 24)
pierwsza sorta	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 7a , Kras 6-II , Sej 24)
pierwszej klasy	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
<i>pierwsza klasa</i>	SEJNY (Giby 6-II)
pierwszy gatunek	SEJNY (Giby 6-III , Kras 6b-I , 9a**)
<i>dorodne</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
<i>lepsze</i>	SEJNY (Kras 10a)
<i>dobre ziarno</i>	SEJNY (Kras 9a-I)
odsiew	SEJNY (Kras 2c)
siewne	SEJNY (Giby 7a-I , Kras 6b , Sej 6 , 6-I, 17)
czyste	ELK (Pros 17a); SEJNY (Kras 9a-I)
podbor	SEJNY (Kras 2-I)
odbor	SEJNY (Kras 9a-II)
selekcyjne	SEJNY (Giby 7a-II)
inf. nie wie	OLECKO (Olec 14a); SUWAŁKI (Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: ‘najbujniejse to sam odskok’ (**Barg 5**).

269. Jsn. gorsze ziarno? (poślad) (PAN-VII-269)

poślad	AUGUSTÓW (Barg 5 , 10); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b , 6, 6-I, 6-II, 6-III, 7a, 7a-I, 7a-II, Kras 2-I , 2b, 2c, 6-II, 6b, 6b-I, 9a-I, 9a-II, 10a, 14, Sej 6 , 6-I, 17); SUWAŁKI (Jel 12 , Suw 3-I* , 24)
--------	---

<i>poślied</i>	SUWAŁKI (Szypl 2b)
słabe	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
drugi gatunek	SEJNY (Kras 9a**)
drugi sort	SEJNY (Sej 24)
drugiej klasy	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
gorsze	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II, 18)
brudniejsze	ELK (Pros 17a)

Objaśnienia inf.: *'to sie nazywa poślad, tylko do mielenia dla świń'* (Giby 6-II).

270. Jsm. dawniej na metr zboża? (*korzec*) (PAN-VII-270)

korzec	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 10-II); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 6, 6-I, 6-II, 6-III, 7a, 7a-I, 7a-II, Kras 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b, 6b-I, 9a**, 9a-I, 9a-II, 14, Sej 6, 6-I, 24); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*, 24)
kwintal	SEJNY (Giby 5b, 6-I, Sej 17)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 18); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Kras 10a); SUWAŁKI (Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: *'korce - 8 pudy, pudy - 40 funtów'* (**Lipsk** 10-II); *'teraz nazywajo metr, nie wiem jak dawniej nazywali'* (**Szypl** 2b); *'cztery ćwiartki to korzec, dwadzieścia pięć kilo do ćwiartki lazło'* (**Kras** 9a-I); *'wymierzone takie byli te ćwiartki, z drzewa majstry robili tak jak i kiedyś drewniane wiadra byli, sie nazywali ćwiartki, wyważono tak, że jak żyto dobre, no to już dwadzieścia pięć kila w tej ćwiartce'* (**Giby** 6-II); *'a w tem korcu było cztery ćwiartki, to było meter zboża'* (**Giby** 6-III).

271. Jsm. dawniej na pół metra zboża? (*półkorce, korczyk*) (PAN-VII-271)

półkorzec	SEJNY (Kras 2-I); SUWAŁKI (Jel 12)
pół korca	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SEJNY (Giby 6, 6-II, 7a-II, Kras 2b, 6b-I, 9a**); SUWAŁKI (Suw 3-I*, 24)
półkorce	SEJNY (Kras 6-II, Sej 6, 6-I, 24)
korczyk	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 7a)
korczek	SEJNY (Kras 6b)
'pół metra'	SEJNY (Kras 9a-I, 10a); SUWAŁKI (Szypl 2b)
'pół kwintala'	SEJNY (Giby 5b)
'dwie ćwiartki'	SEJNY (Giby 6-III, Kras 2-I, 9a-II)
'50 kilo'	OLECKO (Olec 14a)

‘50 metrów’	ELK (Pros 17a)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 18); SEJNY (Giby 6-I, 7a-I, Kras 14, Sej 17)

Objaśnienia inf.: *‘meter to sto kilo, a pół metra to piędziesiąt kilo’* (Szypl 2b).

272. Jsn. dawniej czwarta część metra zboża? (ćwiartka)

(PAN-VII-272)

ćwiartka	AUGUSTÓW (Barg 10, Lipsk 10-II -i); ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-II, 6-III, 7a, 7aII, Kras 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b, 6b-I, 9a**, 9a-I, 9a-II, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*, 24, Szypl 2b)
pudówka	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
kwarta	SEJNY (Sej 24)
‘dwadzieścia pięć kilogramy’	OLECKO (Olec 14a)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 18); SEJNY (Giby 6-I, 7a-I)

Objaśnienia inf.: *‘ćwiartka to ćwiartka sie nazywała, nie garniec, dwadzieścia pięć kilo, dawniej jeszcze jak w domu był, to tata miał garnek taki o, to tam lazło 25 kilo zboża’* (Szypl 2b); *‘mierzyli ćwiartko, z drzewa było, taki kadłubek; tam dwadzieścia pięć kilogramy niby lazło, a na korzec trzeba było cztery tych ćwiartkow’* (**Kras 9a-II**).

273. Czy znana jest nazwa „garniec” i co znaczy? (1. ósma część ćwiartki, 2. drewniane naczynie do mierzenia zboża) (PAN-VII-273)

garniec (nazwa znana)	AUGUSTÓW (Lipsk 18); SEJNY (Giby 6-II, 6-III, 7a-II, Kras 2-I, 2c, 9a-I, 9-II); SUWAŁKI (Szypl 2b)
‘garniec - 15 kg’	SEJNY (Kras 6-II)
<i>graniec</i>	SEJNY (Sej 6-I)
‘drewniane naczynie do mierzenia zboża’	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 7a, Kras 14, Sej 17)
‘drewniane naczynie do mierzenia’	SEJNY (Kras 2b)
‘drewniana miarka’	SEJNY (Giby 6)
‘miarka’	SUWAŁKI (Jel 12)
‘miara zboża’	SEJNY (Kras 6b-I, 9a**)
‘służy do mierzenia	SEJNY (Sej 6)

zboża'	
'ósma część ćwiartki'	SEJNY (Sej 24), SUWAŁKI (Suw 24)
'miara - 3 kg'	SEJNY (Kras 10a)
'spleciony garnek 2 kg'	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
'plecione garnki do mierzenia'	OLECKO (Olec 14a)
inf. nie wie	ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 5b, 6-I, 7a-I, Kras 6b)

Objaśnienia inf.: *'graniec ! jest to ósma część ćwiartki metra zboża' (Sej 6-I); 'drewniane naczynie do mierzenia zboża' (Suw 3-I*); 'garniec to był taki, jak przeważnie mieli plecione garki, garcy te, to garniec się nazywał, no i do mierzenia to tak, jakby to taki to krążek i tu było plecione te i potem łyka z łozy byli wystrugane, rzemieniem oplatał' (Olec 14a); 'garniec był drewniany lub blachowy, ale przeważnie mieli dawniej drewniane. Najłatwiejsza robota była. Czy klocek sprochniały, to wydłubie tam znaczy jego, wyczyści. Cienkie dno tylko wstawi tam, zabije jako blacho czy nawet robili tam z klepek jego, i tak' (Kras 2-I); 'garniec drewniany był. I dno drewniane i cały drewniany i z rączko. I sufelko nasypies pełnu dwadzieścia pięć kila. A to zbity, to bednarz robił, żelazne obręcy, to klinowo zbite i zabije trzy, ctery obręczy i to trzyma' (Kras 2a); 'garniec był też taki zrobiony, że na te ćwiartki to trzeba było siedem garcy. Trzy kilogramy, jak później ważyli, ile w tym garcu wchodzi. No jak kiedyś bojki do masła, to kształt tak samo, tylko niższy jak bojka i tu ten uchwyt taka do ręki. Później zaczęli takie większe robić, żeby to wychodziło jak raz siedem garcy, to dwadzieścia pięć kilogramy, później jak te wagi powstały, to ważyli ile to wchodzi na te same miare, musiał drugi taki być; każdy nie potrafił zrobić, to trzeba było jeszcze fachowca' (Giby 7a-II); to było z drewna zrobiono tak jak i ceberki, co robione tu takie z drewna, z klepków tu zrobione i taka jedna rączka była i taki garniec nazywał się to' (Kras 9a-II); 'teraz już ni ma jech, a kiedyś majstry co dzieże robili do chleba, co chleb piekli w tech dzieżach, to dzieża się nazywała, a mierzyć komu, kto chce zboża pożyczyć, to temi garncami. Zrobione tak, jakby na przykład wiadra drewniane je. Dobrze zboże będzie trzy kila, a już owsu nie będzie trzy kila, mniej, bo owies lżejszy' (Giby 6-II); 'to tak o, jak dawniej biedne ludzi, to pożyczali czy kupali garcem, a już teraz nikt na garcy nie mierzy' (Giby 6-III).*

274. Jsn. dawniej miara zboża (najczęściej cztery garnce), którą suszyło się do jednorazowego mielenia w żarnach? (przystronka) (PAN-VII-274)

miarka	SEJNY (Kras 9a** ‘jedna -’); SUWAŁKI (Szypl 2b)
<i>pudółka</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
cztery garnce	SUWAŁKI (Suw 3-I*)
ćwiartka	SEJNY (Kras 10a)
przystronka	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 7a, Kras 6b -i, Sej 6-I, 24)
‘spleciony garnek 2 kg’	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
worek?	OLECKO (Olec 14a)
inf. nie wie	ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 5b, 6, 6-I, 7a-I, Kras 2b, 6-II, 6b-I, 14, Sej 6, 17); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 24)

Objaśnienia inf.: ‘Dawniej nazywali miarka, taka kopańka mieli wydłubana i w takich kopańkach suszyli zboże’ (**Szypl 2b**).

K. Rżnięcie sieczki – narzędzia i czynności

275. Co trzeba zrobić ze słomą, kiedy się chce przygotować ją na paszę dla koni? (rznąć) (PAN-VII-275)

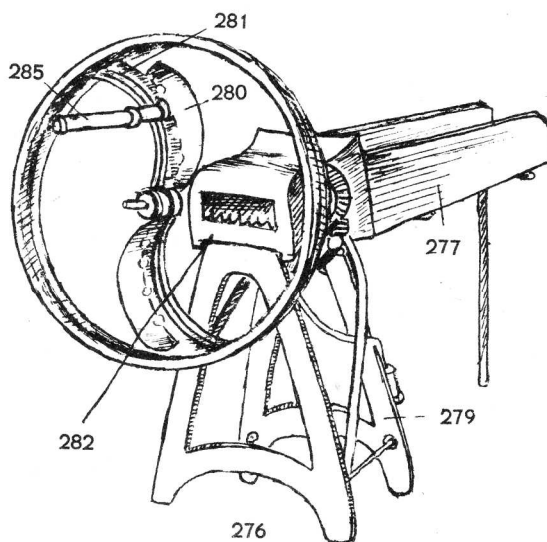
rznąć	AUGUSTÓW (Barg 5, 10, Lipsk 10-II); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 5b, 6, 7a, Kras 2, 2b, 6-II, 6b, 6b-I, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*)
porznąć (na sieczkę)	OLECKO (Olec 14a); SUWAŁKI (Szypl 2b)
zerznąć (na sieczkę)	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
pociąć (na sieczkę)	SEJNY (Kras 2c, 9a**, 10a); SUWAŁKI (Suw 24)
ciąć na sieczkarni	SEJNY (Kras 2-I)
inf. nie wie	SEJNY (Giby 6-I, 7a-I)

Objaśnienia inf.: ‘no to lada nazywali, było przyszykowano i tutaj rezak był, było z kosy zrobiony albo specjalnie był taka niby kosa, no i tu jedno ręką słomę, a jedno ręką tu trzymał, żeby to mniej więc szło do tego i tam wałki takie byli zębate i ciągneli, a tutaj kręcił i rezaki byli w tej, w tym bębnie no i kręcił i sie cielo na sieczkę’ (**Olec 14a**).

276. Jn. maszyna, na której rżnie się słomę? (*sieczkarnia, sieczkarka, lada*) (PAN-VII-276), (AGM-III-V-63)

sieczkarnia -c-	AUGUSTÓW (Aug 8, Barg 5, 10, Lipsk 10-II, 18); ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6, 7a, Kras 2, 2-I, 2c, 2b, 6-II, 6b, 6b-I, 9a**, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Jel 9, 12, Suw 24, Szypl 2b)
lada	SEJNY (Giby 5b); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
inf. nie wie	SEJNY (Giby 6-I, 7a-I)

Objaśnienia inf.: *'A sieczke? Teraz na prąd, a kiedyści nie było tego. Sieczkarnia była, to normalnie taka kolba i weźmiem sie dwióch i kręcim. Napchamy słomy, to jedna popycha, druga kręci, żeby ciągnęło. Już jak pociągnie, wtedy dobrze idzie, wtedy dobrze już. Już wtedy dwióch kręcim, a jak nie, tu jedna kręci'* (**Lipsk 6**).

277. Jsn. ta część sieczkarni, gdzie się kładzie słomę? (*lada, ladra, skrzynka*) (PAN-VII-277), (AGM-III-V-64)

lada	AUGUSTÓW (Aug 8, Barg 10, Lipsk 10-II); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 5b, 6, 7a, Kras 2-I, 2b, 2c, 6-II, 6b-I, 9a**, 10a, 14, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Jel 9, 12, Suw 3-I*, 24, Szypl 2b)
lednica	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
ladra	SEJNY (Kras 6b)
skrzynka	ELK (Pros 17a); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
inf. nie wie	SEJNY (Giby 6-I, 7a-I)

278. Jsn. dawna maszyna do rżnięcia sieczki, złożona z drewnianej skrzynki i kosy? (*lada*) (PAN-VII-277)

<i>lada</i>	AUGUSTÓW (Barg 5); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6, Kras 2-I, 2c, 6-II, 6b-I, 9a**); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 3-I*, 24)
<i>lado ?</i>	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 5b, 7a, Kras 2b, 6b, Sej 6, 24)
<i>lada z kosą</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
<i>struga</i>	SEJNY (Kras 14)
<i>sieczkarnia</i>	ELK (Pros 17a)
<i>inf. nie wie</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 18); SEJNY (Giby 6-I, 7a-I, Kras 10a, Sej 6-I, 17); SUWAŁKI (Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: *‘takiech ladow to ni ma, to kiedyśniejse lady, te teraz to na dwa koła’ (Barg 5).*

279. Jsn. podstawa drewniana sieczkarni? (*koziół, stalugi*) (PAN-VII-279)

<i>nogi</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II, 18); ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6, Kras 2-I, 2b, 14); SUWAŁKI (Szypl 2b)
<i>kozły</i>	SUWAŁKI (Jel 12)
<i>koziółek</i>	SEJNY (Kras 2c, 9a**)
<i>koziół</i>	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 7a, Kras 2-I, 6-II, 6b, Sej 6, 6-I, 24)
<i>stalugi</i>	SEJNY (Giby 5b); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
<i>staluga</i>	SEJNY (Sej 17)
<i>lada</i>	SEJNY (Kras 6b-I, 10a)
<i>inf. nie wie</i>	SEJNY (Giby 6-I, 7a-I); Suwałki (Suw 24)

280. Jsn. to, co kroi słomę? (*kosa, noże, rzezak*) (PAN-VII-280), (AGM-III-V-65)

<i>noże</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); SEJNY (Giby 5b, Kras 6-II, 6b-I, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Jel 9, 12, Suw 3-I*)
<i>noży</i>	SUWAŁKI (Szypl 2b)
<i>nóż -z</i>	AUGUSTÓW (Barg 5); SUWAŁKI (Suw 24)
<i>rzezak</i>	AUGUSTÓW (Aug 8, Barg 10); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 7a)
<i>rzezaki</i>	AUGUSTÓW (Barg 5)
<i>razak/i</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
<i>rozaki</i>	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
<i>rezaki</i>	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6, Kras 2b, 9a**, 10a)
<i>rezak</i>	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Kras 2-I, 2c)

reżaki	SEJNY (Kras 14)
<i>kosa</i>	SEJNY (Kras 6b, 6b-I)
inf. nie wie	SEJNY (Giby 6-I, 7a-I)

Objaśnienia inf.: *‘to jest noży, tam je noży sie nazywajo i tryby, co ... wałki sie nazywajo, co wałki to słome ciągnie’* (Szypl 2b); *‘nóz cy rzezaki to wszystko rowno’* (Barg 5).

281. Jsn. część sieczkarni, do której przymocowane są rzezaki? (*baraban, bębenek*) (PAN-VII-281)

bęben	OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6, Kras 2b, 6b-I, 9a**, 10a, Sej 17); SUWAŁKI (Jel 12)
bębenek	SEJNY (Giby 5b, Kras 6-II, Sej 6, 6-I, 24); SUWAŁKI (Suw 3-I*, 24)
baraban	AUGUSTÓW (Barg 5, 10); SEJNY (Giby 7a, Kras 2-I, 2c, 6b); SUWAŁKI (Suw 24)
koło machowe	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
koło	ELK (Pros 17a)
wałki	SEJNY (Kras 14)
tryby	SEJNY (Kras 14)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 18); SEJNY (Giby 6-I, 7a-I);
nie pytano	SUWAŁKI (Szypl 2b)

Objaśnienia inf.: *‘śrubki, dziurki wykręcone w tem barabanie, oni poprzykręcane, takie śrubki pod kazdem rzezakiem dwie, można je podnieść wyżej i niżej stalnica’* (Barg 5).

282. Jsn. żelazna część sieczkarni, po której ześlizgują się kosy? (*stalnica, rynka*) (PAN-VII-282)

rynka	AUGUSTÓW (Barg 5, 10); SEJNY (Giby 7a, Kras 2-I, 2b, 2c, 6-II, 14, Sej 6, 24); SUWAŁKI (Jel 12)
lednica	AUGUSTÓW (Lipsk 18)
stalnica ś-	AUGUSTÓW (Barg 5); SEJNY (Giby 6, Kras 6b, Sej 6-I); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
skrzynka	SEJNY (Kras 9a**)
garło	SEJNY (Kras 2-I)
inf. nie wie	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II); OLECKO (Olec 14a); Sejny (Giby 5b, 6-I, 7a-I, Kras 6b-I, 10a, Sej 17); Suwałki (Suw 24 ,
pominięto	Suwałki (Szypl 2b)

283. Jsn. długi pręt żelazny, który służy do zgniatania słomy w ladzie? (*cuga, wałki cygonne*) (PAN-VII-283)

walce	AUGUSTÓW (Barg 5);
wały zębate	OLECKO (Olec 14a)
wałki	AUGUSTÓW (Lipsk 18); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6, Kras 2-I, 2b, 2c.6-II, 6b-I, 9a**, 14, Sej 6, 24); SUWAŁKI (Suw 24, Szypl 2b)
wałki cygonne	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 7a, Kras 6b)
cugi	SUWAŁKI (Suw 3-I*)
cuga	SEJNY (Giby 5b, Sej 6-I)
wilki	AUGUSTÓW (Barg 5);
przycisk	ELK (Pros 17a)
popychały	SUWAŁKI (Suw 24)
drażek z ciężarkami	AUGUSTÓW (Lipsk 10-II)
inf. nie wie	SEJNY (Giby 6-I, 7a-I, Kras 10a, Sej 17); SUWAŁKI (Jel 12)

Objaśnienia inf.: *‘te, co słome ciągła, nazywajo jedne wilki, a drugie walce, to takie zaręby majo’* (**Barg 5**); *‘to wałki byli, co ciągnęło słome do tej sieczkarni, a tutaj było rączka zrobiona, na dwa koła była maszyna, a nieraz na jedne tylko, z jednej strony koło, z drugiej była kolba, było i na dwie kolby, jedna była kolba przy kole gdzieś, a druga była z drugiej strony i tu stojał, lewo rękę trzymał słome do lady, tam wpychał niby, a drugo kręcił i jeden mog narznąć, a jak we dwóch, to tylko jeden pilnował, to prędzej szło, abo i we trzech, ten jeden tylko pilnował, do lady słome ladował, a we dwóch kręcili sieczkarnie, to już szło bystrzej’* (**Olec 14a**).

284. Jsn. koło, które reguluje długość sieczki? (*regularne, trybiaste, tryczka*) (PAN-VII-284)

tryb	AUGUSTÓW (Barg 5, Lipsk 18)
tryby	AUGUSTÓW (Barg 5, Lipsk 10-II); ELK (Pros 17a); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Giby 6, Kras 2, 10a)
trybik	AUGUSTÓW (Barg 5); SEJNY (Kras 2-I, 2c)
trybiaste	SEJNY (Kras 2b, 6b, Sej 6-I); SUWAŁKI (Suw 3-I*)
trybowe	SEJNY (Kras 2)
trybiane	SEJNY (Sej 24)
tryczka	AUGUSTÓW (Barg 10); SEJNY (Giby 7a, Sej 6); SUWAŁKI (Suw 6, 24)
regularne	SEJNY (Giby 5b, Kras 6-II, 14); SUWAŁKI (Suw 24)
regulator	SEJNY (Sej 17)

koło	SEJNY (Kras 9a**)
koło regulacyjne	ELK (Pros 17a)
inf. nie wie	SEJNY (Giby 6-I, 7a-I, Kras 6b-I); SUWAŁKI (Jel 12)
pominięto pyt.	SUWAŁKI (Szypl 2b)

285. Jsn. część, za której pomocą porusza się ręką koło?

(*korba, wela*) (PAN-VII-285), (AGM-III-V-66)

kolba	AUGUSTÓW (Aug 8, Barg 5, Lipsk 10-II, 18); OLECKO (Olec 14a); SEJNY (Kras 2-I, 2c, 6b-I, 9a**, 10a, 14); SUWAŁKI (Jel 9, Szypl 2b)
korba	AUGUSTÓW (Barg 10); ELK (Pros 17a); SEJNY (Giby 5b, 6, 7a, Kras 2b, 6-II, Sej 6, 6-I, 17, 24); SUWAŁKI (Jel 12, Suw 24)
wela	SEJNY (Kras 6b)
inf. nie wie	SEJNY (Giby 6-I, 7a-I); SUWAŁKI (Suw 3-I*)

Indeks alfabetyczny

- akrapiewa* 109.
amoniak 75.
arfa 257.
arfować 256.
arfowanie 264.
arpować 256.
asiołka 160.-161.
azotniak 75.
azotowe 75.
azoty 74.
babka 109., 120., 158.
bachurki 141.
badyl 142.
bagna 55., 60.-61.
bagnety 163a.
baleczki 24.-25.
baliki 24.
balki 24.-25.
bałczek 167.
bałczki 24.
bałki 24.
bałwatek 96.
baraban 281.
belki 24.
bez użytku 61.
bęben 281.
bębenek 281.
biała koniczyna 115.
biała konieczyna 115.
bicz 227.
biegiel 147.
biel 54.
bielice 54.
bielicowe 54.
bielucha 54.
bierozka 98.
bijadło 227.
bijak 227.
bijek 227.
blat 149.
bliźniaki 83.
blawatek 96.
błoszka 240.-241.
bobik 120.
bocianki 20.
boleć 255.
bot 11.
brajtówka 237.
breg 152.
brona 19.-22., 128.
.brona czterobałkowa 21.
brona do bronowania 19.
brona sprężynowa 128.
bronale 23.
bronki 27.
bronki leciuchne 27.
bronki letkie 27.
bronki maluchne 27.
bronować 18.-18a., 125., 133.
bronowanie 49.
bronowanie na ukos 50.
bronowanie w koło 49.
bronowanie w krąg 49.
bronowanie w poprzek 49.
bronowanie w przecz 49.
bronowanie wzdłuż 48.
brony 19.-22., 27., 128.
brony drewniane 19.-22.
brony drzewniane 19.
brony laskowe 20.
brony lekkie 27.
brony letkie 27.
brony lżejsze 27.
brony posiewne 27.

brony żelazne 19.-22.
brozda 38.
brudniejsze 269.
bruk 120.
brukiew 120.
bruszką 120.
bruzd 39.
bruzda 38.
brużdzone pole 38.
bućwinka 121.
bulewka 129.
bulnik 142.
bulwa 129., 138.-139., 141.
bulwa mała 138.
bulwak 138.
bulwianka 142.
bulwina 142.
bulwiny 142.
bulwisko 214.
bulwowisko 214.
bulwy 129., 138.
buraczana 51.
buraczysko 215.
buraki 120.
buraki pastewne 120.
but 8., 11.
bydlęcy, *bydlęci* 70.
bylica 106.
bziuch 87.
bździel 87.
bździuch 87.
calik 36.
calizna 36.
calnik 36.
calowka 13.
cała kartofla 138.
capidło 227.
carówka 14., 16b.
cegła 161.

celik 36.
celnik 34., 36., 47.
celnikiem [idzie] 36.
celówka 13.
cep 225., 227.
ceparz 224.
cepek 224.
cepiarz 224.
cepielnia 226.
cepigi 3.
cepiki 3.
cepilnia 226., 227.
cepilnia 227.
cepilnie 226.
cepisko 226.
cepnik 224.
cepownik 224.
cepówka 235.
cepy 225.
chaber 96.
chabry 96.
chlebowe 81.
chłop 183., 224.
choroba ziemna 87.
chorsza 109.
chwast 96., 98-101.,
chwaszcz 96.
ciąg 6., 16d.
ciągnik 2a.
ciągnikowe 137.
ciepidło 226.
ciężkie brony 19.
cubek 150.
cuga 283.
cugi 283.
cysta słoma 240.
czapa 201a.
czapka 201a.
czarci róg 85.

czarne 55.
czarnoziom 51.
czarnoziem 51.
czarny chwast 100.
czarny popiół 75.
czas kosić 182.
czepiegi 3.
czepiga 3.
czepigi 3.
czerwona koniczyna 116.
czerwona *konieczyna* 116.
czopek 156.
czterorożne 174a.
czteroskibowy 2a.
czterozębne 174a.
czterozębowe 174a.
cztery garnce 274.
czub (kosy) 150.
czub (snopa) 197.
czubek 150.
czworożne! 174a.
czworaczki 174a.
czworaki 174a.
czworanki 174a.
czwórki 174a.
czyste 268.
czyszczalnia 257.
czyszczenie 260.
ćwiartka 272., 274.
damf 238.
damfa 234.-235., 237.-238., 267.
danfa 238.
depresyjne 55.
dersa 107.
długie *widła* 172.
dłutko 110.
dłużować 18., 48.
dłużowanie 48.
do rozrzutu 33.

do składu 32.
do ściany 187.
dobrze wywiać 264.
doglądać 133.
dojrzałe 182.
dołownik 132.
dorodne 268.
dorsa 107.
dostałe 182.
dostojale 182.
doszpiały 182.
dośpiałe 182.
dośpielsze 182.
dożeniale 182.
dożynki 188.
drabiny 179.
drapacować 125.
drapać 125.
drapak 126., 128.
drapaka 126., 128.
drapakować 62., 125.
drapanie 186.
drapiąc 186.
drastek 224.
draszowanie 223.
dratwy 233.
drąg 250., 252.
drągi 179.
drążeczek 251.
drążek 251.
drążek z ciężarkami 283.
dreła 79.
drewniane 19.
drewniane brony 20.
droga 66.
drugi gatunek 269.
drugi sort 269.
drugiej klasy 269.
druz 5.

dryjer 267.
drzewianna brona 19.-20.
dulka 175.
dupa 196.
dupka 196.
duże 247.
duże grabie 203.
duże grabie ręczne 203.
duże koło 247.
duże zębate 247.
dwafartukowy 14.
dwajczak 83.
dwojaki 174b.
dwojanki 174b.
dwójniaki 174b.
dwunastka 199.
dwurogowe 174b.
dwurożne 174b.
dwuskibowiec 14.
dwuskibowy 2a., 14.
dwuskibowy pług 14.
dwuzębne 174b.
dwuzębowe 174b.
dyrse 107.
dysel 6.
dysiel 6., 16d., 250.
dyszel 6., 16d., 250.-251.
dyszel ciągłowy 6.
dyszelek 251.
dyszl 6.
dziarna 54.
dziarnista 54.
dziarnowata 54.
dziczyczna 60.
dzierzak 226.
dzierzak 226.
dziesiątkije 200.
dziesiątek 200.-201.
dziesiątka 200.

dziesiątki 200.
dziesiątki nakryte 201.
dziewanina 109.
dziezok 226.
dzięcielina 115.
dzika łąka 60.
dzika trawa 103.
dzika trawa 106.
dzika wyka 100.
dziki szczaw 109., 122.
dzikie zboże 85.
dziob 150.
dziobak 110.
dziób 150.
dzióbek 150.
ekonomy 190.
eksperceta 121.
eksporceta 121.
faber 96.
fartuch 7., 11., 77., 149.
fartuch do siania 77.
fartuchy 136.
fartuk 7., 77.
fosfor 75.
fosforan 75.
fosforowe 75.
fuktal 257.
furman 189.
gabla 174c.
gable 174c.
gabli 174c.
gafle 174c.
garczyca 93.
garnek 274.
garniec 373.
garstka 189.
garści 189.
garściówka 180.
garść 189., 195.

gąsiorzy 201.
gązba 230.
gązew 230., 232.
gązewka 232.
gązowa 232.
gązwa 232.
gęsiory 199.
gleby bagienne 55.
glina 52.
gliniane 53.
gliniano-ilaste 53.
gliniasta 52.-53.
gliniasty grunt 53.
głębiej orać 31.
głęboka 31.
głęboka orka 31.
głęboko orać 31.
głowa 197., 231.
głowina 87.
głownia 87.
głownica 87.
głownie 87.
główka 167., 231.
główne 247.
główne obrotowe 247.
głównia 87.
gnojowica 69., 70.
gnój 67.-71.
gnój koński 68.
gnój krowiaczy 70.
gnój kurzy 71.
gnój od kurów 71.
gnój świński 69.
gorczyca 93.
gorsze 269.
gorycz 93.
gospodarz 30., 76., 224.
gozwa i wiązaki 230.
grabarka 204.

grabel 165.
grabi 165., 203.
grabiarka 165., 204.
grabiarka konna 204.
grabiarka ręczna 203.
grabić 202.
grabie 165., 167., 203.
grabienie 170.
grabisko 166.
grabka 205.
grabki 205.
grable 165., 203.
grablisko 166.
graby 165.
graca 217.
grawisko 166.
grądział 6., 16d.
grążel 16d.
greczyna 94.
grefy 4.
grika 94.
grochówka 100.
grono 198.
groszek 100.
grot 16a.
groty 148.
grozel 16d.
gruber 126.
gruberować 125.
gryczana 245.
gryczana słoma 245.
gryczanka 245.
gryczka 109.
gryczyca polna 109.
gryczynisko 211.
gryczysko 211.
gryk *m.* 94.
gryka 94., 211.
grykana 245.

grysie 211.
grządziel 6.
grzbiet 149., 152.
grzebień 13., 152.
grzyb 87.
grzybica 87.
grzybobj 87.
grzywa 190.
gulwianka 142.
gwóźdz 255.
haczyk 26a.
hak 26a.
harelanka 96.
harton 149.
hrabić 202.
hrabisko 166.
hrabli 165., 203.
hrablisko 166.
hreczka 94.
hreczyna 211.
hryka 94.
hrylinka 154.
hrywinka 232.
hrywienka 154.
ilasta, ilaste 53.
ił 53.
iły 53.
jałowa ziemia 59., 65.
jałowizna 59.
jara 88.
jare 88.
jarka 88.
jarzmo+kun 155.
jarzyna 88.
jarzyny 88.
jeczmienisko 210.
jeczmiień 89.
jećmiień 89.
jednoskibowy 2a.

jerzyna 88.
jerzynny usiew 88.
jesienny zasiew 80.
jęcmień 89.
jęcnień 89.
jęczmeń 89.
jęczmianka 243.
jęczmien 89.
jęczmienianka 243.
jęczmienisko 210.
jęczmienna 243.
jęczmienna słoma 243.
jęczmień 89.
kabłęk 147.
kabłuk 147.
kabłączak 232.
kabłączek 147., 230.
kabłak 147.-148.
kablecki 230.
kabłęcuk 230.
kabłęczek 147., 230.
kabłęk 147.
kabłęki 16b.
kabłonek 147.
kainit 75.
kałase 197.
kambajn 180.
kamlie 196.
kianianka 108., 121.
kianianka 121.
kanitka? 146.
kapa 228., 230., 233.
kapa skórzana 230.
kapaczka 218.
kapicy 169.
kaptur 228.
kapusta pastewna 120.
kapy 230.
karasinka 78.

karczewisko 64.
karczować 62.
karczowanie 62.
karczowisko 64.
karczownik 64.
karczunek 62.
kartofla 129.
kartofla 138.
kartofla cała 138.
kartoflan 142.
kartoflanka 142.
kartofle 129., 138.
kartofle krojone 139.
kartofle sadzeniaki 138.
kartofle stare 141.
kartofle szczepane 139.
kartofli *Npl* 129., 138.
kartoflisko 141.-142., 214.-215.
kas/a 144.
kasi/ec 145., 183.
kasiarz 183.
kasisko 145.
kawałek płótna 77.
kąkol 97.
kąkoluć 97.
kąkul 97.
kerat 246.
kiciaste bróny 20.
kielki 85.
kiepska młócka 221.
kierat 246.
kieret 246.
kij 166., 173., 226.-227.
kijanka 226.
kijki 25.
kilo 41., 271., 272.
kiście 197.-198.
kiść 198.
kitka 198.

klała 253.
klamra 155.
kląkol 97.
klepaczka 158.
klepać 157.
klewak 115.
klewer 115., 117.
klin 156.
klinek 156.
klinik 156.
kłacza 196.
klomel 196.
klomle 196.
kłos 118., 190., 197.-198.
kłos pusty 84.
kłosie 197.
kłosy 197.-198., 263.
kłosy nieskoszone 190.
kłośnionka 240.
klósek 198.
kniura 141.
knoje 196.
knowie 196.
knozie 196.
knybel 194a.
kobelka 78.
kobieta 184., 193.
koblęk 147.
kobyłe mleko 109.
kodlęp 147.
kokosi 71.
kokosi gnój 71.
kokosiak 71.
kokoszki 20., 171.
kolba 285.
koleczyna 115.-116.
kolej 109.
kołek 156.
koło 247.-240., 291., 284.

koło *machowe* 281.
koło obrotowe 247.
koło regulacyjne 284.
koło trybowe 248.
koło zębate 247.
kołowrót 230.
kombaj 238.
kombajn 180., 186., 238.
komel 196.
komie 196.
komla 196.
komle 196.
komli Npl 196.
komosa 94a.
kompost 72.
kompot 72.
kompust 72.
komunica 120.
komy 196.
kon 175.
konczyzna 116.
konec 150.
konianka 108.
konianczyzna 115.-116.
konicyna 116.
konicz 116.
konicza 116.
konicznisko 123.
koniczyzna 115.-116.
koniczyzna biała 115.
koniczyzna czerwona 116.
koniczyzna dwukośna 116.
koniczyzna żółta 117.
koniczynisko 123.
koniczynka 115.
koniczysko 123.
koniec 196.
koniec kosy 150.
konieczyna 115.-116.

konieczynisko 123.
konik 116.
konikarz 116.
koniuczyna 116.
koniuczyna biała 115.
koniuczyna czerwona 116.
koniuczynisko 123.
koniuczynka 115.
konna grabiarka 204.
konne grabie 204.
konowiec 196.
końce 196.
kończyna 116.
kończyna biała 115.
kończysko 123.
koński 68.
koński gnój 68.
koński szczaw 122.
kopa 169., 201.
kopaczka 218.-219.
koparka 218.-219.
kopce 169.
kopcowanie 170.
kopeczki 171.
kopice 169.
kopiec 169.
kopienie 170.
kopki 169., 171.
kopli 196.
kopy 169., 199.
korba 285.
korcowe pole 64.
korczek 271.
korczyk 271.
korpus 8.-9.
korpusty 80.
korzec 270.
korzystka 3.
kosa 144., 149., 163a., 280.

kosacz 183.
kosakocis 145.
kosarka 163.
kosarz 183.
kosc 183.
kosenie 181.
kosiarka 163.
kosiarka 180.-184.
kosiarka 184.-187.
kosiarka rotacyjna 163.
kosiarz 183.
kosicho 145.
kosić 181.
kosidło 145.
kosiec 183.
kosieć 181.
kosierz 183.
kosiska 145.
kosisko 145.
kosnik 183.
kosodrzew 107.
kossy 183.
kostrzeba 107.
kostrzew 107.
kostrzewa 107.
koszarka 163.
koszarka na garzcie 180.
koszcz 183.
koszenie 181.
koszenie kosą 181.
koszki 171.
kośba 181.
kość 183.
kośniak 183.
kośnik 183.
koziół 279.
koziołek 279.
kozłowanie 170.
kozły 169., 279.

kozy 20.
krajana kartofla 139.
krajane 139.
krajanka 139.
krajanki 139.
krajniaki 139.
krajnica spodnia 12.
krapa 217.
krawędź 152.
krobecka 78.
krobka 78.
kroj 12.
krojona bulwa 139.
krojone 139.
krojone sadzeniaki 139.
krowi 70.
krowi gnój 70.
krowiaczy gnój 70.
krowianka 70.
krowieńcy 70.
krowski gnój 70.
krój 12.
krudować 62.
kruk 26a.
krzesło 163b., 204a.
krzydelki 136.
krzyżaczki 5.
krzyżak 5.
kucki 171.
kuczki 171., 200.
kućki 171.
kukułka 120.
kukuruza 94a.
kukurydza 94a.
kul 222.
kul 241.
kula 146.
kule 222.
kuli 222.

kulka 146.
kulki 4.
kultywacja 125.
kultywarować 125.
kultywator 126.
kultywator bez kółek 128.
kultywatorować 125.
kultywator 126.
kułak 254.
kunieńczyna czerwona 116.
kunieńczyna perska 120.
kupki 169., 171.
kupkówki 120.
kuraczy 71.
kurzaczy 71.
kurzeniec 71.
kurzy 71.
kurzy gnój 71.
kurzystka 146.
kwarta 272.
kwaśne pole 65
kwiat zbożowy 120.
kwintal 270.
kwitnie 82.
łada 276.-279.
łada i kosa 278.
łada z kosą 278.
ladra 277.
lebioda 94a.
lecha Gsg *lechi* 40.
lednica 277., 282.
legulator 13.
legurator 13, 204c.
lejce 3.
lejek 266.
lekka ziemia 54.
lekkie 27., 54., 65.
lekkie bronki 27.
lekkie brony 27.

lekkie posiewne 27.
lemiesz 10., 16b., 135.
lemiesze 16b., 135.
lenek polny 108.
lepelina 117.
lepka 108.
lepniucha 121.
lepsze 268.
leśne 61.
letkie brony 19.
letnie 88.
ligulator 13.
lipolina 117.
lipowina 117.
lisowata 53.
listewki 25.
listwy 24.
lonek 255.
lotny piach 54.
lucerka 113.
lucerna 113.
lucernia 113.
lule 147.
łajna 70.
łajno 68., 70.
łapatka 110.
łapki 127.
łapki 16b., 127.
łapy 3.
łącze 5.
łącznik 254.
łączony 230.
łąka 59., 124.
łąki 124.
łębek 167., 231.
łępek 231.
łęcina 142.
łęczek 147.
łęgi 142.

lękawka 146.
 lęta 142.
 lęty 142.
 locka 139.
 łodyga kartoflana 142.
 łodygi 142.
 łognik 104.
 łomienica 34.
 łopatka 161.-162.
 łopatka 162.
 łopatki 127.
 łopucha 105.
 łoselka 160.-161.
 łoset 102.
 łostrze 151.
 łostrzeć 160a.
 łotłóg 60.
 łowieczy gnój 70a.
 łowies 90.
 łowies głuchy 109.
 łowsisko 212.
 łozimina 80.
 łubianka 78
 łubin 73.
 lucho 154.
 lucho 175.
 lugor 59.
 lugór 59.
 łuk 147.
 łupina 73.
 łyka 229., 230.
 łyko 230.
 łyżwa 11.
 machry 142.
 macica 141.
 maciera 141.
 macierz 141.
 macina 142.
 maciora 141.

maciore 141.
 maciory 141.
 maczek polny 95.
maczule 55.
 mada 56.
 mak 95.
 mak polny 95.
 mak zimowy 95.
 makowiec 95.
 makowiny 95.
 makówka 95.
malacielnik 224.
 małe 248.-249.
 marne pole 65.
masinować 220.
 maszyna 79., 234.
 maszyna do sadzenia kartofli 132.
 maszynowanie 239.
 matejka 118.
 mateńka 162.
 matka 141.
 matki ziarno 85.
matyczka 216.-217.
matyka 174c.
 mazówka 75.
mączka forfosowa 75.
 mendel (15) 199.
 mendelek 200.
 mendle 199.-200.
mentel Nsg 199.- 200.
mentle 169., 199.-201.
mentli 199.-201.
 metka 162.
 metr 270.-271.
miaciółka 261.
 miarka 274.
 miedza 66.
mielniuk? 257.
 mierzwa 240.

mieszanka 120.
mietacka 261.
mietlica 106.
mietlica zbożowa 106.
mietła 106.
miękką słoma 241.
mijak 47.
mijaki 47.
miotła 106., 261.
miotła zbożowa 106.
mlecaj 109.
mlecz 109.
młocak 224.
młocarka 235.
młocarnia 234.-235., 237.-238.
młocarz 224.
młócek 224.
młocić 220.
młocielnik 224.
młocka 223.-239.
młocka z cepem 221.
młockarka 234.
młockarnia 234.-235.
młockarz 224.
młocnik 224.
młóćba 223.
młótek 159.
młoty 222.-239.
młócarnia 234., 238.
młócarz 224.
młócek 224.
młócenie 223., 239.
młócenie maszyną 239.
młócić 220.
młócić 220.
młócka 220., 223., 239.
młóckarz 224.
młócnik 224.
młócowanie 239.

młynek 257., 265.
młynkiem *mleli* 264.'
młynkować 264.
młynkowanie 264.
mocarzyska 55.
moczary 55., 61.
mocznik 75.
mokradła 55.
mokre 61.
mokrzyca 109.
mokrzyisko 55.
morkwa 120.
motyczka 216.-217.
.motyka 216.-217.
motyka trzyrożna 217.
motyka z trzema zębami 217.
mórg 45.
mufa 253.
muły 55.
mutka 118.
muzykanty 190.
na fuktelu 265.
na łące 124.
na łąkach 124.
na odbieracza 187.
na pokłasy 186.
na pokos 186.
na pokosy 186.
na połmot? 186.
na poprzec 49.
na poprzek 49.
na półkłos 186.
na półkos 186.
na prakosy 186.
na przekos 186.
na przekosy 186.
na skład 32.
na ścianę 187.
na ściany 187.

na ukos 50.
na warkocz 187.
na wzdłuż 48.
nabronować 18.
nacina 142.
naciora 141.
nać 142.
nad bruzdą 36.
nagłówek 34.
nakrój 12.
nalustek 155.
napędowe 247.-248.
na polu 124.
naroh 16a., 135.
narost 85.
nasada 173.
nasadzić 130.
nasidla 179.
nasienia 139.
nasieniaki 138.
nasienie 138.-139.
nasienniaki 139.
nasiona 138.
nasiona ziemniaczane 138.
nasionka 138.-139.
nasionki 138.
nasionki krojone 139.
nawoz 68.-71.
nawozy 74.
nawozy sztuczne 74.
nawóz 67.-68., 74.
nawóz mineralny 74.
nawóz sztuczny 74.
nazbronować 133.
niedorodek 84.
nieuradzajne 65.
nieurodzajne 61., 65.
nieurodzajne pole 65.
nieużytek 60.-61., 66.

nieużytki 60.-61.
nieużytkowe pole 61.
niewymłotki 222.
niezapylony 84.
nieżyzna 65.
nogi 279.
norag 10.
nos 150.
nosek 135.-150.
nosidla 179.
nosiłka 179.
nosiłki 179.
nosze 179.
nowina 64.
nowinka 64.
nowiny 64.
noż 12., 16c.
noże 163a., 280.
noży 280.
nożyki 163a.
nóż 12., 110.
nóż 163a., 280.
nóżka 11.
obejście 35.
oberznął 192.
obganianie 35.
obgonić 35.
obierzaki 226.
objak 227.
obląk 147.
oblorywka 35.
obojczyk 156.
obornik 67.-71.
obornik koński 68.
obornik krowi 70.
obornik kurzy 71.
obornik od krów 70.
obornik od kur 71.
obornik od świń 69.

oborywać 35., 133.
oborywanie zboża 35.
oborywka 35.
obradlić 133.
obradłować 133.
obramowanie 152.
obrączka 155., 175.
obręb 152.
obrzyzki 139.
obsiew wiosenny 88.
obsypnik 134.
obsypniki 137.
obzy? 172.
ocka 139.
ockop! 268.
oczka 139.
oczyszczanie 260.
od krów 70.
od kur 71.
odbieraczka 184.-185.
odbieraczka żyta 184.
odkładarka 184.
odkładelnica 7.
odkładnia 7., 16c.
odkładnia 8.
odkładnica 7., 16c., 136.
odkładnice 7., 16c.
odkładniczki 136.
odkładnie 8., 16c., 136.
odlogiem leży 60.
odlog 59.-60.
odłogi 59.-60.
odłogowanie 64.
odłoh 59.-61.
odłóg 59.-61.
odorek 34.
odory 34.
odpłużnik 7.
odsadnik 154.

odskok 268.
odsunąć 62.
odwłok 59.
ogniacha? 104.
ognich 104.
ognicha 104.
ognik 104.
ohłobli 204c.
okaloty 222.
okładnica 7.
okłocenie 221.
okłociny 222.
okłosienie 221.
okłot 222.
okłotowali 221.
okłotowane 222.
okłoty 222.
okołotowanie 221.
okruchy 263.
olszowy grunt 55.
ołobli 294c.
omłocka 223.
omłot 222.
omłotowy 224.
omłoty 222.-223., 239.
omyłka 47.
oparczysko 55.
opędzanie 35.
opielecz 134.
opieleć 133.
opiewacz 134.
oprawa 228.
oprawa do sośników 16a.
oprawka 228.
opuszczone 60.
oracz 30.
orać 62.
orać pod zasiew 31.
orak 10.

oramowanie 24.
orczyk 251.
orka 32.-33.
orka głęboka 31.
orka siewna 31.
orka zimowa 31.
orna ziemia 58., 64.
orne pole 58.
oroc 30.
ortacz 30.
ortaj 30.
orżysko 196.
oselka 160.-161.
oset 102.
osetu Gsg 102.
osowa? 57.
ostatni pokos 188.
ostrózek 101.
ostróżka 101.
ostryje 151.
ostrz 151.
ostrzałka 160.
ostrze 151.
ostrzy brzeg 151.
ostu Gsg 102.
oszcza 107.
ość 151.
otlog 59.-61.
otlogi 59.-60.
otłóg 59.-60.
owies 90.
owsiana 242.
owsianka 242.
owsik? 109.
owsisko 212.
oziemek 40.
ozimina 80.
oziemki 43.
ozime 80.

ozimena 80.
ozimina 80.
oziminy 80.
ozimki 80.
ozimne 80.
ozimy 80.
pachy 4.
padbieracz 184.-185.
palce 176.
palczaki 163a.
palgrabki 205.
palica 7., 16c.
palica odkładnica 7.
pałatn/o 149.
pałaz/a 11.
pałaczek 147., 167.
pałak 147.
pantofel 8.
papierecznik 34.
papierieczka 34.
papuć 141.
parch 121.
parka 83.
parne 83.
parne kłosy 83.
parny kłos 83.
parobek 224.
parysz 85.
paryże 85.
pas 194.
pas nieurodliwy 65.
pas nieurodzajny 66.
pasior 241.
paski 43., 194.
pastewniki 59.
pastwiska 124.
pastwisko 59.-60.
pasy 194.
pasza 240.-241.

paszory 241.
pazury 127., 168.
peluszk 112.
per 103.
perło 108.
perz 103.
pępek 188.
pępkowy 188.
piachy 54.
piasek 54.
piaski 54.
piaskowata 54.
piaszczyste 54.
piatka 11., 153.
piechowisko 173.
pieleć 133.
pieluszk 112.
pierewieśło 194.
pierścienk 155.
pierścień 154.-155., 175.
pierścień z klinem 155.
pierścień żelazny 155.
pierścione 155.
pierwsza sorta 268.
pierwszej klasy 268.
pierwszy gatunek 268.
pierwszy raz
pierwszy sort 268.
pierwyj sort 268.
pierzcień 155.
pieścione 155.
pięciobałkowa 22.
pięta 11., 153.
piętka 11., 153.
pleśnia 87.
pleśń 87.
plewy 240., 263.
plon 178., 188.
plonowanie 82.

plonuje 82.
plug 2.
plużek 131.
plachta 77.
plastowanie 170.
plone 65.
ploniste 65.
plosa 43.
ploska 43.
ploski 43.
plosy 43.
plotno 149.
ploza 11.
plótka 149.
plótno 149.
plóz 8., 11.
plug 14., 131.
plug 2.
plug bez kółek 2a.
plug drewniany 2a.
plug dwukółkowy 2a.
plug dwuskibowy 14.
plug konny 2a.
plug kółkowy 2a.
plug ręczny 2a.
plugować 133.
pluh 2.
plużek 134.
plużkować 133.
plużyca 17.
pobronować 18a.
po razie 50.
po siewie 50.
po ugorze 64.
po wierzchu 36.
pobojczyk 156.
pobronki 24.
pobronować 125.
pobronować 18., 133.

pociąć (na sieczkę) 275.
podbiał 109.
podbieraczka 184.-185.
podbieranka 184.
podbronki 24.
podeszwa 11.
podglebie 57.
podgrabki 205.
podgrabywanie 202.
podkład 57.
podmoklaki 55.
podmokła gleba 55.
podmokła glina 55.
podorywka 1.
podrajki 205.
podręczniak 240.-241.
podrucka 1.
podrywka 1.
podrzucka 1.
podrzutka 1.
podstawki 16c.
podsypać radłem 133.
poduszka płuźna 57.
podwójne 83.
podwójne kłosy 83
podwójny 2a.
pogłębiacz 12.
pograbić 202.
pograbki 205., 262.
pojedyńczy 2a.
pojma 26a.
poklepać 157.
pokłosie 197.
pokoniczysko 123.
pokrojone 139.
pokrojone kartofle 139.
pokrzywa 109.
pokrzywy 109.
polana 64.

pole 58., 64., 124.
pole nieużytkowe 61.
pole orne 58., 64.
pole po burakach 215.
pole po kartoflach 214.
pole poleśne 64.
pole uprawione 64.
pole uprawne 58.
pole użytkowne 64.
pole zasiane 58.
pole zrobione 64.
polesie 64.
poletko 34.
polica 7., 16c.
police 7., 16c.
policzka do płuźka 136.
polka 7.
połówki 27.
połowinki 139.
połówki 139.
pomiot ptasi 71.
pomłótka 234.
poostrzyć 157.
popędowe 248.
popioły 74.
popiół 74.-75.
poprzeczka 5., 34.
poprzeczki 25.
poprzeczna 247.
poprzeczne 34., 49.
poprzeczne listwy 25.
poprzeczniaczek 34.
poprzeczniak 34.
poprzecznik 34.
poprzeczny zagon 34.
poprzeczowanie 49.
popychały 283.
poradlić 133.
poręba 63.

pory 85.
porysz 85.
porznąć na sieczkę 275.
posadzić 130.
posadzić pod pług 130.
posiewne 22., 27.
posiewne brony 27.
postrzelany 84.
poswisko 59.
poszor 241.
poślad 262.-263., 269.
poślied 269.
potasowe 75.
powijka 98., 111., 121.
powojka 121.
powojka 98.
powój 98.
powójka 98., 121.
powójka żytnia 98.
powółkować 125.
powrósło 194.
powtórka 50.
powycinać 62.
powydzierać 62.
pozbieraczka 184.
pożnia 207.
pożnia jęczmianna 210.
pożnia owsianna 212.
pożnia pszeniczna 208.
pół korca 271.
pół kwintala 271.
pół metra 271.
półgrabek 167.
półkorce 271.
półkorzec 271.
półpusty 84.
półsadeniak 139.
prancuha 121.
prątki 148.

pręt (sem) 44.
pręt 152.
pręt 5.
pręty 24.
prosianka 244.
prosienka 244.
prosisko 209.
prosno 91.
proso 91.
prosta 240.-241.
prosta słoma 240.
prostowana 240.
prosuje 82.
prośnianka 244.
prowadnica 11., 149., 251.
proziósło 194.
próchnica 57.
prut 152.
prywiezki 233.
przearfować 256.
przebory 39.
przebronować 18.-18a.
przecowowanie 49.
przez 34.
przedpłużek 11.
przedsiewna 31.
przegon 39.
przegrabki 262.
przekowanie 49.
przekrojone 139.
przelać przez wialno 256.
przelot 117.
przemian 84.
przeorować 18.
przeplon 65.
przepływ 39.
przesiać przetakiem 264.
przesmyk nieurodzajny 65.
przestęp 84.

przestowanie 49.
przetak 259.
przetrząć 164.
przetrzeb 34.
przetyczka 255.
przewiać 256., 264.
przewiasło 194.
przewiązka 229.
przewód 5.
przewracać 164.
przewracalka 246.
przewrócić 164.
przewrócić 164.
przybagienne 55.
przycisk 283.
przysadnik 154.
przystronka 274.
przywiązka 229.
przywidlak 175.
pszena 241.
pszenia 86.
pszeniana 241.
pszenianka 241.
pszenica 86.
pszenica letnia 86.
pszeniczanka 241.
pszeniczna 241.
pszeniczna słoma 241.
pszenicznianka 241.
pszenicznisko 208.
pszeniczysko 208.
pszenna 241.
pszenna słoma 241.
pszennianka 241.
pszennica 86.
pszeńczana 241.
psześnicanka 241.
puchlerz? 265.
pućwinka 121.

pudółka 274.
pudowka 78.
pudówki 272.
pudymas 60.
pusta słoma 240.
pusta ziemia 60.
pusty 84.
pusty kłos 84.
pusty *ugor* 60.
puszka 162.
pyr 103.
pyraj 103.
pyrki 129.
radelka 135.
radelka 131.
radelko 131., 134.
radelko 17.
radiczka? 135.
radlica 135.
radliczka 135.
radliczki 136.
radlić 133.
radła 136.
radło 131., 134.-135.
radłować 133.
rafki 258.
raguć 6.
rajgras 119.
rajgrose 119.
rama 5.
ramię 152.
ramki 24.
ramonok 99.
rant 152.
rapucha 105., 141.
rasuje 82.
rataj 30.
razkid 33.
razora 38.

rączka 3., 146., 166.
rączka uchwytana 146.
rączki 3.
rdza 87.
rdza pszena 87.
rdzanka 240.
reazak/i 280.
redlica 135.
redlić 133.
redłować 133.
refka, rewka 155.
regularne 284.
regulator 13.
regulatur 13.
regulka 100.
regurator 13
rejtry 172., 179.
rejty 172.
rekultywacja 62.
resuje 82.
rezak 280.
rezaki 280.
reżaki 280.
reżysko 207.-213.
ręce 3.
rędzina 56.
rękoście 3.-4.
rękość 3.
rękojeści 3.
rękojeście 3.
rękojeść 3., 4., 146., 226.
rękojeście 3.
rękojście 146.
rękojnia 146.
rękojnie 3.
rękowieści 3., 4., 146.
rękowiści 3.
rękowiście 3.
rękowiść 3., 146.

riwinka 155.
robotnik 224.
roczka 87.
rogacz 3., 6., 16a.-16d.
rogi 176.
rola 58.
rolnik 30., 76., 183., 224.
ronklisko 215.
rorzutka 33.
rosochy 16b.
rosować 82.
rosowanie 82.
rostuje 82.
rosuje 82.
roszuje 82.
roślina 93.
roślina pastwana 113., 118.
rowek 39.
równianka
rozaki 280.
rozbić 164.
rozbić pokos 164.
rozbić przekosy 164.
rozbić z pokosu 164.
rozbijać 164.
rozgartłować 164.
rozgonka 33.
rozklepać 157.
rozkładnica 7.
rozoranie 33.
rozorka 33.
rozorywka 32.-33.
rozporka 5.
rozpórka 5.
rozrut 33.
rozrzuca się 33.
rozrzut 33.
rozrzutka 33.
rozsady 139.

rozstrząsać 164.
roztrząsać 164.
roztrząść 164.
rozwarć 246.
rozwidlenie 166.
równanie 48.
równanie pola 48.
ruczkie 3.
rukawadka 146.
rukawiec 146.
rukowadka 146.
rukowieć 146.
rukowodka 146.
rumian 99.
rumianek 99.
rumianek dziki 99.
rumianek polny 99.
runklisko 215.
ryczki 200.-201., 201a.
ryka 199.-200.
ryki 200.
rylec 16a.
ryma 228.
rynka 155.-282.
rysować 82.
rysuje 82.
rzekomurka 234.
rzemienie 228.-229.
rzemień 230., 232.
rzemyk 232.
rzemyki 229.-230.
rzepa pastewna 120.
rzepaczysko 213.
rzepak 92.
rzepakowisko 213.
rzepiak 92.
rzepienisko 213.
rzepka 120.
rzepnisko 213.

rzepucha 105.
rzeszka 109.
rzezak 280.
rzezaki 280.
rzędy 199.
rzępica 230.
rżnięcie 192.
rzysko 196., 205., 207.-208., 210., 212.
rzysko zytne 207.
rżanka 240.
rżnąć 275.
rżysko 123., 196., 207.-213.
saczewka 94a.
sadzaczka 140.
sadzać 130.
sadzaki 138.
sadzaniaki 138.-139.
sadzarka 132., 140.
sadzeniak 138.
sadzeniaki 138.-139.
sadzeniaki drobne 139.
sadzeniaki duże 138.
sadzeniaki krajane 139.
sadzić 130.
sadzić pod motyczkę 130.
sadzić pod motykę 130.
sadzić pod pług 130.
sadzić pod znacznik 130.
sadzunki 138.-139.
sagówka 50.
saladera 114.
saladerna 114.
saletra 75.
saletra amonowa 75.
saletra *monowa* 75.
saletrzak 75.
salietra, *salitra* 75.
sapy 55.-56.
saradela 114.

sarcenamon 75.
saszka 10.
seladera 114.
seradela 114.
serdela 114.
sermega 77.
sianokosy 178.
sianowanie 178.
siarczan 75.
siarczanamon 75.
sieczkarnia 276., 278.
siedzenie 163b., 180c., 204a.
siejak 77.
siejka 77.
siejnik 79.
siekacz 110.
siekaczki 110.
siennik 79.
sierp 191.
sierpak 191.
sierpoczek 191.
sierpowanie 192.
sierzp 191.
siewacz 76.
siewak 77.
siewca 76.
siewek 76.
siewianka 78.
siewica 76.
siewiec 76.
siewienik 78.
siewienka 78.
siewinka 78.
siewizna? 56.
siewka 77.-78.
siewna 31.
siewne 77., 268.
siewnik 76.-77., 79.
siewnik zbożowy 79.

się kosi 181.
się wozi 177.
siniak 55
siodełko 163b.
sita 258.
skersini 34.
skib 135.
skiba 36.-37.
skibka 37.
skibowiec 14.
skład 32., 40., 41.
składana orka 32.
składanie siana 170.
składnie 169.
skolsa 85.
skośne 22.
skrzydełka 7., 136.
skrzydełko 136.
skrzydła 136.
skrzydło 180a.
skrzynka 277.-282.
skrzyp polny 107.
skrzypucha 107.
skultywatorować 125.
słaba gleba 65.
słabe 269.
słoma 196., 240.-245.
słoma gryczanna 245.
słoma jęczmienna 243.
słoma owsiana 242.
słoma owsianna 242.
słoma pszena 241.
słoma pszeniczna 241.
słoma pszenna 241.
słoma pusta 240.
słoma żytnia 240.
słomianka 240.-241.
słupek 167.
słupica 8.

słupki 24.
smug 60.
snop 197.
snopek 195.-197.
snopki 195.
snopki niewymłócone 222.
snopowiązałka 180., 194.
snopowiązałka 194.
snopy 195., 197., 222., 239.
socha 15., 17.
sochoradło 134.
sochy 3.
soczewka 94a.
soja 94a.
sortownik 265.
sosze 22.
sosznik 10.
sośnicki 128., 135.
sośnik 10., 16b., 135.
sośniki 16b., 127., 176.
sól potasowa 75.
sól 75.
spady 39.
spar/ysz 85.
sparka 217.
sparkowa motycka 217.
spartniały 141.
spod 11.
spona 5.
spony 25.
spor 85.
spory 85.
sporysz 85.
spód 11., 57., 85.
sprężynówka 128.
sprężynować 125.
sprężynowy drapak 128.
sprężynówka 126.
spulchniacze 16b.

spulchnić przedsiewy 125.
srukować przedsiewy 125.
stai 34.
staja 43.
staje 42.-43.
stalawaga 26.
stalnica 282.
staluga 279.
stalugi 279.
stara bulwa 141.
stara kartofla 141.
starga 205.
starganka 205.
stary kartofel 141.
stary *otłóg* 60.
stelwaga 26.
stogi 169.
stolec 8.
stoł 180b.
stołek 158.
stopa 11.
stopka 11., 154.
stóg 169.
struga 278.
strychować 160a.
stryć 110.
strzemiona 233.
strzonek 145., 166., 173., 226.
stubako 87.
stylisko 145., 173., 175., 226.
superfosfat 75.
superfosfor 75.
superposłat 75.
supertomasyna 75.
superwoston 75.
sworzeń 255.
synka 11.
szajba 253.
szalunek 1.

szapki 201a.
szaroziem 56.
szczaw 109., 122.
szczaw kobyli 122.
szczaw koński 122.
szczaw kwaśny 122.
szczaw polny 122.
szczawik 122.
szerokocepówka 237.
szerokomłocka 234.
szerokomłotka 234., 237.
szerokomłotna 234., 237.
szerokomłótka 234., 237.
szlifka 155.
szliocha 162.
szlufka 155.
szniki 34.
sznurki 43.
sznurowadła 229.
szopy 55.
szosnik 10.
szoty 22.
szpara 253.
szpic 150.
szpickos 150.
szpony 25.
szpul 195.
szruba 13.
sztabki 24., 25.
sztalfanga 26.
sztalunek 16b.
sztanga 252.
sztelwaga 26.
sztega 252.
sztengi 252.
sztorcowe 248.
sztrycholec 161.
sztrychołek 161.
sztuczny nawóz 74.

sztyl 173.
sztylisko 173., 175.
sztylwaga 26.
szufelka 259., 261.
szufla 259.
szusza 259.
szworeń 255.
szwornek 255.
szworonek 255.
szyna 11.
szyna fartucha 11.
ściernisko 207.-213.
ścięcie 192.
śmiecisko 72.
śmietnik 72.
śmietnisko 72.
śnieć 87.
śnurek 230.
śpic 150.
śrank 149.
śruba 13.
śtalwaga 26.
śtombry 196.
śtrychołek 161.
świniaczy 69.
świński 69.
świński gnój 69.
tabaka 87., 120.
targanica 240.-241.
targanka 235., 240.-245.
targanówka 235.
targówka 235.
tatarka 94.
teterczanka 245.
tijer 267.
tobaka 87.
toczek 161.
toczyć 157.
toczydło 160.-161.

torba 77.
torf 51., 55.
torfowa 51.
torfowa gleba 55.
torfowe 55.
torfowina 55.
torfowisko 55.
trasionka 205.
trawa 106., 113., 118.-119.
trawa łąkowa 118.
trawa polna 118.
trawica? 106.
trojanki 174.
tronek 173.
tronki 4.
trójki 172.
trójniaki 174.
trójębne 174.
tryb 248.-249., 253., 284.
trybiane 284.
trybiaste 284.
trybie 249.
trybik 249., 284.
trybowe 284.
tryby 248.-249., 281., 284.
tryczka 284.
tryjer 267.
trzanek 173.
trzęsawisko 55.
trząść 164.
trzęsawisko 55.
trzewik 8.
trzęsianka 240.-241.
trzęsionka 240.
trzęsowisko 55.
trzon 145.-166., 173., 226.
trzonek 145.-146., 166., 173., 226.
trzyrożna 217.
trzyrożna motyka 217.

trzyrożne 172., 174.
trzyrożne 174.
trzyskibowy 2a.
trzyzębne 174.
trzyzębowa 217.
trzyzębowa motyka 217.
trzyzębowe 174.
tulej 175.
tyczka 110., 251.
tymota 118.
tymotejka 118.
tymotka 118.
tymotka 118.
tysiącznik 109.
tytoń 120.
ubijak 227.
ubronować 18.
ucha 154., 175.
ucha na rzemieniach 230.
ucho 154., 175.
uchwyt 146., 175.
uchwyt ręczny 146.
uchwyty 3.
ugor 34., 59.-60., 123.
ugory 59.-60.
ugór 59.-60.
ugórowanie 59.
ugrzech 36., 47.
ugrzecha 47.
ugrzechać 47.
ugrzechem *Nsg* 36.
ugrzechy 47.
umylki 190.
uprawianie pola 49.
uprawiony grunt 58.
uprawna rola 58.
uprawne 58., 64.
uprawne pole 58.
usuwanie rostek 130.

uszek 175.
utłogi 60.
uwiązki 229., 233.
uwiązki 229., 233.
uwiązki 229.
uwrocie 34.
uzgrzech 47.
użytek rolny 64.
w kopę 169.
w oziemki 31.
w rozgon 33.
w sągę 50.
w skład 32.
w snop 195.
w snopki 195.
w zagon 31.
w zagony 31.
wałce 283.
wał 252.
wałki 281., 283.
wałki cygonne 283.
wały zębate
wanienka 78.
wapienne 56.
wapno 75.
warzywa 88.
wąglik 87.
wela 285.
węgi? 142.
węgiel 87.
wiać 256., 264.
wialnia 257.
wiałka 259.
wianie 256., 260.
wiatrak 265.
wiatrakować 264.
wiatrować 264.
wiązacz 185.
wiązaczka 185.

wiązadła 230.
wiązadło 228., 230., 232.
wiązak 230.
wiązałka 185.
wiązanie 230.
wiązarka 185.
wiązka 197.
wiązuki 229.
wiciane bróny 20.
wiczka 100.
widelka 110., 148., 172.
widelki do wycinania 110.
widla 172.
widlice 176.
widlisko 173., 175.
widly 172.
widła 172., 174., 174a.-176.
widła dwuzębne 174b.
widły 16a., 172., 174., 174a., 174b.-175.
widły z czterema zębami 174a.
widły z dwoma zębami 174b.
widły z trzema zębami 174.
wiecha 198.
wiejaczka 259.
wiejalnia 259.
wielkie grabie 203.
wieloskładnikowe 75.
wierzch 197.
wierzchem chodzi 36.
wietkije 198.
więzak 230.
wijałnia 267.
wijka 100., 111.
wika 100., 111.
wilk 87.
wilki 283.
wiły 172., 174., 174a.-174b.
winkiel 8.-9.
wiosenne 88.

wiosenny zasiew 88.
wiosnowe 88.
wiosnowy usiew 88.
w krąg 49a.
włosy 197.
włóczyć 18., 29.
włóka 28., 46.
włókować 125.
wojka 121.
worek 77., 274.
wtyka 154.
wucho 154., 175.
wużyk 229., 232.
wyarfować 256.
wybronować 18., 125.
wybzdy 65.
wyciąć 62.
wycinaczka 110.
wycinaczki 110.
wycinać 62.
wycinak 110.
wycinka 62.
wyczka 100.
wyczyścić 256.
wydła 172.
wydrapakować 62., 125.
wydrawować 62.
wydrzeć 62.
wyfuktelować 264.
wygrabki 262.
wygrudować 62.
wyka 100., 111.
wykarcować 62.
wykarcowane 64.
wykarczować 62.
wykarczowanie 62.
wyklepać 157.
wykludować 62.
wykłasza się 82.

wykordować 62.
wykradować 62.
wykrodować 62.
wykronować 62.
wykrudować 62.
wykrutować 62.
wymłócić 220.
wynawożona ziemia 57.
wyorać 62.
wypoczęta ziemia 58.
wyrąb 63.
wytrobione pole 64.
wytrobisko 63.
wyrodować 62.
wyrwać 62.
wyrznąć 62.
wyrznąć 62.
wysmał 66.
wytnąć 62.
wytrzebić 62.
wywiać 256.
wywija kłosy 82.
wzmocnienie 5.
z łąki 124.
zaboj 156.
zabojczyk 156.
zabojka 156.
zabój 156.
zabronować 18.
zaciągi 55.
zaczep 26a.
zaganiaczka 261.
zagłówek 34.
zagon 40.
zagoniek 40.
zagozdka 255.
zagrabiąć 202.
zagrabiarka 204.
zagrabić 202.

zagrabić 202.
zgrabki 205.
zgrabuwać 202.
zahrabki 262.
zakończenie 35., 188.
zalesienie 61., 64.
zalówka 13.
zaotłogowiałe 60.
zamoki 55.
zaokrąglenie 231.
zapatylnik 156.
zaperzy się 103a.
zaraza 87.
zarfować 256.
zarośle 60.
zasadzać 130.
zasadzić 130.
zawózka 177.
ząbki 13., 168.
zbieraczka 184., 219.
zbiory 206.
zboże jare 88.
zboże jesienne 80.
zboże ozime 80.
zboże wiosenne 88.
zbożem 194.
zbronować 125., 133.
zbronować 18.
zciąć 62.
zdrapakować 18., 125.
zdrąb 63.
zeli 3pl perf. 192.
zerznąć na sieczkę 275.
zębate 247., 249.
zęby 23., 127., 163a., 168., 176., 204b.
zganiaczka 261.
zgarniaczka 261.
zgniaraczka 261.
zgnilaki 141.

zgniły 141.
zgoniaczka 261.
zgonina 262.
zgoniny 262.
zgoniony 262.
zgorzel 87.
zgorzelnik 141.
zgrabić 202.
zgrabki 205., 262.
ziarniak 82.
zielsko 104., 106., 108.
ziem sapowata 56.
ziemia 57.
ziemia nieurodliwa 65.
ziemia orna 58., 64.
ziemia przepęczysta 65.
ziemia żwirowa 54.
ziemniaki 129., 138.
ziemniaki całe 138.
ziemniaki pastewne 120.
ziemniucha 55.
zimnica 55.
zimny grunt 55.
zimowe 80.
zimowe zboże 80.
zimowy usiew 80.
zioło 97., 99.
ziopucha 105.
złe pole 65.
zmacierzała 141.
zmacierzały 141.
zmiotka 261.
znacznik 131.
zniwarka 180.
zniwierka 180.
zola 11.
zola z piętą 11.
zostawione 190.
zrąb 63.

zręb 63.
zrzynanie 181.
zsuwina 10.
zwęglenie 87.
zwlec 125.
zwłókwować 125.
zwozić 177.
zwożenie 177.
zwózka 177., 206.
zwózka siana 177.
zwózka zboża 177.
zwózka siana 177.
zytnia słoma 240.
żdziebło zboża 198a.
żdźbło 85.
żniwa 206.
żwir 54.
żwirkowate 54.
żączka 193.
żał 3sg m. 192.
żegło 87.
żeglownia 87.
żelazo 16c.
żęcie 192.
żęcka 193.
żęczka 193.
żęka 193.
żętka 193.

żiwiarka 80d.
żmieni *Npl* 189.
zmijak 266.
zmijka 266.
żnać 192.
żniwa 178., 206.
żniwarka 193.
żniwiarka 180., 183.-185.
żniwiarz 183.
żółciak 53.
żółta koniczyna 117.
żwir 54.
żwirowe 54.
żwiry 54.
życianka 240.
żyd 47.
żydy 47.
żyła 66.
żynali 192.
żytni 81a.
żytnia 240.
żytnia słoma 240.
żytnianka 240.
żytniówka 240.
żyto 81.
żyzna 57.
żyzna ziemia 58.

Dialog pokoleń

Publikacje z serii I

Dialog pokoleń. Warmia i Mazury – powiat Olecko,
wyd. Towarzystwo Kultury Języka i Wszechnica Mazurska w Olecku, red.
Barbara Falińska, Olecko 2013.

Dialog pokoleń. Suwalszczyzna. Powiat Suwałki. Cz.I,
wyd. Towarzystwo Kultury Języka i Wyższa Szkoła Menedżerska
w Białymstoku, red. Barbara Falińska, Warszawa 2014.

Dialog pokoleń. Suwalszczyzna. Powiat Suwałki. Cz.II,
wyd. Towarzystwo Kultury Języka i Wyższa Szkoła Menedżerska
w Białymstoku, red. Barbara Falińska, Warszawa 2015.

Dialog pokoleń. Mazowsze. Powiat Grajewo,
wyd. Towarzystwo Kultury Języka; Wyższa Szkoła Menedżerska
w Białymstoku; Starostwo Powiatowe w Grajewie, red. Barbara Falińska,
Warszawa 2015.